

Marie Koch

'Jeg strikker, derfor er jeg!'

Læring og identitet i uformelle læringsrum

Marie Koch

Lærer, Jelling Statsseminarium

Billedvæver, Århus Kunsthøjskole

Uddannet hos billedvæver og højskolelærer Inge Bjørn

MA, køn og kultur, Syddansk Universitet Odense

Underviser, Herning Højskole, TEKO Center Herning, Seminariet for kunst og håndværk, 1978-1997

Afdelingsleder og rektor, Seminariet for kunst og håndværk, 1997-2006

Stifter Konsulentfirma Marie Koch, 2005

Ph.d.-stipendie i sløjdpedagogik ved Pedagogiska fakulteten, Åbo Akademi, Vasa, 2008-2012

Projektansat forsker ved Åbo Akademi Vasa, 2012

Portræt foto: Bjarne Stæhr

Cover foto og citat: Stickkontakt

Åbo Akademis förlag

Tavastgatan 13, FI-20500 Åbo, Finland

Tfn +358 (0)2 215 3478

E-post: forlaget@abo.fi

Försäljning och distribution:

Åbo Akademis bibliotek

Domkyrkogatan 2-4, FI-20500 Åbo, Finland

Tfn +358 (0)2 -215 4190

E-post: publikationer@abo.fi

'JEG STRIKKER, DERFOR ER JEG!'

'Jeg strikker, derfor er jeg!'

Læring og identitet i uformelle læringsrum

Marie Koch

Åbo Akademis förlag | Åbo Akademi University Press
Åbo, Finland, 2012

CIP Cataloguing in Publication

Koch, Marie.

'Jeg strikker, derfor er jeg!': læring og identitet i uformelle læringsrum / Marie Koch. - Åbo : Åbo Akademis förlag, 2012.

Diss.: Åbo Akademi. - Summary.

ISBN 978-951-765-672-6

ISBN 978-951-765-672-6
ISBN 978-951-765-673-3 (digital)
Painosalama Oy
Åbo 2012

Abstrakt

Det overordnede formål i *'Jeg strikker, der er jeg!'* *Læring og identitet i uformelle læringsrum* er at se efter nye værditilskrivninger og tænkning, som kan addere brugbar viden til håndværksfeltet og at vise et oversat filosofisk og kulturelt potentiale i en refleksiv udtryksform, der kan spejle den normative forståelse af håndværk. Afhandlingen fokuserer på læring og identitet i uformelle læringsrum og på hvordan et sådant læringsperspektiv kan relateres til undervisning i håndværk i uddannelser. Det empiriske grundlag for afhandlingen er 'craftivism' (håndværksaktivisme). Aktivister fra Norden er interviewet om hvad det er de gør når de strikker, syr og placerer deres tekstile graffiti i byrummet.

Der formuleres tre forskningsspørgsmål: 1) Hvilke historier fortæller mennesker der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer når de gør håndværk? 2) Hvad fortæller historierne om læring og identitet? 3) Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag? Spørgsmålene stilles for at få nye kundskaber om håndværk i relation til teknikker, tradition og genstandende i håndværk, artefakterne og om læring og identitet i uformelle læringsrum.

Afhandlingens teoretiske grundlag er post strukturalistisk og sociokulturel kompletteret med hermeneutisk inspirerede kvalitative interviews. Forskerens position og forforståelse diskuteres i relation til informanten, den udøvende aktivist, idet baggrunden for begge er håndværket. Udgangspunktet for at se det aktivistiske subjekts mulighedsbetingelser i kulturen er kulturstudier, ligesom det subkulturelle fænomen håndværks aktivisme belyses gennem en performativ tilgang til individets handlinger. Interviewene kommer i stand gennem gatekeepers og materialet er anonymiseret. Analysen er sket gennem flere omgange. Først søgtes efter hændelser om tekstilgraffiti og mulige temaer i hændelserne, derefter sammenfattes resultaterne. Dernæst søgtes efter hændelser om læring og identitet ud fra ønsket om at forstå hvad der er baggrund og drivkraft i aktivisme. Analysen er inddelt i de overordnede perspektiver med forskellige dimensioner, temaer og underkategorier.

Resultaterne viser det aktivistiske subjekts konstruktion af et individ der aktivt tager medborgerskab ved at bl.a. at ville forandre verden gennem bæredygtighed, glæde og feminisering af byrummet. Resultaterne viser at aktivismens formål med at sprede forskellige budskaber hænger sammen med overraskelsen og oplevelsen hos modtageren. I den aktivistiske metode ligger der en opskrift på at mødes. Ved at bringe håndværket ud over kanten (og klasserummet) bliver det kontekstualiseret på en ny måde og får en selvstændig status. Her viser resultaterne at aktivisten positionerer sig i samfundet som et individ med et budskab, der giver såvel medborgerne som aktivisten mening og indhold. Afhandlingen skriver sig ind i en ny måde at forstå og performe traditionsbundne håndværks teknikker.

Key-words: læring, identitet, performativitet, craftivism, medborgerskab, slöjd

Abstract

The dissertation *'I knit, therefore I am!'* *Learning and identity in informal space* has two main purposes. The first purpose being an investigation of how new value attributions and thinking can generate novel and usable knowledge to the field of craftsmanship, and the second purpose being a display of a different and overlooked philosophical and cultural potential in a reflexive mode of expression, which is able to reflect the normative comprehension of craftsmanship. The dissertation focuses on learning and identity in informal spaces of learning and how it is possible to relate such a learning perspective to crafts training in educational establishments. The empirical foundation of this dissertation is 'craftivism'. In the dissertation activists from the Nordic countries have been interviewed about what they do when they put up their textile graffiti on lamp posts and house walls.

Three research problems are presented: 1) What stories do people who work as crafts activists, tell about ways of relating and methods of action when they make crafts? 2) What do these stories tell about learning and identity? 3) How may the research results influence training and education in craftsmanship? These questions are being asked in order to acquire new knowledge in two aspects; first aspect being knowledge about crafts in relation to techniques, tradition and the objects in crafts, and the second aspect being knowledge about learning and identity in informal spaces of learning.

The dissertations theoretical foundation is post structural and sociocultural combined with hermeneutical-inspired qualitative interviews. The author's position and pre-understanding is subject to discussion in relation to the informant; the performing activist, as the background for both of them is craftsmanship. Starting from cultural studies, it is possible to see the activist subject's conditions of possibilities in the culture, as the activism of the sub-cultural phenomenon's craft lights up through a performing approach to the individual's actions. First the research material has been analysed for events of textile graffiti and possible themes in the events, after which the results have been summarised. Next the research material has been analysed for events about learning and identity due to the author's wish of comprehending the background of and motivational force in activism. The analysis is divided in main perspectives with different dimensions.

The results of the analysis show the activist subject's construction of an individual who actively takes part in a community by e.g. creating joy, changing the world's perception of sustainability or by feminizing the public space. By taking crafts over the borders (and away from the class room) crafts become contextualized in a novel fashion thus obtaining an independent status. In this fashion the dissertation writes itself into a new method of comprehending and performing traditional craftsmanship techniques.

Key words: learning, identity, performativity, craftivism, citizenship, sloyd

Forord

At skrive en afhandling er en proces der kræver engagement, nysgerrighed og ønsket om at gå nye veje. Processen kræver også hjælpere på forskellige planer.

Tak til de håndværksaktivister der lod sig finde og interviewe, således at jeres stemmer blev grundlaget for afhandlingens empiri. Tak for at I inviterede mig, delte byrummet med mig og lærte mig hvad det vil sige at ville kommunikere med tekstiler derude. Afhandlingens formål er baseret på jeres fortællinger, og det er mit håb at de forskellige og anderledes indfaldsvinkler på at gøre håndværk vil inspirere læserne af afhandlingen til selv at udforske og åbne de interdisciplinære muligheder, der ligger i den aktivistiske metode.

Tak til mine vejledere professor Christina Nygren-Landgårds og professor Marlène Johansson for at dele viden, være nærværende og inspirerende. Christina for hele vejen igennem processen at overskue projektet og for at tro på at afhandlingen kan bidrage til udviklingen af ´sløjden´. Marlène for at fastholde detaljen og for at opmuntre og støtte i forskningsprocessen. Som forskerstuderende er det uvurderligt at have vejledere som er de skridt forud, man selv ind imellem vanskeligt kan få øje på.

Den første indgang til forskning i skabende fag blev åbnet på forskerkurset ”Lärandeprocessor genom skapande arbete i vetenskaplig belysning”, på Åbo Akademi Vasa og Umeå Universitet, ledet af professor Christina Nygren-Landgårds og docent Kajsa Borg. Inspireret af det gode nordiske samarbejde og vidensdeling valgte jeg, bosiddende i Danmark, at rejse til Finland og tage hovedparten af min forskeruddannelse på Slöjdpedagogiskt Resurscentra og Pedagogiska Fakulteten, Åbo Akademi Vasa. Tak til professor Marlène Johansson for på de månedlige seminarier at udvikle den faglige debat indenfor Slöjdpedagogik og lektor Mia Porko-Hudd for at være tovholder på det virtuelle læringsrum. Tak til Höskolestiftelsen i Österbotten for at gøre Slöjdpedagogisk Resurscenter muligt, det er et unikt møderum for nordiske forskerstuderende. Tak til professor Sven-Erik Hansén for på Åbo Akademi Vasas forskerskole at lære mig sprog, teorier og strategier der skal til for at skrive en videnskabelig afhandling. Professor Hansén skal desuden have tak for at dele og åbne andres forskning og for at lære sine forskerstuderende at diskutere konstruktivt.

At drage af sted som studerende til et andet land og på et nyt universitet er en rejse på mange niveauer. Det er nødvendigt at lære kultur, sprog og hverdagens forskellige gøremål at kende. Tak til forskningssekretær Nina Bäckman og webredaktør Tarja Grahn-Björkqvist for at introducere rutinerne på Akademiet og for altid at hjælpe mig når jeg syntes at der var langt til Vasa fra Danmark. Tak til Henrik Björkqvist for transskribering af de svenske og finske interviews, samt hjælp til layout. Tak til alle undervisere og personale på Akademiet for at inkludere mig i et forskningsmiljø, som er ekstremt imødekommende og fagligt funderet. En særlig tak til akademilektor Eva Ahlskog-Björkman for venskab, inspirerende samtaler og samarbejde i to nordiske netværk, ´ELISA´ og ´Tal og tråd´

og til familien Ahlskog-Björkman for gæstfrihed og for at introducere mig til Björkö's skønne natur.

En stor tak til mine medstuderende på Slöjdpedagogik for at I ville dele og diskutere jeres forskning – og tak til medstuderende på forskerskolen for mange gode debatter og livlige diskussioner på cafe, vandrehjem og i Åbo Akademi's gæstelejlighed. Årene på Åbo Akademi Vasa har været meget lykkelige arbejdsår.

Tak til mine studiekammerater fra Syddansk Universitet, lektor Ulla Timann Hæstrup og lektor Ina Kolkjær Sølling, for gennemlæsning af manus og for vigtige kommentarer.

Mit forskningsprojekt har fået økonomisk støtte fra Ledningsgruppen för Pedagogiska Fakulteten vid Åbo Akademi, Stiftelsen för Åbo Akademi's forskningsinstitut, Åbo Akademi's rektorstipendium, Högskolestiftelsen i Österbotten, Ella Wichmanns Mindelegat og Nordfo. Den økonomiske støtte har betydet at jeg har kunnet gennemføre min forskning og forskeruddannelse indenfor normeret tidsramme.

Tak til Sidsel, José, Mette, Parminder, Rasmus, Tina, Line og Jean-Michel, samt min øvrige familie og venner for diskussioner, støtte og opmuntring i forskningsprocessen.

København og Vasa, oktober 2012

Marie Koch

Til Clara, Sebastián, Matilde, Manisha, Astrid, Akhila, Salomon...

Indhold

Indhold	11
Figurer	14
Fotos	15
1. Beskrivelse af et fænomen	17
1.1 Håndværksaktivisme som erkendelsesmulighed	21
1.2 Læring i et uformelt rum	24
1.3 Det overordnede formål	25
1.3.1 En beskrivelse og en erfaring	32
2. Forskningspositionering	38
2.1 Håndværksfagene i forskningsperspektiv	38
2.2 Post strukturalistisk teori og sociokulturelt perspektiv	40
2.2.1 Betingelser for (sub)kulturel aktivitet	45
2.2.2 Subjektspostion i et sociokulturelt perspektiv	45
2.3 Oplæg til læringsperspektiver	51
2.4 Position	54
3. Menneskelige praksisformer	56
3.1 Diskurs	57
3.2 Moddiskurs, mulighed for forandring	59
3.3 Performancebegrebet	61
3.4 At gøre håndværk som kommunikation gennem medierende redskaber	62
3.5 Subkultur i kultur	65
3.6 Beskrivelse af en aktivist. Nogle perspektiver	68
3.7 Aktivistens autenticitet, sprog og tale	69
3.8 Aktivistens identitet	71
3.9 Diskussion af teori	74
4. Forskningsspørgsmål og metode	77
4.1 Forskningsspørgsmål	77
4.2 Forskeren og fænomenet	80
4.3 Metodeovervejelser	80
4.4 At finde sine informanter	83
4.5 Konstruktion af eventbegreb	86
4.6 Præsentation af informanterne og start på interviewet	88
4.7 Interviewguidens tilblivelse	91
4.8 Interviews	92

4.9 Første analysetrin, søgning på langs og de efterfølgende analysetrin, søgning på tværs	94
4.9.1 Første analysetrin, på langs	95
4.9.2 Andet analysetrin, på tværs	95
5. Resultat	99
5.1 Fremgangsmåde for analyse på langs	99
5.1.1 Fremskrivning af analyse på langs	101
5.1.2. Fremskrivning af analyse på tværs	102
5.1.3 Dimension Formål	104
5.1.4 Konklusion på Dimension 1 Formål	121
5.2 Dimension 2 Budskab	122
5.2.4 Konklusion på Dimension 2 Budskab	141
5.3 Dimension 3 Produkt	142
5.3.1 Konklusion på Dimension 3 Produkt	152
5.4 Dimension 4 Kontekst	152
5.4.1 Konklusion på Dimension 4 Kontekst	160
5.4.2 Konklusion på resultat af analyse på tværs af Perspektiv 1	161
5.5 Perspektiv 2 Læring og identitet,	163
5.5.1 Hændelser om læring	164
5.5.2 Dimension 1, Læringsrum	165
5.5.3 Konklusion på Dimension 1 Læringsrum	169
5.6 Dimension 2 Aktion	170
5.6.1 Konklusion på Dimension 2 Aktion	1744
5.7 Dimension 3 Kundskab	174
5.7.1 Konklusion på Dimension 3 Kundskab	178
5.8 Dimension 4 Erfaring	178
5.8.1 Konklusion på Dimension 4 Erfaring	186
5.8.2 Konklusion på Perspektiv 2A Læring	186
5.9 Hændelser om identitet	187
5.9.1 Dimension 1 Formidler	188
5.9.2 Dimension 2 Debattør	189
5.9.3 Dimension 3 Entreprenør	190
5.9.4 Dimension 4 Performer	192
5.9.5 Konklusion på Perspektiv 2B Identitet	194
5.9.6 Sammenfatning	195
6. Tolkning af og diskussion om betydningen af håndværksaktivisme	197
6.1 Sammenfatning af resultater	197
6.2 Håndværksaktivisme som mediator, individ, artefakt og kontekst	201
6.3 Håndværksaktivisme som læringsperspektiv	203
6.4 Håndværksaktivisme som identitetsskabende aktivitet	206
6.5 Kritisk diskussion	210

7. Håndværksaktivisme og fremtiden	213
7.1 Undervisning og uddannelse i håndværksfag	213
7.2 Inspiration	217
7.3 Efterspil	221
English Summary	222
Introduction and purpose	222
Referencer	233
Bilag	242
Bilag 1: Overordnede spørgsmål/guidelines	242
Bilag 2: 1(2) Interviewguide, første udgave	243
Bilag 2: 2(2) Interviewguide, første udgave	244
Bilag 3: 1(2) Interviewguide, endelig udgave	245
Bilag 3: 2(2) Interviewguide, endelig udgave	246
Bilag 4: 1(2) Uddrag af Stockholmsdagbogen	247
Bilag 4: 2(2) Uddrag af Stockholmsdagbogen	248
Bilag 5: 1(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter	249
Bilag 5: 2(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter	250
Bilag 5: 3(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter	251
Bilag 5:4 (4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter	252

Figurer

Figur 1.	Subjektets mulighedsbetingelser tegnet ind i en model for (sub)kulturel aktivitet.	28
Figur 2.	Videreudviklet model af skæringspunkt mellem intellektuelle traditioner udarbejdet efter Wengers model fra 'Communities of Practice' i Situeret Læring (2003, s.143) (forfatterens gengivelse) ...	48
Figur 3.	Model Læringsperspektiv i et uformelt læringsrum.	75
Figur 4.	Perspektiv og Dimension set ud fra forskningsspørgsmål 1.	103
Figur 5.	Dimension 1 Formål med temaer og underkategorier. Underkategorierne er variationer over hvert tema.	105
Figur 6.	Dimension 2 Budskab med temaer og underkategorier.	123
Figur 7.	Dimension 3, Produkt med temaer og underkategorier.	143
Figur 8.	Dimension 4, Kontekst med temaer og underkategorier.	153
Figur 9.	Perspektiv og Dimension er set ud fra forskningsspørgsmål 2A.	165
Figur 10.	Dimension 1, Læringsrum med temaer.	166
Figur 11.	Dimension 2, Aktion med temaer.	170
Figur 12.	Dimension 3, med temaer.	174
Figur 13.	Dimension 4 Erfaring med tema.	179
Figur 14.	Perspektiv og Dimension set ud fra forskningsspørgsmål 2B.	187

Fotos

Foto 1.	Stickkontakt i aktion i nattetørke, Stockholm, januar 2010. (Stickkontakt, 2012)	17
Foto 2.	Stickkontakt i aktion i det offentlige rum, Stockholm. (Stickkontakt, 2012)	19
Foto 3.	Ulrika Erdes broderer i Bus 38, Malmø (Foto Ulrika Erdes, 2008)....	33
Foto 4.	Et kors broderet med korssting, Intercitytog, 2009. (Foto Marie Koch).	34
Foto 5.	Tekstil graffiti, København, 10. maj 2010. (Foto Marie Koch).....	36
Foto 6.	Broderi i intercity tog mellem Gedser og København, Danmark (2008), udført af håndværksaktivisten Ect. (Foto Ect.).	46
Foto 7.	Broderi i intercity tog mellem Gedser og København, udført af håndværksaktivisten Ect. (Foto Ect.). Etc. har gennemført cirka 100 broderier i intercitytog, hvor hun med tegn og ord sætter spot på ting og begreber i det danske samfund. I de to viste eksempler, står ordene Riot og Lær.	46
Foto 8.	Pacman i Paris, mosaikgraffiti med computerfiguren Pacman som metafor, Paris 2010. (Foto Marie Koch).....	51
Foto 9.	En hilsen med fildede ord: ”Hold på hatten! ”. Park i Oslo Centrum, 2008. (Foto Victoria D)	65
Foto 10.	Collagegraffiti ved Metro Abbesses, Paris, november 2010 (Foto Marie Koch).....	66
Foto 11.	Brunaluna karakteriserer sig selv sådan på sin blog: ”Brunaluna är pseudofilosof och handicraftst. Jag stickar, alltså finns jag! Sexister gör henne bindgalen. Hon fångar dom i sitt garn, surrar upp dom ordentligt, maskar av och håller gisslan tills dom förstår och ångrar sine synder...under tiden serverar hon förmodligen näringsriktig mat på hemgjort porslin” (Stikkontakt, 2010).	73
Foto 12.	Nytårshilsen fra Stickkontakt, Friedhemsplan, Stockholm, 1. januar 2011. Bemærk label med information om hvem, der har sat den strikkede blomst op (Stickkontakt, 9. februar 2012).....	81
Foto 13.	Shopporexi, Stockholm (Stickkontakt, 2009).....	108
Foto 14.	KS hænger julepynt op for at glæde indbyggerne i T.(Foto Marie Koch. Juli 2011).....	134

1. Beskrivelse af et fænomen

Midt om natten går tre kvinder rundt i Stockholms gader. Det er rimfrost, og deres ånde står omkring dem som damp. Deres mål er en skulptur i en rundkørsel. Da de når ud midt i rundkørslen, kravler den ene op på skulpturen, mens de to andre rækker synål og tråd op til hende, der med stor hast syr en strikket ting på skulpturen (foto 1). Hun syr hurtigt enderne sammen og hopper ned; de beundrer resultatet alle tre og tager nogle fotos fra forskellige sider. De få biler, der kører rundt i rundkørslen, tager ingen notits, og der er ingen forbipasserende. Det er sent og koldt. Hurtigt går de tre tilbage på fortovet, ser endnu engang på skulpturen, der er iklædt en varm beskyttende strikket ting på en af formerne – og går så hjem for at få en kop varm te og komme i seng. Næste morgen kan man i formiddagsbladene se billedet af skulpturen under store overskrifter:

Stockholmarna sover /.../ då smyger graffittor ut i natten för att värma en kamälg. (Stickkontakt, 2012).

Foto 1. Stickkontakt i aktion i nattemørke, Stockholm, januar 2010. (Stickkontakt, 2012)

Vi ser i dag i Europa et nyt kulturelt fænomen i det offentlige rum: en slags graffiti, udført med tekstile håndværksteknikker, placeret centrale steder især i storbyen og med et budskab til betragteren. Det er aktivister¹, der udfører handlingerne, og de kommunikerer et budskab ud til deres medborgere gennem strikkede, syede og hækledede genstande.

---

¹ En aktivist(er) er, ifølge Ordbog Over Det Danske Sprog, ODS (2005), en tilhænger og udøver af aktivisme. Aktivisme, er en lære, der betoner værdien af beslutsomhed og praktisk handling frem for et mere teoretisk forhold til virkeligheden (ODS, 2005).

Afhandlingens genstandsområde er vokset frem af en forundring over, at tekstilt håndværk bliver brugt som en anderledes metode til at fremstille graffiti. Graffiti består af tegn, bogstaver, tekster og billeder, som bliver malet på husmure, toiletter og tog (Det kriminalpræventive råd, 2011). Graffiti kan være både lovlig og ulovlig. Når der males graffiti på privat ejendom uden tilladelse fra ejeren, er der tale om ulovlig graffiti. Det er ligeledes ulovligt at male graffiti på offentlige steder, hvis man ikke har tilladelse fra kommunen eller staten.

Ifølge Kigset, dansk graffitimaler, som jeg interviewede for at forstå hvordan tekstilgraffiti kan opfattes historisk, er graffiti først og fremmest former for kommunikation, hvor graffitimalere henvender sig både til sig selv, til andre graffitimalere som han/hun opfatter sig i forhold til samt til offentligheden gennem et 'tag' og et 'piece'. Et piece er et tag der er udbygget og fremstår som et helstøbt billede. Ifølge Kigsets definition:

Et tag er betegnelsen for det navn - eller rettere pseudonym - som en graffitimaler benytter sig af. Ordet tag betegner desuden den simpleste form for graffiti, det der svarer til en signatur. Mellemtingen mellem et tag og et piece er et throw up. Her udgøres bogstaverne af rummelige flader og får derved en mere eller mindre tredimensionel karakter i modsætning til et tag som fremstår fladt. Et piece er den mest komplekse form for graffiti. Her udgøres bogstaverne ligeledes af rummelige flader, hvilke modsat throw up'et, er fyldt ud med en eller flere farver. Disse kategorier overlapper selvfølgelig hinanden. Et stykke graffiti, vil derfor kunne gå ind under, både den ene og anden kategori, alt efter hvordan det er udført - og ikke mindst hvem der udfører analysen. (Kigset i mail til afhandlingens forfatter, 9. april 2012).

Ofte males graffiti på S-tog eller på andre iøjefaldende overflader, hvor det kan opleves som en del af byens liv samt blive set af så mange mennesker som muligt. Noget graffiti er umiddelbart forståeligt for andre udenfor graffiti-kredsene, mens andet er vanskeligere at afkode ved første øjekast. Graffiti er et visuelt udtryk, der kom til Danmark fra USA i starten 1980'erne (Normann Jørgensen, 2008). Oftest er motivet der er spraymalet, graffitimalerens tag, dvs. malerens identitetsmarkering. Et tag kan være konstrueret af bogstaver, billedlignende tegn eller noget, man kunne kalde logoets æstetik. Et tag kan også være pseudonym for en større eller mindre gruppering af graffitimalere, kaldet 'crews', der benytter sig af samme tag.

Graffiti-kulturen er en subkultur (Gelder, 2005, Normann Jørgensen, 2008) og var i begyndelsen tæt knyttet til hiphopkulturen, hvor den indgik som et af de fire elementer sammen med MCing, DJing og breakdance. Siden er det blevet almindeligt at graffitimalere ridser deres budskaber ind i glas, laver skabelonlignende tryk på husmure eller klistermærker med deres tags (Norman Jørgensen & Quist, 2008, s. 173ff). Graffiti i byrummet kommer modtageren i møde under andre forhold end man er vant til på udstillingssteder, gallerier og museer (BlueKarmaTiger, 2011). Man betaler ikke entré, og man kan røre ved graffiti.

Denne undren over de traditionelle håndværksteknikker, brugt som et subkulturelt fænomen, er affødt af min uddannelsesbaggrund i Køn og Kulturstudier hvor kulturen analyseres ud fra et mangefold af vinkler, ofte skæve, for at forstå det normale. Dette førte min tankerække tilbage til en undersøgelse, jeg har medvirket i, om oplevelsesaspektet i at udføre håndværk, sat ind i en oplevelsesindustriel kontekst (Koch & Aggebo, 2004). Undersøgelsens konklusion sammenholdt med det nye fænomen kan sidestilles med fænomenerne Street Fashion indenfor modeverdenen og bloggerens betydning for nyhedsformidling indenfor journalistikken. Hermed mener jeg at der er tendens til, at nye trends og nyheder kommer fra ukendte mennesker til den enkelte designer og nyhedsjournalist og videre derfra til offentligheden. Denne undren blev understøttet af flere hjemmesider og blogs, der dokumenterede håndværksgraffiti i USA, London og Stockholm (Knittaplease, 2008; Microrevolt, 2008; Subversivecrossstich, 2011)

Foto 2. Stickkontakt i aktion i det offentlige rum, Stockholm. (Stickkontakt, 2009)

Gennem disse blogs og andre sociale medier, eksempelvis Stickkontakts (Stickkontakt, 2009) blog (foto 2), erfarede jeg, at selv om der er tale om tekstilgraffiti, ulovligt sat op på en skulptur eller en lygtepæl i byrummet i form af et artefakt², så var der i offentligheden en skelnen mellem den malede graffiti og den tekstile graffiti, alene af den grund at den tekstile ikke vandaliserer skulpturen eller lygtepælen. De bløde garner der kan klippes ned, efterlader ikke spor på lygtepælen i sammenligning med den malede graffiti, der ofte er svært at fjerne og medfører erstatningssager, som ofte løber sig op i meget store summer (De Danske Statsbaner, DSB, 2011). Der er tale om, at graffitimalere og tekstilgraffiti-aktivister arbejder i det samme offentlige rum, og at de opererer uden at have fået tilladelse. Men der er forskellige konsekvenser i forhold til

---

² "Fysiska redskap (som man också kan kalla *artefakter*, det vill säga av människan tillverkade föremål) är sådant som knivar, skruvmejslar, hus, telefoner, datorer, böcker och allt annat som vi har omkring oss" (Säljö, 2005, s. 28).

skader, idet den tekstile graffiti kan fjernes fra rummet uden at det har skadet materielt. En pointe som skal fortælles, fordi det i den offentlige bedømmelse af graffiti versus tekstilgraffiti fremhæves som et markant skel mellem de to udtryksformer. Ifølge Den Danske Statsbanestyrelse (DSB, 2011), der alene har ansvaret for togdriften i Danmark, beløber rensning af tog sig i 2005 til omkring 25. millioner danske kroner. Der er også faldet bøder på flere tusinde danske kroner til graffitimalere. Den tekstile graffiti er, på samme måde som den malede graffiti, et led i en aktion, hvis mål er at kommunikere et budskab ud til medborgerne i storbyen. Säljö (2005, s. 29) siger, at mennesket i sine praktikker og handlinger altid benytter sig af redskaber, og han tilføjer at redskaberne er de materielle og sproglige respektive intellektuelle hjælpemidler som mennesker anvender i konkrete praktikker. Redskaberne der medierer håndværksaktivistens budskab, er artefakterne. Den tekstile graffiti har ofte målrettede budskaber om at forandre den verden, vi lever i. Der er tale om, at byrummet bliver centralt i den aktivistiske handling, og at den tekstile graffiti i form af et artefakt både giver byens borgere en oplevelse og et budskab.

I projektet, "Oplevelsesøkonomi i kunst og håndværk" (Koch & Aggebo, 2004), samledes beskrivelsen af oplevelsesrummet set som en scene, hvor oplevelsen udspilles. Scenen er det sted, hvor der sker en interaktion mellem kunden, andre kunder og den håndværksgenstand, der udbydes til salg (Bærenholdt & Sundsbo, 2007; Mossberg, 2003, s. 28; Mossberg & Nissen Johansen, 2006). I Aggebo og Kochs projekt handlede det først om at italesætte oplevelsen i den håndværksmæssige proces og dernæst om at kunne markedsføre oplevelsesværdien som en økonomisk værdi. En værdi, der handler om oplevelser med forskellige aspekter af håndværket og processen med at fremstille og anvende det. Projektet var en undersøgelse af håndværkets muligheder i andre brancher end uddannelser i kunsthåndværk og design. Resultatet skulle understøtte udviklingen af en bacheloruddannelse i oplevelsesledelse, design og håndværk, en uddannelse støttet af Undervisningsministeriet i Danmark. Uddannelsen blev udbudt i 2005. Mossberg og Johansen (2006, s. 165) beskriver genfortællingen af oplevelsen og argumenterer for 'storytelling' som et markedsførende element i oplevelsesindustrien. Mossberg og Johansen lægger især vægt på, hvordan oplevelser skabes og eksemplificeres, hvilket de gør gennem eksempler på hvordan historier skabes (2006, s. 45–65).

Min praksis og teoretiske situerings som forsker indenfor kultur og pædagogik understøttede opfattelsen af at det nye fænomen, tekstilgraffiti, skulle undersøges for at se efter, hvilken læring og erfaring og identitetsdannelse der kan tilskrives en aktivistisk håndværkshandling i subkulturen. Som underviser (seminarium og designskole) og som leder af Seminariet for kunst og håndværk i Kerteminde (kunst og håndværk er en dansk benævnelse for de fagområder, som i Norden samlet kaldes for 'slöjd') har jeg tilegnet mig en læringsforståelse, der er tæt knyttet til såvel teori som praksis. Denne praksis har, været knyttet til N.F.S. Grundtvigs dannelsesteori og Christen Kolds pædagogiske tanker (Korsgaard, 2004, s. 318). Mit virke som underviser har således været knyttet til

det folkelige foredrag, hvor underviseren gennem sin tale legitimerer sin myndighed og fremfører sit ærinde gennem fortællinger.

Som underviser har mit arbejde været præget af at se undervisning i et livslangt læringsperspektiv og med samtalen som et vigtigt parameter for erfaringsdannelsen hos det enkelte menneske. Specifikt kan man hos Korsgaard (2004) finde en dybdegående gennemgang af udviklingen af et dansk dannelsesperspektiv (Korsgaard, 2004, s. 324-564). Læringsperspektiver, samspil mellem mennesker i læring og dannelse diskuteres af Illeris (2009; Rogers, 2000) i forhold til de læringsperspektiver, der igennem de sidste 30 år har været anvendt i nordisk pædagogik. Bredt forstået definerer Illeris læring som ”enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke kun skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring” (Illeris, 2009, s. 15). Ud fra et læringsperspektiv udfordrer aktivisters handlinger vores traditionelle opfattelse af læring, idet der er tale om et uudforsket område indenfor det videnskabsområde, der på svensk kaldes for slöjdpædagogik og på dansk forskning i materiel kultur. Læringsperspektivet for aktivisten skal findes i aktivistens handlinger i det offentlige rum og på sociale medier. Handlingerne sker med en kommunikativ drivkraft, hvor indholdet kommunikerer ud på stedet (en lokal handling) og på internettet (en global handling) (Riva & Galamberti, 2003).

Med det nye fænomen, bestående af et budskab og et artefakt, og dertil viden om oplevelsesaspektet i byrummet, samt min egen baggrund i uddannelsessystemet blev interessen vakt for at undersøge, hvilken læring der ligger i at det uformelle rum, her byens rum, bruges som læringsrum.

1.1 Håndværksaktivisme som erkendelsesmulighed

Aktivister, der udøver graffiti med tekstiler, ønsker at kommunikere et budskab og bruger det tekstile håndværk til at forstærke deres udsagn. Aktivisterne i denne afhandling fremstiller et stykke håndværk, eksempelvis et strikket halstørklæde, der sys fast rundt om en lygtepæl, og man kan undre sig over, hvad deres (for)mål med handlingen er. Umiddelbart er målet ikke, som i traditionel undervisning og læring i håndværk, at fremstille noget der kan bruges i sammenhæng med hverdagslivet. Gennem dagspressens omtale af og interviews med aktivister kan man forstå, at de bruger håndværket som redskab til handlinger i hvilke de kommunikerer politiske, æstetiske og filosofiske værdier (Slöjdforum, 2008). De dokumenterer gennem hele processen deres handling med fotos, og billedokumentation lægges straks efter handlingen ud på nettet. Vi ser her lokale aktioner, for eksempel i Stockholm, som derefter bliver globale gennem sociale medier på nettet.

De første aktivistiske handlinger fandt sted i USA, og den dag i dag kaldes det for ´craftivism´ på engelsk. Begrebet craftivism blev først brugt af Betsy Greer

(2008), og hun forklarer at begrebet skal fange indholdet og bevægelsen i ordene 'craft' og 'activism'. Greers (2008) definition på craftivism lyder:

Craftivism is a way of looking at life where voicing opinions through craftivity makes your voice stronger, your compassion deeper and your quest for justice more infinite /.../the promotion of craftivism, which is point where crafts and activism meet. By taking two seemingly disparate words that are negatively stereotyped in their own ways (craft can be seen as dull and old-fashioned, activism as violent and radical) and combining them to create a new word, craftivism strikes out into new territory (Greer, 2008, s. 101).

Craftivism er et nyt ord i det engelske vokabularium. Man kender på engelsk udtrykket 'crafty', som betyder at være klog, dygtig og behändig. Jeg vælger i afhandlingen at oversætte craftivism til håndværksaktivisme på dansk eller sløjdaktivisme på nordisk. En svensk aktivist, Brunaluna siger på sin blog: "Jag stickar, alltså finns jag!" (Stickkontakt, 2012). Brunaluna refererer til René Descartes ([1644], 2009), der ud fra et aristotelisk naturvidenskabeligt og filosofisk grundlag sent i sit liv betvivlede sandheden i det, han havde lært (Den store danske encyklopædi, DSDE, 1996, bind 5, s. 85; Descartes, ([1644], 2009). Descartes er kendt for sin metodiske tvivl og søgte i et af sine værker at beskrive, hvorledes skepticisme er gendrivende. Hvis man tvivler på alt og derved tænker, er det evident at man eksisterer. Descartes beviser i sit værk, *Filosofiens Principper* ([1644], 2009), at der ikke kun eksisterer en Gud, men at der også må eksistere en omverden, hvilket bryder med den tids opfattelse af, at det guddommelige alene er udgangspunktet for eksistens. Fra dette filosofiske værk er Descartes ofte citeret med udsagnet: "Cogito, ergo sum"³ eller oversat til dansk "Jeg tænker, derfor er jeg".

I den vestlige kultur anvendes "Jeg tænker, derfor er jeg" i mange sammenhænge, hvor den der udtaler det manifesterer en væren som tænkende menneske. Når Brunaluna (Stickkontakt, 2012) henviser indforstået til Descartes ([1644], 2009) i præsentationen af sig selv, giver hun citatet en ny betydning. Idet hun sætter den aktive handling - det at strikke - i en modsætning til det at tænke. Man kan sige, at hun ophæver den kulturelt betingede dikotomi mellem ånden og håndens arbejde - at tænke versus at arbejde med hænderne. Med sit udtryk "Jag stricker, alltså finns jag!" sætter Brunaluna dét at udføre håndværk ind i en filosofisk kontekst og understreger at aktivisten, her Brunaluna, reflekterer over hvad hun gør, når hun handler med sit håndværk. Det bliver en handling der fører hende til refleksioner om væren og identitet.

Samme eksistentielle opfattelse møder man når håndværksaktivisme skal forklares på forskellige hjemmesider og i bøger (Geschwandtner, 2007). Især MicroRevolt (2011) er en amerikansk gruppe, der igennem flere år har aktioneret i hele verden. Målet er at trække en parallel fra den tidlige tekstilindustri kapitalistiske udnyttelse af arbejdskraften til i dag, hvor den

---

³ Citat fra Descartes, "Cogito, ergo sum", på dansk oversat til "Jeg tænker, derfor er jeg" (Descartes, [1644], 2009).

vestlige verdens tekstilindustri outsourcer sin industrielle produktion og udnytter den tredje verdens arbejdskraft. Aktionerne manifesterer sig i kæmpestore strikkede tæpper med udvalgte firmaers brand, eksempelvis sportsfirmaet Nike, strikket ind i et tæppe (Microrevolt, 2011). Tæppet er strikket af mennesker fra hele verden, og på MicroRevolts hjemmeside kan man se tæppet gengivet som et stort billede. Klikker man rundt på billedet af tæppet kan man læse, hvem der har strikket hver enkelt del. Tæppet er strikket som en protest og har som formål at gøre beskueren bevidst om, at eksempelvis Nike anvender underbetalt arbejdskraft fra den tredje verden. De firmaer hvis logo bruges, er firmaer om hvilke det er dokumenteret, at den billige arbejdskraft arbejder under dårlige arbejdsmiljø mæssige forhold. En anden aktivistgruppe er KnittaPlease der blev grundlagt i 2005 af Magda Sayeg. Sayeg skriver (Knittaplease, 2011) at det hele startede med at hun tog sit strikketøj ud af hjemmet og satte det op på gaden, eksempelvis på lygtepæle, gelændere og andre steder, hvor mange mennesker færdedes. Sayeg forklarer, at de enkle strikkede punkter i det offentlige rum har virket som inspiration for en hel ny generation af strikkere, der ikke længere kunne se det funktionelle aspekt af at strikke eksempelvis sokker og vanter som det eneste formål med at strikke (Kaplan, 2010; Knittaplease, 2011). Denne nye tilgang til strikning udfordrer formålet med det traditionelle håndværk, samtidig med at den tilfører nye måder og materialer til at udsmykke det offentlige rum på. Sayeg skriver videre, da KnittaPlease startede i Austin, USA, 2005:

It was my response to the dehumanizing qualities of an urban environment. By inserting handmade art in a landscape of concrete and steel, she adds a human quality that otherwise rarely exists. Knittaplease represents the present energy coming from knitting and more extensively weaving, while giving a nod to its powerful history (Knittaplease, 2011).

Tekstilgraffiti er et begreb, der endnu ikke er forsket meget i. Vi kender et lignende fænomen fra 1970'erne i Danmark. Dengang var der en hel bevægelse af mennesker, der flyttede fra byerne ud på landet og på ny startede med at være selvforsynende og fremstille alt selv. Den bevægelse rummede også et håndværksudtryk, kaldet Hønsestriik, hvor man strikkede budskaber ind i sweatrene. Budskaberne handlede om fred, kvindemagt, ying-yang og andre tegn hen imod skabelsen af en bedre verden. De blev udført som fri strikning, uden opskrifter, med utraditionelle mønstre, og kommunikationen understøttede kvindefrigørelsesbevægelsens budskab (Hofstätter, Kampbjörn & Troest, 1973). I bogen "Hønsestriik" skrev forfatterne at baggrunden for bogen og bevægelsen var:

/.../ et opråb mod garnfirmaer og forlag, der kommercialiserede strikkeopskrifterne og et opråb mod de fastlåsende opskrifter, der ikke får strikkere til at digte og fantasere i strikketøjet! (Hofstätter, Kampbjörn & Troest, 1973, s. 1).

I samme tidsrum skabes en politisk modstand mod general Pinochets styre i Chile. Blandt mødre, hustruer og kærestes til forsvundne politiske modstandere af regimet formuleres en billedlig modstand i form af broderede billeder ('les

arpilleras' på spansk) der fortæller om savn, sorg, angst og vrede (Greer, 2008). Billederne blev solgt i hele verden og spredte på den måde budskabet om et undertrykkende regime. Marjorie Agosin (2008) dokumenterer modstanden gennem billedmateriale samlet ind fra hele verden. I forordet skriver Isabel Allende:

With leftovers of fabric and simple stitches, the woman embroidered what could not be told in words, and thus *the arpilleras* become powerful forms of political resistance (Agosin, 2008).

Ovenstående eksempler er vidt forskellige i udtryk og kontekst. Fælles for dem er den håndværksmæssige tradition brugt som et budskab, der er fri af traditionen teknikker og mønstre. Det er hovedsagligt kvinder, der udøver graffiti med tekstiler, (i afhandlingen vælges at anvende ordene at lave en aktion eller aktioner om handlingen), og de får meget mediebevågenhed på deres kommunikation.

Man kan forstå dét at aktionere som en måde at tage flere identiteter på sig. Identiteter, der har at gøre med dels at agere i det offentlige rum (som eksempelvis at brodere korssting i en bybus), dels at dokumentere hele fremstillingsprocessen med det formål at sprede et givent budskab endnu bredere via sociale medier direkte fra bybussen (Bignell 2002, s. 5–7, 179–06). I dette perspektiv skal identitet forstås som noget, der skabes i konkrete sociale relationer og gøres tilgængeligt gennem italesættelse af aktivistens budskab. Budskabet forhandles (Sørensen, 2010, s. 179) i relation til de mulige repræsentationer af forståelse af et traditionelt kvindeligt håndværk med et specifikt budskab, eksempelvis et broderet hjerte. Den kulturelle identifikation er således knyttet til forestillingen om, at fællesskaber er forankret i fælles arv og traditioner.

1.2 Læring i et uformelt rum

I det følgende vil et perspektiv på læring og identitet i uformelle læringsrum blive eksemplificeret gennem aktivisters handlinger, der er medieret gennem tekstile artefakter. Aktivisternes handlinger og performance centrerer og kontekstualiseres omkring de forskellige medvirkende i selve handlingen. Det betyder, at afhandlingens undersøgelse kommer til at foregå dér, hvor byrummet kontekstualiseres forskellige steder i byen. Aktivister, deres artefakter og tilskuerne bliver de agenter, hvorom afhandlingen udfoldes. Men først en beskrivelse af, hvad håndværksgraffiti er.

Håndværksgraffitien i byens rum skaber historier, der genfortælles mundtligt og virtuelt. I de indledende undersøgelser af fænomenet stod det mig klart, at de historier der blev fortalt, rummede oplevelser der var meningsbærende og utraditionelle. Her er der ikke tale om oplevelser der skal markedsføres kommercielt, men om oplevelser der bærer historier ud i det offentlige rum, anonymt og påtrængende. Håndværksgraffiti kan ligesom al anden form for

graffiti være ulovlig, da det ifølge lovgivningen i de nordiske lande er ulovligt at udsmykke det offentlige rum uden officiel tilladelse.

For at komme nærmere på aktivisten og håndværksgraffitien og for at bryde med en mulig subjektiv forforståelse, valgte jeg som forsker at gå ind i det subkulturelle rum, hvor aktivisten udfører sine aktiviteter. Begrundelsen for denne fremgangsmåde var en nysgerrighed overfor hvad det nye fænomen, håndværk på gaden, kunne betyde for håndværk i skolen. Min forståelse for håndværksprocesser er knyttet til en institutionel kontekst. Det nye i tekstilgraffiti er at læringen udspilles i et byrum, hvor de rumlige afgrænsninger er flydende og måske tilfældige. Dette er en anden kontekstualisering af læringsrummet end det, vi kan kalde det formelle institutionaliserede rum. Set i modsætning til dette formelle, institutionaliserede rum er byrummet et uformelt læringsrum, og det er i dette rum at det nye fænomen indenfor håndværk udspiller sig.

1.3 Det overordnede formål

Det overordnede formål med afhandlingen er for det første at se efter nye værditilskrivninger og ny tænkning, som kan addere ny brugbar viden til håndværksfeltet. For det andet er formålet at vise et anderledes og oversat filosofisk og kulturelt potentiale i en reflektiv udtryksform, der kan spejle den normative forståelse af håndværk. Fælles for begge formål er at de søger nye uudforskede områder i forskningen indenfor håndværk og at de bevæger sig i et grænsefelt mellem at udøve håndværk og at udøve tekstilgraffiti.

Tankerne bag det overordnede formål er at holde læring og identitet i det uformelle læringsrum op som et spejl for læring og identitet i det formelle læringsrum. Ønsket er at beskrive og perspektivere læring og identitet i en proces, hvor der er fravær af de institutionaliserede forudsætninger for læring som vi kender den: lov, bekendtgørelse, studieordning, skole/arkitektur, rum, lærer og elev/studerende. Fokus sættes på læring i uformelle sammenhænge kontekstualiseret kulturelt i en form for aktivisme, der kan kaldes håndværksaktivisme.

Positionen, hvorfra formålet angribes, er poststrukturalistisk og sociokulturel med en hermeneutisk tilgang, sat ind i en kulturstudie kontekst. Der tales i disse år om nye kulturstudier, hvilket er en interdisciplinær tilgang til kulturstudier som angriber både humanistisk og samfundsvidenskabelige fag (Sørensen, 2010, s. 11). Nye kulturstudier er ifølge Sørensen (2011, s. 20) tre forskellige vendinger, hvoraf jeg vælger at knytte mig til den tredje vending, den performative, der signalerer en ny måde at tænke såvel sprog som verden på. Denne vending er omtalt som en materiel, rumlig og affektiv vending. Den performative vending henviser til at kulturelle fænomener formes af de subjekter der bærer dem, og derved knyttes til de ekspressive, fremførende og dynamiske

aspekter deraf. I den performative vending skal kulturanalyse forstås som medlevelse, deltagelse og entreprenørskab (Sørensen, 2011, s. 21).

I såvel nye kulturstudier som indenfor en sociokulturel pædagogik er der brug for at fastlægge en position, hvorfra forskeren angriber sin empiri og teoretiserer ud fra. Valgene kan påvirke resultatet. I dette tilfælde, hvor interessefeltet er et jeg selv er fostret af, er der yderligere fare for at den undren, jeg har overfor fænomenet, vil blive besvaret med den viden, jeg selv allerede er i besiddelse af (Cixous, 1985). Min viden er situeret i min egen historie som underviser i håndværksfag og forsker indenfor kultur. Begrebet situering af viden bruges i afhandlingen inspireret af Donna Haraway (Haraway 1991, s. 183 ff). Haraway kritiserer det hun kalder 'gudetricket' i den positivistiske videnskabsforståelse. Gudetricket er ifølge Haraway den illusion der er karakteriseret ved en videnskabs tro på et konturløst forskersubjekt, som med et helikopterblik kan hæve sig over forskningen og skabe en objektiv sandhed (Haraway, 1991, s. 183 ff). Haraway siger, at forskeren må bidrage med refleksioner over situeret-hed og over implikationerne af forskerteknologier, som sprog, metode og kommunikation. Haraway diskuterer, hvordan forskerens egen position og hendes forskningsdesign påvirker konstruktionen af forskningsobjektet i almindelighed og specifikt for konstruktionen af den anden (Haraway, 1991, s. 183 ff.). Lykke (2008) siger, at forskeren, for at være opdateret, må se sig selv som om hun var en del af det udviklingsrum mellem analyse, objekt, basisteori og metode, som det hele drejer sig om. Det forudsætter, at heterogenitet skaber synergieffekter mellem forskellige felter af teori, metode og subjekter, men det betyder ikke at det er en syntese af personlige kompetencer (Lykke, 2008, s. 16-21).

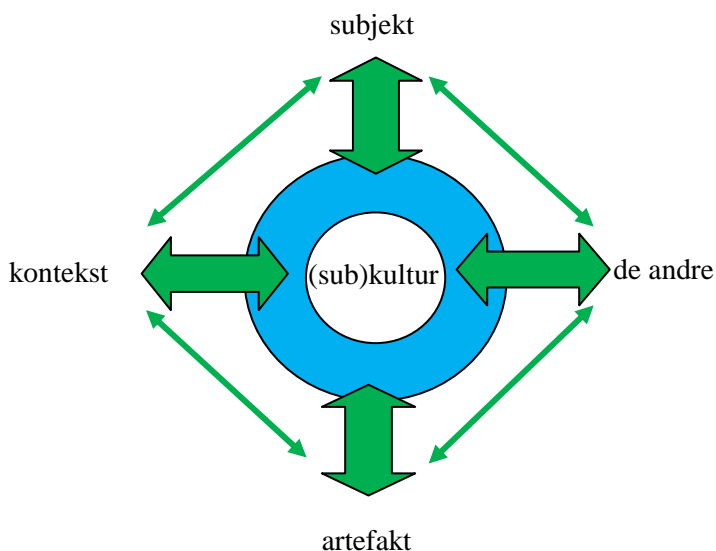
Undersøgelsesgenstanden er håndværk med teknik, tradition og selve artefaktet. Håndværk er en kulturel kategori, og jeg tager den for givet. I den seneste forskning indenfor feltet håndværk er læring især problematiseret, idet der peges på en anderledes forståelse af den kontekstuelle, materielle og elev-til-elev betydning for læringsprocessen (Illum, 2005; Johansson, 2002; Johansson & Illum, 2009; Mäkelä, 2011; Porko-Hudd, 2005). Håndværksaktivisme er et uudforsket begreb indenfor den pædagogiske forskning, idet forskningen på det felt nok er kontekstuel, men den er det indenfor rammen af uddannelses institutioner og deres råderum.

Håndværksaktivisme befinder sig i et mellemrum mellem fortid, fremtid, pædagogik og kultur, hvilket betyder at der skal findes en scene hvorpå forskningen i denne afhandling udspilles. Min baggrund, der både er uddannelses- og kulturstudier, betyder at det er indenfor de to teoretiske felter, jeg søger mine referencerammer. Med nye kulturstudier, der er et interdisciplinært forskningsfelt, vælges en teoretisk position som giver muligheder for at udforske begivenheder og hændelser i kulturen, herunder subkulturer. Den pædagogiske referenceramme giver et greb til at spotte netop

den hændelse eller begivenhed, hvori håndværksaktivismen udspiller sig, og for at se på hændelsen ud fra et læringsperspektiv.

Afhandlingen kan visuelt sammenlignes med et landkort - mere præcist et kort over de nordiske lande. For at læse kortet bruges for det første en kulturforståelse, hvor forskellige kulturelle kategorier eksemplificeres og danner baggrund for en forståelse af, hvordan kulturelle kategorier kan beskrives normativt. I afhandlingen er det normativiteten omkring håndværk, der eksponeres. Fra en kortlæseres blik er det nedslag i forskellige byer i Norden, der danner kulturforståelsen. Fokus sættes på den enkelte event/hændelse eller den enkelte aktivistiske handling. Selve handlingen ses altså i en kulturel kontekst. Den anden teoretiske retning er en læringsforståelse med fokus på læring og identitet i uformelle læringsrum. Aktivisterne arbejder i en subkulturel kontekst, idet de aktionerer i byrummet, ofte i ulovlige sammenhænge. Subkulturens position i forhold til kulturen beskrives senere i afhandlingen. For detaljeret at beskrive, hvad der sker i læringssituationerne, når aktivisterne gør deres håndværk, er det nødvendigt at anvende en pædagogisk begrebsverden for at forstå, hvad der egentlig sker i en aktivistisk handling. Derfor lægges der et læringsperspektiv på den aktivistiske handling for at udrede, hvordan læring og identitet kan beskrives i et uformelt rum.

Det offentlige rum, hvori håndværksaktivismen udføres, kan være hvor som helst: toget, caféen, markedet eller på gaden. Oftest skabes håndværket på cafeer eller hjemme og bringes derefter ud til den lokalitet, hvor det færdiggøres og monteres. I rummet hvor objektet bliver placeret kan man forestille sig at have fire aktører (se figur 1): et subjekt, der som aktivist udøver håndværket og kommunikerer sit budskab ud. Aktivisten skaber sin egen event for handling i det offentlige rum. Et artefakt der er den genstand, i form af et stykke håndværk, som bliver medieret gennem en aktivistisk event. En kontekst der er en afgrænsning af det rum hvor en event udspilles, hvilket betyder at medieringen sker i forskellige rum og spiller ind på receptionen af artefaktet. Endelig er der de andre, nemlig de observatører, der oplever en event og (måske) handler på den.

Figur 1. Subjektets mulighedsbetingelser tegnet ind i en model for (sub)kulturel aktivitet.

Modellen i figur 1 er en antagelse af, hvordan et snit igennem (sub)kulturen kan visualiseres og er baseret på forskerens forforståelse af fænomenet. Parentesen omkring sub i forhold til kultur er sat for at vise at der i den nuværende model er tale om aktiviteter, der både kan være kulturelle og subkulturelle. Går man tæt på kulturen og eksponerer en af kulturens mange subkulturer, er modellen også brugbar. Centrum i modellen er nu subkulturen, hvis diskurs påvirker de øvrige agenter i modellen. Agenterne: subjekt, de andre, artefakt og kontekst i modellen bliver igennem afhandlingen udforsket af læringsperspektiver og forskellige muligheder for identitetsdannelse, ligesom artefaktets medierende funktion også inddrages – alt efter hvilket fokus, der lægges på modellen. Ræsonnementet i figuren tænkes brugt igennem teoriafsnittet og i analysen med det formål for øje, at den kan være strukturen igennem hvilken et andet læringsperspektiv kan fremanalyses. Som nævnt ovenfor er drivkraften bag afhandlingen en undren over om og hvad man kan lære af aktivister. Drivkraften er desuden om den kundskab kan bruges til noget, og om dette noget kan påvirke fremtiden for håndværksfagene? Derudover kontekstualiserer modellen håndværksprocessen, jævnfør aktørernes polare placering og modellens cirkulære tegning, hvor håndværksaktivisten udøver håndværk og udfører en aktivistisk handling.

Modellen i figur 1 er desuden tænkt som en visuel beskrivelse af fænomenet der skal undersøges, idet pilene giver retning og sammenføjer de forskellige aktører på kryds og tværs i en cirkelbevægelse højre og venstre om og på kryds og tværs igennem centrum. Afhandlingens spørgsmål belyses fra hver af agenternes position og ud fra deres interaktion. Interaktionen følger pilenes retning og er et billede på aktivistisk handling. Endnu mangler de meningsbærende begreber, som afhandlingens empiri og analyse muligvis kan fremanalysere. Subjektet står

øverst, og modsat står artefaktet i en lodret akse. Kontekst og de andre er ligeledes stillet modsat i en vandret akse Disse placeringerne skal forstås sådan, at de to par subjekt-artefakt og kontekst-de andre ses som akser, hvis betydning vægtes i en dynamisk proces.

Øverst står subjektet, det handlende subjekt, der i sin handling skaber et artefakt der placeres i en kontekst, som giver mulighed for kommunikation mellem artefaktet og de andre. Forskningen indenfor materiel kultur (tidligere håndarbejde og træsløjd nu materiel kultur (sløjd)) i skoler og uddannelser har vist os (Ahlskog-Björkman, 2007, 2010; Borg, 2001; Illum, 2004; Johansson, 2002; Mäkalä, 2011) hvordan redskaber, materialer og artefakt er i stadigt samspil med elev, lærer og de øvrige elever. Forskningen viser ligeledes at læringsperspektivet inkluderer flere faktorer end hidtil antaget. Bronwyn Davies (2003a, 2006, s. 425-438) peger på hvordan subjektiviteten er i bestandig udvikling, i samspil med omgivelserne indenfor den skolemæssige ramme. Lenz Taguchi (2011, s. 184) går videre og siger at det er gennem effekten af mødet mellem alle former for subjekter eller aktører, det være sig dyr, materielle ting, natur og mennesker – at skiftende subjektpositioner og/eller identiteter bliver til. Det vil sige at Lenz Taguchi (2011) sætter fokus på effekten af det kontekstualiserede møde. Tidligere forskning er udført indenfor en institutionel ramme og ikke i det offentlige rum, som ikke har en overordnet ramme af lovgivning, politik og formål. Netop fraværet af et institutionelt overordnet formål er interessant at udforske, idet der åbnes op for muligheden for et alternativt syn på læring. Det handler om at gå fra det formelle læringsrum i skolen eller uddannelsen ud i det uformelle rum i det offentlige rum og på sociale medier. Modellen i figur 1 bruges som rygrad i afhandlingens struktur, hvilket betyder at subjekt, de andre, artefakt og kontekst er de bærende elementer afhængigt af, hvilket blik og hvilken kontekst de sættes i praktisk og teoretisk.

I det følgende fremstilles baggrunden for opbygningen af afhandlingens teoretiske grundlag. Dette er gjort for at beskrive bevægelsen fra den brede til den specifikke kulturforståelse, nemlig den handling hvor subjektet kommunikerer i det offentlige rum og på sociale medier. Denne handling genererer erfaring, som dernæst genererer læring. Læring er kundskab, og kundskab er identitetsskabende. I forhold til afhandlingens teoretiske legitimering skal en pointe fremhæves, nemlig at agenternes position beskrives ud fra fokuspunktet læring, med agenternes position i kulturen og/eller subkulturen og i en sociokulturel kontekst. Med det formål at kunne skrive agenterne ind i en individuel kulturel kontekst har jeg valgt at valg at definere de mulighedsbetingelser, individet har kulturelt (Arnold & Miller, 2000; Miller, 1995). Kultur er en diskursiv konstruktion, og idet kulturen ligesom diskursen er en dynamisk proces, kan man i kulturen identificere og følge udviklingen af forskellige diskurser såsom traditionel kultur, uddannelseskultur, religiøs kultur og meget andet (Winther Jørgensen & Philips, 1999, s. 137). Kultur kan altså inddeles i mange kategorier. I denne afhandling repræsenterer aktivisten en

(sub)kulturel kategori, og det er den kategori der bliver optikken med hvilken vi kan identificere det handlende individ i en (sub)kulturel kontekst. Säljö (2000) siger, at ”kultur är den uppsättning av ideer, värderingen, kunskaper och andre resurser som vi förvärvar genom interaktion med omvärlden.” (Säljö, 2000, s. 29). Tekstilgraffiti er et kulturelt fænomen, hvor individet eller aktivisten interagerer med omverdenen ud fra en kundskab (håndværk), en viden om kommunikation og/eller en lyst til at tale til sine medborgere. Tekstilgraffiti skiller sig ud fra kulturen i den forstand, at det divergerer fra den normative opfattelse af, at strikket og broderet håndværk er funktionelle genstande som vanter, sokker og sofapuder. Tekstilgraffiti er både ulovligt i sin aktionsform og anderledes i sit funktionelle udtryk. Man kan sige at det er en modkultur til den håndværkskultur, der findes i skoler og uddannelser.

Undervisning på skoler og i uddannelser er knyttet til en forestilling om en bygning, klasserum, en underviser og et hold elever eller studerende. Denne forestilling gælder alle fag, og selvom der kan være tale om værkstedsundervisning i eksempelvis naturvidenskabelige og materielle kulturfag, er det formelle læringsrum kontekstualiseret af bygningsarkitektur. Siegumfeldt (2001, s. 407ff) diskuterer arkitekturens indflydelse på de mennesker som er brugere af en bygning, og når den konklusion at bygningerne afspejler skolens praktikker. Det vil sige at samfundets hierarkiske opbygning afspejles i de bygninger, som bygges til skole og uddannelse. Set i forhold til Siegumfeldts diskussion (2001, s. 420) skal det fremhæves at håndværksaktivismen foregår i mellemrummene mellem byens bygninger, på gader, tunneler, pladser og parker.

I de nordiske lande undervises der i håndværksfag i skoler og på universiteterne. Fra slutningen af forrige århundrede er fagenes status dalet, hvilket især har kunnet mærkes på eksempelvis de politisk styrede bevillinger på Danmarks finanslov og på mængden af uddannelses tilbud. Håndværksaktivisme er en helt ny måde at arbejde med det traditionelle håndværk på, idet der arbejdes udenfor et klasserum, uden en officiel lærer, uden lovgivning og uden et nedskrevet formål. Man kan sige at fænomenet er genkendeligt, men at det udfolder sig i et uformelt rum, og at de kendte og normative love og regler for udførelse af håndværk i uddannelsesmæssig regi er vendt 180 grader. Som fænomen er håndværksaktivisme genkendelig på den måde som Foucault (1993, 1994, 1999) forstår kulturelle diskursive formationer i en given kultur. Det betyder at håndværksaktivisme etablerer en moddiskurs til den eksisterende håndværksdiskurs: fænomenet foregår i subkulturelle grupper – ofte dannet af enkelte individer, aktiviteterne er ikke lovlige, og formålet synes at være at få medborgere i tale.

Når det moderne og moderniteten skal indkredses som henholdsvis objekt- og subjekt-fænomen er det relevant at tage afsæt i sociologien eller filosofien med teoretikere som Giddens (1999) og Butler (1993, 1997). Både hos Butler (1999) og Giddens (1999) kan man finde en kulturel forståelse af, hvordan kulturelt

definerede skæve grupper kan bruges som spejl for kulturens normative forståelse. Butler (1993, 1999) introducerer begrebet 'doing gender' oversat til dansk 'at gøre køn'. Hvilket betyder at man betydningstilskriver den kønsdominerede performance således: "Køn er noget vi konstitueres igennem, og som konstituerer vore kropes betingelser for væren og fremtrædelse. Køn er noget, vi alle gør som kulturelle betingelser og citater", (Søndergaard, 1996, s. 22, 41-46). I afhandlingen er begrebet oversat til at gøre håndværk, og man skal forstå det at gøre håndværk på samme måde som Butler forklarer betydningen i det at gøre køn (Butler, 1999, s. 3-45). Butler beskriver hetero-normativiteten som den magtstruktur, der styrer hvad der anses for normalt, rigtigt, legitimt og naturligt i samfundet når det gælder at gøre køn. I afhandlingen oversættes performativiteten at gøre køn til: håndværks-performativitet. Håndværks-performativiteten betydningstilskriver de samme normative værdier: normalt, rigtigt, legitimt og naturligt.

Håndværksaktivisme, der foregår i byrummet, har til formål at kommunikere budskaber ud til medborgerne og at blive eksponeret gennem medierne. I Sløjdforum (2008, s. 10-15) kan man læse et interview med en håndværksaktivist, der tydeligt formulerer et budskab om aktivt medborgerskab gennem sine handlinger (Sløjdforum, 2008). Set fra en uddannelsesinstitution og med forskerøjne undres man over, hvad aktivisterne lærer og hvilken identitet de tager på sig, når de åbenlyst fravælger den kulturelt genkendelige elev - eller lærerrolle i en institution og i stedet tager en aktiv rolle i det offentlige rum. Vi ved at arkitekturen former mulighedsbetingelserne for institutionens brugere (Deleuze & Guattari, 2002, s. 111-149; Sigumfeldt, 2001), og vi ved hvilken kontekstuel betydning uddannelsesrummet har for læring. Omvendt er det interessant at se, hvad det offentlige rum betyder for aktivistens ageren (Säljö, 2000 s. 40, 231-250). Säljö (2005) argumenterer for en iboende kraft i mennesket, der til enhver tid vil skabe og bruge artefakter i kommunikation med dets sociale kontekst. Det samme mener Johansson (2008, s. 263-276), idet hun fremhæver brugen af en synål som redskab og som mediator.

I de indledende afsnit i afhandlingen er håndværksaktivisme beskrevet, og i det følgende bliver problematikken ved dette fænomen foldet ud ved brug af pilotundersøgelse og afhandlingens formål. Inden problematikken beskrives, skal en undren over det nye fænomen diskuteres. Hvordan kan det være at håndværksgraffiti opstår? Spørgsmålet skal ses i forhold til at håndværksfag i politisk henseende ikke er fag, der bliver optimeret i det nye årtusind. I Danmark blev seks håndarbejdsseminarier nedlagt i 2005, hvilket betød en nedskæring af ca. 500 studiepladser årligt til ca. 60 studiepladser. Seminarierne tilbød uddannelser indenfor det æstetiske fagområde, der svarer til en BA uddannelse til lærer. Den tidligere håndarbejds læreruddannelse blev i 2012 erstattet med professionsbachelor i Tekstildesign-, håndværk og formidling på to uddannelsessteder i Danmark (bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor i tekstildesign, håndværk og formidling, 2008, Undervisningsministeriet). Næsten samtidigt med at man i Danmark

indskrænker væsentligt på udbuddet af studiepladser indenfor håndværksfag, opstår der omkring år 2003 grupper i USA, som eksempelvis MicroRevolt og KnittaPlease der hovedsagligt arbejder med graffiti af håndværksfaglig karakter, og ideen breder sig hurtigt til Europa. Afhandlingens empiri bygger på interviews af håndværksaktivister i Norge, Sverige, Finland og Danmark. I Norden kender man til denne form for aktivisme siden omkring 2007. De handlinger der udspiller sig i Norden, kan have det budskab at politiske handlinger forstås gennem håndværket. Aktivistens artefakt er et stykke håndværk med et budskab, og personerne bliver i disse år dem, der fører traditionelle håndværksteknikker ind i en alternativ brugsmåde.

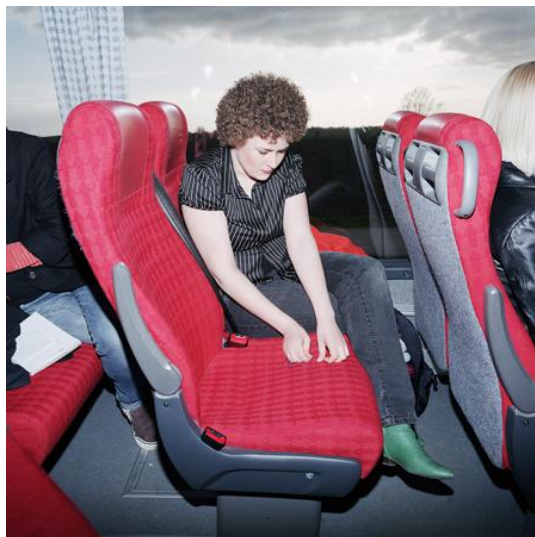
Som forsker udfordres jeg af at den viden og kundskab, der ligger i aktivisternes handlinger, skabes ud fra et helt andet læringsperspektiv end det jeg kender til fra pædagogisk forskning i håndværks fag og sløjdpedagogik. Den aktivistiske handling gør det muligt for personen at tilegne sig en kulturel identifikation som aktivist. Ifølge Sørensen (2010) er denne form for kompleksitet inden for kulturstudier opsummeret i begrebet intersektionalitet. Intersektionalitet betegner det samspil af strukturelle uligheder, der skaber betingelser for identifikation og social praksis, og som gør det muligt at forstå identitetsdannelse på tværs af de hierarkiske forskelle og diskurser, som et individ i en kultur altid er inkorporeret i (Sørensen, 2010, s. 179). Det vil sige at forskeren i afhandlingen problematiserer den normative forståelse af håndværk versus den skæve forståelse af håndværksaktivisme på linje med det fokus, der i afhandlingen lægges på identitet og læring. Med håndværk som kulturarv tænkes de forskellige fagområder håndværk og design ind.

1.3.1 En beskrivelse og en erfaring

For at give en dybere forståelse af fænomenet håndværksaktivisme, der skal undersøges i afhandlingen, undersøgte jeg hvad der er skrevet i medierne om at aktionere, for selv at få erfaring med hvad det vil sige lave aktioner. På daværende tidspunkt, 2009, havde jeg fulgt sociale medier på nettet om tekstilgraffiti. I det følgende beskrives et interview med en aktivist, der arbejder med tekstilgraffiti (Sløjdforum, 2008) og et feltarbejde, hvor jeg skifter min identitet som forsker ud med en etnografisk tilnærmelse af feltet for aktionerne (Hastrup, 2010, s. 67-72; Hylland Eriksen, 1998). Graffiti er ulovligt, og mit forsker-jeg måtte udfordre lovbyrderen i mig selv, for at min forståelse ikke alene var håndværkslæreren og forskerens, men også aktivistens. For et kort øjeblik blev jeg aktivist og dokumenterede min aktion. Både beskrivelsen af interviewet med en tekstilaktivist og min egen aktion førte mig videre i min erfaringsdannelse og læring som forsker. Begge beskrives kort nedenfor, fordi de to tilnærmelser til fænomenet fik betydning for min forforståelse og dermed valget af teori og metode i afhandlingen.

Interviewet med Ulrika Erdes, svensk aktivist og en af de første, der udførte håndværksaktivisme i Norden, er trykt i Sløjdforum (2008). For at forstå en

aktivist, inden jeg selv tog kontakt, læste og fortolkede jeg interviewet med Erdes. Sprogliggørelsen af at arbejde som aktivist med tekstilgraffiti har betydning for mig som forsker for at kunne indkredse aktivistens fokus.

Foto 3. Ulrika Erdes broderer i Bus 38, Malmø (Foto Ulrika Erdes, 2008)

Interviewet fortæller følgende om Ulrika Erdes og hendes håndværk: Erdes (2011) var dengang bosiddende i Malmø og havde et budskab til sine medborgere om en bedre verden og om kærlighed mellem mennesker. Hun tog den lokale bus nr. 38 i Malmø City og medbragte en nål, tråd og en saks, og når ingen så på hende, broderede hun smukke korsstingsfigurer på bus sæderne, (foto 3). De sæder hun valgte, var betrukket med uldent, vævet materiale, for som hun siger i interviewet, så ønsker hun ikke at være destruktiv – hvad hun ville blive, hvis hun syede i læderbetræk og stak hul i materialet. (Sløjdforum, 2008). Figurerne forestiller blandt andet fugle, blomster og ord eller korte sætninger. Trådens farve var iøjefaldende og tegnene tydelige og lette at afkode. Det hun gjorde, er en slags ny graffiti. Som nævnt tidligere har vi kendt til graffiti siden 1990'erne som en subkultur, der spraymalede budskaber og tags overalt i det offentlige rum.

Subkulturer generelt og specifikt graffitikultur er af Macdonald (Macdonald, 2005, s. 313-325) beskrevet som en maskulin måde at udtrykke sig på. Søndergaard (1996) viser med sin forskning blandt kvinder og mænd i Academia, hvordan kommunikation er relateret til køn. Tekstilgraffiti er et nyt fænomen, og vi ser for det meste kvindelige aktivister der anvender tekstiler som garn og stof, når de gør deres håndværk. Ser vi på den normative forståelse af en 'pæn pige', kan man tegne et billede af hende siddende med korsstingsbroderiet hjemme i dagligstuen, hvorimod man ikke umiddelbart forestiller sig at hun

sidder og broderer på et bussæde. Erdes udtrykker i interviewet at hun vil sprede glæde blandt sine medborgere, udforske ejerskabet til det offentlige rum og udfordre den maskuline spraymalede graffiti. Erdes siger endvidere at hun bevidst vælger en traditionsbunden håndværksteknik som korsstingsbroderi for at udfordre de kvindelige værdier og opfattelsen af dem. Man forstår at Erdes ikke tilskriver broderiets funktion som mønster på en pude eller anden dekoration nogen betydning. Det er broderiet som medierende faktor for forskellige budskaber, der vægtes. De kulturelle intentioner, der er indlejret i Erdes' artefakter, hjælper modtageren til at forstå hendes budskab. Der er her tale om kulturel mediering gennem artefakter.

Foto 4. Et kors broderet med korssting, Intercitytog, 2009. (Broderi og foto af Marie Koch).

Fortællingen om den pæne pige der broderer korsting, udfordrede jeg en enkelt gang ved at udføre tekstilgraffiti i et tilfældigt tog i Danmark, (foto 4). Jeg brød med egne kulturelle lærings- og identitetskoder for både kropsligt og reflektivt at forstå hvad der sker, når broderiet bliver udført som tekstilgraffiti i det skjulte og som en ulovlig handling i det sociale rum. Såvel Agar (1979) som Spradley (1979) argumenterer for, at forskeren, når hun tager den etnografiske metode i brug, overvejer, hvordan hun kan komme forbi den semantiske forskel (Agar, 1979, s. 17-25) mellem forsker og informant i sprog såvel som performance. Her er der tale om at jeg et kort øjeblik agerer som aktivist for at mærke på egen krop, hvordan korsstings-processen opleves når den tages ud af den traditionelle kontekst og ind i en ny og anderledes, offentlig og ulovlig kontekst (Spradley, 1979, s. 227-228). Ved at aktionere udførte jeg en slags deltagerobservation. Selv om deltagerne ikke var til stede på scenen, sådan som de er når jeg

interviewer dem som informanter, er jeg engageret i de samme aktiviteter som mine informanter er engageret i.

Dette engagement gav en bedre forståelse af, hvad informanterne oplever når de er i samme situation. Ydermere gav oplevelsen en ny dimension af det ulovlige aspekt i handlingen, fordi jeg selv fik en kropslig og refleksiv oplevelse af at være ulovlig. Den ulovlige handling gav mig ikke et kick af at være ulydig, men det skærpede min forståelse af, at brugen af det offentlige rum og at forskning – selv med de bedste hensigter og kun med en nål og tråd – kan føre til ulovlige handlinger. Som kulturelt individ er man ikke determineret til at følge kulturens diskurser. Men ved at undersøge hvordan diskurs og den medhørende praksis påvirker én som kulturelt individ – åbner individet op for en forandring af både diskurs og sig selv. Det er, ifølge Davies (2006, s. 2), i øjeblikke når noget andet og overraskende kommer op til overfladen at forskeren bliver tilpas forstyrret i sin forforståelse og stiller spørgsmål til det, der før var accepteret.

Der er flere områder som skal kortlægges i forhold til fænomenet tekstilgraffiti. Vi ser at Erdes´ performative handling er en forbudt handling, idet graffiti ifølge Dansk Strafferet § 252 forfølges retsligt. Der er tale om en ulovlig indgriben i andres besiddelser, i denne forbindelse det offentlige rum. Det betyder at personen skal udføre sine håndværksaktiviteter skjult for medpassagererne. Håndværksaktiviteterne bringes ud af det formelle klasserum og dermed den traditionelle kontekst og ind i et uformelt rum og opleves i en utraditionel kontekst, det offentlige rum. Tekstilgraffiti kan findes overalt i det offentlige rum, hvor man med sine håndværksteknikker som eksempelvis nål og tråd kan sy et budskab. Håndværket medierer en kommunikation (Säljö, 2000, s. 81) i et rum uden grænser, og det er ikke de afgrænsede institutionelle grænser, vi kender fra læringsrum i skoler og uddannelser. (Deleuze & Guattari, 2002). Håndværk har i de uformelle læringsrum, i denne sammenhæng det offentlige rum, helt andre muligheder end dem som megen forskning i håndværk i det traditionelle læringsrum viser. Her tænkes på grundforskning indenfor håndværk gennemført i de seneste år, hvor fokus er på relationerne i læringssituationen mellem lærer-elev, elev-elev, og elev-lærer-klasserum materiale (Borg, 2001; Johansson, 2002, 2008) og på, hvordan læringen relaterer sig til samfundet og mål og formål med undervisningen (Nygren-Landgårds, 2000, 2001, 2003; Säljö, 2000, 2005; Wertsch, 1991). Artefakterne bliver i det formelle håndværkslokale i skolerne i de nordiske lande produceret af eleverne og for det meste brugt som gaver og til fritidsbrug (Johansson, 2008, s. 263).

Den tekstile graffiti tager læringen og artefaktet ud af dets formelle kontekst og ind i det offentlige rum. Læringen sker hvor som helst, og artefaktet og dets budskab bliver opfattet af mange forskellige modtagere. Aktivisten og modtageren befinder sig enten i det offentlige rum og på sociale medier, rum som geografisk er lokale eller globale. De globale rum er sociale medier som Facebook, Twitter eller blogs (Riva & Galamberti, 2003). Sidstnævnte benyttes

hver gang der har været en lokal aktion, idet aktivisterne ønsker at kommunikere digitalt.

Dét at gøre håndværk giver udøveren en anden identitet, nemlig som udøver tekstilgraffiti, hvilket det betyder at læringsprocessen bliver anbragt i en helt anden kontekst. Første skridt for personen i processen er at skabe her og nu, mens det næste skridt, som tidligere nævnt, er at dokumentere processen med fotos. Det tredje skridt er at offentliggøre processen, artefaktet/budskabet og dets kontekstuelle omgivelser på nettet.

Foto 5. Tekstil graffiti, København, 10. maj 2010. (Foto Marie Koch)

På billedet ovenfor (foto 5) ses et træ, beklædt med et orange tørklæde om stammen og en af grenene. Træet findes på en befærdet gade på Frederiksberg og er en del af Københavns bybillede. I baggrunden ses en kirke, og butikken til venstre for træet er italiensk og sælger pizzaer i orange kasser med samme farve, som håndværksaktivisten har givet halstørklædet. Artefaktet er sat op i foråret 2010 efter en lang og kold vinter i Danmark. Processen er udført i det offentlige rum; resultatet bliver siddende som strik på et træ eller som broderi på et togsæde, og det dokumenteres med foto og distribueres til hele verden via internettet. Oftest bliver de tekstile graffiti artefakter fjernet fra det offentlige rum, hvorimod dokumentationen på internettet forbliver der (Sørensen, 2001a, 2001b, 2006a, 2006b). Det betyder, at artefakterne bliver en slags sprogligt medie. Barthes (1990, 1996a, 1996b) har påvist vigtigheden af fotografiets sprog og den tekst, som billedet indskrifter. Deleuze og Guattari (2002) skriver om

hvordan læring kan formes af den arkitektoniske kontekst, hvortil man kan tilføje Drotner (2001) og Säljö (2000, 2005) der understreger vigtigheden af konteksten, hvad enten det er medie- eller samfundsbestemt. Den scene som beskrives ovenfor med Erdes, der broderer i bussen, mener jeg derfor er en scene der beskriver en læringsproces. En proces der finder sted i (hvad der i afhandlingen kaldes for) et uformelt læringsrum; der er tale om et nyt og anderledes læringsrum der ikke tilhører nogen og kan bruges af alle. Grænserne mellem lærer-elev er udvisket, idet det uformelle læringsrum ikke har en overordnet formel læringsplan hvor en lærer er indsat til at formidle viden til eleven. Der er ingen love og regler, og vi kender heller ikke modtageren af det budskab som er medieret gennem artefaktet.

Kommunikationen i det offentlige rum og på nettet er en måde at nå sine medborgere på. Aktivisten rækker ud lokalt og globalt med sine budskaber, og man kan påstå at aktivisten er en aktiv medborger, der sætter sine synspunkter til diskussion. At tage medborgerskab skal forstås som en kombination af at være sin status og sin identitet bekendt. Individet, den aktive medborger i samfundet anvender sine rettigheder og er loyal overfor samfundets grundlæggende værdier (Korsgaard, 2008). Vi ser her Erdes i forhandling med de retslige værdier, når hun fremhæver at broderierne i bussen let kan fjernes og ikke er destruktive. Medborgerskab handler også om synet på de andre som er modtagerne af håndværksgraffiti. I budskabets indhold ligger der en diskussion af den uddannelse, samfundet tilbyder den enkelte borger i håndværksfag, forstået på den måde at tekstilgraffiti udfordrer de traditionelle håndværksfag.

2. Forskningspositionering

I dette kapitel føres den håndværksmæssige arv og undervisningen i håndværksfag ud fra den kulturelle kontekst og sættes ind i en subkulturel sammenhæng. Håndværksfagene sættes ind i forskningsperspektiv. Individets råderum i kulturen afdækkes og betingelserne for individets handlemuligheder foldes ud. En mulig forståelse af handlemuligheder bliver beskrevet, først fra poststrukturalistisk og meta- teoretisk vinkel på subjektet i kulturen, derefter indsættes subjektet i en mikro-teoretisk sammenhæng hvor et sociokulturelt blik på subkulturelle aktiviteter bliver anvendt. Dette beskrives og sammenfattes i poststrukturalistisk og sociokulturelt perspektiv. Det gøres for det første for at finde et muligt begreb til at teoretisere subjektet i kulturens handleformer og for det andet for finde mulighedsbetingelser for at gøre håndværk i en subkulturel kontekst, hvor artefaktet ses som det medierende led i handlingen.

2.1 Håndværksfagene i forskningsperspektiv

Afhandlingen beskriver fænomenet tekstilgraffiti der udføres af subkulturelle grupperinger i storbyer og hvis hovedformål er at kommunikere budskaber ud i det offentlige rum. Udøverne af tekstilgraffiti anvender materialer og metoder der er relaterede til tekstile håndværk. Fænomenet tekstilgraffiti betyder at de nordiske landes kulturarv fra starten af det 21. århundrede ses anvendt på en ny måde. Det setes kommunikeret fra objektet i en given kontekst til 'de andre', der kan betegnes som tilfældige observatører eller læsere på nettet. Det kontekstualiserede offentlige rum, hvori handlingen udspiller sig, vil være fokuspunktet for selve forskningens empiri. Det udfordrende ved at finde svaret på denne afhandlings formålsformulering ligger i at historier, der er fortalt ud fra spørgsmål som "Hvad lærer du, når du arbejder med at gøre håndværk?", bliver historier om noget, der vanskeligt kan udfordres sprogligt fordi det ofte er ordløst og ikke formaliseret. Det bliver historier, hvor det performative nødvendigvis må vægtes (Møller, 1993). Men det bliver også historier, hvor vi ved at dekonstruktive nedslag kan italesætte og re-mobilisere de diskurser, hvorom håndværkstraditionen kredser. Diskursernes kulturessentialisme og ritualiserede normer kan blive udfordret af håndværksaktivisternes handlinger (Gundelach, 1995). Endelig bliver det historier, hvoraf man kan fremanalysere hvordan aktivister betydningstilskriver artefaktets værdi, identitetsskabende processer og handleformer om at gøre håndværk; samt hvordan aktivister forhandler sociale og kulturelle betingelser for at gøre håndværksaktivisme.

Håndværkspraktikkerne i håndarbejds- og sløjdlokalet er et nyere forskningsfelt, der påbegyndtes i Finland af Anttila (1989) og Lindfors (1991) i sidste århundrede, og som siden slutningen af sidste århundrede er blevet fulgt op af flere forskere eksempelvis Nygren-Landgårds, (2000, 2001, 2003), Porko-Hudd,

(2005), Sjöberg (2009) i Finland, af Borg (2001), Johansson (2002), Hasselskog (2010), Mäkälä (2011) von Gegenfeldt (2012) i Sverige, og i Danmark af Illum (2005) og Hanghøj (2007) og i Norge af Rørgemoen (2012). Deres forskning peger på en anden slags kommunikation i læringsprocessen end den vante lærer-elev, idet de peger på at både elev-elev- og materiale-elev-læring finder sted. De peger også på vigtigheden af at fokusere på at knytte læring og identitet til håndværksfag samt sætte dem ind i en æstetisk læringsproces.

Fra kulturstudier (Bauman, 1999; Deleuze, 2004; Foucault, 1993, 1994, 1999; Giddens, 1997) ved vi, at individet er født ind i og formet af kulturens diskursive anvisninger i, hvordan man forhandler sig til en legitim position i kulturen. Individet lærer kulturens koder, og det lærer hvordan det skal agere som et subjekt med andre subjekter i kulturen. En informant der udfører håndværksgraffiti, gør håndværk gennem en proces og i en kontekst der ikke før er set i den vestlige kultur. Vi ved at elever i skolen lærer i klasselokalet, lærer af læreren, i nogle tilfælde af deres kammerater, og medierer denne viden gennem redskaber og materialer (Johansson, 2002, 2008). Redskaber og materialer giver mening til vores sociale og kulturelle oplevelser samt hjælper os til at agere, beslutte og forstå (Säljö, 2000, 2005). Säljö fortæller at vi ved brug af redskaber deltager i sociale praksisser.

I starten af det tredje årtusind ser vi at håndværksfagene bruges til aktiviteter, der ligger udenfor de faglige formål som er indskrevet skoler og uddannelsesinstitutioner. Håndværksaktivisme virker iøjefaldende, når man samtidig kan konstatere at håndværksfagene i nordiske skoler og uddannelser er stagneret, både hvad angår timer og status. Med undren ser man at der i storbyer i Norden, Europa og USA findes subkulturelle grupper, der gennem håndværksaktioner medierer deres budskaber, gennem artefakter lavet af tekstile materialer og med redskaber som strikke- og hæklepinde, synåle, sakse og ved hjælp af telefon med kamera og internettet.

Ofte bliver sådanne aktivistiske tiltag inkluderet af den etablerede kultur og assimileret efter et tidsrum, der kan variere i længde (Gelder, 2005, s. 271-274). Det er tidligere set og beskrevet med eksempelvis punkbevægelsen, der blot få år efter sin tilsynkomst blev til en tøj- og hårstil (Gelder & Thornton, 1997, s. 273ff; Hebdige, 2005, s. 130ff). Det uformelle bliver altså formaliseret, hvilket også kan udtrykkes således, at aktivistens handling udvikler sig fra at foregå i et uformelt rum til at blive en formaliseret handling i et formelt rum.

I det følgende introduceres teorier der knytter sig til kulturel konstruktion, belyst fra to forskellige ståsteder: den kulturelle konstruktion og konstruktionens enkeltdele, herunder subkulturer. En subkulturel stemme blandt kulturens mange stemmer bliver belyst gennem teorier, der gør det muligt at forholde sig både til aktivistens forhandling og kommunikation. Den følgende diskussion af teorier skal først belyse læringsperspektiver i forhold til skole og uddannelse. Dernæst ses læringsperspektiver i forhold til socialt fællesskab. Dette sker i en søgning efter et læringsperspektiv i aktivistisk handling. Målet for teordiskussionen er at

påvise et redskab, der bruges til at spejle aktivisternes fortællinger i de kulturelt dominerende diskurser om at gøre håndværk.

2.2 Poststrukturalistisk teori og sociokulturelt perspektiv

Poststrukturalisme er en samlet analytisk tilgang til at forstå omverdenen, specifikt kultur og samfund. Poststrukturalisme er en samlet betegnelse for blandt andet socialkonstruktionisme og diskursanalyse (Haavind, 2001; Sørensen, 2010; Koch & Ahlskog-Björkman, 2011b). For at forstå baggrunden for anvendelse af poststrukturalistisk teori i afhandlingen beskrives først, hvad socialkonstruktionisme og diskursanalyse er.

Socialkonstruktionismen bygger på en anti-essentialistisk forståelse, som forudsætter, at den sociale verden konstrueres af ikke determinerede og ikke givne forestillinger (Winther Jørgensen & Philips, 1999). Det betyder at man kan stille nye spørgsmål til det allerede kendte. Arbejder man sit undersøgelsesmateriale igennem ud fra bestemte teorier, har man mulighed for at opnå en fremmedgørelse fra sin hverdagsforståelse af materialet. Denne fremmedgørelse er essentiel i den socialkonstruktionistiske forskning (Winther Jørgensen & Philips, 1999). Verden forstås som et socialt produkt; den udgør en mulig repræsentation af virkeligheden, ikke en reproduktion eller en gentagelse af den. Forståelsen af virkeligheden er baseret på at se virkeligheden som en social konstruktion der på en og samme tid er repræsenterende og konstituerende. Man undersøger derfor interaktion i kommunikative begivenheder ved at se på konstruktionsprocessens konstitution og repræsentation (Søndergaard, 1994, 1996, 1999). Socialkonstruktionistisk tænkning kan beskrives som et bredt felt af tænke måder, hvis fællestræk er at de ser på relationen mellem menneske og kultur som en reaktion, der skabes af og udvikles i gensidig vekselvirkning. Hvormed menneske og kultur er gensidigt konstituerende (Søndergaard, 1994, 1996, 1999).

Baggrunden for den samlede forståelse bygger på Foucaults (1993, 1994, 1999) og Butlers (1993, 1997, 1999) poststrukturalistiske forskning, og i det følgende anvendes poststrukturalisme som en samlet betegnelse med rødder i Foucault og Butlers anvendelse af teorien på individ og kultur. Sproget er mediator i den gensidige konstituering mellem menneske og kultur, dvs. at den enkelte aktørs betydningsstrukturer skabes i samspil med andre aktører (Säljö, 2000, 2005; Vygotsky, 1971, 1978). Sproget er det redskab (Butler, 1997) vi har til at italesætte processuelle betydninger mellem eksempelvis institutionelt niveau og aktør niveau. Begrebet sprog kan have forskellig betydning alt efter hvilken kontekst ordet anvendes. Her skal det forstås således: at sprog er tekst, og tekst er både billede, handling og sprog.

Den processuelle bevægelse er et afgørende billede til at forstå det diskursive element med dets indbyggede åbning for forhandling. Diskursbegrebets hovedvægt ligger på sproget og skal forstås som et begreb, der dækker kulturel

praksis i al almindelighed (Foucault, 1993, 1994). Det processuelle aspekt i den diskursive forståelse skaber plads til de aktivt forhandlende aktører, der både skal ses som aktører der er formet af og vil omforme diskursen. Vi ser forhandlinger om diskursive praksisser som både sproglig/italesættende og fysisk/handlende. Betydningen af forhandlingerne ligger altså ikke i sproget alene, men også i den ordløse fysiske handling. Refleksionen over den type af diskursive handlinger ligger både sprogligt og kropsligt indlejret hos aktøren (Koch, 2005, 2006a, 2006b; Koch, Sølling & Timann, 2003; Søndergaard, 1994, 1996, 1999). Individet der deltager i en aktivistisk handling som en del af en subkulturel bevægelse, stiller sig i en forhandlingsposition mellem kulturen og subkulturen. Det aktivistiske budskab skal forstås af medborgerne i kulturen, hvilket betyder at en vis grad af genkendelighed i kulturelle koder er nødvendig. Forhandlinger kan være knyttet til begrebsafklaring omkring viden og/eller sandheder, der ikke skal forstås som afspejlinger af virkeligheden, men skal ses som en diskursiv konstruktion hvor forskellige sandhedsregimer udpeger hvad der er sandt eller falsk (Foucault, 1993). Til viden skal knyttes forståelsen af den magt der implicit ligger blandt de mange sociale praksisser, og som italesættes diskursivt.

Med afsæt i poststrukturalisme kan man iagttage dét at gøre håndværk og uddanne sig til underviser på eksempelvis et lærerseminarium er eksempler på en del af virkeligheden, som er socialt konstrueret. Det betyder at seminariets omgangsformer og måder at gøre tingene på får mening gennem de begreber, kategorier og fortolkninger, som studerende og ansatte konstruerer. De ansatte og studerende opretholder praksis i en diskursiv handling hvor viden, identiteter og sociale relationer konstrueres og forhandles (Nygren-Landgårds, 2000, 2001; Koch, 2006a, 2006b). Handleformer og forholdemåder blandt ansatte og studerende er ikke givet på forhånd, men de er historisk og kulturelt specifikke og kontingente, dvs. de kunne have haft en anden praksis. Disse handleformer og forholdemåder kan gennem diskursiv praksis forandres over tid (Lenz Taguchi, 2004, 2006, 2011). Selvom handleformer, forholdemåder, viden og identiteter i princippet altid er åbne kategorier, er de konkrete situationer i hverdagen på en uddannelsesinstitution, eller et hvilket som helst andet sted, altid relativt fastlåste.

Det betyder at der stilles sociale og kulturelle betingelser til rådighed for nyttilkomne, og at de må forvalte de konkrete muligheder og begrænsninger på en måde der giver dem anerkendelse og accept som handlende subjekter (Winter Jørgensen & Philips, 1999). Det samme mønster gør sig gældende for konstruktionen af en alternativ social virkelighed i en subkulturel gruppe. Subkulturelle grupper er kendetegnet ved, at de diskursivt italesætter sig som en moddiskurs til en etableret diskurs (Gelder & Thornton, 1997).

Som nævnt ovenfor indeholder den socialkonstruktivistiske analysemetode et bredt felt af tankemåder, der beskæftiger sig med relationer mellem menneske og kultur. Afhandlingens empiriske materiale er individer, der agerer mellem

kulturelt og politisk betingede diskurser, samt de subkulturelle moddiskurser for at gøre håndværk. Forhandlingen drejer sig ud over at forholde sig til traditioner, formål og sprog også om en gensidig mulig konstituering af en alternativ måde hvorpå man kan forstå og udføre håndværk.

Hvis aktivisternes gennemslagskraft er overbevisende nok, kan de som subkulturelle individer genforhandle den kulturelle forståelse af at gøre håndværk. Som eksempel kan man vælge at slå ned på hvordan et fag som håndarbejde undervises, og hvordan indlæringen foregår, sådan som Johansson (2002) har dokumenteret håndværksundervisning blandt børn i svensk skole. Johansson har gennem sin forskning vist, at læringen foregår ikke alene mellem lærer-elev, men i høj udstrækning blandt elev-elev, idet den praktiske del af indlæringen finder sted over et længere tidsrum hvor eleverne kommunikerer med hinanden om det de gør. At gøre håndværk er ifølge Johansson (2002) en læringssituation, der sammenknytter hele processen og alle aktører, både lærer og elever. Den håndværksdiskurs, Johansson har undersøgt, er indrammet af et overordnet formål, påbudt af institutionelle forskrifter. Det er sådan vi traditionelt set forstår hvad håndværk er og derfra vores forforståelse stammer. Man kan også vælge at slå ned på håndværksdiskursen i en eller flere subkulturelle grupper, der medierer deres kommunikation gennem håndværk. Den socialt konstruerede virkelighed kan studeres på flere måder. Her i afhandlingen vælges at lægge fokus på unge menneskers performance og oplevelser af at gøre håndværk, hvilket vil sige at der arbejdes med kvalitative data. Præmisserne for arbejdet er kultur- og sociokulturelle teoretiske studier, en etnografisk tilnærmelse, som lægger op til en kvalitativ interviewundersøgelse og dekonstruktion af fortalte historier fra informanter og sociale medier.

At gribe læring som begreb og at definere det er en kompleks sag. Megen nyere forskning definerer læring, og i det følgende er forskellige udsagn citeret med henblik på at indkredse læring i en uformel læringssituation. Valget er faldet på den forskning der rummer læring i både uformelle som formelle rum, for at komme rundt om forskellige syn på læring. Ifølge Selander og Roatvall (2008) er læring en udvidet mulighed for at se på og engagere sig i verden på en meningsfyldt måde samt at anvende og udvikle de tegnsystemer og metoder, som kulturen tilbyder (Selander & Rostvall 2008, s. 14). Säljö mener, at læring grundlæggende handler om hvad individer og kollektivet tager med sig fra forskellige sociale situationer og bruger i fremtiden (Säljö, 2000, s. 13, 2005). Säljö mener desuden at læring sker i samspil mellem individ og kollektiv og i mellem individ og institutioner. (Säljö, 2000 s. 18-19). For at komme tættere på læring som en mulighed og handleform for individet i kulturen, benyttes Illeris' (2009, s. 14-15) definition på læring. Illeris siger at læring for det første er resultatet af en læreproces, for det andet er læring de mentale processer i et individ, for det tredje de ydre samspilsprocesser, som er forudsætningen for de indre, og for det fjerde er læring mere eller mindre synonymt med undervisning. Dysthe (2001) diskuterer læringsbegrebet ud fra en adskillelse af undervisning og læring, hvilket fører tilbage til både Säljö (2000) og Rostvall og Selander

(2008). Spørgsmålet er hvordan vi lærer, ikke bare hvad og hvor meget, men på hvilken måde? Dysthe (2001) sætter læring i forhold dialog og samarbejde, hvilket giver læringsbegrebet andre betingelser for undersøgelse. Her tænkes på læring både som en performance i det subkulturelle uformelle rum og som et samarbejde på diskursiv forståelse af håndværksprocessen og desuden på dialogen forstået som en udfoldelse af Butlers (1997, 1999) performancebegreb (der er baseret på Austins (1997) talehandlings forståelse). I den del af forskningen i læring hvor det sociale rum defineres som en del af konteksten, kan man sidestille Säljös (2005) opfattelse med Foucaults (1993, 1994) forståelse af hvordan diskurserne skaber rammerne. Der finder læring sted i det sociale rum med sociale aktiviteter i kulturens forskellige kontekster (Johansson, 2002 s. 29; Säljö, 2000, 2005). De sammenhænge der her er tale om, kan man finde både i hverdagslivet og indenfor de institutionelle rammer som skoler, uddannelser og fritidsundervisning samt i spontan opstået aktivitet som håndværksaktivisme.

I afhandlingens empiri er rummene ikke bestandige, men skabes til lejligheden som begivenheder i det sociale rum. De skabte rum, medieret gennem artefakter, tager en midlertidig plads i det offentlige rum samt på sociale medier og kan ikke betegnes som formaliserede læringsrum. I afhandlingen kaldes rummet for et uformelt læringsrum ud fra den betragtning, at rummet ikke tilhører en hverdagslignende hændelse med læring, sådan som Illeris (2009, s. 224) vælger at betegne uformelle læringsrum. Den empiriske undersøgelses uformelle læringsrum findes på gaden med dens lygtepæle, gelændere, træer, skulpturer, caféer. Det er udvalgte steder hvor mennesker færdes, og hvor der er mulighed for at kommunikere med andre mennesker. Modsat Foucaults arkæologiske beskrivelser af diskursers udvikling og betydning for individet, kontekstualiseret af institutionerne (Foucault, 1993, 1994, 1999), er rummet for læring i afhandlingen ikke institutionelt. Det er vigtigt at påpege at rummet kun forstås gennem den forhandling, aktivisterne indleder med den institutionelle diskurs indenfor håndværk. Hos Säljö (2000, 2005) ses et forsøg på at gå bag om den institutionaliserede diskurs, når han fortæller historien om mennesket og dets artefakt tilbage til før institutionerne opstod. Læringsprocesserne beskrives hos Säljö (2005) helt tilbage til stenalderen. I afhandlingen skelnes mellem institution og ikke-institution, det formelle og det uformelle læringsrum, da det ses at læringen som begreb bliver udkrystalliseret fra historier fortalt af aktivister om hvad de gør, når de arbejder med et håndværk. Historierne er resultatet af en proces som sker i samspil mellem individer, materialer og kontekst.

Ovenstående er et forsøg på at beskrive, hvad læring er, og et forsøg på at vise at det kan være vanskeligt gribbart. Det kan også være vanskeligt at definere hvornår læring finder sted. Säljö (2000) siger:

Det interessanta frågan blir att utvärdera varför människor engagerar sig i och motiveras av vissa läroprocesser, medan det ofta är svårt att skapa ett sådant engagement i andra sammanhang. Men människor kan inte undvika att lära. (Säljö, 2000, s. 28).

Det er vigtigt at skabe skarpe afgrænsninger i forhold til konteksten og i den forbindelse at placere subjektet i en social eller kulturel kontekst. Både i det uformelle og i det formelle rum er læring en individuel og social proces. De materielle og sociale omgivelser er en direkte eller indirekte forudsætning for de indre læreprocesser, der af Illeris (2003, 2009) beskrives som psykiske processer, og som leder frem mod at forandre individets erfaring, tænkning og viden. Afhandlingen bygger på en grundlæggende forståelse af at læring kan finde sted i sociale og kulturelle kontekster, hvilket understøttes af Lave og Wenger (2003), Vygotsky (1971, 1978) og af Foucaults beskrivelse af subjektets diskursive mulighedsbetingelser (1993, 1994).

Psykiske processer i hvert enkelt individ er typisk de læreprocesser i individet, der kan føre til ændringer eller resultater gennem en erfaringsproces, og de processer som erkendes af individet. Illeris (2009) beskriver læring således:

Ordet læring og læreprocesser henviser til de samspilsprocesser mellem individet og dets materielle og sociale omgivelser, der direkte eller indirekte er forudsætninger for de indre læreprocesser, der relaterer individets psykiske processer. (Illeris, 2009, s. 15).

Samspilsprocesserne i et sociokulturelt læringsperspektiv optager Säljö, når han beskriver, hvordan samspillet mellem læring og omverdenen er i et kulturelt perspektiv hvor artefaktet og omgivelserne medvirker som medierende faktorer (Säljö 2000, s. 45).

Ifølge Lave og Wenger (2003) er læring en dynamisk proces, og de kalder deres læringsbegreb for situeret læring. Situerethed er indenfor poststrukturalistisk teori en måde, hvorpå man placerer sig i verden. At være situeret som forsker er, ifølge Lykke (2008), at være opdateret og se sig selv som en del af et udviklingsrum mellem analyse, objekt, basisteori og metode. Det forudsætter at heterogenitet skaber synergieffekter mellem forskellige felter af teori og metode samt subjekter, men det betyder ikke at det er en syntese af personlige kompetencer (Lykke, 2008). Haraway (1991, s. 149-202, 1996) spørger ind til hvorledes forskerens egen position og hendes forskningsdesign påvirker konstruktionen af forskningsobjektet i almindelighed og specifikt for konstruktionen af 'den anden' (Haraway, 1991, 1996). Haraways spørgsmål om forskerens egen position er en anden måde at se på de kontekstuelle muligheder for læring i valget af forskningstilgang. Lave og Wenger (2003) siger, at situeret lærings teori må inddrage en forståelse af læring som en del af social praksis, analyseret i forhold til mulige og realiserede deltagerbaner på tværs af handlekontekster (Lave & Wenger, 2003).

Socialisering i kulturen og den læring der medfølger, giver individet mulighed for at engagere sig i den omkringliggende verden på en meningsfyldt måde. Individet må, for at kommunikere, lære sig kulturens koder og tegn for at forhandle sig til en legitim stemme. De forskellige diskurser individet bevæger sig rundt i, har hver især grænsevagter og et sprog, der gælder for at kunne forhandle sig til en legitim plads i diskursen (Rostvall & Selander, 2008, s.

13-27). Ifølge Davies (2000, 2003a) er individet i diskursen både værende og blivende på samme tid. Bevæger vi os til det forhandlende subjekt i diskursen er det også i en væren, mens det samtidig er en aktiv aktør i den kulturelle verden, hvor det gerne vil opnå en stilling som selvstændig aktør. Denne position, agency (at handle som agent, forfatterens oversættelse), som både Davies (2000), Lenz Taguchi (2004, 2006, 2011) og Søndergaard (1994, 1996, 1999) forklarer, handler om et selvstændig tænkende og handlende individ.

2.2.1 Betingelser for (sub)kulturel aktivitet

Ovenstående tanker om læring er begyndelsen til at sammensætte en læringsteori, som er inspireret af Butler (1997, 1999, 2008) og Foucault (1993, 1994, 1999) på den ene side og på den anden side Davies, Illeris, Lave & Wenger samt Säljö. Især Butler (1999) og Davies (2000, 2003a, 2008) fremhæver en handlende subjektposition i form af de muligheder, subjektet har i diskursiv forhandling (Butler 1997, 1999, 2008; Davies, 2000, 2003a) i sin søgen efter subjektets legitimering som handlende selvstændigt individ i verden. Davies beskriver ofte barnets position i sin diskussion om subjektets stemme (Davies, 2000, 2003a, 2003b). Både Butler (1997, 1999, 2008) og Davies (Davies, 2000, 2003a, 2003b) arbejder med begrebet agency som en betegnelse for subjektets aktive forhandling om position, legitimering af position og identitetsdannelse. I afhandlingen oversættes agency til handlingsberedskab, hvilket bliver anvendt efterfølgende. Handlingsberedskab karakteriseres ved at individet eller flere individer genkender, modstår eller forandrer den diskurs de er socialiseret igennem. Det vil sige at de mestrer den mimen, som socialiseringen i diskursen påbyder, samtidig med at de kan forhandle sig fri til en position hvor de både er indeni og udenfor diskursen (Butler, 1997, 1999, 2008; Davies 2000, 2003a, 2003b; Søndergaard, 1996, 1999). Handlingsberedskabet giver individet mulighed for frisættelse, kommunikation og modspil som en selvstændig agent i kulturen. Handlingsberedskabet giver også mulighed for at tilegne sig en subjektposition i forhold til læring og identitet.

2.2.2 Subjektposition i et sociokulturelt perspektiv

På de følgende sider argumenteres der for, hvordan man kan synliggøre en mulig måde at tænke subjektpositionen ind i både et poststrukturalistisk og et sociokulturelt perspektiv. Begge perspektiver handler om samspil mellem subjektet der lærer og konteksten, i hvilken subjektet lærer. Subjektpositioner bliver beskrevet både med en individuel, en social og en kulturel synsvinkel.

Foto 6 og 7. Broderi i intercity tog mellem Gedser og København, Danmark (2008), udført af håndværksaktivisten Ect. (Foto Ect.). Etc. har gennemført cirka 100 broderier i intercitytog, hvor hun med tegn og ord sætter spot på ting og begreber i det danske samfund. I de to viste eksempler, står ordene Riot og Lær.

På to billeder (foto 6 og 7) er gengivet, hvordan en aktivist bruger de omgivelser der findes i danske intercitytog. Aktivisten Ect. har broderet figurer, som har form som stiliserede orme på en nakkepude i toget. Subjektets mulighedsbetingelser og handleberedskab i en (sub)kulturel kontekst ses ud fra samspil med artefakt, kontekst og de andre. Aktivistens muligheder for handling i subkulturen er afhængige af ydre kontekstuelle faktorer, der påvirker handlingen og kommunikationen. Personen forsøger med sin aktion at forhandle sig til kulturel legitimitet. Artefaktet spiller i denne forbindelse en betydelig rolle, fordi tekstilgraffiti taler et sprog, der konnoterer til både tradition og historie. Mulighedsbetingelserne for handlingen synes gode, idet handlingen lader til at blive accepteret af den dominerende kultur. Den læring aktivisten får af handlingen, synes at ske gennem erfaringsdannelse, idet aktivisten påtager sig en identitet som handlende individ. Når agenterne i figur 1 (afsnit 1.3), subjekt,

de andre, artefakt og kontekst, sættes i spil med begreber som mulighedsbetingelser og handleberedskab, skyldes det ønsket om at tilføje yderligere to aspekter ved håndværksaktivisme nemlig læring og identitet.

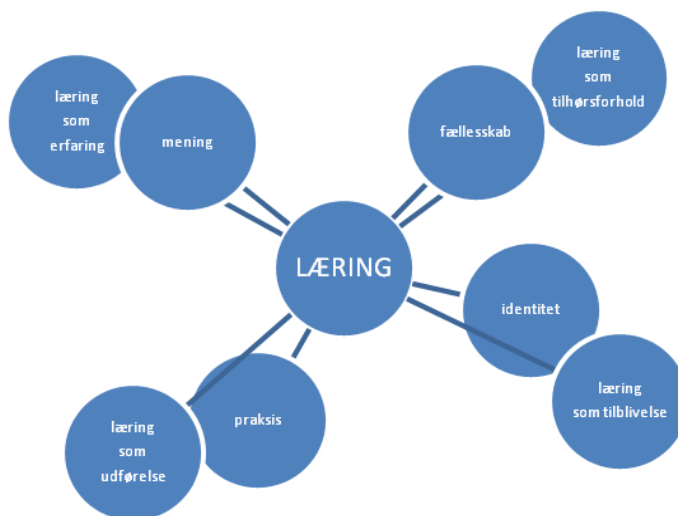
I pædagogisk forskning er læring uden for en skoleinstitution mindre udforsket alene af den grund at skolerne og uddannelserne igennem de sidste 150 år i nordisk kultur har været primærstedet for statens love og regler for uddannelse. Der er tale om et andet rum for læring, der kan karakteriseres som flygtigt. Flygtig skal forstås som et begreb målt i reel tid fordi rummet for læring eksisterer i kort tid, idet aktivisten er til stede i kort tid og fordi artefaktet eventuelt fjernes fra sin plads. I virtuel tid kan derimod både rum og artefakt eksistere i lang tid. De fleste aktivister fotograferer deres artefakter og lægger billederne på sociale medier.

Agenterne i figur 1, subjekt, de andre, artefakt og kontekst, kan også læses som et spejlbillede af en grundstruktur i kulturen og i subkulturen. Bliver figuren alene læst som en subkulturel grundstruktur og tilført begreber som mulighedsbetingelser og handleberedskab, tilføres figuren bevægelse der udgår fra subjektet og artefaktet. Subkulturen er i sin grundstruktur et spejlbillede af kulturen, selv om subkulturen i nogle tilfælde har en modsatrettet bevægelse af kulturens 'mainstream' bevægelse. Illeris (2009, s. 14 ff, 2012) giver en definition af læring og siger at ordet læring kan henvise til resultater af de læreprocesser, der finder sted. Læring kan også henvise til samspilsprocesser mellem individet og dets materielle og sociale omgivelser (Illeris, 2009, s. 15 ff).

I løbet af afhandlingen vil grundmodellens agenter gå igen i de temaer, som bliver trukket frem: subjektets læring og læringens identitetsskabende effekt samt subjektets kommunikation med de andre. Dette bliver enten medieret direkte gennem artefaktet eller indirekte gennem en anden kulturel genstand som medierende faktor, eksempelvis broderi i et sæde i en bybus. Subjektet ses som den øverst placerede agent, der i en kontekst har et samspil med artefakt og de andre. Ud fra en betragtning om subjektets mulighedsbetingelser i et kulturelt samspil vil fokus være på subjektets agency, altså subjektets aktive forhandling om position, legitimering af position og identitetsdannelse og subjektets handleberedskab (Butler, 1997, 1999; Davies, 2000, 2003a). I det følgende vil figur 2 og 3 for mulighedsbetingelser og handleberedskab blive yderligere diskuteret med forskellige læringsperspektiver.

Figur 2 nedenfor, vises Wengers model for komponenter i en social teori for læring sat sammen med en videreudviklet model af skæringspunktet mellem intellektuelle traditioner (Lave & Wenger, 2003, s. 131-143). Wenger fremhæver i figuren fire komponenter som er væsentlige for at karakterisere social deltagelse som en lærings- og erkendelsesproces: mening, praksis, fællesskab og identitet. Wenger mener, at disse fire begreber er forbundne og gensidigt konstituerende. I en søgen efter et læringsperspektiv, som kan underbygge modellen for subjektets handleberedskab, kan de fire komponenter hos Wenger have betydning. Wengers begreber knyttet til læring, at give mening til, at udøve

praksis i et fællesskab, at skabe erfaring som, at skabe læring, der skaber identitet – disse begreber udvider perspektivet på læring.

Figur 2. Videreudviklet model af skæringspunkt mellem intellektuelle traditioner udarbejdet efter Wengers model fra 'Communities of Practice' i Situeret Læring (2003, s.143) (forfatterens gengivelse)

Wenger arbejder med to hovedakser indenfor relevante traditioner i forbindelse med social teori om læring (Wenger, 2003, s. 140), hvor den ene akse består af teorier om praksis og identitet, mens den anden består af teorier om social struktur og situeret erfaring. I figur 2 er komponenterne i social teori om læring fremhævet (forfatterens fremhævelse), fordi de fire hovedkomponenter karakteriserer social deltagelse som en proces, der drejer sig om læring og indsigt. Det er interessant at læse, at Wenger i modellen kobler fællesskab med læring som tilhørsforhold, praksis med læring som handlen, mening med læring som erfaring og identitet med læring som tilblivelse.

Wenger (2003, s. 14 ff) siger selv om komponenterne:

1. Mening: en betegnelse for vores (skiftende) evne til – individuelt og kollektivt – at opleve vores liv og verden som meningsfuld
2. Praksis: en betegnelse for de fælles historiske og sociale ressourcer, som kan støtte et gensidigt engagement i handling
3. Fællesskab: en betegnelse for de sociale konfigurationer, hvor vores handlinger defineres som værd at udføre, og vores deltagelse kan genkendes som kompetence

4. Identitet: en betegnelse for, hvordan læring ændrer, hvem vi er, og skaber personlige tilblivelseshistorier i forbindelse med vores fællesskaber

I søgen efter læringsperspektivet i et uformelt rum for læring er netop samspillet og fællesskabet i praksis en faktor der bør understeges, fordi læringsrummet ikke er afgrænset af skolearkitektur, love og regler. At det menings skabende knyttes sammen med erfaring synes oplagt i den aktivistiske handling, idet aktivisten på egen hånd udnytter sit handleberedskab og tager aktivt medborgerskab, når hun kommunikerer budskaber i det offentlige rum.

Historisk set bliver det sociale samspil hvad angår læring og mennesker for alvor inddraget i læringsforskningen af Lave og Wenger (2003). Situeret læring betones som en dynamisk proces, der forudsætter en forbundenhed til et praksisfællesskab samt en forandring af den enkeltes deltagelse i praksisfællesskabet. Situeret læringsteori må inddrage en forståelse af læring, som en del af social praksis, analyseret i forhold til mulige og realiserede deltagerbaner på tværs af handlekontekster (Lave & Wenger (2003). Wenger slår senere i 'Communities of Practice' (2008) fast hvordan mennesker er sociale væsener, og at viden drejer sig om kompetencer med hensyntagen til anerkendte foretagender, at indsigt er aktivt engagement i verden, samt at mening er det, læring skal producere. Wenger sætter sine tanker om social teori om læring og om praksisfællesskaber (især situeret erfaring, social struktur og identitet) ind i den sociokulturelle tradition, der argumenteres for i tidligere værker (Lave & Wenger 2003, s. 130-143).

Vi er alle handlende subjekter der bærer på egne individuelle identiteter, skabt i dialog med den kultur vi er aktører i. Ifølge Søndergaard (1996) taler kulturen igennem aktørerne, mens aktørerne former kulturen. I spændingsfeltet mellem det stabile og det foranderlige fremhæves aktørpositionen, og her forhandles positionsmuligheder, da individet er afhængigt af kulturel genkendelighed og af godkendelse. Lave og Wenger (2003) har undersøgt subjektets deltagerrolle i praksisfællesskaber. At skabe identitet gennem deltagelse eller erhverve sig større kundskabsmæssige færdigheder gennem deltagelse i en social praksis er en social proces. Den individet er på vej til at blive, idet det deltager i en social praksis, formes på afgørende vis af individets læring og viden.

Hos Illeris (2009) ser vi en diskussion om samspilssituationen i Lave og Wengers model for læringssituationen. Illeris fastslår at en situation altid skal betragtes som både den umiddelbare situation, som den lærende befinder sig i, og som den samfundsmæssige situation, der er præget af den pågældende kulturs normer og strukturer (Illeris, 2009, s. 108). Ud fra de tanker opstiller han en læringstrekant, der har Individet som den øverste agent i samspil med konteksten og med positioner i forhold til indhold, drivkraft, samfundssituation og social situation (Illeris, 2009, s. 109).

Illeris (2009, s. 108) videreudvikler Wengers figur, idet han argumenterer for at der i læringssituationen findes en dobbeltkarakter, der betyder at læringssituationen altid og på samme tid kan betragtes både som den umiddelbare situation, den lærende befinder sig i og som en samfundsmæssig situation, der mere generelt er præget af det pågældende samfunds normer og strukturer i videste forstand (Illeris, 2009, s. 108).

Ser vi på subjektets handleberedskab, pointerer Illeris subjektet som individ i samfundet og den sociale situation, og han placerer konteksten og omverdenen i akse med individet. Afhandlingens grundfigur med fire agenter diskuteres i relation til læring og identitet. Argumenterne for dette er at fællesskab, praksis, mening og identitet er beskrevet i forhold til læringens mange forskellige aspekter, der ifølge Wenger (2008, s.143) er udførelse, erfaring, tilblivelse og tilhørsforhold.

Såvel Illeris' model (2009, s. 108), der er inspireret af Lave og Wengers situeret læring (Lave & Wenger, 2003, s. 130-143) og Säljö's definition af, hvad sociokulturel teori betyder, giver os overblik over forskellige tilgange til perspektiver på læring. Säljö (2005) siger:

Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare. Detta är en grundtanke i ett sociokulturellt perspektiv. Säljö, 2005, s. 22)

og peger på, at "Kommunikation är länken mellan det inre (tänkande) och det yttre (interaktion)" (Säljö, 2005, s. 68).

Ser man definitionen på diskursiv praksis, som beskrevet i Fairclough og Wodaks (Fairclough & Wodak, 1997) kritiske tilgang til diskursanalyse (Winther Jørgensen & Philips, 2001), kan man sammenholde denne med ovenstående citater og modeller, inspireret af Illeris (2009) og Wenger (2008). Kommunikation med sprog, ord eller artefakter knyttes til at kunne beskrive virkeligheden. Ifølge Fairclough og Wodak (Fairclough & Wodak, 1997; Winther Jørgensen & Philips, 2001) er diskursiv forståelse tæt forbundet med forskellige teorier om magt, hvor det at kunne definere diskursen tit sidestilles med det at definere virkeligheden selv. Tænk eksempelvis på forskellen på at være en brodeuse, der broderer korssting på en sofapude og at være en aktivist, der broderer i et sæde i et intercitytog. Virkeligheden er socialt konstrueret gennem sproget (Winther Jørgensen & Phillips, 2001) og gennem handlingen (Butler, 1997, 1999, 2008). Et estimat for den forventede socialisering af subjektet kan beskrives, hvis man ser på kommunikationen i en kultur og ressourcen af muligheder for hvad individet kan og hvad det lærer.

Nedenfor (foto 8) ses håndværksgraffiti udført i mosaik. Figuren er set i Paris, hvor den er placeret i samme højde som de traditionelle gadeskilte og udført i samme farveholdning. Ses subjektet som individ kontekstualiseret af med dets sociale situation i samfundet kan Pacman tolkes som individets budbringer idet computerfiguren Pacman konnoterer til det kendte (computerspillet Pacman er et

af de første computerspil i verden) der placeres i et for modtageren overraskende sted. Aktivisten skaber et link mellem det kendte og det overraskende på linje med aktivisten der anvender strik eller broderi som kommunikationsform. Säljö påpeger at det er igennem kommunikation at sociokulturelle resurser skabes og føres videre. Pacman er i computerspillet en lille fyr, hvis opgave i spillet er at spise oste i en form for labyrint. Nu er Pacman genopfundet som mosaikfigur i storbyens labyrint af gader.

Foto 8. Pacman i Paris, mosaikgraffiti med computerfiguren Pacman som metafor, Paris 2010. (Foto, Marie Koch)

2.3 Oplæg til læringsperspektiver

Ifølge Säljö (2000) er der tale om tre former for materialitet i forbindelse med læring: 1) kontekstuelle redskaber (udvikling og brug af intellektuelle og sprog/psykologiske artefakter), 2) værktøjer (udvikling og brug af fysiske artefakter) og 3) kommunikation (samarbejde i kollektive virksomheder) (Säljö 2000, s. 22). Artefakterne findes omkring os i hverdagen, og vi kommunikerer gennem dem. Samspillet mellem individet og artefaktet er en bestandig læreproces (Säljö, 2000, s. 44), hvilket igen understøtter både Lave & Wenger (2003) og Säljös (2000, s. 28, 2005) manifesterede opfattelse af, at læring set i et sociokulturelt perspektiv i sig selv ikke noget problem, det sker uafsladeligt.

Læring er altså en del af individets virksomhed i kulturen, og individets handleberedskab er i de fleste tilfælde knyttet sammen med forskellige former for redskaber, intellektuelle som materielle (Säljö 2000, s.74). I det sociokulturelle perspektiv er det et grundlæggende synspunkt, at de forskellige redskaber, intellektuelle og materielle artefakter, medierer virkeligheden for individet i eksempelvis udførelsen af håndværk (Säljö, 2000, s. 81). Det perspektiv kan belyse baggrunden for aktivistens kommunikative handlinger, hvor artefaktet medierer budskabet. Subjektets handlemuligheder frigives gennem artefaktet og medierer budskabet til de andre, understøttet af konteksten. Mediering som begreb er en central forståelse i det sociokulturelle perspektiv, idet mediering mellem individ og forskellige artefakter er grundlaget for individets tænkning og forestilling om kulturen (Säljö, 2000, 2005).

I det offentlige rum, hvor den aktivistiske handling finder sted, er konteksten for mediering gennem artefaktet ofte meget uforudsigelige redskaber som en lygtepæl, en pude i et tog, et gelænder og lignende. Rammen er ikke sammenlignelig med eksempelvis klasserummet eller den hverdagslige aktivitet hvorigennem der sker læring. I den institutionaliserede kontekst er der en forventning om den rette løsning, mens der i andre situationer også løses problemer gennem omdefinering af, hvad der er det rette svar (Säljö, 2000, s. 126). Illeris (2009, s. 224) taler om hverdagslæring og referer til, at Lave inden begrebet situeret læring brugte formuleringen uformel læring. I afhandlingen er der tidligere argumenteret for at bruge begreberne uformel og formel læring i kontrast til hinanden, idet der ikke trækkes et skel mellem før og efter industrialiseringen. Der tages udgangspunkt i det formelle, hvilket betyder, at læring er fastlagt med en formel læreplan – en diskursiv sandhed om den rette lære – set i modsætning til den uformelle læring, som er denne afhandlings læringsfokus. Den uformelle læring kan da defineres som den læring, der finder sted uden læreplan og i en moddiskursiv forhandling om den rette lære. Illeris (2009, s. 225) har en liste over karakteristika for uformel læring, som han gengiver efter Greenfield og Lave (1982, s. 183, gengivet her efter Berliner, 1992, s. 65). Nedenstående citat er gengivet for at vise hvordan man i en pædagogisk teoretisk sammenhæng definerer uformel læring allerede i 1980'erne. Citaterne beskriver og kontekstualiserer individet i det uformelle læringsrum:

1. Uformel læring er integreret i daglige aktiviteter
2. Individet har ansvar for egen læring
3. Der findes ikke noget 'eksplicit' pædagogisk program
4. Læringen finder sted ved observation og imitation.

I dag taler man ifølge Illeris (2009, s. 48) om uformel læring, når det drejer sig om læring, der ikke er planlagt i form af en eller anden uddannelse. I denne afhandling finder den uformelle læring sted uden læreplan og positioneret i en moddiskursiv position. Dikotomien mellem formel/ uformel kan sidestilles med institution/ikke institution og klasserum/det offentlige rum. Ved udførelse af

håndværksaktivisme medierer subjektet sit budskab til de andre gennem artefaktet og i en given kontekst. Afhandlingen beskæftiger sig med spørgsmålet om hvordan den læring, der finder sted i aktivismen, italesættes, og hvilken identitet, erfaring om læringen giver subjektet. Illeris (2009) beskriver en model for læring og udvikling af kompetence. Her opstiller Illeris (2009, s. 36-42) en trekant hvori indhold, drivkraft og samspil er i interaktion med funktionalitet, sensitivitet og socialitet. Trekanten står på spidsen, hvor spidsen er samspil. De psykologiske forudsætninger for interaktionen er mestring, mening, psykisk balance og integration. Illeris (2009) parrer mening, mestring og funktionalitet med indhold; psykisk balance og sensitivitet med drivkraft og socialitet og integration med samspil.

Illeris kalder sin model for en læringstrekant (2009, s. 42), der ”viser bredden og mangesidigheden i vores læring og dermed modsvarer det moderne samfunds krav om læring som kompetenceudvikling”. I trekantens vinkler er der anført de nøgleord, som anvendes til hver af dimensionerne. Dette er gjort for at sammenfatte, dels hvad vi tilstræber med læringen i lige netop den dimension, og dels hvad vi på denne måde udvikler mere generelt. For at udvikle en figur for læring i det uformelle rum kan man tage afhandlingens grundfigur med fire agenter og tilføje dem forskellige begreber fra læringsperspektiver. Men først tilbage til Säljö (2000, s. 60), der siger, at ”Kommunikation är länken mellan det inre (tänkande) och yttre (interaktion)”. Dette betyder at aktivistens sprog (artefaktet) kan beskrives som konstituerende for hændelsen: handlingen beskrives og medieres i sproget (Säljö, 2000, s. 90). Vores kulturarv går gennem kommunikation, den kollektive læring og/eller erindring. Erfaringer akkumulerer læring, som igen akkumulerer identitet. Det er gennem kommunikation at sociokulturelle ressourcer skabes, men det er også igennem kommunikation, de føres videre (Säljö 2000, s. 22). En vigtig pointe er at alt er kontekstuel bestemt, hvilket vil sige at den performative praksis ikke nødvendigvis afspejler individets inderste tanker eller begrebsforståelse.

Afhandlingens tværvidenskabelige snit giver også her forskellige muligheder for at belyse individets handling og læring i kulturen. Den poststrukturalistiske forståelse for subjektets muligheder i en kultur kan sammenlignes med de forskellige forståelser for læring. Afhandlingens teoretiske indfaldsvinkler på kultur, individet i kulturen, det handlende subjekt og dets lærings- og identitetsdannelse samles og bliver brugt som baggrund for en søgen mod et perspektiv for læring i uformelle rum.

Sammenfattende kan man sige, at læring handler om samspilsprocesser mellem individet og dets omgivelser, hvilket Illeris (2009, s. 109 ff) viser da han diskuterer det, han kalder for en kompliceret læringsmodel. Han fremhæver mestringen, den psykiske habitus og integrationen – begreber vi kender fra den diskursive forståelse af subjektets muligheder og handlekraft. Subjektspositionen sættes i spil med omverdenen. Samspillet, indholdet og subjektets muligheder for handling er alt sammen vævet ind i en kontekst, som igen er en del af et

samfund der består af diskurser og moddiskurser for betydning. Ifølge Illeris er der fire vigtige punkter om læring: læring som tilhørsforhold, tilblivelse, erfaring og udførelse. Tilført disse betydningssystemer bliver subjektet til et handlende individ. I det følgende vil begreberne blive beskrevet nærmere ud fra et poststrukturalistisk perspektiv.

2.4 Position

I denne afhandling er det et bevidst valg ikke at tilhøre en enkelt videnskabelig disciplin i traditionel forstand. I foregående kapitel har det været ambitionen at indfange det aktuelle kulturelle fænomen, håndværksaktivisme/craftivism, beskrive det og indsætte det i en kulturel kontekst. Hebdige analyserer (2005, s. 121-131) hvordan subkulturer kan danne stil, noget vi ser at begrebet Street Fashion gjorde og gør siden sidste del af det 20. århundrede. Hebdige (2005) peger på hvordan subkulturelle tegn som tøj, musik og andet, eksempelvis punkmoden, bliver konverteret til at være trendsættende for den kommercielle mode og for masseproduktion. Noget lignende kan man finde i graffiti, et fænomen opstået tidligere end tekstilgraffiti og med andre budskaber. Graffiti og tekstilgraffiti har de fællestræk at gaden og det offentlige rum samt sociale medier anvendes til at kommunikere. Eller beskrevet med en læringsoptik: at gaden bliver det medierende led mellem aktivist og artefakt. Macdonald forsker i graffiti (2005, s. 274) med det formål at se hvad der sker i en subkultur, og hun går ud i subkulturen sammen med dens medlemmer for at dokumentere og kortlægge deres perspektiver.

Afhandlingens teoretiske position er blevet til efter studier i kultur, kommunikation og forandring. Dette har givet forskeren veje til at italesætte, hvordan menneskers mulighedsbetingelser og handlemuligheder skabes og påvirkes i en kulturel kontekst; det være sig mulighedsbetingelser for forskellige kategorier som køn, klasse, etnicitet, alder og (ud)dannelse. Afhandlingens teoretiske baggrund er konstruktivistisk med baggrund i nye kulturstudier. Nye kulturstudier er en teoretisk samlende betegnelse for en anden forståelse af kulturbegrebet end den, der mener at kultur er elitær. Kulturstudier blev grundlagt på Center for Cultural Studies i Birmingham, England i 1960'erne (Sørensen, 2010). For at forstå forskning knyttet til kulturstudier skal man forstå kultur bredt og set i modsætning til de klassiske definitioner af kultur, hvor man forstår kultur mere snævert som noget elitært. I kulturstudier forstås kultur som hverdagspraksisser og med en fokus på én bestemt praksis, hvilket skal forstås som tekst på mange måder, ikke kun en skreven og talt tekst, men alt fra billede, artefakter, skulpturer, film, foto, performance, hjemmesider etc. Det vil sige, at kultur forstås både som fiktion og fakta, elitær og populær (Barthes, 1996; Haraway, 1991; Lykke, 2008; Sørensen, 2010). Det meget brede kulturelle aspekt er knyttet til politiske synsvinkler, som repræsenterer en del af forskningen indenfor kulturstudier. Den politiske vinkel overlapper på vigtige områder indenfor feministiske studier, som vi ser udvikles i den vesteuropæiske

kultur sideløbende med udviklingen af Cultural Studies. I feministiske studier ser man på kønnets ageren og muligheder i kulturen, ligesom man i kulturstudier ser på mulighedsbetingelser og handlerum for forskellige kulturelle agenter. Begge disse to projekter vender sig mod sociokulturelle hegemonier, eksklusioner og magtsymmetri, og begge fokuserer på agenter i kulturen som er 'queer' eller ekskluderet i sammenligning med en elitær kultur. Kulturstudier er opstået indenfor postkolonial forskning, hvor blikket på den anden har en stor betydning, når subjektets først skal forhandle sig til legitimitet i kulturel sammenhæng (Butler, 1999; Haraway, 1991; Lykke, 2008).

Afhandlingen er skrevet ud fra en ambition om at knytte praksisrelateret erfaring og teoretisk viden indenfor (ud)dannelse og undervisning sammen med teoretisk viden indenfor kulturstudier. Der er sat fokus på dels menneskets muligheder for at forhandle sig til en identitet, dels på at forstå hvilke læringsperspektiver der kan diskuteres og udforskes. Der er tale om både identitet og læring, når man ser på den måde, subjektet bliver formet gennem socialisering (Foucault, 1999; Davies, 2000, 2006; Säljö, 2000); hvilket fører videre til at forstå de muligheder forskeren har for, gennem forskellige teoretiske greb, at eksponere det hun undersøger og ser (Foucault, 1999, s. 37).

Afhandlingens læringsperspektiv tager udgangspunkt i dels Illeris (2003, 2009, 2012) brede definition, men i særdeleshed læner det sig op ad Illeris' definition:

Ordet læring og læreprocesser henviser til de samspilsprocesser mellem individet og dets materielle og sociale omgivelser, der direkte eller indirekte er forudsætninger for de indre læreprocesser, der relaterer individets psykiske processer (Illeris, 2009, s.15).

Psykiske processer i hvert enkelt individ er typisk de læreprocesser i individet, der kan føre til ændringer eller resultater gennem en erfaringsproces og som erkendes af individet. Samspilsprocesserne i et sociokulturelt læringsperspektiv optager Säljö, når han beskriver samspillet mellem læring og omverdenen i et kulturelt perspektiv, hvor artefaktet og omgivelserne medvirker som medierende faktorer (Säljö, 2000, s. 45).

3. Menneskelige praksisformer

I teoriafsnittet præsenteres først et tværvideenskabeligt ståsted, dernæst beskrives kulturen med fokus på en aktuel subkultur. De agenter, der spiller afgørende roller i afhandlingen, nemlig subjektet, artefaktet, kontekst og de andre, bruges til at eksemplificere de forskellige videnskabsteoretiske snit. Overordnet vil blikket være på læringsperspektivet og mulighedsbetingelserne for subjektets identitetsdannelse i subkulturelle aktiviteter. Men inden afhandlingens empiriske undersøgelse fremstilles skal den kultur, hvori det hele foregår, beskrives ud fra poststrukturalistisk teori. Når det er gjort, vil subkulturen blive beskrevet gennem subjektets ageren og artefaktets kommunikative mediering gennem valgte offentlige rum i et sociokulturelt perspektiv.

Det betyder at der i det følgende vil blive gjort rede for afhandlingens teoretiske positioner, først den poststrukturalistiske, baseret på Butlers performance teori om at gøre (oversat fra engelsk 'doing') forskellige kulturelle kategorier (Butler, 1997, 1999). Davies' argumenter for at man med afsæt i poststrukturalisme kan beskrive det handlende subjekt (2000, 2003a, 2003b) og anvender Foucaults (1993, 1994) arkæologiske udgravning af den vestlige verdens diskursive historie. Dernæst redegøres for afhandlingens anden teoretiske position: det sociokulturelle perspektiv. Ifølge Säljö og Lave og Wenger skal den sociale kontekst inddrages i et læringsperspektiv, medieret gennem redskaber og artefakter (Lave & Wenger, 2003; Säljö, 2000, 2005). Illeris (2009) diskuterer og sammenfatter forskellige skelsættende pædagogiske diskussioner gennem de seneste år ved at tage udgangspunkt i forskellige læringsforståelser, som bliver bearbejdet til modeller. Med den baggrund positioneres afhandlingens forsker-jeg, og dernæst positioneres afhandlingens tværvideenskabelige tilgang i forhold til empirien, hvor teorien foldes ud i forhold til individets læring og identitet i en subkulturel kontekst. Gennem teoretisering og fremhævelse af agenternes handlinger i et lærings- og identitetsperspektiv er det ambitionen at sætte fokus på forskellige subjektpositioner. Subjektpositionerne kan karakteriseres som agents mulighedsbetingelser for forhandling i en given del af kulturen. I denne afhandling er der tale om subkulturer i forskellige nordiske lande. De forskellige begivenheder, som afhandlingen drejer sig om, kan karakteriseres kort som events hvorfra agenternes positioner bliver til handlende subjekter i kommunikation med andre mennesker i og udenfor den subkulturelle kontekst.

Først gennemgås diskursteori ud fra Foucaults (1993, 1994) tanker om menneskelige praksisformer i en given kultur. Der lægges især vægt på subjektets mangfoldige handlemuligheder i kulturen, hvilket eksemplificeres gennem subjektets mulighed for opposition og derved forandring af diskursens normer ved at konstituere sig en moddiskurs. Kulturen beskrives gennem individet, og her anvendes Butlers (1999) forståelse af kønnet som en eksemplarisk kulturel kategori. Butlers anvender performancebegrebet, hvilket

giver et teoretisk ståsted til at forklare subjektets handlemuligheder. Derefter sættes der fokus på håndværksaktivisten, og dennes autencitet, sprog og identitet præsenteres. Til slut diskuteres kapitlets teori, og som konklusion på diskussionen videreudvikles figur 1, sådan at afhandlingens fokus på håndværksaktivistens handlemuligheder bliver kontekstualiseret i en visuel model.

3.1 Diskurs

Diskurser er ifølge Foucault (1993, 1994) historiske betydningssystemer eller kulturelle kategorier, der institutionaliserer sammenhængen mellem en kulturhistorisk epokes viden og magt, således at den sætter sig igennem som en dominerende social praksis, f.eks. i undervisning, indretning af fængsler og hospitaler eller praktisk omgang med formidling, sundhed og kriminalitet. En institution kendetegnes ved et sæt af forskellige roller, der er forbundet gennem et netværk af gensidige rolleforventninger.

Foucault (1993, 1994, 1999) har med fokus på viden og magt analyseret menneskers handlen i relationer og er optaget af at afdække, hvorfor mennesker handler og lever, som de gør. Han ser personers handlen ud fra nogle overordnede diskurser. Diskurserne defineres som et regelstyret felt der angiver rammer og betingelser for, hvad den enkelte kan og bør mene. Der er her tale om en samling regler der styrer og organiserer viden og kommunikation. I forskellige situationer, på forskellige tidspunkter, i forskellige institutionelle kontekster vil enhver form for samtale være styret af et system af regler der afgør, hvilke forhold der tillægges betydning frem for andre. Det er disse regler og systemer af regler der udgør diskursen.

I en given kultur og epoke findes love og regler knyttet an til givne diskursiver. Diskursens regler er bestemmende, og de ordner og koder individerne i kulturens syn på verdenen. Viden er derfor det, man kan tale om i en diskursiv praksis, for der findes ingen viden uden en bestemt diskursiv praksis, og enhver diskursiv praksis kan bestemmes gennem den viden, den former. Diskurser er således ikke blot sproglige iscenesættelser af fænomener, men også menneskelige praksisformer der systematisk danner de fænomener, de taler om. Begrebet italesættelse udtrykker derfor kun muligheden for at et emne kan komme på tale og på den måde indgå i diskursen. En bestemt diskurs har altså egne regler for, hvad der kan tales om, fra hvilket sted og i hvilket perspektiv der kan udsiges noget, samt hvilke begreber der kan bringes i anvendelse, og hvilke teoretiske valg der kan foretages (Foucault, 1993, 1994).

I den videnskabelige diskurs søges der efter svar, beviser og endegyldige sandheder. Sandhed hænger ifølge Foucault (1993, 1994) sammen med magt, da den er afhængig af magtrelationer der understøtter sandheden. Magtrelationer som sandheden samtidig bekræfter og bestyrker. Sandheder opstår på historisk grundlag, og det kan være tilfældigt hvor sandheden opstår og hvem der

italesætter den. Sandheder er imidlertid meget svære at ændre eller rejse tvivl om, idet sandhederne forstærkes, fornyes og vedligeholdes gennem eksempelvis institutioners praktik, menneskers citeren eller gennem gentagne handleformer (Butler 1993, 2008; Foucault, 1993, 1994, 1999; Søndergaard, 1996). Når der tales om diskurs inden for en bestemt disciplin, er denne præget af objektdominans. Der findes en samling metoder, regler, definitioner og teknikker samt en række udsagn der antages at kunne være sande. Alt dette bygger på en slags anonymt system, som formodes at kunne anvendes af hvem som helst uden at mening og validitet påvirkes. For at tilhøre en disciplin må man anvende de ord og begreber, som tilhører disciplinens diskurs. Udtrykker man sig ikke i diskursens termer og begreber, bliver man ikke hørt af dem, som befinder sig inden for denne. Det enkelte menneske er oftest ikke bevidst om hvordan eller hvorvidt disse mekanismer fungerer som magtfaktorer. På den måde sorterer magtfaktorerne den viden det er muligt at tilegne sig og den viden der ikke kan tilegnes. Overordnet betyder det f.eks. at en lærer, forsker eller medborger aldrig kan skrive og udtale sig helt frit, men skaber viden inden for de rammer det er muligt at skabe og genskabe viden indenfor. (Foucault, 1993, 1994; Søndergaard, 1996).

Søndergaard og Haavinds position (Søndergaard, 1996; Haavind, 2000) tager afsæt i socialkonstruktionismens domæne for derefter at tage fat i poststrukturalismen og sluttelig anvende dekonstruktion som fortolkende metode. Netop dekonstruktionen udtrykker poststrukturalismens optagethed af tilfældighed, brydninger, diskontinuitet samt heterogenitet og fragmentering i kulturen, hvori fænomenet magt spiller en betydelig rolle. Søndergaard (1996) er i sit arbejde inspireret af Haavinds fokus på kategorien køn, og i et senere arbejde (Søndergaard, 2001) gør Søndergaard opmærksom på at køn er en eksemplarisk kategori, fordi dens meningsindhold genereres på samme måde som det er tilfældet for kategorier som social klasse, etnisk tilhørsforhold, aldersgrupperinger og seksuelle orienteringer med flere. Denne afhandling kan betragtes som en efterprøvning af udsagnet om at social klasse, etnicitet og aldersgrupperinger kan erstattes med håndværksfaglighed som værende den kategori, der undersøges.

For at opnå succes er en agent indenfor en given diskurs nødt til at være en dygtig spiller med gode egenskaber til at producere. Adgangen til succes er afhængig af andres villighed til at aflæse producenten med de ønskede egenskaber. Det diskursivt konstruerede selv findes ikke; det er levet, oplevet, analyseret, reflekteret osv. via dets etablerede status. For eksempel er det gennem den etablerede status at det kvindelige individuelle subjekt har muligheden for at bryde igennem og gøre op med gamle diskurser og stivnede strukturer. Den føromtalte Erdes er en interessant kilde i denne sammenhæng, idet hun i interviewet (Sløjdforum, 2008) udtaler sig kritisk om stivnede gamle strukturer ved at erklære at hun vil feminisere det offentlige rum og tage sig sin ret til at erobre det uden først at spørge om lov. Erdes (Sløjdforum, 2008) går, vel vidende at hendes aktivistiske handling er strafbar, imod sit lands love, regler

og herskende diskurs om brug af det offentlige rum. Her handler hun i overensstemmelse med andre aktivister (Jalving, 2011). At have succes inden for en given diskurs er ikke noget, der er givent for enhver diskursproducent. Forståelsen afhænger af hvordan andre opfatter det der bliver sagt eller talt om, samt hvordan andre anerkender dets eksistens og bringer det i anvendelse. Det afhænger altså fuldstændigt af diskursproducentens dramaturgiske og sproglige evner, om vedkommende bliver accepteret som legitim producent. Dramaturgi er en af mange måder at kæmpe for tilintetgørelse af konditioner og kriterier for det legitime medlemskab og legitime hierarki. Mestring bliver demonstreret gennem mestring af ritualerne (Butler, 1999).

I det postmoderne samfund mestrer, imiterer og parodierer individer ritualerne. Den postmoderne type er mest kendt for at bruge mistænkelige tricks som flirt, ironi og parodi for at understøtte de etablerede, konventionelle love og regler. De individer, der besidder mestringens egenskaber, imiterer og citerer for at opnå genkendelse. Vi kan følge Erdes (Sløjdforum, 2008) i hendes praksis med at brodere korssting i bybusser i Malmø samt hendes beskrivelse af det. Derved kan vi forstå at hun tager en plads i det maskulint dominerede offentlige rum, når hun broderer smukke korsstings broderier i form af fugle og hjerter i bussen. I den lokale missionsbutik, et sted i Norden, sidder en ældre kvinde og broderer de samme motiver på bordløbere for at kunne sælge dem. Erdes imiterer det håndværk hun har tilegnet sig som en normativ kulturel færdighed på samme måde, som den ældre kvinde i missionsbutikken gør det. De bliver begge forstået, dog med den forskel at konteksten og budskabet opfattes forskelligt. Ved at anvende kulturelle tegn for kærlighed, et hjerte og for natur, en blomst, sikrer Erdes sig, at hun ikke overspiller rollen som aktivist; hun balancerer hele tiden mellem det normative og det ekstreme. Man kan argumentere for, at Erdes mestrer ritualer, idet hendes budskab, selv om det formidles ulovligt, bliver accepteret og viderebragt som en ny stemme i kulturen. Når man ser kulturens billeder vil den person, der kender kulturens forskellige tegn, forstå billedernes budskab. Ser man en forstyrrende imitation (eksempelvis et broderi i bybussen), bliver man forvirret og er tvunget til selv at skabe en forståelsesramme af det parodiske billede. Det kan være tilfældigt om man ser mestringen eller parodien først; processen er den samme.

3.2 Moddiskurs, mulighed for forandring

Søndergaard (1996, 2000) kalder, i en artikel om poststrukturalistisk metode, en interviewpersons udsagn for et selv-narrativ. Med en poststrukturalistisk tilgang indfanger man både sociale praksisser og kulturelle mønstre, hvorigennem selv-narrativer produceres i interaktion mellem enkeltindviders anvendelse af tilbudte diskurser samt diskursernes tilegnelse af enkeltindvidider. Med andre ord bliver man i stand til at undersøge betingelserne for aktivisternes italesættelse af deres selv-repræsentation som aktivister, hvorfor fokus lægges på de medierende processer (Haavind, 2001, s. 62-68).

Vi formes igennem de tilbudte sociale identiteter, men bærer også en personlig identitet der er skabt i dialog med den kultur, vi er aktører i (Søndergaard, 1996). Denne aktørposition fremhæves af spændingsfeltet mellem det stabile og det foranderlige, og det er her forhandlingen af positionsmuligheder bliver særligt aktuel, idet individet er afhængigt af kulturel genkendelighed og accept. Genkendelighed er nødvendig for individets samfundsmæssige og kulturelle integration. Accept er ikke altid det samme som genkendelse; at stemple et andet menneske er eksempelvis også en form for social genkendelse. I denne kontekst er der ikke tale om den form for genkendelse der fører til egentlig social udelukkelse, men om den der fører til indlemmelse gennem specifikke positionsanvisninger. For at redde sig fra udelukkelse gør den stemplede sig til subjekt. Subjektet accepterer stemplingen med henblik på en senere forhandling, hvorved hun bliver til subjekt for diskursen. Individet vil altså hellere dømmes negativt end at udelukkes, hvorfor individet indtager en marginalposition. Diskurser skaber grænsevagter, der påbyder inkluderende og ekskluderende bevægelser for forhandlere af diskursen (Foucault, 1993). Grænsevagter er, ifølge Yuval-Davis (2006) og Agar (1979), dem der vurderer hvem der kan identificeres som medlemmer af de diskurser, der findes i den givne kultur. Grænsedragningen går mellem adfærd, vaner, sprog osv. Identiteten 'den anden' skabes fordi diskurser lukker sig og derved afgrænser sig og konstruerer den anden. Derfor er det vigtigt at man i forandringsprocesser fastholder fokus på eget perspektiv og samtidig respekterer og fremhæver andres perspektiver.

Kulturen består af henholdsvis hoveddiskurser og moddiskurser. Det er sikrest socialt at placere sig indenfor hoveddiskursen, men det kan også være sikkert at placere sig i en moddiskurs, hvis den er veletableret. Derimod er det usikkert for det enkelte subjekt at stille sig udenfor de etablerede diskurser, da man dermed stiller sig udenfor de sociale sammenhænge og netværk som diskurserne praktiseres indenfor, hvormed den personlige identitet trues. Hvis subjektet ikke magter at sætte sig op imod hoveddiskursen, har det to valg: det kan enten indtage en marginalposition i hoveddiskursen eller gå ind i en moddiskurs. Hvis subjektet indtager en marginalposition, har det positioneret sig med mulighed for at stille spørgsmål og fortsætte en forhandling. Som marginalfigur bliver subjektet betragtet som værende anderledes i hoveddiskursen; hvilket kan bidrage til variationsbredden. I moddiskursen hersker de samme spilleregler som i hoveddiskursen, blot er viden og grænser defineret anderledes (Foucault, 1993, 1994, 1999; Søndergaard, 1996; Butler, 1997, 1999).

Gennem at studere en bestemt matrice, eksempelvis køn, se på hvordan køn konnoteres til håndværk i den vestlige kultur. Køn og håndværk kan beskrives ud fra et feminint og et maskulint perspektiv, ligesom der i håndværkstraditionen er blødt håndværk, (kendetegnet af et feminint udtryk) mens hårdt håndværk tillægges andre værdier (ofte kendetegnet ved et maskulint udtryk). Kønnets alene kontekstualiseres, og i den kontekst medieres håndværket. Ifølge Säljö (2005, s. 73ff) ses artefaktet knyttet til en kønnet brug helt tilbage til stenalderen. I denne forbindelse er Foucaults diskursteori relevant, da matricerne refererer til

diskursiv magt, hvad angår normativitet og ønsket om at følge de mange, modsat at stå alene (Foucault, 1993, 1994).

Nye ideer skabt i kulturen kan blive virkelige med tiden hvis de kommer fra dominerende grupper, da de dominerende grupper har magten til at få virkeligheden til at 'matche' deres ideer (Foucault, 1993, 1994). Dominerende former og institutioner kan blive lukket og rekonstrueret af nye værdier samt ny stil og viden. Den dominerende gruppe har andre muligheder for at konstruere 'den anden' end den dominerede (Foucault, 1993, 1994). Den magthavende gruppe har gennem magten adgang til, i en større størrelsesorden, at gøre sine egne forståelser om 'den anden' til virkelighed, dvs. at gøre ideen om 'den anden' til en sand fortælling i 'den andens' liv. Dette eksempel viser det generelle magtforhold mellem den dominerende og den dominerede. Fører vi Foucaults (1993) tanker om forandring og diskursivt modspil over til afhandlingens emne, repræsenteres uddannelse og læring i håndværk af den herskende ideologi som eksempelvis i Danmark styres politisk gennem Folketinget og ministerierne. I den sammenhæng repræsenterer håndværk som subkulturel aktivitet en moddiskurs til den herskende håndværksdiskurs.

3.3 Performancebegrebet

Når det i afhandlingens indledning beskrives at interviewpersonerne gør håndværk, er det begrundet i anvendelsen af sprog forstået som social handling, også kaldet talehandling eller performance⁴. I afhandlingen bruges begrebet 'at gøre' (oversat fra det engelske 'doing') håndværk til at betegne en kulturel handling med inspiration fra Butlers begreb 'doing gender'. Butler er inspireret af blandt andre Derridas (1998; Koch, 2006b) kritiske reformulering af Austins talehandlingsteori (Austin, 1997; Butler 1997, s. 10). Med dette menes der handling knyttet til at lære og/eller at mime. Med udgangspunkt i sproget ses Butlers forståelse af magt, performance (her håndværks performance) og talehandling både sat sammen med Bourdieus (1999) symbolske kapital og Illeris (2009) samt Wengers (2003) perspektiv på læring. Man kan vælge først at knytte an til Bourdieu (1999) fordi afhandlingens empiri med sin genre, udbredelse og meget brede modtagergruppe, står for noget hverdagsagtigt, og fordi Bourdieus (1999) symbolske kapital kan kobles til Søndergaards (1996) selv-narrativ. Begreberne symbolsk kapital og selv-narrativ præciserer yderligere hverdagsperspektivet som afhandlingens position hvad angår kommunikation, læring og mulighedsbetingelser for identitetsdannelse. Bourdieu (1999) mener at mænd dominerer kvinder, uanset at kvinder gør karriere, og han mener at den mandlige dominans er en form for struktur der er det endegyldige princip for utallige relationer af dominans/underkastelse (Koch

---

⁴ *Performance*: Judith Butler bruger performancebegrebet som "den gentagende og citerende praksis, hvor det netop er gennem gentagelserne og citaterne, at de effekter produceres, som citaterne almindeligvis antages at navngive" (Søndergaard, 1996 s. 43).

2006b; Koch, Kolkjær Sølling & Timann, 2006). Bourdieu (1999) formulerer et synspunkt, da han finder Butlers (1997) politiske strategi utilstrækkelig, idet han finder at brud på daglige performative rutiner eksempelvis ved 'parodic performances' kan forrykke magten. Hvor Butler (1990), i særlig udpræget grad i sit tidlige forfatterskab, vælger at forstå køn ud fra marginaliserede udtryk som hos transvestitten eller drag'en, er Bourdieu (1999) optaget af (kvinders) hverdagsliv på fabrikker og kontorer (Bourdieu 1999, s. 6, 137; Koch, 2006b). Interviewpersonernes performance kan også ses som et udtryk for en speciel sproglig genre, nemlig hverdagstale eller -tekst, hvor artefakterne forstås som tekst, der er et udtryk for de i kulturen indlejrede diskurser.

3.4 At gøre håndværk som kommunikation gennem medierende redskaber

I afhandlingen knyttes 'at gøre håndværk' til Davies (2000, 2003a), Illeris (2003, 2009, 2012), Säljö's (2000, 2005) og Lave og Wengers (2003) læringsforståelse, med baggrund i Butlers (1997, 1999) performanceteori. Dette sker for at søge en formuleret beskrivelse af, hvad der sker i det uformelle læringsrum. Alle fire har hver deres definition af sprogets, redskabernes eller artefakternes betydning for læring, og de arbejder med en læringsramme, der ligger tæt op ad det uformelle læringsrum. Sproget er ifølge Säljö (2005) en unik kanal til at udvikle og kommunikere viden (Säljö, 2005, s. 32). Han siger, at selvom sproglige redskaber ikke er en fysisk ting, har sprog og kommunikation materielle sider og materielle konsekvenser. Säljö (2005) forudsætter, at kommunikation er praksis, og at det meste, vi som mennesker gør med hinanden i praksisfællesskaber, gøres med sproget som artefakt. I denne sammenhæng er det også vigtigt at inddrage den forudsætning at man ikke kan skille fysiske og intellektuelle artefakter fra hinanden (Johansson, 2002; Säljö 2005, s. 34). Illeris (2003, 2009, s. 224-226) beskriver dagligdagslæring i forskellige samspilssituationer og kalder det ligesom Lave og Wenger (2003) for hverdagslæring.

Sprog kan ifølge Austin (1997) og Butler (1997) aldrig forstås løsrevet fra sin kontekst, fordi det at sige noget som individ i kulturen også inkluderer det aktivistiske individ der kommunikerer gennem et artefakt, placeret i det offentlige rum. Den dygtige aktivist evner at performe en fælles virkelighed overfor de andre/modtagerne som (måske) opfatter budskabet i kommunikationen, hvorigennem aktivisten øver indflydelse på (mange) mennesker. Dygtigheden beror i stor udstrækning på, om aktivisten formår at bibeholde sin status som talende subjekt og tale som forventet i de diskurser eller fortællinger, subjektet performer i. Forventningerne har ifølge Butler (1997, 1999) karakter af censur, og selv for de aktivister, der aktionerer i subkulturen og på websites må det være vanskeligt at kende alle uskrevne normer og regler for, hvad aktivister kan eller vil tillade sig, når de performer at gøre håndværk. Muligvis har aktivisterne endnu ikke de mange mulige forventede talehandlinger installeret i habitus (Bourdieu, 1999, 2004). Konsekvensen af at overskride det

forventede er at aktivisterne ekskluderes fra den herskende diskurs og i stedet installeres som subjekter, hvor deres performance som eksempelvis håndværksaktivister, gøres til genstand for en moralsk (lovlig versus ulovlig) og faglig (håndværkstraditionens faglige diskurs) vurdering. Hvor findes grænsen og normen for hvad en aktivist kan tillade sig, når hun kan opfattes som mønsterbryder eller aktivist med forrykket performance og et anderledes sprog?

Austins talehandlingsteori (1997) kan sammenfattes med antagelsen om at sprogbrug og/eller kommunikation aldrig kan studeres løsrevet fra sin kontekst. Teorien er et bud på en tilgang til social handling, hvor ytringer udfører noget, hvilket vil sige at man handler ved at udsige. Denne ytring er vellykket og fungerer efter hensigten når den opfylder en række kriterier som er alment accepterede konventioner og regler, der foreskriver hvad og hvordan der (tale)handles, tænkes og føles under bestemte omstændigheder. Austin forudsætter at der i ethvert samfund og enhver kultur findes normer, der foreskriver koder og ritualer for adfærd, og at alle er enige om at disse er hensigtsmæssige, samt at alle aktører altid går ind i talehandlingen med seriøsitet. Derved kommer hans begreber stik imod hensigten til at få karakter af universalisme uden hensyntagen til historicitet og kulturel mangfoldighed (Austin, 1997, s. 20-26). Butler (1997) uddyber sin teori om performativitet i forbindelse med talehandlinger. I sin forståelse af performance læner hun sig til dels op ad Derridas (1988) kritik af Austins talehandlingsteori (1997). Butler (1997) forstår, ud fra Derrida (1988), performativitet som en gentagende og citerende praksis, gennem hvilken diskursen producerer de effekter, som den benævner og opretholder sin integritet. Butler (1997) følger Derridas (1988) tese om, at der gennem kommunikation kan forekomme rystelser, chok og en forrykkelse af magt, som kan forklares ved, at kontekstens betydning aldrig er lukket, men forbliver ufuldstændig. Kontekster og situationer er dermed uudtømmelige, uforudsigelige og ikke-rituelle, som Austin (1997) fremhæver. På den anden side udelukker forrykkede citeringer ikke nødvendigvis de betydninger der går forud, men giver derimod rum for nye betydninger. Konteksten er diskursivt defineret, og hos Butler (1997) er diskurser performativer der skaber de diskursive rammer og forståelser gennem påskrifter og påbud. Sprækker er potentialet til at skabe forandringer, og den enkelte aktør kan give sproget en anden betydning, modarbejde ordets magt og bruge det til egen fordel (Butler 1997, s. 10, 51; Derrida 1988, s. 15-19). Subjektet interPELLERES eller installeres i en social orden, når det kaldes ved et navn, idet interPELLeringen fungerer som diskursproducent og giver subjektet en eksistens. Butler (1997) gør rede for, at sproget installeres i kroppen og indvier individet i det sociale rum, hvilket vil sige at det eksisterer i kraft af en sproglig henvendelse fra 'de andre', som på den måde giver den enkelte en plads i verden. Butler ser kroppen som en før sproglig instans, der gennem sproget giver eller fratager os eksistensen, hvilket medfører, at talehandlingen ikke udelukkende kan forstås ved en kontekstuel tilgang (Butler, 1997, s. 1-14). Butler er optaget af det hun kalder den implicite censur, som indebærer at noget

på forhånd er udelukket, selvom det ikke italesættes. Det betyder, at der også findes tavse antagelser der udelukker synspunkter, adfærd og subjekter. På den anden side er Butler (1997) inde på at fortolkningen og forståelse af sprog (og dermed tekst og tale) altid er ufuldstændig, da der altid er nye fortolkningsmuligheder, hvormed noget altid forbliver uartikuleret. Butler (1997) siger videre at censuren også spiller en magtfuld rolle, idet den italesætter ikke-talen hvorved den producerer diskurser og dermed subjekter, den egentlig søger at udelukke. På denne måde fordobles censurens effekt, idet den producerer uønskede subjekter og begrænser ytringsfriheden ved at legitimere grænser for hvad der kan tales om, og hvordan dette kan ske (Butler 1997, s. 1-14, 126-131). Samfundsdebattens censur med sin institutionaliserede tilknytning til blandt andet råderetten i det offentlige rum italesætter og fastholder fænomener, som den søger at skærme sig mod. På denne måde tvinges sproget til at gentage hvad det søger at udelukke, og denne udelukkelse introducerer det udelukkede i diskursen.

Diskurser og censur er hos Butler (1997) udtryk for konkret udøvelse af magt, hvor talen fungerer som et dække over forskellige hensigter, selvom talen i sig selv ikke behøver at have noget at gøre med det, der ligger under. Talen kommer dermed til at dække over censurens egentlige formål. På denne måde konstruerer censuren subjektet og dermed de diskurser den pågældende person kan tale i, ligesom implicite og eksplicite normer udtrykker hvad subjektet kan sige. Træder subjektet uden for normen for den tilladte tale, kan personen risikere at miste sin status og pålægges tavshed, mens en kropsliggørelse af normen og en forventet sprogbrug omvendt sikrer udøveren sin status som talende subjekt. Håndværksaktivister agerer om natten hvor faren for at blive opdaget er mindst. På foto nedenfor kan man se resultatet af en aktion i Oslo. Fotoet understreger pointen i at aktivisterne kan risikere at miste status og blive pålagt tavshed. Omvendt kan man sige at handlingen, her medieret gennem to snorerækker med fildede ord sat sammen i en sætning, får budskabet ud til de forbigående medborgere, og at aktivisten ved aktionen bliver diskursproducent af en moddiskurs. Det er ifølge Butler (1997) imidlertid svært at vide i hvilken udstrækning de negative performativer fungerer som diskursproducenter i den konkrete situation, fordi der er andre muligheder til stede. Dog er det vigtigt at performative sætninger bliver udsagt i den rette kontekst for at virke gyldige (Butler, 1997, s. 127-130, 136-138).

Foto 9. En hilsen med fildede ord: "Hold på hatten! ". Park i Oslo Centrum, 2008. (Foto Victoria D)

Butler (1997) vender sig imod Bourdieu (1999) i sin beskæftigelse med begrebet habitus, der referer til de kropsliggjorte (hexis) vaner, normer og forestillinger (doxa), som en given kultur producerer og vedligeholder i et forsøg på at gribe og forstå hverdagslivet. Habitus omfatter en form for praktisk sans der deles af og regulerer det sociale fællesskab, mens hexis også omfatter gestik og sprog samt uartikuleret viden og erfaring, der producerer og er produceret af livshistorien (Koch, 2006a, 2006b, Koch, Kolkjær Sølling & Timann, 2006). Butler (1997) mener at den talende på den ene side er underlagt habitus og dermed magten, men på den anden side rummer subjektets samtidige forankring i historiciteten og sproget en mulighed for forandring. Med en uventet performance, f.eks. en fildet sætning: "Hold på hatten!" (foto 9) hængt op i en park i Oslo, kan den forulepende tale. Her 'tales' den traditionsbundne opfattelse af håndværk ideelt set tilbage, forrykker betydningen og optræder som diskursproducent. Den forulempede håndhæver herved den magt, som den forulepende tale er et udtryk for, hvormed doxa og censuren udfordres, mens den der taler, bevarer sin status som talende subjekt (Butler, 1997, s. 152-153).

3.5 Subkultur i kultur

Subkultur er en blanding af at kortlægge kulturens inderste afkroge og at sætte konstruktionen af kulturen på spidsen (Gelder, s. 5), og de mennesker der agerer i subkulturen er, ifølge Gelder (2005, s 7.), mennesker der løsrevet fra deres familier og andre faste sociale former deltager i en gruppe med en mere uformel struktur. Subkulturen er en uløselig del af den kultur, hvori den befinder sig.

Foto 10. Collagegraffiti ved Metro Abbesses, Paris, november 2010 (Foto Marie Koch)

På billedet ovenfor (foto 10) ses en collage klistret op på en husmur i kvarteret omkring Place Pigalle, Paris. Kvarteret er kendt for danserestauranter og prostituerede. Collagen ses som en æstetisk kommentar til kvarterets stemning. Collagen er et eksempel på hvordan subkultur og kulturen kan være i opposition til hinanden, men også et eksempel på hvordan de på mange måder også er en del af og skal forstås i lyset af hinanden. Gelder (2005, s. 7) citerer en af de første forskere indenfor feltet, Robert E. Hall:

A community is not only a collection of people, but it is a collection of institutions....There is always a larger community. Every single community is always part of some larger and more inclusive one. There are no longer any communities wholly detached and isolated; all are independent economically and politically upon one another. The ultimate community is the wide world. (Park et al. 1925, s. 115)

Subkulturer er ikke et samfund, og der er heller ikke tale om en offentlighed konstrueret som gruppe. Både offentligheden og samfundet kan anvendes som kulturelle talerør, hvor ansvarlige borgere italesætter den offentlige mening gennem de offentligt etablerede og demokratiske kanaler.

I kontrast til det ovenstående bliver subkulturer oplevet som uofficielle og uden indflydelse. Medlemmerne i en subkulturs nærmest skyggeagtige tilstedeværelse i kulturen opleves som en dramatisk kontrast til samfundets øvrige, oplyste

borgere. I modsætning til de oplyste borgere bliver subkulturens masser opfattet som udifferentierede, irrationelle og lette at manipulere.

Går man tæt på subkulturer, ses et klart billede af at medlemmerne ikke alene er differentierede men også aktive og kreative. (Gelder & Thornton, 1997, s. 3). Studier af subkulturer startede i Chicago med en interesse for at udforske den ekstraordinære diversitet i menneskers forholdemåder og handleformer i store amerikanske byer. (Gelder & Thornton, 1997, s. 3). Samfundet ses som en makrosociologisk abstraktion der beskriver en del af befolkningen, og for at identificere en subkultur må man derfor forske med mikro sociologiske briller på (Gelder & Thornton, 1997, s. 3). Subkulturer bliver i studierne identificeret gennem deres medlemmer og udforsket gennem deres øjne, forstået på den måde at distinktionen mellem en subkulturel insider og en ikke-subkulturel outsider ofte er et spørgsmål om en kollektiv opfattelse mere end en legal, fysisk og/eller geografisk inddeling. (Gelder & Thornton, 1997, s. 3)

Subkulturer kan studeres som en slags atomiseret logik som forskerne bruger til at dissekere og analysere mindre segmenter fra den sociale virkelighed, her forstået som verden. En subkulturgruppe er ofte fremhævet af den selv eller af andre som værende ringere eller afvigende. Homoseksuelle subkulturer er et andet eksempel, hvor man forhandler sig til legitimitet i forhold til heteroseksuelle normer; undtagen der hvor det er muligt at skabe plads til egne regler og praktikker. (Gelder & Thornton, 1997, s. 5). Dér genforhandles den underordnede position indenfor subkulturen ofte, og medlemmer søger efter selvforståelse og alternative former for status. Sociale grupper som subkulturer opfattes af den herskende kulturs medlemmer som værende placeret længere nede på den sociale rangstige set i forhold til klasse, race, etnicitet og alder. (Gelder & Thornton, 1997, s. 5)

En af styrkerne i subkulturelle studier er at mange værdier indenfor socialvidenskab og humaniora sættes på spidsen, hvormed man kan sige at kulturen spiddes. Traditionelt set bliver samfund og kultur sat op mod hinanden. Kultur, som et mønster af tro, værdier og ideologier, kan altså ikke adskilles fra aktion og social organisering. Kultur og samfund er begge måder hvorpå man er individ i en given kontekst. De er samme sider af samme sag, nemlig livet.

Subkultur er placeret hvor destruktionen ligger: lige mellem en specifik kulturel/social gruppe og en større kulturel/social gruppe. Man kan dermed hævde at subkultur er dømt til enten at nyde eller fordømme bevidstheden om at være anderledes og skille sig ud. Forskeren skal deltage aktivt i subkulturen eller skaffe sig adgang til dens medlemmer og få deres beskrivelse af subkulturens identitet, da subkulturer ikke bare eksisterer stillestående i samfundet eller venter på at deres mønstre bliver analyseret af den flittige forsker (Gelder, 2005; Gelder & Thornton, 1997). For at mærke den sociale formation, må man indramme, forme og tegne den. Subkulturens kvaliteter er for det meste defineret som værende ung og maskulin. Ligesom individer i subkulturer ofte omtales som outsiders, perverse eller oprørere. Disse marginaliserede individer definerer

grænser, men også styrker i den subkulturelle tradition (Gelder, 2005; Gelder & Thornton, 1997).

At studere subkulturer kan sammenlignes med at tegne kort over den sociale verden, hvilket betyder at forskeren er uundgåeligt involveret i kulturens konstruktionsproces (Gelder 2005; Gelder & Thornton, 1997). Definitionen på subkulturer har ændret sig gennem årene, ifølge Thornton er subkulturer:

/.../groups of people that have something in common with each other (i.e. they share a problem, an interest, a practice) which distinguishes them in a significant way from members of other social groups. (Gelder & Thornton 1997, s. 1-2)

Subkulturens medlemmer er mennesker, der samles, fri af familie og andre sociale tilhørsforhold. De deltager i en subkulturel gruppe der ofte har en mere uformel struktur end kulturens gængse sociale grupperinger. Subkultur er ikke et samfund. Den er ikke konstrueret tæt på normativiteten, som vi kender fra den herskende kultur. Subkultur skal forstås som en kontrast til den herskende kultur.

3.6 Beskrivelse af en aktivist. Nogle perspektiver

At 'gøre køn', som Butler (1999) beskriver det, har en indbygget konservatisme i sig, idet mimen og citeren lægger op til gentagelse af det allerede kendte, ligesom vi ved, at hvis individet performer udenfor det genkendelige, ekskluderes det. Tidligere i afhandlingen er det beskrevet, at kønsperformativitet betyder at de mange, der holder sig til ét sæt af sociale normer, garanterer at det sæt normer bliver opretholdt og forstærket. At sige at vi fremfører vort køn er det samme som at sige at køn er en handling, ikke en ting. Det vil sige at vore handlinger definerer os. Vi er hvad vi gør.

Hvis man vælger at forstå det at gøre håndværk som én blandt mange mulige måder at gøre menneskelig interaktion på, gives der mere plads til en bredere forståelse, idet et mangefold af mulige møder i et mangefold af kontekster åbner op for et væld af tolkningsrammer. Tolkingsrammerne skal ses som mangfoldighed i opfattelsen af interaktion mellem mennesker. Denne mangfoldighed kan give en kulturforståelse og et læringsperspektiv, der retter sig mod kompleksitet og udvikling på tværs af normer, og samtidig skaber grobund for forhandling og forandring.

En mulig vej til ny viden kan være at dekonstruere interviews og tekster for at få de historier, informanterne har fortalt gennem interviews og på deres forskellige sociale mediefora om deres handlinger, til at fremstå tydeligt og med omdrejningspunkt i læring og identitet. Dekonstruktion former historierne om at gøre håndværk i et uformelt læringsrum, og historierne danner baggrund for at forstå, hvordan forskellige handleformer og forholdemåder i forandringsprocessen performs. Historier om forandringsprocesser indeholder temaer som diskursive magtkampe, ny italesættelse, performance samt ny identitet og ny læring.

Indledningsvis og eksemplarisk kan de historier, aktivisterne fortæller før, under og efter deres aktioner, give et billede af, hvilke perspektiver der ligger som en understrøm i vores kultur om andre måder at gøre håndværk på. Nogle gange er der tale om skabelonagtig fremstilling af artefaktet som et fremmedelement i den kultur, fortælleren kommer fra. Forandring skaber historier der marginaliserer andre måder at gøre håndværk på, samtidig med at den konkretiserer fortællerens kulturelle værdier. Metoden kan bruges i de sammenhænge, hvor flere kulturer mødes i en fælles kontekst (Koch, 2006a, 2006b; Koch, Kolkjær Sølling & Timann, 2003). Fokus er sat på faglig identitet set i forhold til forandring.

Dekonstruktion som metode giver mulighed for kritisk at dykke under selvfølgeligheder i hverdagens praksis ved at undlade at berette om diskurserne på diskursernes egne betingelser (Søndergaard, 2000). Gennem analyse af empirien foretages en forhandling om betydning, der sigter mod dekonstruktion af hegemoniske og essentialiserede opfattelser af håndværksprocessen i en subkulturel gruppe. En analyse af interviews og tekster udfordrer kultur essentialiserede diskurser, som ses i uddannelsessystemets love og regler. Unge menneskers performance og forhandling af dét at gøre håndværk er eksempelvis udtryk for, hvordan tradition og læring overleveres udenfor fx lærerseminariets mure, når baggrunden er en anden end den som lov, bekendtgørelse og studieplaner foreskriver. Interessen for subkulturelle aktivisters erfaringer samt meninger om oplevelser med håndværk betinger, at aktivisternes udsagn i afhandlingen tillægges betydning, og at deres ord tages for pålydende. Derved lægges der afstand til mulige essentialiserede forståelser af dét at gøre håndværk.

3.7 Aktivistens autenticitet, sprog og tale

Autenticiteten bruges til at vurdere aktivistens håndværkskapital. Både Foucault (1994) og Bourdieu (1999, 2004) diskuterer hierarkiske og dikotome placeringer i den vestlige kultur. Magt, italesat igennem diskurser, er omdrejningspunktet hos begge. Bourdieu kritiserer Foucault for mangel på dybdeboring (1999, s. 132) med eksemplificering af det, han kalder felternes sociale struktur, hvilket er alle de sociale rum lige fra familien til det offentlige (1999, s. 137). Bourdieu (1995) gør op med den symbolske dominans der udøves udenfor de erkendende bevidstheders logik, og som cirkulerer og gennemtrænger de skemaer for opfattelse, vurdering og handling, der konstituerer forskellige slags habitus. Bourdieu (1999, 2005) mener heller ikke at den politiske strategi, som Butler (1999) lægger op til gennem brud på daglige performative rutiner, er nok til at gennemføre en forandring. Ifølge Bourdieu (1999, 2004) skal der mere til, idet forandringer sker gennem kollektive handlings- og organisationsformer ved brug af kampmidler der er så effektive at de kan bryde den statslige og institutionelle ramme, hvori mennesker agerer. Det er nødvendigt at vurdere individets kommunikation ud fra flere kriterier end den retoriske og/eller sproglige. Butler (1999) og Bourdieu argumenterer for, at de i kulturen indlejrede diskurser er

bestemmende for, hvordan der kan tales om noget. Den kulturelle kontekst er igen bestemmende for, hvorledes individets tale bliver hørt, med særligt fokus på den ubevidst indlejrede symbolske dominans, der bestemmer hvordan f.eks. den aktivistiske handlingsautenticitet vurderes (Bourdieu, 1999, s. 83-104).

Autenticitet findes i denne forbindelse i de forhandlinger, der foregår mellem taler og lytter. Der er tale om hårfine balancer. For at blive accepteret som autentisk forhandler må en aktør, her aktivisten, realisere tilstrækkeligt fra den diskurs, vedkommende taler ud fra, på en troværdig måde for at de andre, her tilhørerne som udgør forhandlingspartnerne, vil være villige til at tage forhandlingsoplægget alvorligt. Lykkes det ikke, er konsekvensen at taleren, der så sig selv som repræsentant fra den givne diskurs, i stedet blot defineres som ikke tilhørende diskursen, hvorfor vedkommende ekskluderes fra diskursen. Intentionen med forhandlingsoplægget vendes om og transformeres fra at være et forhandlingsoplæg til et eksklusionsgrundlag. En autentisk forhandler fra en given diskurs har derfor brug for visse troværdighedstræk, samt nogle validerende træk og symboler, plus et vist sammenfald mellem diskursen og den i kulturen øvrige herskende diskurser (Søndergaard 1996, s. 33-46).

Går vi tilbage til kommunikationselementet (Johansen, 2002, s. 239), ser vi i det offentlige rum at kommunikationen i overvejende grad er skriftlig, mens den mundtlige kommunikation ses som mindre reklamespots på reklamesøjler. Størstedelen af analysen af det mundtlige udsagn lægges over på eksperter i kropssprogsanalyse. Ovenfor er der argumenteret for, at dette ikke er nok; den performative situation skal analyseres gennem forforståelse, kroppen, sproget og kontekst. Sagligheden i den aktivistiske performance og argumentation findes i artefaktet og konteksten; det er derfor disse, der skal medinddrages i analysen for at forstå hvordan de andre modtager budskabet. Forudsætningen for saglig argumentation er at aktivisten optræder som en myndig og meningsberettiget borger, på lige fod med andre og med en forpligtigelse overfor samfundet. Det er i håndværksaktivistens tilfælde interessant at hun ud, over at være autentisk, også skal være på den 'rigtige side af loven', ikke i juridisk forstand, men i modtagerens opfattelse af hende. Allerede i undersøgelsen af Erdes' broderier i bussen i Malmø, se afsnit 1.3.1, viste der sig tegn på, at håndværksaktivisterne bruger humor som våben, hvorved de får de andre i tale og starter en forhandling om betydning. Hvis en aktivist derimod optræder på vegne af private interesser, opleves hun som forudindtaget, opsat på at få ret og uimodtagelig overfor fælles samfundsinteresser. Selv om formen er saglig, opfattes substansen i budskabet subjektivt. Det kan derfor diskuteres, om vilkårene for saglige argumenter overhovedet er til stede når vi tager de mange faktorer, talen/taleren opfattes på, i betragtning. Det der betyder noget i denne sammenhæng er at forstå, hvad en given periodes syn på oprigtighed, lidenskabelighed og saglighed er i alle forhold: private, offentlige, politiske og i hvilket som helst medie. Kan man eksponere udtrykskulturen, kan man også dechifrere budskabet (Johansen, 2002, s. 59).

Kampen om værditilskrivninger indenfor eksempelvis håndværksdiskursen drejer sig om at vinde accept i form af en fælles forståelse af virkeligheden. Kampen er derfor en kamp om kontrol med, hvordan ord forstås. Betydningsindholdet i det sagte kan ligge i det usagte, det skjulte, det underliggende. Det vil sige at det talte kan virke overfladisk, men alligevel have en stor effekt på tilhørerne, fordi det egentlige budskab forstås gennem konteksten. (Johansen, 2002, s. 240).

Hermed synliggøres et af afhandlingens diskussionstemaer: forandrende muligheder for det nordiske håndværks kulturarv i fremtiden. Set ud fra et poststrukturalistisk perspektiv kan der med fordel fokuseres på pointen: at mestring af nærhed sammen med evnen til at blande diskurser og at gøre håndværk som håndværksaktivist spiller en rolle. Kan man ved at aktionere forhandle sig frem til en anden opfattelse af, hvad der er rigtigt og legitimt håndværk?

3.8 Aktivistens identitet

Ifølge Illeris (2009, s. 146) kommer identitet af det latinske 'idem' der betyder 'den samme', og drejer sig om oplevelsen af at være den samme eller at være genkendelig for sig selv og andre gennem skiftende situationer. Identitet set i forhold til læring skal forstås sådan, at det enkelte individs samlede erfaringsdannelse gennem læringsprocessen fører til identitetsdannelse. De centrale begreber i den proces er indhold, drivkraft og samspil i den struktur, Illeris kalder læringens struktur (Illeris, 2009, s. 147).

Inden for kulturteori og poststrukturalisme yder sociologen Stuart Hall (1996) med sin teori om kulturel identitet et centralt bidrag til diskussionen vedrørende identitet og identificering. Halls projekt afspejler poststrukturalismens opgør med den kartesianske og vestlige metafysik, der forudsætter at mennesket udvikler sin identitet om en lukket kategori, en kerne der fungerer som et selvopretholdende subjekt. I Halls (1996) univers forrykkes opfattelsen af identitet fra noget statisk til et spørgsmål om en aktiv identifikation, noget strategisk dynamisk og processuelt, men også heterogent og ofte selvmodsigende og antagonistisk (Hall, 1996).

Sproget spiller inden for poststrukturalismen en central rolle i relation til identitet. Her er sprog ikke en kanal som bruges i formidling af adfærd, sindstilstande og fakta, men som dét der konstituerer den sociale verden, dvs. identiteter og relationer. Sproget er struktureret i mønstre eller diskurser, hvilket betyder at der ikke er tale om ét betydnings- eller tegnsystem, men om et antal systemer hvor betydningerne skifter fra diskurs til diskurs. Det er i den konkrete anvendelse at sproget at mennesket på skrift og i tale(handlinger) sætter strukturen (diskursen) på spil ved at give den netop sit bud på, hvordan betydningen foreløbigt skal fikseres. Når betydninger forrykkes og forandres

betyder det, at personlige og sociale identiteter til stadighed udfordres, fastholdes og forandres (Winther Jørgensen & Philips, 1999).

Hall (1996) trækker på Derrida (1998), som finder at der i sproget altid er åbninger, hvis grænser markerer adgang til mellemrum til det endnu ikke sagte, det 'for meget sagte' eller 'de endnu ikke konstituerede' identiteter. Det er langs disse grænseflader eller i mellemrummene at identiteter forhandles, hvilket betyder at identiteter aldrig har fuldstændig lighed med sproget. Samtidig er identifikationsprocessen en åben, heterogen, forskels skabende praksis, hvor det er relationer mellem identiteten og det, den ikke er, der skaber den. Videre henviser Hall (1996) til Derridas (1998) antagelser om den 'konstitutive yderside', hvor det er relationer mellem identiteten og det, den ikke er, der bidrager til at konstituere og forhandle identiteten. På denne måde hvirvles vi som mennesker ind i en dobbeltbevægelse, hvor vi identificerer os og forhandler med det, vi ekskluderer os fra og ikke vil blive. Hall (1996) trækker på Homi Bhabas (1994) politiske tankegang, hvor majoritetens hegemoniske diskurser definerer et skel mellem majoritet (eksempelvis håndværkslærere er lig med 'os') og minoritet (håndværksaktivister er lig med 'de andre'). Denne grænsedragning kan ligne en absolut handling, men det er den aldrig, da dele af 'os' allerede er ovre på den anden side af linjen, og dele af 'de andre' er inden i 'os' (Hall, 1995, 1996; Winther Jørgensen & Philips, 1999; Lenz Taguchi, 2011).

Hall (1996) er inspireret af Foucaults (1993, 1994) begreb 'diskursiv praksis' når han beskriver den proces som løbende konstituerer og genformer subjektet, der taler og agerer i det sociale og kulturelle rum. Subjektet og identiteten produceres af og i processer i diskurserne, hvilket ses ved at diskurserne definerer forskellige subjektspositioner gennem regler, strukturer og konventioner. Selvom identiteter i princippet er kontingente, udstikker de konkrete situationer i det sociale og kulturelle felt ofte begrænsede rammer for, hvilke identiteter det enkelte individ kan påtage sig.

Hall (1996) forstår identiteter som 'sammensyninger' det vil sige punkter af midlertidig tilknytning som en måde at forstå de konstante transformationer af, hvem man er eller, som Foucault (1993) formulerer det, hvem man er på vej til at blive. Hall (1996) har fokus på at *blive* frem for at *være*, hvilket er en afgørende forskel fra den kartesianske identitetsopfattelse. Pointen er at ethvert menneske har flere fleksible identiteter, der forstås som produkter af forskellige diskurser, hvor sprækker mellem fantasi og virkelighed er med til at give identiteten sin ustabilitet. Hermed ses et eksempel på, at individet ikke fuldt ud determineres af diskurserne. Mennesker bruger sproget og diskurserne kreativt, hvilket viser at mennesker er aktører i en diskursiv og kulturel forandring med implikationer for identitetsdannelsen. Det betyder, at et menneskes identitet kan have karakter af hybrider. Således kan en kvindelig håndværkslærer i forskellige situationer på én gang positionere sig som både, kvinde, lærer, dansker og

forælder, og man kan forestille sig, at der kan opstå konflikter mellem de forskellige identiteter (Hall, 1996; Winther Jørgensen og Philips, 1999).

Nedenfor ses et eksempel (foto 11) på en aktivist-identitet taget fra aktivisten Brunalunas blog (Stickkontakt, 2012). Brunaluna kalder sig både 'pseudofilosof' og 'handicraftist', og det er hende der har givet titlen på afhandlingen. Hendes identitetstilskrivning indeholder ud over en konnotation til citat af Descartes ([1644], 2009): "Jeg tænker, derfor er jeg" også en identitet som 'handicraftist'.

Foto 11. Brunaluna karakteriserer sig selv sådan på sin blog: "Brunaluna är pseudofilosof och handicraftist. Jag stickar, alltså finns jag! Sexister gör henne bindgalen. Hon fångar dom i sitt garn, surrar upp dom ordentligt, maskar av och håller gisslan tills dom förstår och ångrar sine synder...under tiden serverar hon förmodligen näringsriktig mat på hemgjort porslin." (Stickkontakt, 2010).

'Handicraftist', her citeret på svensk, konnoterer til det engelske ord craftivism. Brunaluna konstruerer sin egen identitet (Döring, 2002) og iklæder sig et maskulint ansigt ved hjælp af en tekstilmaske med skæg, hjelm og hår, samtidig med at hun omtaler sig selv som 'en kriger mod sexister'.

Iben Jensen (2001) går videre med Halls identitetsbegreb og siger at den kulturelle identitet er en konstruktion og en samlet betegnelse for alle identiteter i relation til eksempelvis køn, arbejde, etnicitet og nationalitet. Heri ligger ingen form for hierarki, ligesom ingen form for identitet på forhånd gøres determinerende. Identiteter har relevans for det pågældende subjekt i forhold til den problemstilling, der diskuteres. Det kan kun analytisk og rent teoretisk foretages skel samt fastholdes og udpeges bestemte fragmenter af de flydende identiteter. Med Jensens blik er det muligt at beskrive en fleksibel forhandling af identiteter, herunder indkredse aspekter af forhandlingen om fag identiteten:

Den faglige identitet rummer en følelse af at føle sig som en del af et fagligt fællesskab, at have faglige retningslinjer for sine handlinger, at føle sig repræsenteret af faggruppen, at føle at man selv repræsenterer faggruppen og at vide hvor man fra sit faglige perspektiv vil lægge hovedvægten. Den faglige identitet er knyttet til et felt en faglighed, hvor inden for man kender spillereglerne. Man er i stand til at lancere sig selv. Man kender sine kort, kender styrker og svagheder og ved hvilke værdier der er på spil (Jensen, 2001, s. 205).

Ifølge Hall (1996) kan den identitet man italesætter på et givent tidspunkt forstås som en aflejring af tidligere diskursive praksisser, en slags selvforståelse. I denne situering og positionering vælger personen én version af identiteterne frem for andre. Endvidere har Hall beskrevet, at dette valg hænger sammen med at identifikationen også har en narrativ karakter, at identiteterne er historier vi fortæller os selv om os selv. Identiteter har dermed også karakter af en slags erkendelse efter en begivenhed/hændelse eller event. Hall (1996) mener at identiteten har karakter af noget processuelt, der kædes sammen med et levet liv i praksis, selv om det er en historie om os selv der holder sammen på det enkelte menneskes identitet.

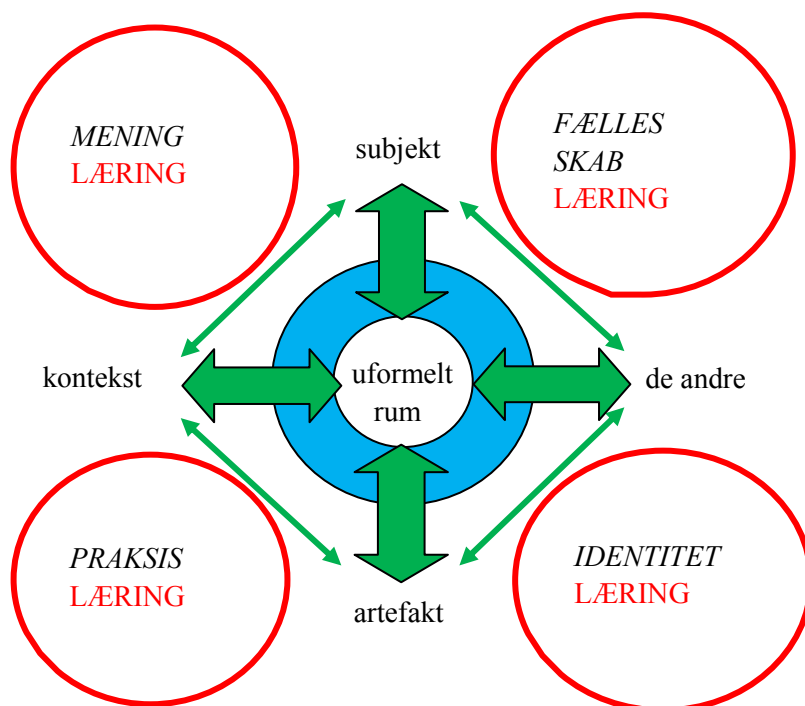
3.9 Diskussion af teori

Det er afhandlingens ambition at fremhæve og dekonstruere de diskursive handleformer og mulighedsbetingelser, aktivisterne italesætter om at gøre håndværk udenfor et formelt læringsrum. Et omvendt greb, inspireret af Davies (2010) og Haavind (2001), hvor teorien bliver sat i spil med kreativitet, de tilsyneladende selvfølgeligheder, ubetydelige hverdagslige praksisformer og rutiner. Dette gøres ved at lade en aktivist, der tilhører en subkultur, beskrive dét at gøre håndværk. Afhandlingens forventning er at kunne etablere diskursive modstandsfelter, hvad angår skiftende hegemoniske konstruktioner omkring akserne identitet og læring. Det primære fokus er det uformelle læringsrum, spejlet i det formelle læringsrum.

Kultur, subkultur og (ud)dannelse i og udenfor institutionerne er de diskursive formationer, der danner de store hovedområder i afhandlingen. I det ovenstående er afhandlingens teoretiske baggrund indenfor læringsforståelse gennemgået. En poststrukturalistisk kulturforståelse med fokus på en given subkulturs betydning blev beskrevet, hvorefter læring og kulturforståelse blev sammenfattet. Disse to teoretiske synsvinkler blev knyttet sammen, diskuteret og foldet ud i et perspektiv, der inkluderer det ikke-institutionelle og subkulturelle som inspirationskilde

Med baggrund i ovenstående teoretisk diskussion tilføres modellen i figur 1 (afsnit 1.3) yderligere fire komponenter: mening, fællesskab, identitet og praksis. Centrum og kernen i modellen er nu ændret fra (sub)kultur til uformelt rum. Et blik på samspillet i modellen, vist gennem pilenes spidser, giver forståelse af den forhandling om legitimitet, en læringssituation også handler om. Subjektet kan danne erfaringer og læring i og uden for indhold, drivkraft og samspil, mens de

andre, der modtager og inkorporerer budskaber med eller uden accept, legitimerer læringen som forstået eller ikke-forstået. Præmissen for samspil er kontekstuel og afhængigt af modtageren, mens tilegnelsesprocessen finder sted på grundlag af den nære kommunikation mellem subjekter. Samspillet knytter sig til handlen, kommunikation og samarbejde, som i modellen kan ses i pilenes spiser. Samspillet er i bestandig bevægelse og bidrager hele tiden til den lærendes socialitet, som er evnen til at forhandle og legitimere sig selv som subjekt i en kultur. Socialiteten er en vigtig faktor at fremhæve, fordi den danner grundlag for subjektets erkendelse gennem erfaringer og dermed subjektets tilføjelse af ny læring.

Figur 3. Model Læringsperspektiv i et uformelt læringsrum.

Figur 1's model er udviklet, og betydningsbærende komponenter for læring er skrevet ind i modellen: mening, fællesskab, identitet og praksis. Modellen er et billede på håndværksaktivistens læring. Modellen i figur 3 viser hvordan et snit igennem et uformelt rum for læring kan visualiseres. Går man tæt på den nordisk kultur og eksponerer en af kulturens mange subkulturer, er modellen også brugbar. Centrum i modellen er det uformelle rum og den subkulturelle diskurs, der påvirker de øvrige agenter i modellen. Agenterne i modellen bliver igennem afhandlingen sat i spil med læringsperspektiver og identitetsdannelse, ligesom artefaktets medierende funktion også inddrages afhængigt af, hvilket fokus der sættes på figuren. Modellen bruges til at diskutere analyseresultatet teoretisk

med det mål for øje at den kan danne strukturen hvorigennem et anderledes læringsperspektiv kan fremanalyses. Som nævnt ovenfor er drivkraften bag afhandlingen den udfordring der ligger i om, og i givet fald hvad, man kan lære af aktivister, og om den kundskab kan bruges til noget, samt om dette noget kan påvirke fremtiden for håndværksfagene? Derudover viser modellens sammensætning den proces, hvor håndværksaktivisten gør håndværk og udfører en aktivistisk handling.

Model Læringsperspektiv i et uformelt læringsrum (figur 3) ses som en bevægelig model, idet pilene giver retning og sammenføjer de forskellige agenter på kryds og tværs i en cirkelbevægelse højre og venstre om samt på kryds og tværs igennem centrum. Øverst står det handlende subjekt, der i sin handling skaber et artefakt. Dette artefakt placeres i en kontekst, der giver mulighed for kommunikation mellem artefaktet og de andre. Forskningen indenfor håndværksfag (slöjd) i skole og uddannelser har vist (Ahlskog-Björkman, 2007; Illum, 2004; Johansson, 2002) hvordan redskaber, materialer og artefaktet er i samspil med elev, lærer og de øvrige elever. De andre er modtagerne af det kommunikationsbudskab, som subjektet, fællesskab, identitet og praksis (som handleformer og forholdemåder) samlet sender ud. Spørgsmålene, som rejses ved mødet med håndværksaktivisme, kan diskuteres ud fra modellens agenter og begreber, hvorved der bliver mulighed for at spejle aktivisterne historier om at gøre håndværk op imod kendte læringsperspektiver.

4. Forskningsspørgsmål og metode

Det uformelle rum for læring er visualiseret, mens subkulturen, hvori læringen foregår, er kontekstualiseret af den herskende kultur, og agenterne fra modellen i figur 1 er udviklet og sammensat i modellen i figur 3 samt sat i spil med læring gennem fire forskellige fokuspunkter: mening, fællesskab, identitet og praksis. I det følgende beskrives hvordan empirien indsamles og hvordan analysen gennemføres for at kunne diskutere læringsperspektivet i det uformelle rum. Ligeledes beskrives hvordan erfaringsdannelsen skrives frem af empirien med det formål, om muligt, nå frem til en ny læringsmodel for læring i et uformelt rum.

4.1 Forskningsspørgsmål

I det følgende skal individets eller det handlende subjekts menings skabende handlinger gennem læring belyses. Dette gøres fordi den kommunikative handling, som håndværksaktivisme også er, kan ses som en måde at opleve verden på og en måde hvorpå det handlende subjekt, her en aktivist, kan tilskrive sine handlinger en mening i forhold til de andre, aktivistens medborgere. Aktivisten handler ofte alene med artefaktet som medierende led; denne handling søges italesat gennem analysens forskellige trin og belyst ud fra de sociale konfigurationer, som den aktivistiske handling kan være udtryk for. Handlingen gengiver praksis, som optages og inkorporeres af de andre og støtter de fælles sociale og historiske ressourcer, aktivismen konnoterer til. Endelig er der tale om identitetsdannelse, da identitet er udtryk for hvordan læring ændrer hvem vi er og skaber en personlig tilblivelseshistorie i mødet med de andre (Wenger, 2008, s. 5). Her tænkes på Brunalunas udsagn: ”Jeg strikker, derfor er jeg!” (Stickkontakt, 2012).

Håndværksfagenes tilblivelseshistorie og formål udfordres, fordi den kontekstuelle ramme er en subkultur. Det flytter handleformer og mulighedsbetingelser fra den baggrund, der danner forskerens forforståelse. Kulturelt set er befolkningen i den vestlige kultur dannet og uddannet i institutioner med love og regler. Tekstilgraffiti består af flere aktioner: først sættes et artefakt op i byrummet, dernæst fotodokumenteres resultatet og lægges ud på internettet. Forskeren såvel som aktivistens medborgere føres frem og tilbage mellem en lokal og en global handling.

Det overordnede formål i afhandlingen er at se efter nye værditilskrivninger og ny tænkning, som kan addere ny brugbar viden til håndværksfeltet og dernæst at vise et anderledes og overset filosofisk og kulturelt potentiale i en reflektiv udtryksform, der kan spejle den normative forståelse af håndværk. Tankerne bag det overordnede formål er at holde læring og identitet i det uformelle læringsrum

op mod læring og identitet i det formelle læringsrum. For at opfylde formålet må aktivisterne interviewes om, hvorfor og hvordan de gør håndværk i en aktivistisk ramme. Aktivisterne spørges derudover om, hvilken læring og identitetsdannelse, de mener de tilegner sig gennem aktivismen. De fortællinger, som interviewene eksponerer, kan være med til at komme bag den forforståelse, man som forsker i vestlig kultur og med praksisrelateret viden har om undervisning i håndværk.

Set i sammenhæng med afhandlingens forskningsspørgsmål kan man sige, at den sociokulturelle forståelse af læring giver individet den samme plads i en læringsproces, som individet i det poststrukturelle univers har til at handle. Råderum, mulighedsbetingelser og handleformer vil i det efterfølgende blive diskuteret ud fra både en sociokulturel og en poststrukturel synsvinkel.

Forskningsspørgsmålene kan nu læses i lyset af foregående kapitels teoretiske diskussion og afhandlingens overordnede formål. Forskningsspørgsmålene bruges som redskab til at åbne det uformelle læringsrum, hvor processen foregår: at lære håndværk og at skabe artefakter, at gå ud og aktionere med håndværk og at kommunikere budskaber ud gennem artefakter lokalt i det offentlige rum og globalt gennem internettet. Med baggrund i ovenstående stilles følgende forskningsspørgsmål:

1. Hvilke historier fortæller mennesker der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk?
2. Hvad fortæller historierne om læring og identitet?
3. Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?

Forskningsspørgsmål 1 stilles for at få viden om hvad en aktivist gør, når hun gør håndværk, og med hvilket formål. I spørgsmålet ligger der en indsnævring af omfanget af gruppen bestående af mennesker, der arbejder som håndværksaktivister. Ifølge Søndergaard (1994, s. 47) ligger der "Ét muligt analytisk greb i at aflæse konkret interviewmateriale for oplysninger om forholdemåder og handleformer, der fungerer konstituerende for en særlig form for social identitet - og betingelserne, for både adgang til disse konstituenters og mulighederne for at undvige dem" (Søndergaard, 1994, 1999). Intentionen med spørgsmålet er netop at få viden om hvordan man forholder sig, og hvordan man handler når man gør håndværk som aktivist. Spørgsmålet er stillet ud fra den antagelse (Fish, 1980, Krogh Hansen, 2003), at der i fænomenet håndværksaktivisme ligger en kilde til inspiration for fremtidens adgang til og brug af håndværk. Forskningen indenfor håndværk er beskrevet uddybende i nordisk sammenhæng. Fælles er imidlertid på nordisk plan, at fagene i skole og uddannelse er stagneret siden 1970'erne og er i fare for at blive marginaliseret

som en historisk kulturel værdi. Der kan også være fare for at fagene ikke bliver et aktiv i fremtidens innovative visioner indenfor produktudvikling og design og en kilde til refleksion over koblingen mellem intellekt og krop. Håndværksfagernes stagnation hænger antageligt sammen med at de værdier, der tillægges fagene, ikke matcher den aktuelle kulturs normer og værdier inden for designområdet. Ifølge Visionsudvalget 'Design 2020' (Rapport, 2011), der er et udvalg nedsat af Erhvervsministeriet, skal Danmark i 2020 være en designnation. I præsentationen af udvalgets arbejde (Erhvervsministeriet, 2011) står der indledningsvis:

Design er ikke længere kun formgivning og æstetik. Design er også et strategisk element for virksomheder til at skabe innovation og vækst. Det er især designeres evne til at sætte brugeren i centrum og forenkle processer, som virksomheder kan bruge, når de udvikler nye produkter og services (Erhvervsministeriet, 2011).

Design er ikke kun formgivning og æstetik, men også et strategisk element til at skabe innovation og vækst. Design skal lære organisationen at arbejde strategisk. Designprocessen vægtes højt, mens formgivningen og æstetikken, som håndværkets værdier bygger på, sættes i baggrunden. Tænker man på kulturel udvikling, er det ifølge Illeris (2009, s. 232) i det moderne samfund af central betydning, at der etableres læringsmæssige sammenhænge på tværs af lærings rummene. Det offentlige rum og de sociale medier er læringsrum, som er ukontrollerbare set fra en organiseret samfundsmæssig synsvinkel. Trods sin ukontrollerbarhed er 'det moderne samfund' i udvikling et stort læringsrum, som det enkelte individ må forholde sig til. Derfor synes det vigtigt at undersøge, hvad den enkelte aktivist selv mener hun gør, når hun gør håndværk.

Forskningsspørgsmål 2: "Hvad fortæller historierne os om læring og identitet?" stilles for – gennem aktivistens egne refleksioner – at kunne vurdere lærings og identitetsdannelses-egenskaberne ved dét at gøre håndværk. Med baggrund og erfaring som forsker og underviser i håndværksfag kan man undersøge om dét at gøre håndværk i det offentlige rum giver den samme læring, som det at gøre håndværk i hjemmet, i skole og uddannelse, altid har gjort. Imidlertid er aktivistens identitet en marginaliseret måde at gøre håndværk på. Målet er forskelligt fra målet i skole og uddannelser, og artefaktet anderledes end traditionelle artefakter indenfor undervisning. Man kan sige at aktivisten udfører en slags eksperimentalt håndværk, hvilket viser hvorfor forskningsspørgsmål 2 relaterer til hvilke elementer af læring og identitet, der kan findes i eksperimentet. Forskningsspørgsmål 1 og 2 behandles gennem interview og analyse i kapitel 5, som er resultatkapitlet.

Forskningsspørgsmål 3: "Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?" fungerer som opsamling af de første to forskningsspørgsmål og konkluderer ud fra aktivisternes historier på den undren, som forskningsspørgsmål 1 og 2 afspejler. Forskningsspørgsmål 3 besvares i kapitel 7, hvor det diskuteres og perspektiveres i en aktuell kontekst af uddannelsesmæssige problemstillinger. Perspektiveringen lægger endvidere op til at forskningsspørgsmål 3 er et åbent spørgsmål, som stilles til læseren.

Teorierne vil blive brugt til at åbne det uformelle læringsrum hvor processen foregår: at lære håndværk og at skabe artefakter, at aktionere med håndværk og at kommunikere budskaber ud gennem artefakter lokalt i det offentlige rum og globalt gennem internettet. Analysen af historierne om håndværksaktivisme bruges til at påvise, om denne form for aktivisme kan ses som en helt ny måde at forstå hele håndværksfeltet på.

4.2 Forskeren og fænomenet

Fænomen handler om, hvordan forskellige håndværksteknikker bliver udført og anvendt i en ny kontekst. Spørgsmålstejn kan sættes ved om hvad formålet er med håndværksaktivisme og kan den få indflydelse på fremtidens opfattelse af håndværk. Fænomenet er, både ud fra en kulturel (Lykke, 2008; Sørensen, 2010) og en pædagogisk synsvinkel, bemærkelsesværdigt fordi håndværk, brugt som et aktivistisk våben, er et ukendt fænomen. Både Lykke (2008) og Sørensen (2010) diskuterer hvordan kulturelle fænomener kan udforskes, dekonstrueres og diskuteres ud fra politiske, sociologiske og psykologiske vinkler. Haraway (1991) har med sine begreber situeret viden, 'situated knowledge' og (selv)refleksion (Haraway, 1991; Lykke, 2008) kommenteret diskussionen om forskerens position. Haraway diskuterer hvordan (selv)refleksion nødvendigvis må inkludere bevidste refleksioner om forskerens egen situerethed og om inddragelse af forskningsteknologier, som eksempelvis teori og metode, sprog og kommunikation.

4.3 Metodeovervejelser

Denne afhandling er baseret på en kvalitativ undersøgelse med fokus på meningsbetydninger i oplevelser. De indsamlede historier ses i forhold til deres kontekst og fænomener. Forskeren søger efter de indre sammenhænge frem for de ydre sammenlignelige sammenhænge, sådan som det er karakteristisk for den kvantitative undersøgelse. Der ses på de menings-sammenhænge, aktivisterne i empirien skaber og bruger. Den spørgende metode ser på hvad der sker, idet det sker. Svarene er ikke enkle eller generelle, men fremstår som en række af svar der relateres til det samme spørgsmål.

Afhandlingen anvender poststrukturel fortolkende metode. Den poststrukturelle udfordring ligger i fortolkning af vaner og konventioner for derigennem at finde nye analytiske redskaber. Et eksempel på denne udfordring kan ses hos Søndergaard (1996, 2000) der undersøger hvordan vigtige diskursive kategorier såsom køn, etnicitet og seksuel identitet er konstrueret. Søndergaard (1996) ser også på hvilke forskelle der ses når et fænomen er beskrevet med reference til essentialisme og stilles overfor et fænomen, beskrevet med reference til uforanderlighed eller foranderlighed. Søndergaard sætter fokus på dikotomier, for eksempel tosidet og værdibaseret forandring af forståelser, og hun viser

hvordan konventionel tænkning som grundlæggende princip ekskluderer og skaber andethed (Søndergaard, 1996, 2000).

Hos Haavind (2001) kan man finde den poststrukturelle fortolkende metode eksemplificeret gennem analyse, beskrevet af forskellige forskere. Metoden er beskrevet som en kreativ proces, hvor standardiserede modeller hverken er mulige eller ønskværdige. Butler (1999) arbejder med køn som en eksemplarisk kategori for andethed og har fokus på de marginaliseredes stemmer i sine forskellige arbejder, hvor forskeren specielt udvikler forståelsen af begrebet 'talehandlinger'.

En subkultur afspejler kulturen, da den er en del af den omkringliggende kultur. Gelder (2005) giver vigtige input til forståelsen af subkulturers mangfoldighed. En subkultur kan findes i mange niveauer, idet den både kan være knyttet til et enkelt område og forholde sig til den lokale kultur og samtidigt være global og forholde sig til verden gennem medier og internettet (Sørensen, 2001a, 2001b, 2006a, 2006b). Fælles for tekstilgraffiti er at det finder sted på lokaliteter, hvor mange mennesker færdes, som på foto 12 der viser en nytårshilsen et centralt sted i Stockholm.

Foto 12. Nytårshilsen fra Stickkontakt, Friedhemsplan, Stockholm, 1. januar 2011. Bemærk label med information om hvem, der har sat den strikkede blomst op (Stickkontakt, 9. februar 2012).

At skabe en form for relation mellem informant og forskeren er ofte en lang og tidskrævende proces. En central person i denne proces er gatekeeperen, der åbner døren for den videre kontakt mellem forsker og informant. Spradley (2004) diskuterer denne forhandling mellem gatekeeper og forsker, mens Agar (1980) gennem egne fortællinger giver forståelse for de etiske overvejelser man bør gøre sig, når man som repræsentant for den dominerende kultur og håndværks normativiteten taler til aktivister med deres ikke-dominerende og

ikke-normative stemme. Ifølge Agar (1980) og Spradley (2004) er etnografi arbejdet med at beskrive en kultur, og etnografien giver forskeren en metode til at nærme sig og forstå en anden måde at leve på (Koch & Ahlskog-Björkman, 2011a).

Inden for etnografi ses kulturen med observatørens øjne. Både Agar (1980) og Spradley (2004) beskriver hvordan man som forsker kan nærme sig den gruppe af mennesker, man ønsker at observere og interviewe. Fra en etnografisk synsvinkel kan håndværksaktivisterne sammenlignes med enhver anden gruppe af mennesker, der foretager sig noget af særlig betydning for udøverne og afgrænser dem i forhold til den øvrige befolkning. Hastrup (2010) giver en gennemgang af hvad forskeren skal forholde sig til ved mødet med informanterne. Ifølge Hastrup (2010, s. 64 ff.) er feltarbejde altid et flersprogligt møde hvor forskeren må tage udgangspunkt i muligheden for misforståelse, fordi samtalen, selv om den føres i et velkendt sprog, altid vil blive forstået af de enkelte parter ud fra disses individuelle forforståelse og erfaring. Hastrup (2010) henviser til Ardener (1989) for at fremhæve ”At betydning afhænger af praktiske, endog statiske forhold” (Hastrup, 2010, s. 65). Ifølge Hastrup er erfaringen af/med? sproget, både talen og tavshederne, en central del af den etnografiske forskers erfaring. Talehandlinger er både tale og handling, hvilket Butler (1997) pointerer i sin udvidelse af talehandlingsbegrebet, noget som Hastrup (2010) også lægger vægt på i beskrivelsen af, hvordan den etnografiske forsker overvejer sin sproglige og kropslige tilnærmelse af sine informanter.

Det er imidlertid nødvendigt at inddеле de forskellige felter som forskeren skal rette sit fokus mod: det første er etnografi og kultur, en måde at forstørre subkulturen på, set fra en kulturel synsvinkel. Haavind (2000) giver metoder til at analysere forskellige forekomster af subkulturer og fænomener i kulturen. Etnografien bruges til at definere en del af kulturen hvor menneskene spørges og observeres, og hvor det er deres udsagn der bliver fremhævet og analyseret. Foucault (1993) har i sin diskursteori givet en forståelse af hvordan kulturelle formationer historisk udvikler sig og ændrer sit fokus. Bourdieu (1995, 1999) giver en indgang til opdelinger af segmenter i en given kultur, hvorimod etnografen går tæt på enkelte mennesker, forstørre deres historier og lader dem komme til orde gennem analyse.

Det andet felt, som skal bearbejdes, er sprog og feltarbejde hvor forskeren må skabe en afgrænsning af den subkultur, der skal forskes i. Mulighedsbetingelser og handleberedskab for en aktivist i en subkultur er gengivet i figur 1 (afsnit 1.3) og udvidet i figur 3 (afsnit 3.9). Disse danner udgangspunktet for realiseringen af den event, hændelse eller performance, hvori den aktivistiske handling foregår. Bauman (1986) siger om event-begrebet at det er de handlemåder og erfaringer, der konstituerer en meningsfyldt kontekst for handling, tolkning og evaluering. Events er ikke forudbestemte skabeloner, de er citerede og sociale. Butler (1997, s. 43-69) beskriver og giver meningsindhold til forståelsen af event og den performance, som fylder den ud. Ifølge Butler skal forskeren se på

sprogbehandlingen og den kropslige performance, der ligger til grund for det menneskelige udtryk i enhver kommunikation. Ud fra Austins (1997) talehandlingsteori udvikles et rum for og en forståelse af nødvendigheden for at se på talehandlingen som både tale og handling. Det giver plads til at udvide eventbegrebet til de situationelle faktorer – informanternes identitet og den mening, der udtrykkes igennem performance (Bauman, 1986). Både Kvale & Brinkman (2009) og Spradley (1979) har udvidet forskerens muligheder for handling gennem diskussioner om sprogbehandling og forskerens egen situerethed i sit valg af teori samt den position, hvorfra der tales. Det er vigtigt at slå fast at de situationelle faktorer, som informanternes identitet og den mening der udtrykkes igennem performance, skal være et ankerpunkt i analysen. Andre faktorer er ifølge Ardener (1989) og Hastrup (1992, 2010) det der er gået forud, såsom sociale spilleregler, normer og strategier for performance samt kriterier for deres tolkning og evaluering. Med hensyn til forholdet mellem erfaringsdannelse og det erfarede er events abstraktioner ud fra det erfarede. Bauman (1986) benævner det som narrativer.

Netop narrativer er de fortællinger, som empirien i denne afhandling har fokus på. Det tredje felt i metodeovervejelserne er derfor informanten, hvortil der knytter sig valg om etik, validitet og reliabilitet (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 489ff). Ifølge Brinkmann og Tanggaard (2010, s. 495) er en kvalitativ analyse kvalitetssikret gennem at rapportere konkrete detaljer og følelser, indeholde strukturelt komplekse narrativer, indeholde en personlig udviklingshistorie, gerne med en personlig transformation, bygge på etisk selvbevidsthed og være bevægende. Disse kriterier har været vejledende i analysearbejdet. I mødet med informanten er det vigtigt at etiske spilleregler undersøges og overvejes. Ifølge Agar (1980), Kvale og Brinkman (2009) og Spradley (2004) er vejen til informanten lang, hvilket giver forskeren mulighed for overvejelser om for eksempelvis informantens, artefaktets og eventens troværdighed samt om de udsagn, der kommer frem i narrativerne – om disse er brugbare for den videre forskning. I det følgende bruges event, hændelse og begivenhed alle som betegnelse for den aktivistiske handling.

4.4 At finde sine informanter

Afhandlingens empiri bygger på aktivisters narrativer, her gengivet som fortællinger om at gøre håndværk. Selve hændelsen, der indrammer det at gøre håndværk, er en event. Og det fokus der sættes på fortællingerne, er aktivisternes handleberedskab og mulighedsbetingelser. Selve hændelsen er et eksempel på en defineret verden, idet en hændelse er alle typer handlinger i interviewmaterialet. Handlingerne er foretaget af informanten og beskriver de situationer, der er tilbagevendende og de, der er enkeltstående. Centralt i empirien er interviews med aktivister fra de nordiske lande. Det er et bevidst valg at interviewe nordiske aktivister – både på grund af det sproglige fællesskab (det viste sig dog? at de finske aktivister talte engelsk som andet sprog) og på grund af en

formodning om at kunne tale ind i en fælles forståelse, hvad angår det at gøre håndværk. I tiden efterår 2009 til sommer 2011 er otte aktivister interviewet: fem enkeltvis og tre i et gruppeinterview. Informanternes nationalitet er spredt således: en norsk aktivist med aktion i Oslo, en dansk aktivist med aktion i København, to finske aktivister med aktion i Tammerfors og Helsingfors, samt en enkeltperson og en gruppe på tre alle med aktion i Stockholm. Alle otte aktivister arbejder med tekstile materialer og er kvinder.

De fleste af informanterne anvender desuden sociale medier som blogs, Facebook og Flickr. Gennem medierne dokumenterer aktivisterne deres handlinger til fri benyttelse for den øvrige verden. Den aktivistiske handling kommunikerer fra det lokale plan, f.eks. en lygtepæl i Stockholm, til det globale plan gennem internettets sociale medier. Kommunikationen foregår gennem billeder af eksempelvis en strikket artefakt som monteres på en lygtepæl, af det færdigmonterede på lygtepælen og/eller af tilskuere, der får øje på artefaktet.

Ambitionen i afhandlingen har været en stor variationsbredde med hensyn til informanter og hvordan de gør håndværk, når de kommunikerer med artefakter til deres medborgere. Det kan være vanskeligt at få kontakt med informanterne af indlysende grunde: da de arbejder ulovligt, er de ikke interesserede i at give sig til kende for hvem som helst. I dagbogen, der er ført over besøget i Stockholm (Bilag 4), kan man læse hvor svært det kan være at få kontakt til subkulturen i en storby. Dét at komme i kontakt med en subkultur afprøver teorierne om, hvordan en etnografisk forsker nærmer sig sit felt og om betydningen af 'gatekeepers'. Agar (1980), Hastrup (2010) og Spradley (2004), beskriver denne fase af forskningen. Især har Agars (1980) tilnærmelse til hjemløse og narkomaner i storbyen været af stor betydning – uden sammenligning med håndværksaktivister, men ud fra en betragtning om, hvordan forskerens forforståelse og hele dennes performance er markant anderledes end informanternes. Dette forklarer hvorfor det kan tage lang tid for forskeren at få nær kontakt til informanten. Hele vejen igennem har det personlige netværk været af stor betydning for at komme videre til den eller de gatekeepers, der åbner porten. Den allerførste kontakt til en engelsk aktivist, der gav ideen til afhandlingens forskning, kom gennem personligt netværk og skete som en tilfældighed. I begyndelsen forsøgte kontakt gennem hjemmesider og blogs. Det viste sig ikke at give nogen resultater og efter mange forgæves tilnærmelser blev det personlige netværk aktiveret og gav resultater.

Et eksempel på at søge efter informanter beskrives i det følgende. Efter at have gennemført en stor del af den indre by i Stockholm i jagten på tekstilgraffiti, uden at finde andet end tomme lygtepæle, opstod ideen at udspørge tre politibetjente på Sergels Torv om de havde set noget eller nogen? Den ene betjent svarede efter lang pause, at den slags graffiti havde hun ofte set. Og på spørgsmålet om hvor og hvornår svarede hun: "Prøv på fredag, når markedet starter. De kommer op når det er mørkt, der hvor der er mange mennesker... Åhh, men man ved aldrig hvornår". (Bilag 4). Dette uddrag af min

forskningsdagbogs fortegnelser over tilnærmelsen til aktivisterne inddrages for at illustrere hvor svært etnografens feltarbejde kan være. Hvilket forstærkes af at der den omtalte fredag ikke kom en eneste aktivist. Næste skridt var at aktivere mit personlige netværk, hvilket gav adgang til at udsende et opslag på designskolen Konstfacks intranet. Opslaget beskrev kort forskningsprojektet, forskeren introducerede sig selv og bad om en personlig henvendelse (Bilag 4). Det gav fire svar, hvoraf to førte til et interview med en svensk og et med en norsk informant, sidstnævnte bosiddende i Stockholm. Dog kom interviewene først i stand efter at forskningsprojektets formål og forskerens tanker bag forskningen yderligere blev dokumenteret gennem udveksling af mails (Bilag 5).

I Danmark er kontakten til informanter gået igennem tre led; netværk, gatekeeper og korrespondance på mail, inden et møde kunne etableres hvor forskeren og informanten sad ansigt til ansigt overfor hinanden. Dog svarede en af dem på en direkte kontakt gennem Facebook, men denne kontakt kom først i stand da jeg havde etableret min egen Facebook profil som forsker i tekstilgraffiti – en identitet, der siden har resulteret i brugbare kontakter over hele verden.

De finske aktivister var svære at få kontakt til på grund af sproget. De finske håndværksaktivister havde alle finsksprogede hjemmesider og blogs (forskeren forstår og taler ikke finsk), men til sidst lykkedes det, gennem en kollega, at få mailadresser til aktivister. Ud af fire henvendelser svarede to, og dem rejste jeg til Finland for at interviewe.

Der er søgt informanter fra de nordiske lande med den begrundelse, at forskellige politiske, subkulturelle og håndværkstraditionelle forhold vil be- eller afkræfte betydningen af at se Norden som en kulturel helhed. Valget understøtter også ønsket om en variationsbredde i oprindelsesland, storby og materialevalg samt i svarene. I hvert af de nordiske lande findes der få håndværksaktivister og deres aktiviteter er varierende over tid, hvilket er en yderligere begrundelse for at vælge flere nordiske lande og ikke koncentrere sig om ét land, eksempelvis Danmark, hvor der i skrivende stund kun er to aktive aktivister. Korrespondancen med informanterne er foregået per mail, hvor de først bliver spurgt, om de vil interviewes om deres aktiviteter. De får forklaret at interviewet skal anvendes i forskningsøjemed, de loves anonymitet, og der fremsættes et ønske om at møde dem, hvor de gerne vil mødes, ansigt til ansigt. Det er vigtigt på forhånd at have informeret grundigt om afhandlingens formål, så selve interview-situationen er forberedt og eventuelle spørgsmål til formålet med interviewet ikke tager unødigt tid. Det bliver ekspliciteret overfor informanterne, at det er deres historier om tekstilgraffiti med særligt fokus på læring og identitet, interviewet drejer sig om. I korrespondancen med informanterne er der også lagt vægt på at fortælle at interviewerens forsker med en håndværksfaglig baggrund.

Empirien bygger på interviews med otte informanter, hvoraf de tre tilhører samme aktivistgruppe. Antallet menes at være tilstrækkeligt til at sikre et bredt

spektrum af begivenheder med håndværksaktivisme samt til at skabe sandsynlighed for, at samme type af hændelser eventuelt nævnes af flere. Samtidig er transskriptionerne fra interviewene af én til halvanden times varighed et solidt grundlag til at gennemgå en analyse på flere niveauer. De forskellige interviews er foregået i omgivelser, valgt af informanterne – deres mødesteder eller værksteder i de miljøer hvor de aktionerer fra. Ifølge Kvale (1998) og Hastrup (2010, s. 65) ved vi at menneskers adfærd og interaktion med miljøet kan give en mere gyldig viden end hvis man blot spørger mennesker om deres performance et tilfældigt sted. Derfor er vægten lagt på, at forskeren er kommet til informanterne på de lokaliteter, hvor de har ønsket at mødes. Det samme påpeger både Agar (1980) og Spradley (2004) i deres anvisninger om at foretage teltarbejde.

Fokus er skærpet på at ville undersøge aktivisternes udlægning af hændelser med deres håndværksaktivisme og betydnings-tilskrivningerne til de handlemåder, de oplever gennem deres aktioner. Det er altså håndværksaktivisternes observationer, der bliver til genstand for analysen. Derfor spiller det en mindre rolle, om forskeren selv har været til stede under selve aktionen, når forskeren i interviewsituationen har befundet sig i de omgivelser, hvori aktivismen forberedes og skabes.

Yderligere har fokus også betydning for valget af undersøgelsesmetode, det hermeneutisk inspirerede kvalitative interview. Men fokus på den interviewedes betydnings-tilskrivninger til hændelser i håndværksaktivisme har også konsekvenser for tilgangen i interviewet. Derfor har det været en fordel at inddrage yderligere teori. For at kunne overføre afhandlingens forskningsspørgsmål til interviewet og for at kunne indfange mulighedsbetingelserne, det indforståede og det performative, suppleres det metodiske snit med teorier om events.

4.5 Konstruktion af eventbegreb

Richard Bauman (1986) forbinder den litterære og lingvistiske tilgang med en etnografisk forståelse af event-begrebet. Bauman mener, at events er handlemåder og erfaringer som konstituerer meningsfuld kontekst for handling, tolkning og evaluering. Enhver performance har et konkret, distinkt aspekt, som afhænger af de betingelser, det opføres i. Events er i denne forbindelse ikke faste forudbestemte skabeloner, men er citerede og sociale. Konventioner og strukturer fremstår som ledesnor for muligheder og alternativer, som gør de involverede i stand til at indfri deres mål på forskellige måder, indenfor det råderum, den udfoldede event muliggør (1986, s. 3-4).

Strukturering af performance og events har sammenhæng med situationelle faktorer som deltagerens identiteter og den mening, der udtrykkes gennem performance. Andre faktorer er sociale spilleregler, normer og strategier for performance og kriterier for deres tolkning og evaluering samt handlingerne, der

er gået forud. Det er narrativet, der gennem sin strukturering, signifikation og meningsfuldhed, konstruerer eventen og dermed forståelse af eventen. Dermed er narrativet eventen, som konstituerer forståelsen gennem erfaringsanknytning, en undersøgende, undrende og spørgende eftertænkksomhed samt afsøgning af muligheder for forståelse. På denne måde konstituerer nuet betydning af fortiden, og betydningerne har karakter af en mangfoldighed af udtryk fra den ene person til den anden. Informanten har altså under interviewet mulighed for at konstruere en revideret udgave af sin event, fordi den nye situation med intervieweren giver mulighed for en ny konstruktion af narrativet. Dermed ses det at der også er sprækker i events.

Hastrup (1992, 2010) beskriver en event som en hændelse, der er betydningsfuld set fra den definerende verdens synsvinkel. Det er det, der adskiller den fra simple hændelser. Det betyder at det er aktivisten, der gennem sin tolkning af det passerede tillægger eventen en særlig betydning og kategoriserer det passerede som en begivenhed (Hastrup, 1992, 2010). Ardener (1989) beskriver eventen som et fremmedelement, der afspejler at dominerende diskurser i kulturen kan overraske og møde modstand hos subjektet, der står for andre meninger og synspunkter. Events udfordrer dermed subjektets opfattelse af og kontrol med egen placering i verden, hvormed identiteterne er sat i spil. Events kan derfor forekomme inden for enhver kontekst og situation, fordi alle subjekter til stadighed er truet i deres selvopfattelse og deres kontekstuelle opfattelse (Ardener, 1989).

Ifølge Hastrup (2010, 68-69) er det i spændingsfeltet mellem begivenheder og hændelser at nøglen til kulturel viden findes. Hver gang der siges noget, er der noget andet, der forbliver usagt, hvilket betyder at begivenheden bærer præg af andet end sig selv, fordi den peger ud over sig selv og hen til en større helhed, fra hvilken den får sin betydning og hvis betydning den bidrager til. Selvom ingen begivenhed i samfundet nogensinde er en nøjagtig gentagelse af tidligere begivenheder, er den alligevel genkendelig på grund af sin særlige betydning. Aktivisten, der agerer i storbyen, opnår gennem sin praksis og kropsbundne erfaring med det offentlige rum og den kulturelle kontekst, efterhånden en så høj grad af fortrolighed med kulturen(/-erne), at en begivenhed mødes med genkendelighed. Hastrup beskriver (1992, s. 33-35) hvordan individet i kulturen bliver objektificeret af sine medborgere. Den position kan sammenlignes med aktivistens position, der er den position hvorfra det handlende aktivistiske individ bliver iagttaget og iagttager verden omkring sig.

Nordiske aktivister og deres handlinger vurderes af medborgerne i det kulturelle og sociale rum som eventen skaber. På samme måde vurderes medborgerne af aktivister, fordi de spiller en rolle i den event aktivisten skaber med sine handlinger. Events er derfor både en definerende instans og et produkt eller et resultat af en definerende instans, der konstituerer subjekter. Subjekterne definerer samtidig den verden de er en del af, på en måske uventet og uforudsigelig måde, og dermed er events (kropsligt) erfarede relationer mellem

det, der sker og den betydning, det skete tillægges (Ardener, 1989, s. 226). Eventbegrebet i denne afhandling fungerer som et bindeled mellem aktivisters opfattelser af at være aktiv i det offentlige rum og at være aktiv i samfundet. Events indfanger begivenheder i særligt skabte situationer som medborgerne lægger mærke til, fordi events er udtryk for samlingspunkter for forskellighed og kulturelle koder. Endelig har events betydning for den konstante forhandling af identiteter i hverdagen.

4.6 Præsentation af informanterne og start på interviewet

Informanterne kommer fra fire nordiske lande: Danmark, Finland, Norge og Sverige. At få adgang til informanterne har været en lang proces, som beskrevet ovenfor, hvilket betyder, at forskeren allerede inden interviewet havde kommunikeret en del med hver af dem. Der er på forhånd opnået relationer mellem informant og interviewer (Brinkman & Tanggaard, 2010, s. 33). Professionelt har intervieweren baggrund i håndværksfag og opfylder derved det, Kvale (1998; Kvale & Brinkman, 2009) i sin beskrivelse af interviewerens kvalifikationer lægger vægt på: at forskeren i interviewsituationen er bevidst naiv og ekspert på en gang. Informanterne har alle været meget åbne overfor intervieweren. Selve konteksten for interviewet har afgørende betydning for det, der siges i den situation. Valg af stedet, hvor interviewet finder sted, er foretaget af informanten, hvilket er med til at gøre den samtalemæssige realitet i interviewet mere virkelig for informanten.

Alle informanternes navne er anonymiseret. En del af informanterne kommunikerer gennem et dæknavn for deres tekstile graffiti, deres navne er også anonymiseret. Flere af informanterne optræder eller har optrådt offentligt, da deres aktioner er overvåget af medierne og populære hos befolkningen. Ved offentlige optræden har informanterne enten skjult af masker, optrådt under dæknavn eller i få tilfælde optrådt som sig selv. Informanterne har givet deres skriftlige tilladelse til, at interviewet bliver brugt i forskningsøjemed samt bliver offentliggjort, og de har alle godkendt deres eget interview.

Informanterne er valgt ud fra at de ikke arbejder professionelt med deres aktioner, forstået på den måde at de ikke aktionerer og udstiller deres aktioner eller andet omkring aktionerne professionelt. Blandt informanterne er der delte meninger om det nye kunstbegreb StreetArt, et begreb der kan sammenlignes med det kendte begreb, Street Fashion, hvilket betyder at gademoden bliver trendsættende for den kommende mode. På samme måde kan man sige at dele af StreetArt kan blive trendsættende for kunstverdenen. Det er et bevidst valg, at informanterne er nybegyndere i at aktionere. Gennem fem år er aktivister (i USA) fulgt gennem sociale medier af forskeren. Det er derudfra en erfaring at normen for aktiviteterne efter nogle år bliver kommercielle, og aktivisterne begynder at sælge deres artefakter på gallerier. Det er et bevidst valg at interviewe mennesker der er udenfor det kommercielle marked, fordi et af forskningsspørgsmålene spørger ind til aktivistens identitet. I det følgende

kaldes aktivisterne for 'E', 'V', 'BL', 'K', 'I', 'S', 'N' og 'KS'. Bogstaverne henviser til det navn, aktivisterne kalder sig selv når de kommunikerer gennem medierne.

'E' kommer fra Danmark; hun bor og arbejder i København, er 30 år gammel og uddannet håndarbejds lærer. Interviewet foregik i den kollektive butik, hvor E selv er aktiv, har sit værksted og arbejder. Vi sidder i det hjørne hvor E har sin symaskine, sit stof, garn og andre materialer. Butikken producerer kunsthåndværk og bruges i øvrigt til møder og arbejdsrelaterede fester. Nogle gange er butikken udgangspunkt for de aktioner, hvor E er hovedaktør. Hun arbejder med broderi, broderi på broderi og syning i sine aktioner, som hun fotodokumenterer på Facebook med lidt tekst. Broderiet gør hun på tog sæder i Danmark; hun syr skørter til mandlige statuer, og hun broderer på sin farmors sofapuder og limer dem op på husmure i indre by af København.

'V' er født og opvokset i Oslo, men bor da interviewet foretages i Stockholm. Interviewet foregår i en af interviewerens lånt lejlighed i Stockholm. V's aktioner sker i Oslo og dokumenteres på Flickr med billeder. V er i 20'erne, har gået på forskellige kunsthøjskoler i Norge og er nu kunsthåndværkstuderende i Stockholm. V arbejder med kridt og flettede bogstaver.

'BL' er svensker; født, opvokset og arbejder i Stockholm. BL har startet en lille gruppe for håndværksaktivister, og interviewet foregik i en medborgerdrevet cafébiograf i Stockholm som hun er medinitiativtager til. BL arbejder professionelt med handicappede mennesker og er i 30'erne. Gruppens aktioner dokumenterer hun på Facebook og på en blog med tekst og billede. På bloggen kan man også se og læse alle de forskellige interviews, der har været i medierne med BL og gruppen. BL strikker med alle typer garner; noget er pulsvarmere på lygtepæle, andet er tøj til skulpturer, og noget tredje er strikkede ord. Ordene henvender sig til dem, der stopper op og ser dem.

'K' er født og opvokset i Stockholm. Hun bor i en forstad og har hele sit liv arbejdet med at strikke. K er pensionist i 60'erne og synes det var vigtigt at komme ud på gaden og få sine medborgere i tale. K begyndte at aktionere med strik og mødte igennem sine aktiviteter I. K og I arbejder meget tæt sammen, og beskrivelsen af dem er derfor meget ens.

'I' er ligesom K født og opvokset i Stockholm. Hun bor ligeledes i en forstad og har i hele sit liv, ved siden af sit arbejde, arbejdet med håndværk. Igennem sit håndværk er hun kommet i kontakt med K. De har dannet en gruppe først med dem selv som medlemmer, siden har de taget en elev ind. Deres gruppe har eksisteret i godt to år, og deres aktioner sker i centrum af Stockholm langt fra deres egen bopæl i forstæderne. Både I og K har en fortid som aktivister i 1970'erne, hvor de har deltaget i demonstrationer og lignende. De har lavet aktioner i et par år og strikker 'tøj' til bænke i parker og lygtepæle samt andre ting i det offentlige rum. Formålet er at sprede glæde for andre mennesker, og når de har sat deres artefakter op i eksempelvis en park i nattens mørke, tager de

dertil næste dag og går tur med deres hunde for at høre, hvad reaktionen er fra dem, der opdager deres tekstilgraffiti. De har fået en del medieopmærksomhed, blandt andet er de interviewet til Sveriges Radio om deres strik. Til udsendelsen strikkede de et helt menneske på størrelse med interviewerens, der tog menneskedragten på og blev fotograferet liggende som reklame for udsendelsen. Det skal tilføjes at aktivisterne optrådte anonyme i radioen, de blev kaldt ved deres dæknavn.

'S' er i 20erne og nyt medlem i I og K's gruppe. S ser sig selv i et læringsforhold til I og K, både hvad angår at strikke og at aktionere. I og K er meget optaget af at lære S håndværket og den aktivistiske udtryksform. S arbejder i en bank til hverdag og oplever, at hendes aktivistiske projekt er en fin modsætning til en regelret bank. S bor også i Stockholm og laver aktioner dér sammen med de andre i gruppen. I interviewsituationen sætter S sig i en elevposition og er meget villig til at fortælle om, hvordan den situation opleves.

Interviewet med I, K og S foregår i en biograf, inden publikum ankommer. Interviewet kom i stand gennem BL, som kender S, I, og K godt. I lokalet ved siden af biografen er der en medborgercafé, hvor der den aften afholdes strikaften. Femten mennesker har indfundet sig til dette arrangement. Efter interviewet sætter vi os ud i cafeen, og I og K fremviser deres artefakter, som de har lavet aktioner med til en gay-parade i Stockholm. Artefakterne består af ca. 200 strikkede bryster. Jeg får lov til at vælge to som en souvenir.

I Finland interviewer jeg to aktivister, en i Helsingfors og en i Tammerfors. 'N' mødte jeg på hotellet i centrum, hvor jeg boede i Helsingfors. N kom fra en forstad og foreslog selv mødestedet. Forinden har vi mailet sammen om hvad afhandlingens fokus er, hvem jeg er som forsker og om hvor og hvordan vi kan mødes. Vores fællessprog er engelsk, og interviewet varer godt en time. N er en erfaren aktivist; hun arbejder nogle gange sammen med sin søster. Hun har en blog, hvor hun dokumenterer sine artefakter. Det specielle ved N er, at hun er naturvidenskabeligt uddannet, og at hun strikker sine artefakter med striktechnikker, men efter broderimønstre. Hun viser mig billeder af sine ting, men desværre er der ikke nogen tilbage af de artefakter, hun har sat op i Helsingfors. De er alle taget ned; noget hun finder morsomt, fordi artefakterne så er "ude på egen hånd", som hun siger.

'KS' arbejder i Tammerfors og omegn. Vi mødes på banegården udenfor en kiosk. Forinden har vi aftalt hvad vi har på af tøj, så vi kan genkende hinanden. KS foreslår, at vi sætter os på banegårdens cafeteria, og der foregår interviewet. Der er en del larm, men det lykkedes at gennemføre det med en ok lyd. Da interviewet er næsten færdigt, inviterer KS på en tur rundt i byen for se de artefakter, hun som aktivist har produceret og 'nålet ind på et kort' over byen, og som hun med mellemrum går rundt og tilser. Strikkede artefakter i byen bliver slidt af salt, sne og regn. KS kalder dem sine 'knitgraffities'. KS har medbragt nye artefakter der skal erstatte dem, som er blevet slidt af vejr og vind. Det betyder at vi går rundt i byen i flere timer og ser på hendes artefakter. Hun

klipper dem ned der er slide, og erstatter dem med nye, identiske artefakter. Det er en lærerig tur for en forsker i håndværksgraffiti. Blandt andet befinder vi os pludselig foran den lokale politistation, hvor KS erstatter et artefakt, blå strik med ordet politi broderet på. Der går mange mennesker forbi, men kun en enkelt siger noget, en opmuntrende bemærkning på finsk. Processen fotograferedes og resulterede i mange fine fotografier, der dokumenterer en aktivist i aktion midt på dagen i en storby.

4.7 Interviewguidens tilblivelse

De delvist strukturerede interviews er gennemført ved hjælp af en interviewguide. Forinden blev guidelines bestemt og nedskrevet (Bilag 1). Interviewene er struktureret ud fra figur 1, afhandlingens grundstruktur med agenterne: subjekt, artefakt, kontekst og de andre, hvilket vil sige, at grundstrukturen er udgangspunkt for spørgsmålene og de opfølgende spørgsmål (Bilag 1). Dertil er føjet spørgsmål om proces og tid. I Interviewguide 1 (Bilag 2) som blev anvendt til testinterviewet, er omdrejningspunkterne: læring og identitet. Ifølge Hydén (2000, s. 130) er interviewet en samproduktion og skal ses som en relationel praksis mellem interviewer og interviewet. Ud fra den viden blev strategien for interviewet lagt sådan, at det var aktivisten som informant, der tog forskeren til det sted, der kontekstualiseres fortællingen om den aktivistiske handling eller event. Dette princip er indbygget i den interviewguide der blev brugt til interviewene (Bilag 3) ved først at formulere spørgsmål, som lægger op til at definere hændelser i aktivistens liv, der handler om at arbejde med håndværk. Dernæst er Hastrups (1992) formulering om, at "En begivenhed er en hændelse, der er betydningsfuld fra den definerede verdens synsvinkel; det er det, der adskiller den fra simple hændelser" (Hastrup, 1992, s. 32) omformuleret til spørgsmål som: "Hvad betyder omgivelserne?", "Hvordan vælger du dem?" og "Hvad vil du med dine aktiviteter?", "Hvad kalder du dig selv?" og "Hvad lærer du af dine aktiviteter?" (Bilag 3). En yderligere begrundelse for disse konkrete forslag til uddybende spørgsmål er, at man på den måde kan fastholde interviewer og informant i at lægge vægt på det performative i hændelserne.

Interviewguiden indledes med historiske spørgsmål: "Hvornår startede du som aktivist, hvordan beskriver du aktivistens arbejde?" osv. (Bilag 3). I formuleringen af spørgsmålene anvendes ordet 'håndværksaktivist', og der bliver spurgt ind til hvad informanten selv kalder sig. Det var forskerens hypotese at informanterne definerer deres aktioner anderledes end forskeren med sin forforståelse har gjort, hvilket også viste sig at være rigtigt i nogle af tilfældene. Derefter følger nogle forholdsvis neutrale spørgsmål, der søger faktuelle oplysninger om informanternes valg af omgivelser for aktivisme, materialevalg, proces og formål med handlingerne. Interviewets hoveddel, som bygger på konstruktionen af event-begrebet, indledes med en opfordring til at fortælle detaljeret om aktionernes proces, mål og kommunikation. Denne

fremgangsmåde virker naturlig i et interviewforløb, hvor informanten skal gengive en hændelse, der rummer mange facetter af handling og følelser. Den sidste del af interviewet indeholder spørgsmål, der følger op på nogle af ovennævnte spørgsmål. De er valgt i tilfælde af at informanten ikke er færdig med sin beskrivelse, og for at gentagelsen skal minde interviewer et evt. behov for uddybninger. Her spørges til betydningen af reaktioner på aktiviteterne, hvordan den bedste effekt af eventen opnås, og hvem det er, der reagerer på eventen? (Bilag 3). En hændelse omtalt i et interview er ikke i alle tilfælde noget, der specifikt er spurgt ind til.

Forståelsen bliver bedre specificeret, når hændelserne netop bruges aktivt og søgende i analysearbejdet. Den reflekterede bagklogskab, analysearbejdet har frembragt, er et resultat af det allerede udførte arbejde. Når forskeren inddrager de hændelser der ikke er spurgt ind til, får forskeren mulighed for at tilføje analysen en ny form for bevægelse fra forforståelse til en reflekteret efterforståelse (etterforståelse, norsk udtryk brugt af Haavind, her direkte oversat til efterforståelse af forfatteren (Haavind, 2000, s. 155-219).

4.8 Interviews

Alle interviews er alle blevet optaget med en diktafon – på nær ét, som foregik ved nedskrivning af svarene direkte på papir. Omstændigheden ved selve interviewsituationen har fra begyndelsen af været præget af at skabe plads og rum til at interviewet kunne finde sted. De fleste interviews foregik et sted, der var halvt offentligt og ofte med musik, mennesker og stemmer i baggrunden. Da interviewet var i gang skabtes der en atmosfære, hvor interviewer og informant kunne slappe af, hvilket blev en forudsætning for at informanten kunne formulere sig så facetteret som muligt. Ifølge Hydén (2000, s. 130 ff.) er det et vigtigt element at interviewet foretages i en afslappet atmosfære. For intervieweren var det vigtigt at skabe denne forudsætning, fordi de fleste interviews skete som en udveksling mellem forskellige sprog. Nogle af informanterne havde svært ved at forstå interviewerens danske sprog, hvilket især kom til udtryk i begyndelsen af interviewet. Nogle gange har intervieweren spurgt ind til informantens formulering for at få bekræftet at formuleringen er forstået, og nogle gange har intervieweren gentaget svaret i en omformuleret sætning for at give informanten mulighed for at korrigere intervieweren. At tilbyde mulighed for svar fra flere vinkler er i forlængelse af en hermeneutisk interviewtradition og fortolkende lytten. Kvale mener (1998, s. 232), at validiteten påvirkes i positiv retning ved at spørge omhyggeligt ind til meningen i det, der siges under selve interviewet. Sproget er et afgørende medium for interviewforskning, og det er vigtigt at gøre sig klart hvad formuleringen kan gøre ved den sproglige form, som handlinger og færdigformede tanker forstås ud fra (Brinkman & Tanggaard, 2010, s. 33).

Afhandlingens sprogligt empiriske del, der skabes af interviewene, understeges af informanternes billedokumentationer i sociale medier (Facebook, Flickr,

blogs). Som forsker deltager man i feltarbejdet fra start til slut og påvirker derfor også feltarbejdet med sin egen person (Hastrup, 2010, s. 59). Interviewene blev udført af en dansksproget interviewer, hvilket betyder at det sprog, der er mediet for fortolkning, kan give muligheder for misforståelser som beskrevet ovenfor. Det faktum, sammenholdt med interviewerens professionelle forforståelse for håndværk, har for det første ført til det valg, at empirien begrundes i kvalitative interviews. For det andet har det ført til, at informanternes billeddokumentation i sociale medier bruges til at få indsigt i den potentielle mangel på forståelse, der ligger mellem det at italesætte en handling sprogligt og det at gøre handlingen. Den sprække, der ligger mellem disse, giver mulighed for at korrigere og forny indsigt, idet intervieweren får mulighed for at give slip på sine veletablerede forestillinger og rette sin opmærksomhed på andet af betydning, der opstår foran øjnene på intervieweren (Hastrup, 2010, s. 59). Det skal nævnes at når aktivisterne anvender de sociale medier, med billeder fra deres aktivistiske handlinger, er det oftest med gengivelse af artefakterne i deres kontekst og sjældnere med medborgernes betragten af artefaktet. Tekstmæssigt er der sjældent andet end den billedtekst, der er skrevet til billederne, og man kan sige, at de sociale medier fungerer som en slags billedfortælling (DSDE, 2011). En billedfortælling er en historie der fortælles ved hjælp af billeder f.eks. i form af en billedbog, en tegneserie eller en film med ledsagende billedtekst. Billedfortællingen i de sociale medier tænkes anvendt til at spejle analysens resultater, idet billederne kan forstås som en ikke-sproglig italesættelse af en handling. Billedfortællingerne kan ses som dokumentation af den aktivistiske handling eksempelvis foto 1, kapitel 1, idet handlingen er tidsmæssigt flygtig, og artefaktet er udført i et forgængeligt materiale. Desuden bliver artefakterne oftest stjålet af forbipasserende.

Alle interviewene er transskriberet i fuld længde. Interviewene af de svenske informanter er blevet transskriberet dels af intervieweren, der har dansk som modersmål, dels af en finlandssvensk talende studerende. Det norske interview blev foretaget ved at intervieweren skrev svarene for hvert spørgsmål ned på dansk, hvor informanten ved samme lejlighed havde mulighed for at kontrollere om det, hun havde sagt, var blevet rigtigt forstået. Det vil sige at intervieweren har arbejdet tæt på teksten i alle transskriberinger og derved også haft mulighed for at kunne markere de steder, hvor informantens kropssprog har haft betydning for det der blev sagt. Interviewene er transskriberet ordret og med angivelser af lyde som banken i bordet, latter, pauser og andre lyde, der ikke kan gengives som ord. Efter transskriberingen er interviewene sendt til den enkelte informant til godkendelse. På grund af forskellige sprog og den deraf mulige grund til misforståelser har der, først i interviewsituationen været fokus på sproglige betydninger. Efterfølgende har informanterne godkendt det transskriberede interview. Man kan sige at den kommunikative validitet er gyldig fordi der både i interviewsituationen og i udskriften af interviewet er sket en sproglig kommunikativ sikring (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 495) en er begrundet i om interviewene er meningsfyldte, brugbare og indsigtsgivende. På dansk

bruges ordet 'ikke' ofte i slutningen af en sætning, hvilket skal forstås som en appel til intervieweren, om vedkommende har forstået det, der er sagt? I udskrift skriver man 'ikk' efterfulgt af et spørgsmålstejn, ikk?'. I de danske interviewes er denne sprogbrug taget med. Transskriberingen slører steder, der kan skade anonymiseringen. Stednavne er taget ud, og præcise gengivelser af, hvad der er af medieomtale om den enkelte aktion er ligeledes sløret.

4.9 Første analysetrin, søgning på langs og de efterfølgende analysetrin, søgning på tværs

Med begrundelse i at interviews og transskribering er sket i et sprogligt felt mellem nordisk sprog og engelsk er der valgt en analysemetode der gør det muligt at genskabe interviewsituationen, at gøre materialet empiri nært. Empiri nær skal forstås sådan at: i arbejdet med at analysere er der søgt at genskabe det scenarie analysen foregik i: atmosfære, kropsholdning, betoning af udtalen og eventuelle sproglige misforståelser er brugt som en betydningsbærende faktor til læsning af de af de transskriberede interviews. Derfor er analysen foretaget uden brug af digitale analyseprogrammer. Teksterne er gennemlæst ud fra forskningsspørgsmålene og fundene er overstreget med enten med tusch eller digitalt. Derefter er udsagnene klippet ud og samlet i henholdsvis perspektiver, dimensioner, temaer og underkategorier, hvor underkategorierne er en nuanceret beskrivelse af temaernes variationsbredde. Både lydbåndene fra interviewene og informanternes eget billedmateriale er anvendt til at understøtte interviewteksterne. Som nævnt ovenfor er informanternes billedmateriale på internettet ofte uden egentlig tekst, derfor er billederne brugt som understøttelse til at visualisere og forstå de handlinger informanterne beskriver i interview situationen. Analysens metode er først og fremmest inspireret af Haavind (2001) og Søndergaard (1996), og analysearbejdet består af flere niveauer, struktureret omkring en søgen på langs af interviewmaterialet efter hændelser, centreret om fortællinger om at gøre håndværk. Derefter er der foretaget en søgen på tværs, efter hvad fortællinger siger om læring og identitet, jævnfør forskningsspørgsmålene, kapitel 4, afsnit 4.1.

Haavind (2000) skriver at forskeren kan søge på langs efter sammenhænge, skift og pointer, som findes i hvert enkelt persons fremstilling, og at man i bevægelserne på tværs tager højde for fællestræk og særtræk:

Hvordan en skal bevege seg på tvers i materialet – enten det nå er personer eller hendelser eller noe annet, der utgjør helheter for innvendige sammenhenger på langs – er i fortolkende undersøkelser ikke gitt på forhånd. Hvilket innhold som kan brukes til for eksempel å sammenholde ulike personer, og som eventuelt kan brukes til å gruppere dem, er det forskeren som søker sig frem til. (Haavind, 2000, s. 36)

Denne anvisning er blevet fulgt bogstaveligt på den måde, at analysen påbegyndes med en første søgning på langs. Der søges efter tekstile graffiti-hændelser. Beslutningen om strategien i analysens næste niveauer, anden og

måske tredje analyse på tværs, er en konsekvens af det der vokser frem af materialet efter første analyserunde. De transskriberede interviews gennemlæses, og forskeren trækker alle hændelser ud. Også de hændelser der ikke er spurgt ind til, fordi netop den ikke-planlagte fortælling kan skærpe forståelsen af de svar, som interviewguiden spørger ind til. Denne bevægelse fra interviewerens og interviewguidens forforståelse til den efterforståelse om hændelser, der ikke er spurgt ind til, er en generativ bevægelse i den fortolkende metodologi (Haavind, 2000, s. 155-200). Fortolkninger er interessante og betydningsfulde, fordi de er generative. De overskrider det, man har tænkt før, samtidig med at de på et senere tidspunkt virker indlysende (Haavind, 2000).

4.9.1 Første analysetrin, på langs

Søgning efter hændelser og begivenheder. Analysearbejdet består i at finde en måde at koble informanternes hændelser sammen, og det gøres ved at se efter mulige temaer i hændelserne. Forskeren søger efter informanternes egne koder, hvor tekstfragmenterne kan placeres i temaer, begrundet i informanternes egne praksisser. Der kan søges efter flere forskellige spørgsmål i teksten. Man kan for det første afsøge med spørgsmål om hvilke pladstraditioner, normer og personlige valg, der overvejes som mulige tematiseringer. For det andet kan man med spørgsmål afsøge, om der findes krisepunkter, som afspejler konflikter mellem forskellige diskurser og for det tredje med spørgsmål afsøge, hvordan informanterne begrundet og beskriver deres egne praksisser. Hændelserne sammenskrives, og det aktivistiske subjekts fortællinger fremstår.

4.9.2 Andet analysetrin, på tværs

Når man søger på tværs bliver personerne og deres handlinger til variationer indenfor de forskellige positioner i at gøre håndværk. Søgningen efter fællestræk og særlige træk, hvor informanternes selvforståelse adskiller sig fra hinanden, bliver til en søgning efter træk, der handler om samspillet mellem eksempelvis informant og informant, informant og andre mennesker eller informant og artefakt og så videre. Variationsbredden kan på denne måde systematiseres eksempelvis ud fra handleformer og mulighedsbetingelser for at gøre håndværk. Man kan sige at søgningen materialiserer informanten som en subjektsposition i forhold til kontekst, artefakt og de andre. I dette arbejde anvendes figur 1 (afsnit 1.3) som disposition for gennemgang af subjektets forskellige relationer. Søgning på tværs indeholder mulighed for flere analysetrin. Et tredje analysetrin kunne være et trin, hvor subjektet italesætter læring og identitet, og hér er figur 3 (afsnit 3.9) blevet brugt til at diskutere et perspektiv på læring i uformelle rum. Efter første analysetrin på langs og andet analysetrin på tværs skrives en delkonklusion frem, hvilket skridt for skridt fører analysen frem mod den endelige konklusion.

Fremgangsmåden i første analysetrin er foregået sådan, at beskrivelser af aktivistiske hændelser er markeret og klippet ud af hvert enkelt interview (afsnit

4.9). Det er bevidst at begrebet 'en hændelse' anvendes på dette stadie af analysen, fordi eventen ifølge Hastrup (1992) er en hændelse der er betydningsfuld, set fra den definerende verdens synsvinkel (jf. konstruktion af eventbegrebet, afsnit 4.5). På forhånd er det ikke muligt at vide, hvordan informanten tillægger den omtalte hændelse betydning, eller om hændelsen definerer verden for informanten selv, afhængigt af konteksten og/eller de andre. 'De andre' kan også forstås som forskeren. Haavind (2000) videregiver sine erfaringer, når hun fortæller at hun i sin forskning på langs ikke leder efter faste kategorier, men samler på alle slags direkte og indirekte tegn samt tydelige refleksioner (2000, s. 179).

Begrebet 'en hændelse' er i afhandlingen defineret meget bredt. Det dækker alle typer af handlinger, som er foretaget af informanten eller andre, samt situationer og begivenheder, både de tilbagevendende og de enkeltstående, som nævnes i interviewmaterialet. Ud over at denne fremgangsmåde formindsker risikoen for at overse noget, der senere kan blive relevant, indebærer den en anden fordel, idet interviewguiden ikke bliver brugt som struktur i analysetrinene. Det viser sig at informanterne omtaler hændelser, der ikke er relateret til at gøre håndværk. Disse hændelser kan være relevante at tage med, fordi *ikke* at gøre håndværk, forstået som anden performance end at skabe håndværk, ifølge Lenz Taguchi (2011, s. 184ff) kan give et fingerpeg om, hvordan informanten forhandler sin position og ser på eventen i et identitets- og læringsperspektiv. Hensigten med analysen på langs er ikke at skabe ét sammenhængende narrativ for hver af interviewpersonerne. Analysen på langs fremstår ikke i sammenhæng som en lang historie med begyndelse, midte og slutning, men derimod som en måde at (be)skrive informanternes italesættelse af sig selv som aktivister (frem). Dét at analysen ikke fremstår som en sammenhængende historie er et forsøg på at undgå at interviewerens mening bliver (for) dominerende i forhold til aktivistens syn på begivenheden/ hændelsen. Ifølge Brinkmann og Tanggaard (2010, s. 47) kan interviewerens syn ligge implicit i interviewguiden. Materialet, som er informanternes fokus, er derefter tematiseret, hvilket vil sige at interviewenes store tekstmængde er reduceret til meningsenheder under overskrifter med underkategorier nuancerer de enkelte temaer. Gennem tematisering af materialet bliver det lettere senere at identificere, eventuelt sammenligne og kontrastere det, samt at tælle det op. I afhandlingens interviewmateriale er hændelser, begivenheder, relationer, betydninger, normer, symboler og deltagelse, eksempler på temaer med forskellig variationsbredde.

Fortællingen eller narrativet er, i overensstemmelse med Baumans (1986) udlægning, den eller det, der konstruerer forståelsen af eventen, hvilket skal forstås som noget, der godt kan anskues enkeltvist, uden at hele personens liv behøver at blive inddraget med henblik på at skabe sammenhæng. I det næste kapitel er første skridt i analysen på langs at notere hændelser i interviewmaterialet. Dernæst er beskrivelsen af enkelte hændelser trukket frem og belyst ud fra informantens beskrivelse af sig selv som handlende subjekt. Dette kan give et fingerpeg om, hvordan informanten opfatter sig selv i

hændelsen og give forskeren en påmindelse om at analysens mål er at se efter betydnings-tilskrivninger af at gøre håndværk, og hvad det indebærer af læring og identitetsdannelse. I den forbindelse er der samtidigt søgt, i beskrivelsen af hændelsen der virker betydningsfuld, efter udtryk for performance, fordi dette begreb kan medvirke til at belyse hvordan informanten benytter sig af de handlemuligheder, vedkommende har til rådighed. Beskrivelserne af handlemuligheder kontekstualiseres og løftes ifølge Søndergaard (1996, s. 59ff)) ud af betydningssammenhænge tæt på empirien. Endelig er der rettet en opmærksomhed på, hvor der findes eventuelle modsætninger i beskrivelsen af at gøre håndværk som aktivist og som ikke-aktivist. Disse overvejelser er gjort for at fremanalyse umiddelbare modsætninger og trække dem over i andet analysetrin, idet modsætninger, ifølge Haavind (2000, s. 178 ff) åbner op for andre forståelser af indhold og betydning.

Vejen mod at fremanalyse ny viden og validere den, og vejen til at vurdere om denne viden er gyldig og brugbar, går gennem de ovenfor beskrevne analystrin. Forskeren ser efter sammenhænge og vurderer om de analytiske påstande giver diskursen sammenhæng, troværdighed og gyldighed. Forskeren må spørge sig selv (Brinkman & Tanggaard, 2010; Sørensen, 2010), om analysen er frugtbar: er analyserammens forklaringspotentiale og dens evne til at skabe nye forklaringer gyldige? Forskeren må ligeledes se efter, om diskurserne er afgrænsede: er der en stabil diskursorden eller er den ustabil? Ifølge Fairclough (Winther Jørgensen & Philips, 1999, s. 143-168) sker der en forandring, når diskurser transporteres interdiskursivt mellem diskursordner. En teori, som ifølge Foucault (1993, 1994) ligger i forståelsen af, at en diskursiv forståelse over tid vil rykkes – nogle gange på grund af kritik, andre gange på grund af modbevægelser. Foucault (1993, 1994) beskriver processen, diskursiv praksis, som en proces der løbende konstituerer og genformer subjektet, som taler og agerer i det sociale og kulturelle rum. Subjektet og identiteten er dermed produceret *af* og *i* processer i diskurserne, og diskurserne udkaster forskellige subjektspositioner gennem regler, strukturer og konventioner.

Analysen går igennem forskellige afprøvende faser. Interviewmaterialet er således gennemlæst en del gange med forskellige vinkler. Især var ideen om at afprøve betydningsbærende elementer for læring i figur 3 (afsnit 3.9) svær at slippe. Afprøvningen af figur 3 skete på baggrund af en antagelse om at en håndværksaktivists læring kunne rummes i diskussionen mellem figur 3's betydningsbærende komponenter for læring, mening, fællesskab, identitet og praksis og figurens grundkomponenter agenterne: subjekt, de andre, artefakt og kontekst. Dette viste sig være en uholdbar fremgangsmåde, fordi der ikke blev plads til at svare på forskningsspørgsmålene, når læringsperspektivet kom først. Rækkefølgen i forhold til interviewene gjorde det svært at få analysen til at komme videre og længere ned i materialet, og analysen gik i stå. Årsagen var at det var en omvendt måde at anskue hændelserne på. Efter flere forsøg med forskellige perspektiver på interviewmaterialet blev konklusionen at gå tilbage til udgangspunktet i afhandlingen og anvende forskningsspørgsmål 1 og 2. De

betydningsbærende elementer for læring i figur 3 anvendes til at diskutere analyseresultaterne med de fire dimensioner.

5. Resultat

I dette kapitel beskrives analyseresultaterne af informanternes udsagn med udgangspunkt i forskningsspørgsmålene, som stilles til interviewteksterne. Målet er at forstå, hvad det egentlig er, informanterne siger, når de fortæller om at gøre håndværk, og hvilken læring og identitet, der italesættes i det aktivistiske håndværk.

Kapitlet begynder med en beskrivelse af fremgangsmåden for det første analyseniveau, efterfulgt af en overordnet konklusion på denne del af analysen. Derefter beskrives strategien for det andet analyseniveau. Og først derefter formidles, for at undgå gentagelser, resultatet af de to første analyseniveauer. Efter en kort konklusion på de to første niveauer afsluttes kapitlet med en opsamling på analyseresultaterne, og resultaterne diskuteres i forhold til forskningsspørgsmålene. Diskussionen føres videre i diskussionskapitlet, hvor resultat og teori mødes.

5.1 Fremgangsmåde for analyse på langs

Med baggrund i forskningsspørgsmål 1 er interviewmaterialet læst igennem i en søgning efter historier om hændelser, set ud fra interaktionen mellem subjekt og artefakt med baggrund i kontekst og de andre. Søgningen koncentrerer sig om hændelser, der beskriver hvad der sker, når aktivisten gør håndværk i et uformelt rum. Søgningen koncentrerer sig desuden om hændelser, der beskriver betingelserne for og forhandlingen af, hvordan læring i et uformelt læringsrum konstituerer, samt hvilke identitetstilskrivninger aktivisten kan forhandle sig til. Det uformelle rum materialiseres, og agenterne bliver aktive ind i strukturen af analysen.

Analysen deles op i to perspektiver, 1 og 2, idet interviewmaterialet læses ud fra de to første forskningsspørgsmål. Først gennemarbejdes interviewene med baggrund i forskningsspørgsmål 1, om forholdemåder og handleformer når man gør håndværk som aktivist, hvilket eksponeres gennem figur 3's subjekt i interaktion med artefakt, kontekst og de andre. Subjekt og artefakt i interaktion om at gøre håndværk bruges som perspektiv 1 på interviewmaterialet. Agenterne, de andre og kontekst ses som baggrund for subjekt og artefakt, og alle fire agenter danner tilsammen det uformelle rum for en aktivistisk handling. Udsagnene tematiseres og opdeles i underkategorier, som nærlæses i søgning efter betydning samt forskelle, der eventuelt fremkommer.

Dernæst læses interviewmaterialet igennem med baggrund i forskningsspørgsmål 2 i en søgning efter historier om hændelser set ud fra, hvordan det aktivistiske subjekt italesætter sin læring og identitet omkring handlingen at gøre tekstilgraffiti. Hovedvægten lægges på læring og identitet set i forhold til

artefakt, kontekst og de andre. Læring og identitet i interaktion med subjekt, artefakt, kontekst og de andre bruges som perspektiv 2 på interviewmaterialet. Forskeren ønsker at undersøge den motivationelle side af læringen, dimensionen for drivkraft, eller hvad der får læringen til at ske.

Fælles for begge analysetrin i første søgning på langs er, at interviewmaterialet bliver gennemanalyseret for at finde udsagn og dimensioner om forskellige temaer som eksempelvis forandring, følelser, materialer. Der søges efter udsagn som er uforudsigelige. Resultaterne bliver tematiseret, præsenteret, defineret, eksemplificeret med et eller flere citater, samt forklaret og opsummeret. Hvert tema bliver opdelt i potentielle underkategorier, der udgør en variationsbredde af temaet og eventuelle forskelle og nuancer trækkes frem.

For at diskutere læringsperspektivet og det identitetsskabende perspektiv samt for at afprøve, hvordan aktivisterne historier om aktivistiske hændelser kan tilføre ny og brugbar viden om lærings- og identitetsdannelse i det uformelle rum, bliver konklusionen på analyseresultaterne til sidst diskuteret med figur 3's fire betydningsbærende komponenter for læringsperspektivet i det uformelle rum: mening, fællesskab, identitet og praksis. Diskussionen tager udgangspunkt i aktivistens fortællinger om forholdemåder og handleformer, der virker konstituerende for en særlig form for social identitet skabt ved håndværksaktivisme. Denne diskussion formodes at skabe et andet fokus end de, som tidligere er fremkommet i analysen. Ord og begreber i resultaterne – der på dansk kan forstås på mere end én måde – bliver defineret med hjælp fra Ordbog over det danske sprog, (ODS, 1966) og Den store danske encyklopædi (DSDE, 2001).

Kapitlet er struktureret sådan at de bærende elementer i analysen, perspektiverne, præsenteres i følgende rækkefølge:

Forskningsspørgsmål 1: ”Hvilke historier fortæller mennesker, der arbejder som håndværksaktivister, om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk?” er belyst i Perspektiv 1.

Perspektiv 1: Forholdemåder og handleformer om at gøre håndværk, er opdelt i fire dimensioner, som hver især indeholder temaer og underkategorier.

Forsknings spørgsmål 2, ”Hvad fortæller historierne om læring og identitet?” Er opdelt i Perspektiv 2A og 2 B.

Perspektiv 2A: Hændelser om læring er opdelt i fire dimensioner, der hver især indeholder temaer og underkategorier

Perspektiv 2B: Hændelser om identitet, der ligeledes er opdelt i fire dimensioner

I det følgende er analysen desuden gengivet i form af figurer. Figur 4 er en grafisk fremstilling af hvilke resultater der fremkom efter første analysetrin, søgning på langs med udgangspunkt i forskningsspørgsmål 1, mens figur 9 og 14 er en grafisk fremstilling af resultaterne af første analysetrin på langs med

udgangspunkt i forskningsspørgsmål 2: ”Hvad fortæller historierne os om læring og identitet?”

Resultaterne af de efterfølgende analysetrin på tværs, knyttet til forskningsspørgsmål 1 og figur 4, vises gennem tekst og grafisk fremstilling, i figur 5, 6, 7 og 8.

Derefter følger resultaterne af analysetrin på tværs, knyttet til forskningsspørgsmål 2A og 2B og figur 9 og figur 14. Resultaterne af analyseforløbet til figur 9 beskrives, gennem tekst og grafisk fremstilling, i figur 10, 11, 12 og 13.

Forskningsspørgsmål 3: ”Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?” inddrages og perspektiveres i kapitel 7 Håndværksaktivisme og fremtiden.

5.1.1 Fremskrivning af analyse på langs

Forskningsspørgsmål 1: ”Hvilke historier fortæller mennesker, der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk?”

Første analysetrin afsøger interviewmaterialet for oplysninger om forholdemåder og handleformer i fortællinger om hændelser med tekstilgraffiti. Aktiviteterne formulerer her, hvilke særlige betingelser, der virker konstituerende for den aktivistiske handling med tekstilgraffiti. Sagt på en anden måde, er det en beskrivelse af måder at forholde sig og handle på, som konstituerer en diskursiv kategori eller en særlig form for social identitet. I søgningen efter et mere præcist analysegreb kan man hos Søndergaard (1994) finde følgende bud:

Et muligt analytisk greb ligger i at aflæse konkret interviewmateriale for oplysninger om forholdemåder og handleformer, der fungerer konstituerende for en særlig form for social identitet – og om betingelserne for både adgang til disse konstituent og muligheder for at undvige dem. (Søndergaard (1994, s. 47)

Ifølge Søndergaard er konstituent de beskrivelser af måder at forholde sig på og måder at handle på, som konstituerer en diskursiv kategori eller en særlig form for social identitet. Konstituent-begrebet kvalificerer analyseblikket, der allerede er lagt på hændelserne i første analysetrin. Forholdemåder og handleformer i fortællinger om at gøre håndværk forstås som en kulturel medierende og social konstruktion for orden. Man kan sige, at konstruktionen lægger præmisser til rette for informanternes udvikling af handleformer og identitet, som aktivister og som medborgere i en foranderlig verden. En verden, der set gennem aktivistiske briller kan forstås både lokalt gennem aktivistiske handlinger og globalt gennem dokumentation af handlingen på sociale medier.

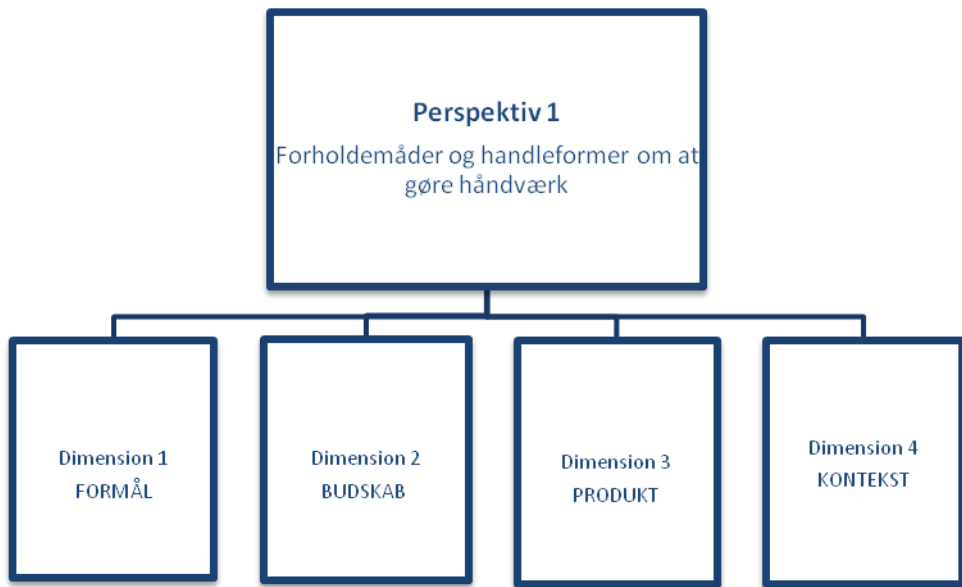
5.1.2. Fremskrivning af analyse på tværs

I analysetrin på tværs trækkes nogle af hændelserne frem igen, og der bliver lagt vægt på at pointere de træk, der ifølge informanterne virker som konstituerende for kategorien 'at gøre håndværk'. Det fremhæves desuden, hvordan konstituenterne beskrives. Hermed kan man få en mere koncentreret beskrivelse af informanternes vurdering af hvad det vil sige at gøre håndværk som en aktivistisk handling, samt hvordan en aktivist gør håndværk i bestemte situationer. Ved hver af disse beskrivelser lægges der vægt på at indkredse hvordan den aktuelle informant beskriver mulighederne for adgang til eller undvigelse af konstituent for håndværk i netop deres fortælling. På denne måde kan forskelle og ligheder italesættes hvad angår informanternes vurdering af forhandling af deres position.

Definitionen af 'at gøre håndværk' skal forstås bredere, end man almindeligvis forstår begrebet. Her tænkes ikke kun på materiale, teknik og artefakt, men også på hele den proces der foregår, når der aktioneres i det offentlige rum. Ønsket om at kommunikere i det offentlige rum gennem et artefakt giver en yderligere dimension til at gøre håndværk. Derfor forstås informanternes vurdering som værdifuld hvad angår de oprindelige eksplicite såvel som implicite holdninger, forholdemåder og handleformer i kontekstuel sammenhæng.

De enkelte hændelser i de fire dimensioner er sammenskrevet, og der er set på den enkelte informants beskrivelse af en hændelse – eksempelvis, hvordan hændelsen beskriver samspillet mellem subjektet og artefaktet, hvordan hændelsen opstår i samspil med intervieweren, om hændelsen nævnes spontant af informanten og ikke som et direkte spørgsmål fra intervieweren samt om den samme hændelse nævnes flere gange i interviewet. Dette kan give et fingerpeg om informantens opfattelse af hændelsen, og det kan medvirke til at belyse hvordan informanten benytter sig af det handleberedskab, vedkommende har til rådighed. Endelig er der lagt mærke til hvor der i hændelserne forekommer eventuelle modsætninger i beskrivelsen af den enkelte hændelse eller imellem den enkelte informants beskrivelser af forskellige hændelser. Dette er gjort for at kunne drage disse mulige modsætninger med over i det andet analyseniveau.

Figur 4. Perspektiv og Dimension set ud fra forskningsspørgsmål 1.

Figur 4 har det aktivistiske subjekts perspektiv på forholdemåder og handleformer for at gøre håndværk, som overordnet perspektiv. Subjektet er fremhævet, fordi det at gøre håndværk består af en aktiv handling, der er konstitueret af to konstituer: et subjekt og en processuel handling. Forskningsspørgsmål 1, hvilke historier fortæller håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk, indeholder den processuelle dimension i ordene forholdemåder og handleformer. I analysen på langs fremkommer fire dimensioner, der står som betydningsbærende for at gøre håndværk som tekstilgraffitiaktivist: formål, budskab, produkt og kontekst. I analysetrin på langs er informanternes beskrivelser af hændelser usorterede og gengivet i nogenlunde den rækkefølge, hændelserne optræder i interviewene. Forskeren har valgt at anvende en sorteringsmekanisme i forhold til de hændelser, der udvælges på analysetrin på tværs af materialet. Dette er sket for at kunne få et klarere blik på konstituer for at gøre håndværk på tværs af interviewene.

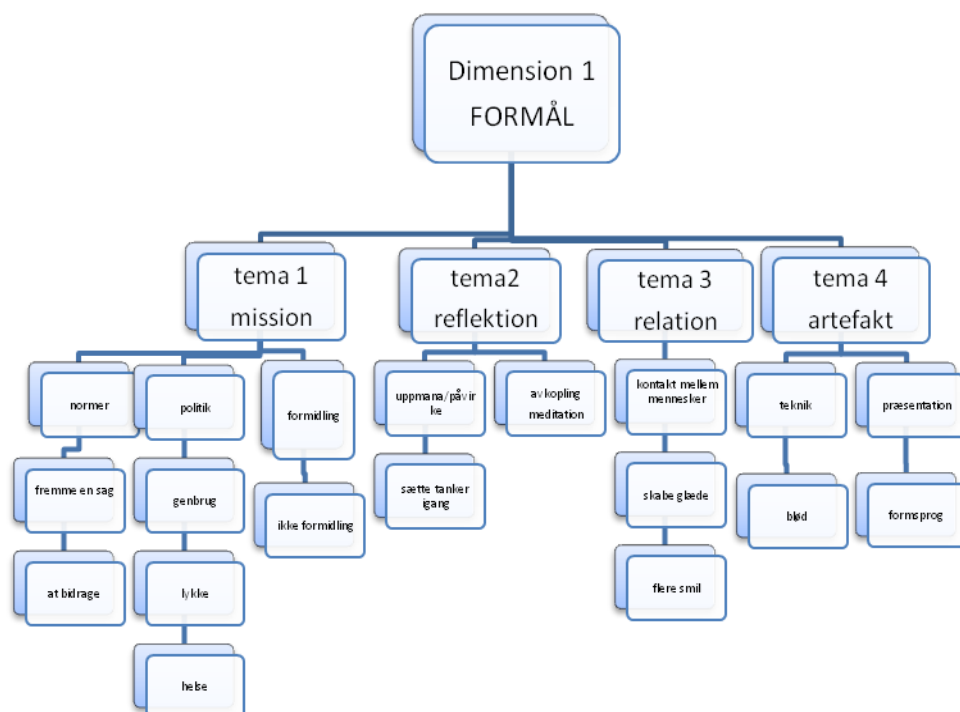
På analysetrin på langs kan man af resultaterne se, at hændelserne udspiller sig på forskellige lokaliteter og i forskellige kontekster. Disse uformelle rum for performance af håndværk kan under de fire dimensioner samles i forskellige temaer og underkategorier. Det vil sige at dimensionerne danner grundlaget for den analysemodel, som bliver brugt til analysen af resten af det empiriske materiale. Potentialet i de fire dimensioner er, at de konnoterer til den normative forståelse af at gøre håndværk, samtidig med at dimensionerne danner rammen

for det efterfølgende analysearbejde, hvor interviewteksterne bliver analyseret for betydninger i forhandlingen og legitimeringen af at gøre håndværk i aktivistisk sammenhæng. Det er i denne forhandling at forskeren muligvis kan finde konstitutionen af den diskursive kategori for håndværksaktivisme og den læring og særlige sociale identitet, der er knyttet til den aktivistiske handling. Man kan sige, at den aktivistiske handlingsstruktur ligger i et formål, et budskab, et produkt og en kontekst.

5.1.3 Dimension Formål

Dimension formål skal forstås som formålet med aktivistisk handling i interaktion med artefaktet. De transskriberede interviews beskriver hændelser, hvori formål skal forstås som aktivistens mål og mening med at engagere sig i den omkringliggende verden. Dette ses ud fra en forståelse af, at det aktivistisk handlende subjekt, der medierer sin handling gennem artefaktet i et læringsperspektiv, får en meningsfyldt oplevelse af at lave aktioner. Der ses på hvorledes den meningsfyldte oplevelse kan anvendes i et læringsperspektiv.

Betydningsindholdet i et produkt kommer til udtryk i et budskab eller henviser til en bestemt repræsentation. Som den samlede ramme omkring produktet og dets dimensioner står den specifikke kontekst, som produktet er en del af og som modtageren af budskabet må forholde sig til. Læst med det aktivistiske subjekts perspektiv viser resultaterne ud fra interviewmaterialet fire dimensioner, der placerer subjektet som aktivt engageret i verden, i en kommunikativ proces med et menings skabende udkomme.

Figur 5. Dimension 1 Formål med temaer og underkategorier. Underkategorierne er variationer over hvert tema.

I modellen Dimension 1 er formål sat øverst, mens temaerne placeres nedenunder. De fire temaer har underkategorier der viser variationerne over hvert tema. I forhold til analyseresultaterne diskuteres Dimension 1, formål, med de fire temaer og dets nuancer for sig selv i den rækkefølge, som følger læseretningen i modellen. Underkategorierne har kursiveret overskrift uden nummerering for at adskille dem fra dimensioner og temaer.

Et formål er begrundelsen for en given handling. I forståelsen af begrebet formål (DSDE, 2001, s. 564) er et formål et mål for noget; det skal kunne formuleres kort og ikke kunne misforstås af forstyrrende ord eller konnotative henvisninger. Interviewmaterialet er gennemarbejdet for at finde, hvad aktivisterne siger om deres formål med deres aktioner. Det kan for eksempel være at bruge traditionelle teknikker, at anbringe produktet i det offentlige rum og at være anonym. Af analysen fremgik det, at aktivisterne har mange formål, og at nogle er helt korte, mens andre er lange uddybede. Nogle af formålene fremkom i løbet

af interviewet i en slags tilbagevenden til tidligere spørgsmål og en refleksion af gentagelsen.

En opsummering af udsagnene om formål sammenfattes således i en inddeling i fire temaer, tema 1, mission, der handler om at bidrage til samfundet, ændre normer og/eller ikke at ville ændre noget. Interviewene fortæller, at aktivisterne har gjort sig tanker om hvad det er, de vil med deres aktioner, idet de alle begrundet hvorfor de laver aktioner. Begrundelserne fører til tema 2, refleksion. Aktivisterne sætter tanker og refleksioner i gang med deres tekstile graffiti på gaden, dels vil de gerne sætte tanker i gang hos de mennesker, der ser det de gør, men de har også personlige refleksioner over at gøre håndværk. I tema 3, relation, handler det om at gøre håndværk med det formål at skabe relationer og glæde hos og mellem mennesker, mens tema 4, artefakt, er en beskrivelse af hvordan man skaber et andet formsprog med tekstilgraffiti og skaber opmærksomhed på håndens arbejde. Her ses det at formålet med at gøre håndværk spreder sig fra en mission til refleksioner med eftertænksomhed og et indhold, der rækker ud til andre mennesker. Refleksionerne findes ikke alene i de formålsbeskrivelser aktivisterne fremfører, men også i de menneskelige relationer der skabes i processen om at gøre håndværk, da disse har værdier som glæde og samhørighed. Artefaktet er en del af at gøre håndværk; det er det materielle produkt, som fysisk kan føles på, og det er kernen i forståelsen af en alternativ type graffiti end den, der fandtes i kulturen inden tekstilgraffiti.

Nedenfor gennemgås de fire temaer med tilhørende variationer.

Tema 1 Mission

Ordet mission kommer af det latinske ord 'missio' og betyder 'udsendelse'. I det danske sprog bruges mission blandt andet i forbindelse med udførelse af en krævende og vigtig opgave samt udbredelse af en livsopgave (DSDE, 2001, s. 325). I analysen skal mission forstås som udbredelse af et budskab og udførelse af en krævende og vigtig opgave. Mission kædes direkte sammen med ordet aktivist. At være aktivist og at udføre aktivisme er at skabe opmærksomhed på en sag gennem forskellige former for direkte aktion.

V fra Oslo siger:

Jeg vil gøre et indgreb i samfundet for at fremme en sag, for at sige noget til folk, komme i kontakt med mennesker, og skabe relationer.(V)

V laver aktioner på særligt befærdede steder i Oslo. Hun taler til sine medborgere med fildede bogstaver sat sammen til sætninger, som hun hænger op på to snore mellem to træer. På den måde fremstår hendes sætninger som en slags bannere, der kan modstå blæst og regn. Bogstaverne er i uld og i forskellige stærke farver. V siger:

/.../at det ville være så fint at sige noget til folk, når de gik på arbejde. Jeg har også lavet blade til træerne, også lavet kogler til træerne for at give menneskene

noget som kan være med til at skabe en slags lykke. Få dem til at tænke over, hvordan er dette blevet skabt og hvordan kan det være at nogen tager sig tid til at gøre noget sådant i det hele taget? Tiden skaber lykke. Det fremstår også som en modpol til det kapitalistiske samfund, når man bliver mødt af et budskab der ikke er kommercielt. Mine ting bryder det kapitalistiske mønster og er betingelsesløse i det, de ikke koster noget. (V)

Det er vigtigt at gøre det, fordi det fører til at folk stopper op og tænker over tingene. (V)

Det vil sige at tage et bevidst valg for at gøre et indgreb i samfundet ved at gøre et indgreb for at fremme en sag. Hvis jeg definerer en aktivist, så er det det som jeg lige har sagt. Det er én, der vil påvirke og har lyst til at sige noget og komme i kontakt med mennesker og skabe relationer. (V)

V ønsker med sine aktioner at åbne sine medmenneskers øjne gennem en handling, der står i kontrast til det vante og normale. Det gør hun ved at give træerne blade og kogler på om vinteren, hvor de ellers står nøgne. Hun skaber en hændelse som skal give mennesker noget at tænke over. Hændelsen rummer overvejelser om hvad tid betyder. Derudover følger der – igennem V's artefakt – overvejelser om, hvordan tiden på at skabe artefaktet med hænderne bruges samt hvorfor man bruger tid på anonym håndværksaktivisme. Missionen kan siges at være at inkludere sine medmennesker i tanker om brug af tid og værdier i menneskeskabte handlinger.

Om udvikling af sin mission siger BL, idet hun forklarer de forskellige aktioner hun har udført, at hun laver aktioner mod nedrivning af huse og mod forbrugerisme. Her forklarer hun hvorfor hun laver aktioner med strikkede pulsvarmere med ord som 'shopporexi' og 'shoppingsvält' til lygtepæle. Aktionen foregik i Stockholm på befærdede indkøbsgader:

Fast de e ju nånting, nånting annat som händer, där stickgrafittin följer me. Om du förstår? Ja håller ju på me min stickgrafitti, men då hände nånting som gör att den ändrar riktning. Just nu, iallafall. Så att vi träffas ibland å pratar, å just den här gången satt vi å spånade, för att ja hade börjat tänka på dom sju dödssynderna, inför julen, dehär frosseri å allt dehär..... men ja ville gärna säga nåt positivt, alltså okej va har vi i motsats, ja dygderna, dom sju dygderna. Avhållsamhet, å... Åså tänkte jag gör dom rakt av, eller kanske på grekisa, de finns ju grekiska dygder också. Men vi skapade ett nytt ord istället som va shopporexi, å de e en sammansättning av shopping och anorexi. Men som en svält, att svälta shoppingen, shoppingsvält. Å ja, då får väl folk börja ta till sig de ordet..... Å då vill ja göra de där många människor shoppa, men ändå på, i ett område som ja tycker om. (BL)

Karakteristisk for BL er, at hun er engageret i forskellige aktuelle spørgsmål, der spænder fra nedrivning af gamle huse i Stockholm, bedre legepladser og muligheder for børn i byen, til – som vist på foto 14 – fejringen af julens store forbrug af mad og gaver. Hendes mission er at åbne øjnene på den travle forbruger og måske skabe stof til eftertanke om det unødvendigt store forbrug. Hun bruger selvopfundne ord, der konnoterer til sygdommen anoreksi (shopporexi) og til at sulte (shoppingsvält, af svält-en, svält, at sulte). Med de

nye ord er missionen lanceret som en del af sproget, så den aktuelle aktion har mulighed for at blive italesat med en fællesbetegnelse og forståelse

Foto 13. Shopporexi, Stockholm (Stickkontakt, 2009).

BL har også den mission, at hun vil gøre andre mennesker glade og mener, hun kan få mennesker til at agere og tage stilling. Ifølge ODS (2011)g betyder at skabe glæde både en følelse af tilfredshed eller lykke og en ting eller person der fremkalder glæde:

Ja gör nån glad, om nån tycker att de e fint, de e också bra. Jo men BL, missiona hon!.../ ja kan nå ut till människor, jag kan verkligen uppmana människor att göra nånting. Men ja vet, det är ju iallafall ett sätt, ja vet att ja kan nå ut till människor...(BL)

I den svenske gruppe med de tre personer I, K og S, der også udfører aktioner i Stockholm og omegnen dertil, udtaler I, den ene af grundlæggerne af gruppen, at deres mission er at forskønne grimme og nedslidte parker og på den måde gøre de mennesker, der bruger parken, gladere i deres hverdag. Bænkene i parkerne bliver beklædt med strik i mønstre og strikkede blomster, mens lygtepælene beklædes med strikkede pulsvarmere. I, der sammen med K er øvede aktivister, fortæller om at dekorere og polstre en parkbænk i Stockholm og om at give en lygtepæl et andet liv med strik:

För vi tänkte att om man tar sitsen så blir den så blöt, å då kan man inte sitta på bänken på en lång stund dårå - Jaa. De e ju både dehär att ja själv blir glad, å mår bra av att sticka, eh... och att andra blir glada. Absolut.(I)

Då, då e har helt plötsligt lyktstolpen fått ett annat liv, de har blivit en personlighet, nästan...(I)

Nämen man kan ju säga nåt om kanske normer som finns i samhället å försöka påverka de eller alltså - ut de, få folk å kanske reflektera på nått sätt. Ja. Nåt man kan göra som aktivist, alltså stickaktivist Hur ska ja säga? Ja. Nämen belysa, alltså normer å så. De tror ja e viktigt. Att, ja, få. , De e ju mycket dehär att

förvandla en tråkig miljö, att visa att, me väldigt enkla medel - ändra på tråkiga saker. , utan mera... att överraska människor, å glädja människor, å... Vi har ju pratat lite grann om dehär me att va politiskt - eller ha ett politiskt budskap, men vi har kommit fram till att de e... de e många andra som gör, å vi tycker att de e roligare me att göra folk glada å överraskade. De e ju också ett sätt att vara lite politisk i å med att vi ändrar på... ändrar utseendet på saker, de får man ju inte. De e - De ska bara va en överraskning när folk kommer ut på morgonen å upptäcker att de e nått nytt.(I)

Og K, den anden af gruppens stiftere fortsætter:

De e bara saker som fyller en funktion, men ingen har tänkt på att de ska va estetiskt tilltalande eller så,Mm. Aa. Aa. Jo. Ja har väl hela livet försökt göra livet trevligt för andra människor, men inte me stickor å garn, de har ja inte tänkt på. (K)

Både I og K beskriver, hvad de tænker om at lave aktioner. Deres mission er at gøre andre mennesker glade ved enten at overraske med en pludselig fornyelse af gadebilledet i form af at give lygtepælen liv eller ved at gøre livet mere behageligt for dem, der vil sidde og hvile sig på en parkbænk. Missionen er begrundet i diskussioner om, hvorvidt aktionerne skal have et direkte politisk budskab eller ej. Missionen ligger for I og K i at tilføre en lygtepæl nyt liv og dermed overraske og glæde de mennesker, der får øje på den.

S, der er helt ny i gruppen og ikke har udført aktioner særlig mange gange, er kommet ind i gruppen som en slags elev, der lærer af de to mere erfarne aktivister. Hun synes, det er spændende at lave aktioner, fordi det ligger fjernt fra hendes dagligdag i en bank. S siger:

De e väl roligt att kunna... att välja att ta plats om man vill, sen vet man ju inte om det påverkar. Nu har inte ja gjort jättemycket, men just det där att manändå... För själv kan, vet ja ju om ja blir påverkad av sånt som ja ser, eller ja blir glad liksom, att nån vill säga nånting. Men... ja de e väl att man kan gå å klura på nåt som ja skulle vilja förmedla, och... Aa. Uttrycka de på nått sätt, få ut de.(S)

Nu har inte ja själv satt upp så jättemycket, men... Alltså ja tror just de att de kan va kul att man påverkar nån som man aldrig har träffat, eller man vet inte riktigt va människor får för associationer till de som man sätter upp eller... Jamen på nått sätt påverka dom människor som man inte har träffat. (S)

S mener at hun gerne vil stå frem i samfundet og bruge aktivismen til at sige noget, som påvirker andre mennesker. Hendes mission er at påvirke andre mennesker – også selv om hun ikke har truffet dem og ikke ved, hvordan de vil opfatte de artefakter, hun sætter op. S mener, at reaktionen hos hendes medborgere vil være glæde over, at der er nogen, der vil sige noget.

E er aktivist i København; hun broderer orme på gardiner og togsæder, når hun kører til og fra arbejde. Hendes udsagn bærer præg af, at hun undervejs i svaret til interviewerens reflektorer over sit startudsagn om ikke at have noget mål med at sætte sit aftryk på togene i Danmark med sin brodering af orme. Hun siger først, hvad det er, hun gør:

Ja (ler) altså jeg tror ikke altså at der sådan nogle deciderede mål /.../ en orm er en der får folk til at smile på en eller anden måde og det er helt klart et af de vigtigste elementer i min kunst - eller hvad man nu siger umiddelbart - det er at få folk til at smile /.../jo der sådan en lille tankevækker et eller andet sted, hvor der normalt bare er gråt og kedeligt eller sådan...(E)

Og fortsætter med at præcisere sin mission:

Men sådan mine to missioner med det. Det er at lavet flere smil på gaden og at bevare broderiet, altså videreføre det så det lever videre, ikke? Så /.../ Altså så længe det ligesom stadig har samme sjæl altså det bliver en sådan tilfældighed og sådan: ”Hov , hvad er nu det? Det plejer ikke at være der! ”. Sådan /.../ det er sådan at det stikker ud af den der grå hverdag, hvor, som folk trisser rundt i. Og! Hov der var lige et eller andet der sætter folks tanker i gang og så tager dem væk fra hverdagens trummerum. (E)

At skabe flere smil samt forandre en grå og kedelig hverdag med noget, der stikker ud – det er E’s mission. Og dertil tilføjer hun: ”Hov!”, for hun ønsker også at sætte sine medborgeres tanker i gang og addere den positive oplevelse af at blive ført ud af hverdagen. E fører sine medmennesker ud af hverdagens vante rutiner, når hun sætter sin farmors broderi på husmure i det indre København. Broderierne er transformeret fra traditionelle sofapude-broderier, fordi hun påfører egne tryk og broderier ovenpå sin farmors.

De to finske aktivister, der opererer i to større byer, siger begge i deres interview, at de ikke har et overordnet formål ud over, at de vil skabe glæde eller morskab for sig selv og andre. Her er citaterne taget med som en mission, da det at skabe glæde for andre mennesker regnes ind i det tema. N siger:

I never thought that it’s some kind of message to the world or something like that, it’s just/.../ I made it for fun. (N)

Hvortil interviewereren spørger: ”You made it for fun?”. Og svaret er:

Because I could knit and I have lot of yarns, and too many mittens and hats already, hehe. Mittens, and hats and scarfs, I don’t need those. And I want to do something. That’s it. The story, hehe. /.../ I don’t what to do anything ehm, aggressive, just positive things, like flowers and - haha.(N)

N siger fra begyndelsen af interviewet, at hun udelukkende udfører aktioner for sjov. Når hun tænker efter, siger hun at hun dels havde alt for meget garn og allerede havde strikket flere vanter, hatte og halstørklæder, end hun har brug for. Brugsfunktionen i håndværket forkastes til fordel for at ville gøre noget, ikke noget aggressivt (som traditionel graffiti, forfatterens kommentar); missionen er tværtimod at skabe et positivt udtryk. Senere i interviewet svarer N på et spørgsmål om, hvad det giver hende at aktionere, og hvad hun vil med sin aktivisme:

I don’t know, haha! I just, I just want to make them, and then I’m happy. And maybe, of course, because I have a blog, it’s good to have something to write about, so... I just want that people see them, and maybe thinks ”What is that? ” and maybe smile.(N)

I løbet af interviewet nærmer N sig en egentlig formuleret mission, idet det går fra at gøre noget for sjov til at skabe glæde hos sig selv og få andre mennesker til at reflektere og smile.

KS aktionerer ligeledes i Finland i forskellige byrum og har gjort det i nogle år. Typisk for hende er, at hun strikker sine ting derhjemme og tager dem med i tasken. Finder hun en egnet lygtepæl, bænk eller lignende, tager hun et strikket stykke op af tasken og syr det fast. KA vil skabe glæde blandt andre mennesker:

I think for me, it's only just to make people happy. Just to make them smile. That's the only message I got. (KS)

Interviewer: "So you use signs that are easy for people to recognize?"

Yeah. And I don't do like... there's no opinions behind them, or anything, they're just - as long as they're cute, beautiful, or... some kind of positive things, they're always positive. (KS)

Glæde og positive stemninger gennem skønhed er KS' mission. Hun bruger aktivt sin blog hvor hun får kommentarer, og gennem den kommunikation bekræftes det at hendes mission lykkes. På spørgsmålet om hvad der ligger til grund for den glæde, modtageren og hun selv får, svarer hun:

I think, I think it's just because... when I first saw them in the internet, I thought that they were really... It would be really, really nice for me, to walk in the street, and see a knit graffiti. It rarely happens, because most of them are mine, so I know that they're there, but... I've seen couple of times, walking in the street, I've seen some else's work, and I always smile, when I see it. (KS)

/.../ Because when you are walking on the streets, especially in the wintertime, when it's, it's... dark, and snow and everything, and it's depressive and everything. It would be nice to see something soft and beautiful - In the middle of the grey day. It just gives me joy, of knowing people smiling, you know. (KS)

KS fik ideen til at begynde at aktionere, da hun på internettet så strikkede graffiti artefakter sat op i byrummet. KS tænkte på hvor glad hun selv ville blive, hvis hun så 'knitgraffities' på gaden. KS fremhæver den taktile side af tekstiler, når hun taler om den bløde egenskab, og hun kontekstualiserer følelsen af glæde til vintermørket, sne, de grå farver og den depressive stemning. KS' mission samler sig om modsætninger mellem mørke og lyse farver samt overraskelsens glæde modsat en depressiv vinterdag.

I en samlet vurdering af hvad det er, aktivisterne siger om deres mission, er de fremtrædende synspunkter følgende: at ændre normer i samfundet, at fremme en sag om at bruge hverdagens 24 timer på en meningsfyldt måde, bevare håndværket samt skabe kontakt mellem mennesker og derigennem skabe glæde og sjov. De alvorlige budskaber kontekstualises af humor. BL fra Stockholm udtrykker klart, at hun vil tage aktivt medborgerskab ved bevidst at påvirke andre mennesker med sine meninger:

Jamen på nått sätt påverka dom människor som man inte har träffat. att välja att ta plats om man vill, sen vet man ju inte om det påverkar. För själv kan, vet ja ju om

ja blir påverkad av sånt som ja ser, eller ja blir glad liksom, att nån vill säga nånting. (BL)

Konkluderende kan man sige at aktivisten, der går uden om de normaliserede kanaler til at kommunikere i fællesskabet, tager et personligt medansvar for sine medborgere. Aktivisterne italesætter i interviewene, hvad deres aktioner skal sige til deres medborgere, og produktet i form af noget strikket, broderet eller hæklet er mediator for budskabet. V fra Oslo udtrykker det sådan:

Hvis jeg definerer en aktivist /.../ så er det én, der vil påvirke og har lyst til at ige noget og komme i kontakt med mennesker og skabe relationer (V).

Missionen er at tage medborgerskab, hvilket vil sige at aktivisten vil være med til at opretholde og måske etablere de fællesskaber, der er så nødvendige for eksistensen af et samfund.

Normer (påvirke og belyse normer)

Normer er en fællesbetegnelse for mange individers opfattelse af, hvad der i en given kultur eller subkultur er de fælles vedtagne regler for adfærd. Denne kulturelle indforståethed kan også defineres sådan, at adfærd indenfor en norms rammer er genkendelig, ensartet og passende adfærd. Man kan sige at en norm er en forventning til samt retningslinjer og/eller standarder for adfærd, og at et samfunds normer er en samling af kollektive mere eller mindre faste forventninger til adfærden i forskellige situationer. (DSDE, 2001, bind 14, s. 298)

Normer – forstået som en fællesbetegnelse for accepteret adfærd indenfor en bestemt gruppe – er således et socialt og korrigerende tryk mod individerne i retning af at opretholde fællesskabets stabile samværs måder. Brugt i denne kontekst er ønsket fra aktivisterne om ”at bryde normerne i samfundet” det samme som at sige, at de vil ændre på den forventede og konventionelle måde og gøre håndværk på og den sædvanlige skik omkring proces og funktion. Det sidste relaterer til vanerne og konformiteten overfor det, individet kender til og bruger uden at tænke over det. Den aktivistiske handling er derfor en – i konventionel forstand – overraskende og alternativ måde at bruge og udføre håndværk på, hvilket gør, at handlingen og artefaktet tilsammen bliver normoverskridende set i forhold til måden at bruge og udføre håndværk på i skole og uddannelser. Den sædvanlige og konforme opfattelse af håndværk bliver gennem den aktivistiske handling udfordret. Den kulturelt betingede og traditionsbundne opfattelse, som vi i kulturen umærkeligt har accepteret, bliver der stillet spørgsmål til og debatteret.

I den aktivistiske kontekst er normbruddet en overtrædelse af det kulturelt traditionsbundne og kan på denne måde være med til at ændre kulturen. Dette skal ses i lyset af den forhandling, der udveksles om legitimiteten af håndværket i det offentlige rum kontra håndværk i skole og uddannelse.

S siger:

Eehh ja... Nämen man kan ju säga nåt om kanske normer som finns i samhället å försöka... påverka de eller alltså... Hur ska ja säga? Ja. Nämen belysa, alltså normer å så. De tror ja e viktigt. Att, ja, få ut de, få folk å kanske reflektera på nått sätt. Ja. Nåt man kan göra som aktivist, alltså stickaktivist. (S)

S tilhører, gennem sit arbejde i en bank, de mange i kulturen og har som 'de mange' lært håndværk i skolen. Imidlertid er S gået i lære hos I og K for at lære en anderledes måde at bruge håndværket på, og hendes tanker er præcise omkring at påvirke belysningen af normerne i samfundet, da S igennem sine aktivisthandlinger ønsker at få andre mennesker til at reflektere over den normsættende kultur.

Fremme en sag

Det er ikke alene det, at ændre normerne omkring forståelsen af håndværket, der er vigtigt for flere af informanterne men også det, at fremme en sag i samfundet og bidrage med et ærinde, der inkluderer helse for andre individer, jævnfør BLs udsagn "att jag bidrager till nånting hälsosamt i samhället", citeret nedenfor.

/.../ gøre et indgreb i samfundet for at fremme en sag. (V)

/.../ ett bidrag till samhället. (K)

/.../ att jag bidrar till nånting hälsosamt i samhället, i gatubilden. (BL)

Det, at bidrage til samfundet kan også have en politisk vinkel ved at påpege en tendens til eksempelvis overforbrug i en materialistisk verden, hvilket ses i de følgende af temaet.

Politik (Politisk budskab og om processens selvskabte budskab)

BL er den aktivist, der tænker mest på, om hun skaber politiske hændelser gennem sine aktioner:

/.../ att skapa ett nytt ord istället som va shopporexi, å de e en sammansättning av shopping och anorexi, att svälta shoppingen, shoppingsväl. Att få folk börja ta till sig de ordet. Jaaa... Mera, det har mer det. Aa. Fast de e ju nånting, nånting annat som händer, där stickgrafittin följer me. Om du förstår? Jo att, ja de e ju på grund av en annan händelse. Ja håller ju på me min stickgrafitti, men då hände nånting som gör att den ändrar riktning. Just nu, iallafall. (BL)

Hun mødes med sine venner, som indimellem hjælper hende, og sammen udtænker de hvad den næste aktion skal gå ud på. Den kan være en aktiv politisk handling, der ud over at udføre aktioner imod overforbrug også omhandler aktioner mod nedrivning af gamle huse og for bedre miljøer for indvandrere.

Genbrug

At bidrage til bæredygtighed nævnes af informanterne også som en grund til at aktionere. Aktivisterne skaber noget af deres artefakter af garnrester, hvilket mindsker garnspild. Der udover giver tekstilgraffiti mulighed for at lære nye teknikker.

And then the second thing for me, is using those little yarn balls, and learning new kind of thing.(N)

For E har aktionerne blandt andet den fordel, at hun genbruger sin farmors broderiprøver og broderede ved at transformere dem ind i nutiden med egne broderier og tryk:

Nej det er min farmors puder hun var selv en meget kunstnerisk sjæl, så jeg tror hun ville sætte stor pris på mit projekt det håber jeg i hvert tilfælde.(E)

Interviewer: ”At de lever videre?”

Lige præcis i stedet for at de bare bliver smidt ud eller at de bare bliver solgt for en tier på et loppemarked eller sådant at jeg gør noget ud af dem og planen med dem er også at når jeg har nok af dem, så at udstille dem. Der er jo efterhånden i København kommet rigtig mange små gallerier, der netop udstiller StreetArt kunstnere. Det er min plan. (E)

Gennem Es tanker forgår det at arbejdet, hendes farmor har lagt i sine broderier, bliver værdsat og genskabt.

Lykke

Definitionen på lykke ud fra informanternes udsagn er, at lykke er en tilstand af glæde og tilfredshed. Lykke, brugt i begrebet ’et lykkeligt liv’, er en kulturel værdi af høj kvalitet. Det er ofte nødvendigt at bruge lykke sammen med et andet ord så man forstår, på hvilket niveau af værdi man befinder sig. Lykke er en vestlig, kulturel betegnelse, som ofte er brugt i forbindelse med filosofi, religion og kunst samt beskrevet og forklaret indenfor psykologi, æstetik, pædagogik og politisk teori. I de følgende tre citater kan man se forskellige udsagn om lykke, som betyder tilfredshed og glæde.

Tiden skaber lykke /.../ at give menneskene noget som kan være med til at skabe en slags lykke (E)

De e ju både de här att ja själv blir glad, å mår bra av att sticka, eh... och att andra blir glada. Absolut (E)

Just to make people happy /.../ I’m making people happy. So that’s, that’s the first thing why I do it. (E)

At lykke skal forstås i sammenhæng med andre ord ses tydeligt i det, V siger når hun forklarer, hvordan lykke og tid hænger sammen med kommercialisme og kapitalisme. V begrundet dette med, at dét at fremstille et produkt af tid, materialer og gratis arbejds løn sætter den kommercielle verdenshandel i relief og på den måde skaber en lykketilstand. BL og KS taler om at skabe glæde for sig

selv og andre ved at gøre håndværk. Deres bevæggrunde er ikke sat ind i en politisk refleksion over det givne samfund; de er midt i verden og handler derudfra.

Formidling

At formidle skal forstås sammen med at kommunikere, idet formidling af et budskab via et medie – fra en aktivist, her afsender, til de mange modtagere, medborgere og brugere af sociale medier – er en kommunikativ handling (DSDE, 1999, s. 96). Denne form for kommunikation kaldes for massekommunikation og har flere karakteristika: den er en envejskommunikation, da den kommer fra aktivisten til de enkelte modtagere, den er anonym, fordi den ikke tager individuelt hensyn til den enkeltes behov, og den afsendes på samme tid til samtlige modtagere (DSDE), 2001, s. 38). Tidspunktet for modtagelse er forskelligt, alt efter hvornår modtagerne befinder sig i byrummet og/eller anvender sociale medier. Kort sagt er massekommunikation eller masseformidling afhængig af at en afsender formidler et budskab via et medie til et antal modtagere, samt at modtageren aktivt modtager medie og budskab. Det skal pointeres at det afsendte budskab ikke altid modtages på samme måde, som det er afsenderens intentioner. Modtageren er et individ i en kultur hvis samfundsstruktur, tekniske niveau og begrebsverden er afgørende for hvordan budskabet bliver modtaget. I tilfældet med aktivisten fra subkulturen afhænger modtagelsen af budskabet af afsenders evne til at forhandle sit budskab til en legitim forståelse i den herskende kultur. Det er således af stor betydning, hvordan budskabet formuleres, formidles og forstås. Man skal forstå at modtageren også har et filter, hvad angår det at modtage, idet budskaber udvælges i forhold til mediet. Man må regne med at ikke alle modtagere får øje på et stykke strik på en lygtepæl eller i et træ; det er mere i øjenfaldende på en parkbænk. Overvejelser om hvordan modtageren skal også gøres i forbindelse med, hvem der anvender sociale medier, og i hvilken kulturbaggrund de befinder sig i verden.

Ikke-formidling

E mener i sine første udsagn, at hun ikke har et mål for, hvad hun vil formidle:

/.../ tror ikke at der sådan nogle deciderede mål. (V)

Det er et udsagn, som kan genkendes i de øvrige svar, selvom benægtelsen antyder, at der alligevel er en mening med at lave aktioner.

I have no things that I want to tell why am I graffiti's /.../ I don't want to... make people think that I try to tell something. (KS)

I don't do messages of agendas, or something behind the things /.../ there's no opinions behind them (N).

No, I have no, no things that I want to tell why am I graffiti's. I don't have any... that kind of thing, hehe - Yes. And I'm afraid of if I put some message on them, that someone would... start thinking it's... it's umm... more than this great graffiti's, aaah I can't explain. But I don't want to... make people think that I try to tell something. It's not good. (N)

Det kan konstateres at flere af aktivisterne har en diskussion med sig selv, om der er et formål med at kommunikere og formidle det, de gør. De gør håndværk, sætter produktet op i det offentlige rum og diskuterer med sig selv, om det har en betydning. Alle er klar over, at deres handling ligger på grænsen af det lovlige, i bedste fald forhandler de sig til en slags lovlighed ved at søge politiets accept.

Temaet mission er inddelt i normer, at fremme en sag, politik, genbrug, lykke, formidling og ikke-formidling. Alle variationerne af temaet står i forhold til definitionen af mission, der – som før nævnt – skal forstås som udbredelse af et budskab og en udførelse af en krævende og vigtig opgave. Normer er taget med, fordi en del af håndværkaktivisternes missioner udfordrer samfundets normer. Individet, der som aktivist vil påpege og muligvis ændre den kultur, hun/han lever i, må tage stilling til den normative forståelse af de værdier, som vedkommende vil udfordre. Aktivisten går i dialog med normerne for at fremme sin mission. I nogle tilfælde tilføjes der en politisk vinkel på missionen, såsom bæredygtighed og/eller overforbrug. variationen lykke er ikke i direkte sammenhæng med politik, da lykke er en tilstand som kan affødes af politiske indgreb, men som i almindelighed i vestlig kultur defineres i brede sammenhænge indenfor filosofi, religion og kunst.

Sluttelig er formidling og ikke-formidling inddraget under tema mission, da måden, missionen præsenteres på i denne sammenhæng, er en vigtig beslutning i den aktivistiske proces. Det kan konkluderes at formålet med at lave aktioner foldes ud af informanterne og viser sig at indeholde dybe indholdsmæssige dimensioner, idet dét at aktionere med tekstile håndværk kan betyde, at aktivisten bevæger sig ind i kulturelle og samfundsmæssige problemstillinger og sætter dem til debat.

Tema 2 Refleksion

Refleksion indebærer at overveje og tænke efter og defineres som den grammatiske betegnelse for det forhold, at subjektet og objekt i en sætning viser hen til den samme størrelse. Taler man om en handling set i forhold til en refleksiv handling, forstås handling som noget der almindeligvis kun rettes mod en selv, mens den refleksive handling beskriver en handling, der normalt rettes mod andre (DSDE, 2001, bind 16, s. 56). Dette er, hvad aktivisterne fortæller at de ønsker, deres handlinger gør: Retter sig mod andre, der derefter reflekterer over hvad de sanser. Denne oplevelse af at sætte gang i en kædereaktion og hvordan man gør det, er beskrevet i Vs følgende udsagn:

Tiden skaber lykke. Det fremstår også som en modpol til det kapitalistiske samfund, når man bliver mødt af et budskab der ikke er kommercielt. Mine ting

bryder det kapitalistiske mønster og er betingelsesløs i det, de ikke koster noget. Det er vigtigt at gøre det, fordi det fører til at folk stopper op (V).

V er i sine handlinger særdeles aktiv, når hun medinddrager kapitalisme og kalder sine ting for betingelsesløs: ”De koster ikke noget”, og derfor stiller de ingen betingelser. En medborger kan vælge betingelserne til eller vælge at reflektere over dem eller lade være. Den kulturelle kode for produkt og profit udfordres af at gøre håndværk, fordi den frie arbejdskraft og restegarnerne fortæller noget andet end det, vi er vant til, da vi er vant til at skulle betale for alle ydelser i vores samfund. Udsagnet følges op og begrundes i undervariationen at påvirke og få mennesker til at reflektere.

Påvirke (Få mennesker til at reflektere)

At påvirke andre mennesker defineres som at gøre noget aktivt, stå frem, tage affære og at påvirke i en bestemt retning ved eksempelvis at gøre livet bedre for mennesker, man ikke kender. Aktivister bruger her det offentlige rum til at udtrykke sig i og håber på, at der er aftagere af deres budskaber. Gennem interviews med aktivisterne kan man forstå, at ideen om at blive aktivist ofte kommer fra, at man enten i byrummet eller gennem sociale medier har fået øjnene op for en mulighed med en strikket aktion:

/.../ att jag kan verkligen uppmåna människor att göra nånting. (BL)

/.../ att de kan va kul att man påverkar nån som man aldrig har träffat.....att påverka dom människor som man inte har träffat. (S)

/.../ at få dem til at tænke over, hvordan er dette blevet skabt og hvordan kan det være at nogen tager sig tid til at gøre noget sådant i det hele taget?(V)

/.../ at tænke over tingene/.../ at sætte folks tanker i gang. (E)

... att få ut de, få folk å kanske reflektera på nått sätt. (BL)

Her bliver udsagnene mere præcise, idet målet med aktionerne er udtalt. Det bliver beskrevet hvordan andre mennesker kunne tænkes at reagere og forfølge målet. Medborgernes tanker sættes i gang, så de kan begynde at reflektere over det, de oplever.

Afkobling (Personlige overvejelser om at gøre håndværk)

I variationen afkobling bliver dét at gøre håndværk knyttet sammen med dét at slappe af og have en følelse af glæde. Her kommenteres det at afkoblingen og glæden er baggrundsfølelser for dét at reflektere.

/.../ att få mycket avkoppling för mig. (BL)

/.../ att få jobba med handarbete, överlag. (I)

I just want to make them, and then I'm happy. (KS)

/.../ att ja själv blir glad, å mår bra av att sticka. (S)

Det er interessant at refleksionen producerer gode tanker og glæde og er et aspekt ved at gøre håndværk, som forholder sig til en indre verden og ikke en ydre kommunikativ eller funktionel verden.

Meditation

At meditere betyder at søge en indre fordybelse, hvor man kan gennemtænke et problem koncentreret og metodisk (DSDE, 2001, s. 106)). Vejen til at opnå koncentration kan gå gennem forskellige teknikker, hvor der er fokus på gentagelse og eftertænksomhed. Meditationstilstanden er her en tilstand af nærvær, og sådan skal meditation forstås i forbindelse med aktivisternes brug af ordet. Her er det S der siger:

/.../ de e lite som meditation för mig å jobba med handarbete.....att låta tankarna vandra liksom å jobba me händerna. (S)

BL udtrykker det således:

/.../ alltså ja kan nog fundera mycket över annat. (BL)

I interviewene med aktivisterne er der hentydninger til den ro, det giver at arbejde med hænderne. I citaterne ovenfor bliver følelsen eksplicit, da S siger at det er lidt som at meditere, når hun arbejder med hænderne. Tankerne vandrer, og man kan tænke på forskellige emner. Det gives udtryk for at gentagelsen forårsager eftertænksomhed. Konkluderende peges der på en side af håndværksprocessen, der knyttes til tankevirksomhed som refleksion og meditation, samtidig med at baggrundsstemningen for at reflektere knyttes til ro og glæde. Vi ser håndværket som et redskab til at påvirke andre mennesker og til at give sig hen i en proces, som er produktiv i form af et produkt, men i lige så høj grad er et redskab til at tænke sig om.

Tema 3 Relation

Relationer betyder at henhøre og/eller at sammensætte eller skabe sammenhæng mellem en eller flere (ODS, 2011). Det kan både være objekter og subjekter, der sættes sammen i relation til hinanden. En relation er således en bestemmelse af noget i forhold til noget andet. I de følgende citater er relationen ment som relationelle forhold mellem aktivist, produkt og modtager.

Kontakt mellem mennesker

/.../ at sige noget til folk, når de gik på arbejde/.../ at have lyst til at sige noget. (V)

V skaber et forhold mellem sig selv og de andre med sit udsagn om, at hun har lyst til at sige noget. Et udsagn, som følges op af BL, der siger:

/.../ att ja kan nå ut till människor. (BL)

Og af E, der siger, at hun vil:

/.../ komme i kontakt med mennesker, og skabe relationer. (E)

I de følgende udsagn fortælles om den glæde, aktivisterne ønsker at skabe gennem relationen mellem produktet og modtageren. Aktivisten skaber et produkt som kommunikerer budskaber. Budskaberne kan have forskelligt indhold, men som alle skaber en relationel fornemmelse af glæde.

Skabe glæde (og positiv stemning)

I de følgende citater udtaler alle aktivisterne at de vil udtrykke noget positivt, lave sjov og være årsag til flere smil med deres aktivisthandlinger. Som nævnt tidligere betyder at skabe glæde (ODS, 2011) både en følelse af tilfredshed eller lykke og en ting eller person der fremkalder glæde:

/.../att säga nåt positiv, att andra blir glada. Absolut.(BL)

/.../att överraska människor /.../ å glädja människor /.../ att göra folk glada å överraskade. (I)

/.../ att vi ändrar utseendet på saker, de får man ju inte. De e..De ska bara va en överraskning när folk kommer ut på morgonen å upptäcker att de e nått nytt. (K)

I made it for fun. I don't want to do anything aggressive, just positive things. /.../ I just want that people see them, and maybe thinks: "What is that?"(KS)

Yeah. And I don't do like...there's no opinions behind them, or anything, they're just... as long as they're cute, beautiful, or... some kind of positive things, they're always positive. (KS)

/.../ they're just cute, beautiful, they're always positive...it's just fun. (N)

Isoleres verberne i citaterne ovenfor, tydeliggøres følgende verber: overraske, glæde, ændre, opdage, se, tænke. Verber der knyttes til adjektiverne sjov, sød, smuk og positiv. I nedenstående citater knyttes 'smil' til relationen mellem aktivist, produkt og modtager.

Flere smil

Baggrunden for det ansvar, som aktivisten tager med sine handlinger i det offentlige rum, er defineret af dem selv som et budskab hvis primære funktion er at skabe glæde i en verden der trænger til det:

/.../ at få folk til at smile. (V)

/.../ at få lavet flere smil på gaden. (E)

I just want that people see them and maybe smile. Just to make them smile. (KS)

It just give me joy, of knowing people smiling/.../ I see knit graffities something soft and cute that makes people smile. (N)

En relation er en bestemmelse af noget i forhold til noget andet. Man ser at relationen udspiller sig mellem aktivist, produkt og modtager. I denne sammenhæng er det tankevækkende at håndværket bruges som et signal, der udløser smil og glæde.

Tema 4 Artefakt

I teksten bruges ordene artefakt og produkt for det håndværk, aktivisterne fremstiller. Artefakt betyder et produkt frembragt ved kunst – et kunstprodukt – og anvendes her som betegnelse for et produkt, der er færdiggjort og placeret på sin plads i det offentlige rum. Produktet er et stykke håndarbejde, hvor håndarbejde i DSDE (DSDE, 2001, s. 203) forklares således:

Håndarbejde, kvindeligt håndarbejde, arbejde med stof og garn (fibre). Oprindeligt var håndarbejde eller håndens arbejde alt, hvad der kunne udføres i hånden uanset materialet, og det dækkede over arbejde med træ, jern, strå, børster, tekstiler med videre.

I analysen anvendes ordet 'artefakt', fordi det betyder et af mennesker tilvirket formål (Säljö, 2005, s. 28), hvilket hentyder til at de aktivistiske produkter er dekorative tegn med den funktion, at de kommunikerer med andre mennesker.

Præsentation af artefakt

I temaet artefakt beskriver informanten E, at hun vil bevare broderiet og lade det leve videre. Samtidig vil hun med sit broderi skabe en tankevækkende situation for modtageren, der skal hjælpe med til at ændre et trist og kedeligt byrum.

/... / at bevare broderiet, altså videreføre det så det lever videre, at skabe en lille tankevækker et eller andet sted hvor der normalt bare er gråt og kedeligt - at tage dem væk fra hverdagens trummerum. (E)

/.../ att förvandla en tråkig miljö /.../ att visa att, me väldigt enkla medel... ändra på tråkiga saker. (BL)

BL vil det samme; hun bruger strik til at forvandle og kalder teknikken for at 'bruge enkle midler'. Fælles for begge er, at de ønsker at forandre byrummet.

Blød

Tekstile materialer kendetegnes ved at være taktile og sanselige. Beskriver man den fornemmelse man mærker, når man føler på tekstiler, er det ofte en blød fornemmelse. I aktivisternes udsagn er det bløde en egenskab, som trækkes frem:

/.../att man kan känna nånting mjukt. (BL)

/.../att om man tar sitsen så blir den så blöt, å då kan man inte sitta på bänken på en lång stund. (I)

/.../ det mjuka materialet i den hårda gatubilden. (BL)

Den bløde fornemmelse bliver i citaterne fremhævet som noget man mærker og føler behageligt, som et materiale af blødhed der er i kontrast til det hårde gadebillede. Tekstilt håndværk er kendetegnet ved fleksibilitet, overflade og – i tilfælde af materialer som uld og silke – af varme. Disse egenskaber bliver brugt som en slags ekstra budskab, dels fordi materialet og teknikken taler med, dels fordi konteksten for artefaktets placering i det offentlige rum er kendetegnet ved hårdhed i form af asfalt, brosten, cement og mursten.

Artefaktets formsprog (at skabe med tekstilt artefakt i det offentlige rum)

Udformningen af artefaktet tilpasser sig byrummet, idet artefakterne placeres på allerede placerede genstande som gelændere, lygtepæle, skulpturer, dørhåndtag o. lign. Artefakternes formsprog har betydning for deres budskab. Formsprog er et begreb der knytter sig til modernisme samt farver, former, materialer og rum virkning. I tilknytning til begrebet formsprog ses også et ønske om at have fokus på modtagerens placering og perception i en social virkelighed (DSDE, 2001, s. 553). I diskussionen om det rene formsprog har avantgarden skabt modbilleder, hvor træk fra den forrige generations kunst er rendyrket (DSDE, 2001, s. 203). Uden direkte sammenligning med udviklingen i kunsthistorien i den vestlige verden kan man sige at det er, hvad aktivisterne gør med deres artefakter: anvender træk fra tidligere generationers tekstile håndværk, skabt som funktionelle genstande og udviklet som modbilleder, der placeres i en social virkelighed og kontekst for at kommunikere budskaber. Aktivisten dyrker gennem artefaktet et formsprog modtageren forstår, fordi håndværksteknikken stadig kan genkendes (DSDE, 2001, bind 13, s. 352).

/.../ett annat formspråk...att man ser handens arbete i gatumiljön, det mjuka materialet i den hårda gatubilden. (BL)

/.../att lyktstolpen får ett annat liv, de har blivit en personlighet. (S)

Aktivisterne er ikke samlet i en bevægelse; de arbejder hver for sig, dog nogle gange i mindre grupper. De ønsker at udtrykke ideer spontant og nå deres medborgere, samtidig med at de bruger det avantgardistiske våben: at trække fortidens handleformer ind i en anden kontekst og undervejs reformulere dem.

5.1.4 Konklusion på Dimension 1 Formål

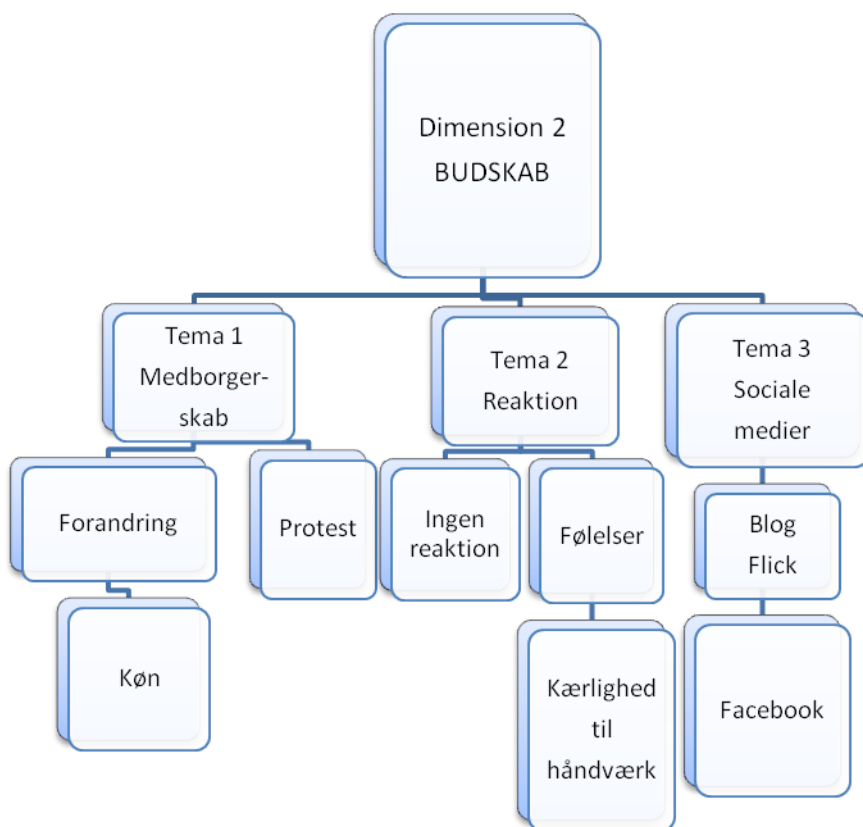
Resultaterne af Dimension 1 er inddelt i fire temaer: mission, refleksion, relation og artefakt. Disse temaer begrundes formålet med handlingen, mens variationerne af temaet går yderligere i dybden med de særlige karakteristika, som kendetegner håndværksaktivisme. Formålet for aktivisterne er at bruge det tekstile håndværk til at kunne blande sig i kulturelle samt samfundsmæssige problemstillinger og sætte disse til debat. Aktivisterne ønsker at udfordre og

muligvis ændre samfundets normer. Aktivisten tager stilling til de normative værdier i samfundet og går i dialog med dem for at fremme sin mission. Resultaterne viser at for at tage en sådan udfordring op, må aktivisten selv reflektere over sit eget ståsted, og i den proces af refleksion peges der på at håndværksprocessen giver ro og plads til refleksion. Den ro som aktivisterne fortæller det giver, når man arbejder med håndværk, beskrives som en meditativ tilstand, hvor tankerne vandrer og gentagelsen i håndværksprocessen giver plads til eftertænksomhed.

Formålet er at nå sine medborgere, og dette gøres ved at skabe relationer, altså sammensætte eller skabe sammenhæng mellem et eller flere individer. I den aktivistiske handling er omdrejningspunktet det relationelle forhold mellem aktivist, artefakt, og modtager. Artefaktet får en stor betydning, da det står alene i det offentlige rum og skal tale til medborgeren, der passerer. Udformningen af artefaktet – med træk fra tidligere generationers tekstile håndværk – kan ses som et modbillede sat ind i en anden social virkelighed end den, det traditionelle håndværk kommer fra.

5.2 Dimension 2 Budskab

At få sit budskab ud til andre mennesker er en kommunikativ handling, som betyder at et individ gør eller deler noget fælles med nogen. Det kan formuleres sådan, at et individ påvirker et andet individ på en sådan måde, at der hos begge foreligger en ensartet oplevelse efter påvirkningen. Ordet kommunikation er afledt af communis, der på latin betyder fælles (DSDE, 2001). Dagligdags adfærd, såsom uoverlagte ytringer og handlinger, har betydning for og indflydelse på kommunikation og processen omkring den. I afhandlingen forekommer flere former for kommunikation, idet artefaktet kommunikerer i byrummet – en form for kommunikation, hvor budskabet målrettes til de medborgere, der mere eller mindre tilfældigt er eller kommer til at være til stede indenfor et givent tidsrum. De fleste af aktivisterne fotograferer deres aktioner og offentliggør billederne på et eller flere sociale medier. I Dimension 2, budskab, vil dette faktum blive behandlet variationen sociale medier. Dimensionen budskab består af tre temaer: 1, medborgerskab, der er en beskrivelse af det aktivistiske ansvar og den aktivistiske mulighed for at ændre samfundsmæssige normer, 2. reaktion, der er den respons, aktivisten får direkte eller indirekte på sin tekstilgraffiti og 3 sociale medier, som er de internetbaserede steder, hvor budskabet også bliver kommunikeret igennem. Sidstnævnte sker i den proces, hvor aktionen går fra det offentlige og lokalt placerede rum til det globale rum i internettets worldwide space.

Figur 6. Dimension 2 Budskab med temaer og underkategorier

Sidstnævnte sker i den proces, hvor aktionen går fra det offentlige og lokalt placerede rum til det globale rum i internettets space. Budskabet formuleres og forklares på forskellig vis. V siger: ”Hold på hatten!” med sine fildede bogstaver placeret oven over nedgangen til tunnelbanen i Oslo. Hun ønsker at sætte fokus på sine medborgeres forbrug af tid, eksempelvis en travl morgen på vej til arbejde, og fortsætter:

Tid skaber lykke. Det fremstår også som en modpol til det kapitalistiske samfund, når man bliver mødt af et budskab, der ikke er kommercielt. Mine ting bryder det kapitalistiske mønster og er betingelsesløse i det, de ikke koster noget /.../ og så tænkte jeg, at det ville være så fint, at sige noget til folk, når de gik på arbejde.
(V)

For V er det vigtigt at få sit budskab ud i verden:

Det allervigtigste i livet er engagement. Når nogen gør noget, som de ikke får noget igen på. Så bliver jeg stolt. (V).

BL er optaget af samfundets forskellige problemstillinger som reklamer, bæredygtighed og forbrug, og vil gerne give sit budskab videre med farver, så mennesker modtager med et åbent sind. Hun ser sine artefakter i gadebilledet på lige linje med reklamerne:

Och de e en röst i det här bruset av reklam och hela tiden kommersiella budskapet, men även det här designade, det här vad ska man säga, det formspråket, som e... a, ett annat formspråk. Å, också att man ser handens arbete i gatumiljön, man går förbi, man kan ju missa de, men ja menar den finns där för alla att se och komma i kontakt med. Men ja har inte satt upp nån text upp nån text för de e så mycket snö! Men ja ville sätta upp text också, informera människor såhär vet ni att den här parken ska bor!?(BL)

BL bruger forskellige anledninger til at udføre aktioner. Både bæredygtighed og 'fairtrade' er budskaber, som hun forsøger at kommunikere:

Vi stoppade nån å frågade, va tänker du om dehär? Men de va även en annan stolpe som också va enfärgad där det stod... ööh... vänta va stod de... Fair Knäck. Fair e ju rättvis, å knäck e två saker på svenska. De e slang för jobb, arbete, men de e också knäck e godis som man äter på julen. Mm. Men me de mena ja ju... Fair Knäck, man ska tänka på va man köper i jul. Ja, Fair Trade.(BL)

Till exempel nu innan jul så satte ja upp, öh, nån skylt om shopping. Shopporexi, å en annan. Ja skrev de. Ja gjorde en enfärgad stolpe så skrev ja shopporexi. Ja, Bara, bara ett ord. Mitt där bland, shoppinggatan. (BL)

De e bara en allmän kommentar, för att dom började redan i mitten av oktober plocka fram julsaker. Ja blev helt, helt matt såhär. (BL).

Med hensyn til spørgsmålet om placering og målgruppe for budskabet fortæller KS, hvorfor hun valgte at udsmykke politistationen i sin by med tekstilgraffiti. Den (Hvilken den?) er blå, og med hvidt er der broderet POLIISI, hvor prikken over dobbelt i'erne er et hjerte:

Yeah. Police station, and others, they were all some that... That I planned where to put them. But mostly they're not, but some, some are. (KS)

Budskaberne her viser, at tekstilgraffiti bruges som et modspil til det offentlige rums kommercielle reklamer. Det strikkede budskab bliver en reklame med anderledes virkemidler end de kommercielle. Budskabet spiller på modsætning, idet det tekstile budskab er strikket og broderet med ordene 'fairknäck' eller 'poliisi'. Modtageren skal selv skabe en fortælling, og især graffiti'en med det positive hjerte som prikken over i'et er en overraskende måde at sige noget til og om politiet på.

Tema 1 Medborgerskab

At tage medborgerskab vil sige at individet i samfundet handler med ansvarlighed overfor sine medborgere. Ordet består af 'med' og 'borger', hvor borger er et begreb som har været kendt siden den græske forståelse af byen som

værende rammen for et politisk fællesskab. På dansk er 'borger' et afledt ord af begrebet 'borger', som engang betød en der bosatte sig omkring en borg. Ordet fik en markant juridisk betydning da det i slutningen af 1700-tallet ændredes til at betyde en borger i en stat og blev knyttet sammen med det at have indfødsret. Begrebet medborger opstår også på denne tid. Der eksisterer ikke en entydig definition af begrebet 'medborger', men det er et begreb der forsøger at indfange den enkelte borgers identitetsmæssige forbindelse til det politisk-juridiske fællesskab, borgeren indgår i. Medborgerskab bruges blandt andet som sideordnet kategori til statsborgerskab, men det har ikke den samme juridiske baggrund. Derimod tillægges begrebet medborger mere psykologiske og sociale værdier. Der kan i forbindelse med medborger være tale om identitet og sindelag, følelse af ansvar samt noget psykologisk og/eller subjektivt, i modsætning til statsborgerskab, hvor der tales om status, rettighed og pligt samt noget juridisk og/eller objektivt. I afhandlingen skal medborgerskab forstås som identitet og sindelag, følelse af ansvar, psykologisk og subjektivt. I de følgende citater fremhæves, hvad aktivisterne siger om medborgerskab. V siger:

Det er vigtigt at gøre det, fordi det fører til at folk stopper op og tænker over tingene - Der er så meget at bekymre sig om i verden, jeg syntes at fokus i samfundet er skævt fordelt i samfundet. Det er forvredet.(V)

Undervejs i interviewet diskuterer S med sig selv det at aktionere og hvilke forpligtelser, man har i samfundet som individ:

Alltså de e ju politiskt, faktiskt, bara att sätta upp saker, oavsett om man nu tycker att de har nått politiskt budskap eller inte, men att... Jamen de blir ju en diskussion överhuvudtaget, vilket tillträde man har som individ i samhället, att ta plats på offentliga utrymmen eller var man nu väljer att sätta upp de nånstans. De tycker ja e ganska intressant. Å att man kanske e väldigt styrd, ja tror de e viktigt att visa... att man faktiskt... jamen tar plats som individ. Ja, fast i å för sig e de ju ganska anonymt då, så då visar man ju inte som individ, men påvisar ju ändå att, att de går. Att bryta mot dom. (S)

I interviewet med BL spørger interviewer: "Hvordan reagerer mennesker? Du taler til dine medborgere om overforbrug, om de budskaber du vil ud med. Hvad får du igen?", hvortil BL svarer:

Ja, va dom, va dom ger tillbaka? Jaa... på bloggen e de ju väldigt mycket bara såhär superlativ, eller jättefint, skitbra, kör hårt! Sådär. Men när vi e ute just, då e de ju främst män tycker ja, som frågar, dom vill ha svar. Va e dehär för nåt? Varför gör du dehär? (BL)

Jaa, för då vi gjorde en radiointervju då när ja satte upp domdär, å då va de nåra stycken. Vi stoppade nån å frågade, va tänker du om dehär? Men de va en kvinno, som hon fattade ju direkt å hon pratade jättemycket om dehär å så... (BL)

I gruppen på tre fra Stockholm fortæller K, hvad gruppen vil i forhold til sine medborgere:

...att vi skulle bara glädja folk, att de skulle va roligt, å att folk skulle bli överraskade, Vi ska inte va politiska har vi bestämt, inte vi, i våran lilla grupp, inte sådär hemskt. Utan de ska va överraskande, men sen e de ju lite lockande å

göra andra saker också naturligtvis. Vi försökte i bostadsområdet att vara snälla, eller trevliga, rara men... Men innerst inne e vi inte de, så vi kan väl gott tänka oss å göra andra saker också. Föra fram våran mening. De gör vi ju genom å ge orsaker till Pride-festivalen å... kvinnodagen å lite sånt. (K).

Många tror de, att vi e söta å snälla, vi gör ju mycket volanger å bollar å sånt, men... de finns ett budskap i all, att vi såg saker som behövde piffas upp.(K)

Aktivisterne ønsker at få medborgerne i tale, og de vil gerne at deres budskab påvirker på en sådan måde, at det ændrer noget i samfundet – en ændring der tager udgangspunkt i det enkelte individ. De taler om at få folk i tale, om hvilken plads man som individ har i samfundet, og de forklarer hvor de får respons på deres aktioner. Aktivisterne skaber debat om emner, de selv finder vigtige; derudover deltager nogle af dem i aktioner, afholdt af marginaliserede grupper og foreninger.

Forandring

Forandring gennem aktivt medborgerskab kan betyde ændring af noget, der allerede eksisterer. Indenfor en samfundsmæssig ramme er det interessant at forstå aktivisterne som, med deres ønske om at ændre normer samt deres opfordring til aktivt medborgerskab og ændring af triste offentlige rum, peger på forandring af lovmæssigheder i vores samfund.

At få folk til at stoppe op, tænke og allervigtigst engagere sig:

Det er vigtigt at gøre det, fordi det fører til at folk stopper op og tænker over tingene. Måske ser man igennem fingrene med det, fordi det ikke er så slemt /.../ Det allervigtigste i livet er engagement. Når nogen gør noget som de ikke får noget igen på. Så bliver jeg stolt. (V)

S fra Stockholms gruppen ønsker forandring i håndværksundervisningen og tænker, at tekstilgraffiti kan være en slags motivationsgulerod:

Men ja kan inte jämföra me hur de ser ut i skolan nu, de har ja ingen aning om, jämfört me när ja gick. Aha. Ja då va de väl mer prestationsinriktat, tror ja, för min del, fast då satt man ju upp ganska mycket, tror ja, om vi fick uppgifter, att då skulle man uppfylla eller göra de å de liksom. De va ju inte för att aa nu vill ja göra dehär. Alltså de e ju väldigt fritt ändå, alltså ja väljer ju precis va ja vill göra.Men faktiskt, kanske ändå...de beror på hur gammal man då e naturligtvis, men de kanske är nåt som ... nä men att de kan va en morot, att liksom de e kul istället för att få dom här uppgifterna.(S)

E har også meninger om at gøre håndværk og forslag til at forandre håndværk fra at være perfektionistisk til at være frit. Hun forklarer det således:

Hvor det netop igen er hele den der tanke at det behøver ikke at blive perfekt, det behøver at være pænt og du behøver ikke at have broderet i tredive år for at det skal se godt ud. Du kan gøre det hele helt alene selv og stadig få noget helt vildt fedt ud af det og man kan bruge det til at redde en trøje der har fået pletter eller til at genopfriske en gammel yndling eller at sætte sit personlige præg på sine ting eller gøre sin veninde glad eller ja (ler) så jeg er bare ikke helt nået der til endnu til produktionsdelen af de der kits, (ler).(E)

E arbejder med sin farmors broderede puder og broderiprøver. Farmoderens broderier er ikke nutidssvarende, men E ser det som sin opgave at omskabe de gamle broderier og på den måde få dem til at leve videre. Netop ved at være fri over for broderiets muligheder kan E give puderne et nyt liv gennem at reformulere farmors puder:

Det er min farmors puder hun var selv en meget kunstnerisk sjæl så jeg tror hun ville sætte stor pris på mit projekt det håber jeg i hvert tilfælde at de lever videre, lige præcis i stedet for at de bare bliver smidt ud eller at de bare bliver solgt for en tier på et loppemarked eller sådant at jeg gør noget ud af dem og planen med dem er også at når jeg har nok af dem så at udstille dem. (E)

Ja, det er vel i princippet det med at alt kan lade sig gøre ja ikke der er ingen regler og sådan for det tror jeg måske tit folk tænker i hvert tilfælde med broderi at det er sådan her meget firkantet og meget. Det skal jo være sirligt og nogle pæne piger og der men alt kan lade sig gøre. Der er uendelige mange muligheder, det er bare med at starte et sted og fortsætte. (E)

KS mener at hvis håndværk skal ændres, skal det ske gennem undervisning i skolen. Hun er fra Finland, hvor der i læseplanen for slöjd er skrevet at man skal lære at strikke sokker og vanter. Hun siger:

I think it might, it might be in schools, young people, because in schools you don't wanna do socks and mittens, you wanna do something for teenagers, they wanna do something fun. So I think it might go to schools. But it depends on the teacher, if she wants to do it or not. It's a bit... radical. For school. I think. It might stick on the socks, hehe. (KS)

Hvortil interviewereren spørger: "They might stick on the socks. But the purpose for the socks, what's that? "

It's a sock. You can use it... Yeah, it's a functional thing... so ... and it's a safe thing to choose for teacher, nobody comes and say that you're feeding something radical. (KS)

Samfundsmæssige forandringer rummer et bredt felt for aktivisterne. I citaterne ser vi både hos V, der kræver et samfundsengagement, og hos E, der kræver at håndværk skal gøres fri af love og regler, et opgør med de regler der ligger i den normative forståelse af at gøre håndværk. E praktiserer selv denne ændring, idet hun reformulerer farmors broderede sofapuder, som hun derefter klistrer op på husvægge i København. Andre af sofapuderne gemmer E for at udstille transformationerne, når der er nok eksemplarer at udstille. KS diskuterer undervisning i Finland og mener, at den skal forandres for at fastholde elevernes engagement. Forandringen kunne være at arbejde med 'knitgraffities', men hun tvivler på, at undervisningen vil forandre sig i stedet for at blive ved det gamle, sokker og vanter, for som hun siger: det er sikkert for læreren, og hun skulle jo nødtigt være med til at opfordre til noget radikalt.

Køn

Kønsidentiteten er en vigtig del af den samlede identitet, idet der er tale om både en biologisk og en social/samfundsmæssig kønsidentitet. Den biologiske identitet bestemmes genetisk, og fra fødslen præges individet af den kønsmarkering, det biologiske køn giver. Det biologiske køn hænger sammen med det sociale køn, fordi den kønsbestemmelse der sker ved fødslen, kobles sammen med den kønsrolleopfattelse, som er herskende i den kultur individet fødes ind i. kønsrollerne knyttes der mange forskellige fortællinger (ODS, 2011). En fortælling der knytter sig til håndværk i den vestlige kultur, er at piger er gode til at arbejde finmotorisk med hænderne, og at den gode pige kan sit håndarbejde. De bløde tekstiler modsvarer den milde kvinde. Metaforisk kan man forestille sig en pige/kvinde, der sidder ved vinduet og broderer. Den slags fortællinger kan ses som baggrund for samfundets love og regler, der er skrevet og besluttet for år tilbage, og som stadig præger skole og uddannelse. Der findes også fortællinger om kulturarv i forhold til teknikker og håndværk, men i sammenhæng med kvindelige aktivister, der går på den anden side af loven med et håndværk, hvis baggrund er den gode pige, er det nødvendigt at minde om disse forestillingsbilleder som fortællingerne rummer.

E, der har en baggrund som faglærer i håndværk, siger:

Det er på en eller anden måde, det er noget masseproduceret noget som der er en eller anden der sidder og tegner, hvorimod førhen var det jo netop omgivelserne som damerne sad og kørte ned på...på deres broderier uden alle de der regler og sådan så for mig er det sådan at man kan sige på en eller anden måde en frisættelse af broderiet, ikke? Og så køre det videre i en nutid og sådan at det forhåbentligt kan leve videre. Broderi at det er sådan her meget firkantet og meget. Det skal jo være sirligt og nogle pæne piger og der men alt kan lade sig gøre. Der er uendelige mange muligheder, det er bare med at starte et sted og fortsætte...(E)

BL er udfarende, når hun er på de steder, hvor hun laver aktioner og har lejlighed til at tale med sine medborgere. Det får hende til at dele dem op efter køn, og om mændenes reaktioner og forståelse for tekstilgraffiti, siger hun:

Ja men då börjar ja ställa frågor till dom, ja ger inte dom nåt svar. Ja va tycker du? Va tänker du när du ser dehär? Många har inget svar, dom kan inte svara. Näe. Många av dom, männen iallafall. Männen. The men. Not the women, but... att dom... dom kan inte svara mig, dom har inget svar. Dom kan inte förstå, de. Näe. Men dom tror ju dom ju förstår att... Är de nån slags protest? Men dom kan inte tänka sig va de skulle va. Och grejen e att, ja vill inte heller stå å... Ibland så säger ja kanske nånting, att de kan va ett sätt för en kvinna att ta plats liksom i... Eller ja. Ja kan svara nånting ibland, men oftast så vill ja inte svara. Kan han inte tänka själv, näe, synd för honom. Nämen okej lite så, ja tycker de e tragiskt. Men att ja vill inte göra nånting åt de heller.(BL)

Citaterne viser to måder at angribe forståelsen af køn og håndværk på. E mener klart, at den traditionelle tilgang med – efter hendes mening – stramme regler ødelægger broderiets chancer for overlevelse. BL konstaterer, at mænd ikke forstår hendes aktioner. De kan gætte at det er en slags protest, men ikke mod

hvad. Hvilket kan forstås sådan at det ikke hører til en maskulin fortælling at gøre håndværk med tekstiler.

Protest

En side af håndværksaktivisme er at protestere, og her skal protest forstås som en indsigelse, en modsigelse eller en moderklæring. BL ser sin aktivisme som en måde komme til orde og protestere mod forskelligt i samfundet, som hun er utilfreds med, samtidig med at skabe glæde:

Vill ni prostera? Gör det! Och sen mailaddress till politiker... Så verkligen uppmana folk att, om du vill så gör nånting åt det här. Å jobba på de sättet..... Jag började me stickgrafittin, och sen har jag pluggat i 3 år, och haft alla dom här hälsotankarna hela tiden. Och det har ju flåtats samman jättemycket. I min aktivitet /.../ Många av dom tyckte ju, ville ju inte stå där, å göra dedär jobbet. Näe. Så de va kanske lite, också lite medkänsla till poliserna kanske. I det här läget. Aa, folk blir ofta glada. De e så ooh. Att man också, att dom stannar upp och att dom blir glada. Mm. Båda saker, att man kanske stressar ner lite, och att man blir glad å att de e nånting lekfullt, man tänker gud va kul dom måste ha när dom gör dehär...(BL)

I tema 1, medborgerskab defineres først, hvad det er at være borger, et begreb som udvides til at være medborger for at slutte af med definitionen på at tage medborgerskab. En aktiv handling, der er drevet af en følelse af ansvar, som inkluderer de medborgere, et individ lever side om side med i et givent samfund. Medborgerskab forklares gennem citater, og i variationen forandring ser vi, at aktivisterne overvejer, hvordan man ud fra et bredt samfundsmæssigt engagement kan forandre håndværk indenfor især skoler. Aktivisterne har et ønske om at bevare håndværket og samtidig transformere det ind i en nutid hvilket de mener, vil forbedre muligheden for at holde liv i traditionen og håndværket. Samtidig rejses der tvivl om lærerne i skolen kan stå inde for en undervisning med radikale metoder, som eksempelvis tekstilgraffiti anses for at være. Når aktivisterne anvender et traditionelt håndværk, er det naturligt at dette håndværks tilknytning, traditionelt set, fremhæves. Netop tekstilt håndværk er knyttet til det feminine udtryk og har i gammeldags forstand noget at gøre med, at en kvinde er pæn og god – to dyder, der fremhæver eksempelvis en god hustrus egenskaber. Det kan opfattes gammeldags at trække denne tilknytning mellem det feminine og det bløde i tekstiler, ikke desto mindre er det en kulturel fortælling, vi stadigvæk møder i eksempelvis eventyr. En fortælling som ud fra en normativ forståelse af at gøre tekstilgraffiti er en vigtig pointe at trække frem. Det aktivistiske våben er en strikkepind, en hæklenål eller en synål, og det er derudfra, aktivisten taler. Aktivisterne kommenterer denne opfattelse i citaterne, og i underkategorien 'protest' ser vi at de har en fin fornemmelse for, at dét at tage medborgerskab er en opfordring til sine medborgere om at være vågne og aktive, men også en opfordring til at bruge graffiti som en protest på den pæne måde, hvor eksempelvis lygtepælen ikke tager skade, men bliver et smukt redskab i en protest og samtidig får et smil frem på modtagerens læbe.

Tema 2 Reaktion

Reaktion anvendes her med betydningen 'at reagere' og 'at bevæge' eller 'handle'. Der er tale om den reaktion, som aktivisten gennem sin handling udløser hos modtagerne eller de andre. V diskuterer med sig selv reklamer versus aktioner med tekstiler. V fortæller, hvordan nogle mennesker reagerer negativt på aktioner i gaden, mens andre fotograferer dem, og andre igen stjæler dem for at hænge dem op derhjemme. V siger:

Der er utrolig mange, der stopper op og bliver irriterede over at jeg har tegnet (med kridt på fortovet, forfatterens kommentar). Men folk synes, at det er helt ok at man kan sætte reklameplakater op med halvnøgne kvinder. Man bliver helt overrasket over, hvad folk tænker, når andre tager billeder af dem når de ser dem og når nogen tager dem og tager dem med hjem og hænger dem op. (V)

E fortæller lidt af det samme om fjernelse af hendes tekstilgraffiti:

Jeg synes det er ærgerligt selvfølgelig at de bliver fjernet men det ved jeg jo godt at sådan er det at enten er nogen der går og rydder op eller også er det folk der, private folk der tænker hov den snupper jeg lige med hjem eller sådan og jeg håber da klart at det er private folk der tager den med hjem og hænger den op eller syr den fast på et eller andet de har hvad det nu kan være det ved man jo ikke.(E)

E forklarer, hvorfor hun mener, der er forskel på reaktionerne på tekstilgraffiti og malet graffiti:

Men nok også fordi folk har set graffiti og alt det her i så store mængder i så mange år og folk er rigtig trætte af det og tit så er det mere hærværk end det er egentlig kunst, tags altså og de her kæmpe graffiti pieces og sådan noget, ikke og så åhm og det har ingen betydning for folk der ikke selv laver den slags, vel...meget af det?? Der står jo ikke sådan mailadresse og hele adressen, men tekstiler kan alle forholde sig til, det har alle i sit hjem, ikke? Alle har med tekstiler at gøre og har minder om det. Såh! (E)

Ja, ja, der er det sådan, at jeg tror at folk de sir jo hov hvad sker der lige der sidder hun og syr!? Altså, det gør hun, hvorfor gør hun det? Det er mærkeligt, ikke?(E)

I fra Stockholms gruppen fortæller hvordan de aktionerer og hvorfor hendes gruppe vælger at være anonyme – ikke på grund af politiet og det ulovlige aspekt i aktionen, men af hensyn til overraskelsesmomentet hos dem der skal opdage og se på deres tekstile graffiti:

Vi har ju också valt att vara hemliga, för att de ska va extra överraskningsmoment eller...Ja, då hajar folk till å blir jättegglada å överraskade, å vaknar till å folk pratar med varandra å...Å, för en gång hade vi satt upp virkade girlanger med rosor, i sju stycken, i ett träd som delar sig å blir sju stammar. Å då hade vi satt upp dehär och ehm...Ja tror de va du K som hade hört ett litet barn som kom me sin mamma å sa” Men titta mamma! Va mycket blommor, å va vackert! Dehär måste ju ha tagit jättelång tid å göra! Å De måste ha gått åt jättemycket garn!” Å ja de e underbart när folk blir så glada å man får den reaktionen, de e... Å då, för ja känner att de e inte viktigt vem som har gjort de, ja behöver inte få beröm eller tack eller nånting, utan de e... de e bara så underbart att gå där å höra dom här

reaktionerna, för att ja tror att om dom vet vem man är, då vänder dom sig direkt till mig, å då tappar man de här spontana, på nått sätt. (I)

BL beskriver selve aktionen og fortæller hvordan artefakterne sættes op og om eventuelle reaktioner på aktionen. Alene eller sammen med andre aktivister tager BL ud på gaden i Stockholm og sætter tekstil graffiti op:

Och... människor är ju intresserade av att följa. Och de e ju häftigt. Men då e de ju bra att använda de till nånting ännu bättre, eller... (BL)

Interviewer: "Så kommunikerer I direkte?"

Aa, de gör vi ju, aa. Och det är intressant att se hur människor beter sig runtomkring när, när vi gör de här, för att de e ju nåt som man inte gör, normalt sett. Så en del låtsas inte se, andra sneglar jättemycket, vill absolut inte visa att dom tittar å... Å en del kommer verkligen fram "Men guuud, äntligen får ja se de här i verkligheten" Å... Mm. (BL)

KS har et specielt forhold til sine 'knitgraffities'. Efter at have sat dem op sørger hun for at tjekke, om de stadig ser godt ud. Alt efter placering kan de blive beskidte af gadesnavs, der sprøjter op fra bilerne samt af vejr og vind. En del af dem bliver bleget kraftigt af solen. KS får også hjælp fra medborgere i byen:

Mostly the comments have been positive when people are telling me if they have seen my work on the street, because then I know that they are still there. (KS).

S fortæller om andre typer af reaktioner:

... Ja alltså ja berättade ju om de här barnet, som blev så lycklig över dom här blomstergirlangerna i trädet, men också som K gick bakom två överförfriskade herrar i parken, som tyckte att de va som å va på en konstutställning, ja menar dom tala ju inte för oss att de här va fint eller så, utan... bara att... två människor har blivit glada och överraskade, de e liksom... de e de man e ute efter. (S).

E har på sine mange togture i Danmark ikke fået mange direkte kommentarer, men hun observerer hvordan de andre ser på hende og reagerer med mimik og øjenkontakt. E mener at hvis hun havde malet, tegnet eller ridset i toget, havde reaktionen været direkte:

Jeg ved ikke, men der er aldrig nogen der har sagt noget mens jeg har broderet i toget og der er ikke nogen der har henvendt sig overhovedet..... Folk de har kigget og set og har øjenkontakt og så glade ud og sådan, nysgerrige men der er aldrig nogen der har sagt noget, lige på nær, den allersidste orm, der var der en der satte sig overfor mig på en station og efter mens jeg var i gang med at brodere han spurgte, men han var så også arkitektstuderende og var i gang med et projekt med brugen af det offentlige byrum, ler og det var jo meget relevant for hans projekt.... men det var også den aller, allersidste orm ud af trediven eller sådan tror jeg nok. Folk passe sig selv meget såååh det er lidt sjovt. (E)

Hvis jeg havde spraymalet, ja, så var helt sikkert nogen der var blevet sure. Jja det har jeg også tænkt på eller hvis jeg havde siddet med en tusch eller havde siddet og ridset ruden eller et eller andet så var der helt sikkert nogen der var blevet sure, men jeg tror, folk bliver meget overraskede netop fordi der ikke er så mange der syr eller broderer eller strikker længere. Ja, bare det at jeg sidder og strikker i S-toget så får man da også sådan wow, hold da fest, ikke?! Ja, ja, der er det sådan at jeg tror at folk de sir jo hov hvad sker der lige der? Sidder hun og syr!? Altså,

det gør hun, hvorfor gør hun det? Det er mærkeligt, ikke? Folk passer sig selv, de lader meget sjældent deres nysgerrighed komme til udtryk.(E)

Den tavse reaktion og Es fantasier om hvad det er, medpassagerne vil sige, er en understregning af håndværkets betydning i kulturen. Det er sjældent, at nogen gør håndværk i det offentlige rum, så selv om der sidder en kvinde og broderer på togets gardiner eller i sæderne, er der ingen verbale reaktioner.

For Stockholms gruppen er det den positive overraskelse, der er det vigtige, og det er spørgsmålene til, hvorfor man gør det, og hvad man vil med det, der betyder noget. K siger:

Man brukar ju tänka, va folk tror när dom ser våra saker, men... Vi, vi har iallafall aldrig, aldrig, hört nån säga att dom tycker illa om de. Däremot e de ju nån, ibland har nån eldat upp saker å lite sådär men... Aa. Nu kommer ja inte ihåg va du fråga. (K).

Ja bryr mig inte, de kanske inte e de viktigaste, att få reaktioner, de viktigaste för bak till frågan innan, de e ju nästan hur trevligt å roligt å bra man har de själv, de e nästan viktigare än va andra tycker. Dom får tycka va dom vill.(K)

I følger op og begrundet drivkraften bag aktionerne med at den lykke, hun eksempelvis har oplevet hos nogle børn, gør at selvom hun aldrig kommer i den park hvor hændelsen fandt sted igen, er bevidstheden om lykke nok for hende:

Ja tycker att de e roligt att få dom här reaktionerna, men de e inte de som e drivkraften. De e härligt när... Ja alltså ja berättade ju om dehär barnet, som blev så lycklig över dom här blomstergirlangerna i trädet. (I)

Så att de e ju inte viktigt att jag, att jag får reaktionen, utan att ja vet att när ja sätter den där, även om ja aldrig kommer till den platsen igen, så vet ja, att dom som e där, dom blir glada. (I)

S fortæller om en uventet reaktion blandt sine kolleger på sit arbejde. Hun arbejder i en bank og oplevede følelsen af at blive set som anarkist:

Ja hade me den här på jobbet just, å liksom de kan ja, för ja jobbar på bank, å de tycker ja e lite stelt liksom, jämfört när ja håller på me dehär, ja känner mig som en liten anarkist när ja kommer hit ibland, jämfört me å va där. Eller ja hade me dom just för att ja skulle hit ikväll, å då ja, tog ja upp dom liksom, men ja trodde aldrig, eller ja, de e klart ja skulle få nån typ av reaktion men alltså så mycket hade vi inte skrattat på länge! Ja tror de va ganska oväntat...(S)

N fortæller om reaktioner, der handler om spild af tid og garn, hvilket hun afviser ved at sammenligne med madlavning. Sammenligningen føres over i det basale behov at spise for at tilfredsstille sin sult:

Someone told us that "What a waste of money and time and yarn." And I think, it's not a waste of time and money, because someone could cook something special, and they'll eat it. Isn't that a waste of money, and time? I think it is, hehe. Just like it's a waste of time knitting. (N)

Og N fortsætter med at påpege, at omtalen i medierne af hendes tekstile graffiti forårsager en positiv respons fra mennesker hun kender:

I just want that people see them, and maybe think "What is that?" and maybe smile. But I think that almost everybody knows what they are, because they have been in the newspapers, and... Someone told me that she has seen of my graffiti's, and she was that "Oooh I have to tell you, I just saw one" and... They're so excited. But...(N)

På spørgsmål om hvordan det føles, svarer N:

Of course it feels good. That people see them. (N)

KS får også reaktioner på grund af medieomtale. Mennesker genkender ikke hendes navn, men derimod hendes ansigt eller den tekstile graffiti, hun har sat op rundt om i byen, hvor hun bor:

If my name's on the paper, nobody remembers the name, they always remember the face or the things that I'm talking about. So... That was my reason. I do, I'm not like, trying to get famous or anything, I'm just, they just... I'd rather talk about the knit graffiti than myself. (KS)

Interviewer: "And what does it mean to you? The reaction?"

There is no any great messages or meaning, I see knit graffiti's something soft and cute that makes people smile. (KS)

But I've done so many! I've done 150 so... And most of them are in T (city in Finland).....So I don't want them to be in every place, that'd be boring, so I have to go spread the work, that's why the map came, and tell me ok there's nothing in here, I'll put something in here. (KS)

KS har organiseret sin tekstile graffiti; hun har med knappenåle kortlagt hvor i byen de findes, så hun kan sprede dem og huske hvor de findes. KS plejer sine artefakter, idet hun skifter dem ud med nye når de gamle er blevet slidt af vejr og vind. KS medbringer altid nogle nye i sin taske sammen med nål, saks og tråd, så hvis hun ser et sted, hvor der mangler et tekstilt udtryk, kan hun handle med det samme. Hendes kort er både en dokumentation af og en kortlægning over, hvordan byen er udsmykket med hendes tekstilgraffiti. På foto 15 ses KS i gang med at udskifte et artefakt. KS gik rundt efter sit kort over sine artefakter og medbragte erstatninger for de der var blevet slidt af vejr og vind. Her ses et stykke julepynt sat op om sommeren for at huske alle på at der kun er et halvt år til jul.

Foto 14. KS hænger julepynt op for at glæde indbyggerne i T. Foto, Marie Koch. Juli 2011

Ingen reaktion

Denne underkategori er taget med for det første for at understrege det faktum at man som aktivist ikke forventer at få en reaktion, når man går ud og intervenserer i det offentlige rum. For det andet for at understrege den forklaring som aktivisterne giver på, at der ingen reaktioner kommer. I siger ”sen vet man ju inte om det påverkar”, mens N siger at hun ikke forventer nogen reaktion; hun bruger bare det offentlige rum for at skabe noget sjovt:

Folk passe sig selv meget såååh det er lidt sjovt /.../ Folk passer sig selv, de lader meget sjældent deres nysgerrighed komme til udtryk, men jeg tror folk bliver meget overraskede netop fordi der ikke er så mange der syr eller broderer eller strikker længere. (E)

I never thought that it's some kind of message to the world or something like that, it's just... I made it for fun. (N).

Hvortil interviewer spørger: ”You made it for fun?”, og forklaringen får nu en ny dimension, nemlig at hun gør det for at slippe af med overskudsgarn, og at hun allerede har strikket nok af vanter og hatte:

Because I could knit and I have lot of yarns, and too many mittens and hats already, hehe.... And I want to do something. That's it. The story, hehe. I don't what to do anything ehm... aggressive, just positive things, like flowers and... haha... No, I mean just a... like yellow and red and blue, no... no pastels. (N)

Interviewer:” Yeah I understand that. So it's a signal?”

Yes.. (N)

Interviewer: Do you think it's another way to speak?

No, I have no... no things that I want to tell why am I graffiti's. I don't have any... that kind of thing, hehe.(N)

Interviewer spørger endnu en gang ind til budskabet om at lave aktioner for sjov og om reaktionener: "You just want to make fun, and people happy?"

Yes. And I'm afraid of if I put some message on them, that someone would... start thinking it's... it's umm... More than this great graffiti's, aaah I can't explain. But I don't want to... make people think that I try to tell something. It's not good. (N)

N vil ikke virke anmassende på andre mennesker. Hun mener ikke selv at der er et budskab, hun vil blot skabe noget sjovt for andre, det er bare noget hun gør. Hun siger at hun er bange for, at et budskab vil være mere ligesom den 'store graffiti', og det er noget hun ikke kan forklare. Hun bryder sig ikke om at andre skal tro, at hun vil noget, for det er ikke godt. I diskussionen om, hvorvidt det er lovligt at aktionere, siger N senere at politiet ser igennem fingre med tekstilgraffiti. KS siger, når talen falder på reaktioner, at de er interessante, men at man overser det helt specielle ved håndværk, nemlig det hun kalder 'the mind thing':

Yeah, that's interesting. Yeah. Because there's so much more on crafts, than just doing them. It's, it's the mind thing, they totally forgot the mind thing. (N)

At udføre aktioner er et glædesbudskab, som efter flere aktivisters mening ikke er et budskab i sig selv. De argumenterer for at det er en følelse og ikke noget, der kan materialiseres på anden måde end gennem et smil og en oplevelse. Interessant er det, at 'the mind thing' ligeledes er en refleksion over en følelse eller en handling.

Følelser

En følelse er en sindstilstand eller en forestillings personlige betydning for et menneske (DSDE, 2001). Følelser er med til at påvirke og forme den måde, hvorpå mennesker forstår og omgås hinanden og virkeligheden på. Følelser er vigtige for menneskets sociale samliv og mentale sundhed. I den klassiske forståelse af følelser sættes følelsesmæssig identifikation og forståelse sammen med erkendelse, og vi ser at følelser kan være kendetegnende for en persons karakter og være medvirkende til at give personen en følelsesmæssig forståelse af for eksempelvis et andet menneske og årsagerne til dets handlinger. Følelser kan betegne oplevelseskvaliteter, der ledsager andre følelser såsom let, munter, sprudlende, lys, irriteret osv. Således kan en følelse være en ledsagelse til en anden tilstand, idet den anden tilstand karakteriserer den første følelse. Man kan tale om følelsesmæssige stemninger, når en følelse opstår igennem en oplevelse og er forbundet til bestemte genstande eller begivenheder. I følgende citater kan man læse, hvordan aktivisterne glæder sig over reaktionerne på deres budskaber, og at det især er følelserne i reaktionerne, der er vigtige.

Folk blir ofta glada. De e så ooh. Att man också, att dom stannar upp och att dom blir glada. Mm. Båda saker, att man kanske stressar ner lite, och att man blir glad å att de e nånting lekfullt, man tänker gud va kul dom måste ha när dom gör de här. (BL)

BL's udsagn følges op af V og KS:

Det er vigtigt at gøre det, fordi det fører til at folk stopper op og tænker over tingene.(V)

I just think that knit graffities are fun, to do and to see...(KS)

V taler også om den glæde, hun selv føler:

Få dem til at tænke over, Hvad, som er accepteret at gøre, er så forskelligt, Måske fordi jeg ikke er et barn længere. Man bliver helt overrasket over, hvad folk tænker. Det betyder noget hver gang der sker et ryk med ens ting. Den gang man gør det.....så de eksisterer når jeg laver dem, når jeg hænger dem op, når jeg tager billeder af dem. Det kan jeg godt lide. Jeg tænker de har deres eget liv for at give menneskene noget som kan være med til at skabe en slags lykke.(V)

Det er vældig personligt og det tager ganske lang tid. Så tænker jeg, at de nok hænger i nogens hjem. Jeg syntes det er utrolig værdifuldt.(V)

N, der arbejder indenfor et naturvidenskabeligt felt, siger om sine følelser for at aktionere:

Yes. It gives, but... I have thought it myself too, why? Because science is so different thing than crafts, but I just love them both. And I think it's good to do at home something totally different than at work.(N)

Hvorimod KS taler om, at man skal være en lille smule skør for at lave aktioner, idet det ikke er normalt at aktionere. KS mener, at en sådan form for udtryk kan knyttes til følelsen af at være gal:

You have to be... I said to somebody, you have to be a little bit crazy to do knit graffiti's, because it's...(KS)

Interviewer:"It's not a normal activity?"

It's not a normal thing, no. (KS)

Informanterne taler om glæde og lykke, som er følelsesmæssige stemninger, og i denne sammenhæng er det interessant at håndværk uden diskussion knyttes til positive følelsesmæssige stemninger. Hvis den uventede oplevelse, et individ får af at se tekstilgraffiti, tilfører individet en stemning af glæde, skabt af overraskelsesmomentet og af konnotationen til den normative forståelse af at gøre håndværk, så opnår aktivisten at få sine medmennesker påvirket gennem følelser.

Kærlighed til håndværk

Blandt følelser findes kærlighed, der er beskrevet uddybende, da følelsen spænder over alt lige fra en kortvarig og overfladisk sympati til en af de mest dybe og varige følelser, et menneske kan opleve. Blandt kærlighedens mange retninger findes også individets evne til at rette følelsesmæssig energi mod ideer eller forestillinger. Det er eksempelvis muligt at rette kærlighed mod en traditionsbunden forestilling som at gøre håndværk. Kærlighed er et begreb, der

er formet kulturelt, og derfor varierer opfattelsen af kærlighed mod og mellem mennesker, ideer og forestillinger, fra kultur til kultur (DSDE, 2001).

E beskriver sin kærlighed til broderiet ved at sige at hun altid har holdt enormt meget af det, samt i sin refleksion over hvilke følelser hun har, når broderiet bliver fjernet fra stedet, hvor hun har placeret det:

Det er nok fordi jeg altid har holdt enormt meget af broderiet og så synes jeg at det er synd for broderiet at det bliver holdt fast i den der ramme, det med puder og korssting og klokkestreng og brilleetui og hvad det nu ikkkke er, så kaminer og alle de der broderier. Det er sjovt, ikke?.....Ja, det har jeg også tænkt men jeg tror folk bliver meget overraskede netop fordi der ikke er så mange der syr eller broderer eller strikker længere. Jeg syntes det er ærgerligt selvfølgelig at de bliver fjernet, jeg håber da klart at det er private folk der tager den med hjem og hænger den op eller syr den fast på et eller andet de har hvad det nu kan være det ved man jo ikke.?(E)

K beskriver sin ensomhed inden hun fik venner, der havde samme kærlighedsforhold til håndværket som hun selv:

Men då va ja ganska ensam, så ja började lite själv, Å sen e de ju roligt å hålla på.
(K)

Men sen e de ju roligt å ha, som vi har haft några grejer me på tv, å man får sitta där å kommentera dom saker på tv å vi har suttit å tittat på... De e roligt, følelser, då hajar folk till å blir jätteglada å överraskade, å vaknar till å folk pratar med varandra å...(K)

Hvor S betegner sin stille kærlighed til at gøre håndværk som meditation:

Alltså ja kan nog fundera mycket tror ja, över annat. Jamen de e lite som meditation för mig å jobba med handarbete. Aa.(S)

BL beskriver sin kærlighed til håndværket som en leg med selvbestemmelse, hvor der er frihed til at vælge hvordan udtrykket skal være:

Näe. Mm. Ja tyckte de va lite gulligt, för de va en, de va som en söt rosa blomma. ...Men också för att poliserna...de e ett rum som vi har, där vi har jätteroligt, där vi leker och där vi bestämmer själva. Mm.Aa. Och det tycker ja e befriande, ja, att de inte e nått som ligger fint i en låda...(BL)

Og KS forklarer direkte, at hun elsker graffiti, fordi hun dér finder frihed til at lade sin fantasi flyve og samtidig gøre andre mennesker glade og lykkelige. Desuden nævner hun en ekstra dimension, da hun forklarer kærligheden til at lære noget nyt:

I love knit graffities because you can do anything and use anykind of stuff, you can really let your imagination fly :), I see knit graffities something soft and cute that makes people smile, I immediately googled knit graffities and fell in love right away! In particular I love when people are telling me if they have seen my work on the street, I just think that knit graffities are fun, to do and to see. I love doing small knits. I don't have the patience to do bigger things like sweaters. I love how I can still learn new patterns and techniques without doing something huge.(KS)

Aktivisternes følelse af kærlighed vender sig mod processen i at gøre håndværk, resultatet, kommunikationen med andre mennesker og de følelser af blødhed og glæde, som tekstilgraffiti vækker. Hvis følelsen af kærlighed kan defineres som individets evne til at rette følelsesmæssig energi mod ideer eller forestillinger, forstærkes den følelse af de mange kvaliteter, der tilskrives at gøre håndværk i en aktivistisk sammenhæng.

Sammenfattende kan man sige at aktivisterne er klar over den ulovlige handling, og at de i forhandling med sig selv vurderer, at handlingen ikke er ulovlig nok til at de kan rette sig efter, at det faktisk er ulovligt. Loven gradbøjes til aktivistens egen fordel. Deres argumenter handler om at det ikke er så skadeligt som graffiti der er malet, hvilket bekræftes af udsagn fra politi, som de har spurgt. Udenfor interviewet fortalte den ene finske informant, N, at det finske politi havde sagt til hende at hvis det ikke var ulovligt at smide papir på gaden, hvordan kunne man så mene, at det var ulovligt at sætte strik op på et gelænder? Uden sammenligning med affald kan det konkluderes at brugen af det offentlige rum også gradbøjes af ordensmagten.

Tema 3 Sociale medier

Sociale medier er kendetegnet ved at kommunikationen mellem medie og den, der bruger mediet, involverer begge parter. Historisk set er medier som TV, radio og hjemmesider en måde at envejskommunikere på, idet afsenderen sender meddelelser til modtageren, som modtageren ikke direkte har mulighed for at tilbagekommunikere. De kommunikative kriterier er en mulig måde at karakterisere sociale medier på. En anden er det faktum, at sociale medier har nogle indbyggede muligheder for at sprede budskabet viralt, således at det spreder sig selv ligesom spredningen af eksempelvis en virus. Indenfor sociale medier findes en lang række af mulige fora af hvilke aktivisterne især anvender blogs, Flickr og Facebook. En blog giver mulighed for at diskutere emner med bloggernes læsere, hvilket er en mulighed aktivisterne omtaler for at få feedback på deres aktioner. Karakteristisk for bloggen er at indlæggende er underholdende, informative og interessante, hvilket gør at læseren af bloggen bliver på siden og kommenterer. Følger man en af de blogs som aktivisterne er indehavere af, får man som læser et fint indblik i den aktivistiske verden samt mulighed for at se kommentarer fra andre brugere.

Facebook er et andet socialt medie, der også fungerer som et socialt netværk. Med mere end 500 millioner brugere verden over – alene i Danmark mere end 2,5 millioner ud af ca. 5. millioner indbyggere – er Facebook det mest oplagte sociale medie, hvis man vil kommunikere med venner og lave social marketing. Facebook giver mulighed for at dele oplevelser, billeder, video og events. Derudover kan man som bruger skabe sin egen profil, der målrettes til det sociale marketingsprojekt, man måtte have. Det betyder, at Facebook er en blanding af private og professionelle sider, og aktivisterne bruger typisk Facebook til denne blanding af oplysninger til venner og til aktivisme-

interesserede. Facebook siden er ligesom bloggen skrevet under pseudonym, sådan at den sociale identitet er knyttet til den aktivistiske identitet. Facebook omtales i medier som et sted hvor individet har mulighed for at blive set, hørt og rost, men Facebook har – især når det bruges professionelt som aktivist – vist, at aktivisten kan kommunikere med en enestående rækkevidde globalt. Også Facebook er kendetegnet ved den virale evne til spredning, som omtaltes under beskrivelsen af bloggen.

Et sidste medie, som bruges af aktivisterne, er Flickr, der er et medie henvendt til deling af billeder og videos. Flickr er ikke så tekstbaseret som bloggen og Facebook. Det vil sige at man kan placere sine billeder og lade dem tale for sig selv. De omtalte medier er alle medier for social interaktion online på internettet. Der er tale om et samspil mellem forskellige aktører: på den ene side den aktør, der bestemmer og identificerer eksempelvis en Facebook side, en Flickr og en blog, og på den anden side brugeren af det enkelte medie. Der er tale om tovejskommunikation i en interaktiv dialog. Det vil sige at de sociale medier er en blanding af teknologi og social interaktion og at de genererer nyttige informationer for brugeren. Karakteristisk for sociale medier er at der er nem adgang til dem, de er lette at anvende, og de skaber nemt dialog.

Blog, Flickr

Aktivisterne fortæller om deres anvendelse af sociale medier hvor de i en kort tekstlig form kommunikerer med andre. KS, der er midaldrende, bruger sin mailadresse til at få kontakt til andre i det offentlige rum. Hun siger:

Men då va de, vi hade givetvis våran mejladress på den, och vi fick... ett mejl från nåra som bodde i närheten. (K)

KS bruger aktivt Flickr og skriver i en mail til intervieweren:

I have some of my work in Flickr, but not all. I use Flickr to store all my photos, so I'll upload them all at ones (like ones a year!). I don't consider myself so big star that I should start a page on Facebook :D. I get some comments to my blog and I welcome all of them! In particular I love when people are telling me if they have seen my work on the street, because then I know that they are still there. I just don't have the change to check all my work afterward.(KS)

Hun forklarer, hvordan hendes fremgangsmåde er:

I'll choose a place, try if my work fit, sew fast, take some pictures and leave. (KS)

Som forsker kan man gennem sociale medier både opdage nye aktivisters handlinger, følge med i dem der allerede er i gang, og kommunikere med aktivisten om hendes arbejde. Det er også gennem de sociale medier, at forskeren har mulighed for at få en personlig kontakt til aktivisten.

V er både på Flickr og har en hjemmeside. Hun beskriver kommunikationen gennem sociale medier således:

Nogle finder billeder fra min hjemmeside, som de lægger på deres egen blog og fortæller videre om det.(V)

Facebook

Til spørgsmålet fra interweren:”Får du nogen respons via din Facebook?” svarer BL:

Aa, de får vi. Inte så väldigt mycket. Å faktiskt, när jag gör nånting politiskt, då e de knäpptyst. Helt knäpptyst. Å ja tycker de e så tråkigt. Mm. Ja blir frustrerad över det, varför vill ingen kommentera? .....Näe. Men dom vet kanske inte va dom ska säga. (BL)

Reaktionen på den politiske manifestation – som at aktionere mod nedlæggelse af gamle huse, svømmebade og lignende i Stockholm – bliver mødt med tavshed, og BL forklarer det med at modtagerne måske ikke aner, hvad de skal sige. Hvorimod BL svarer på spørgsmålet: ”Du taler til dine medborgere om overforbrug og om de budskaber, du vil ud med. Hvad får du igen?”.

Ja, va dom, va dom ger tillbaka? Jaa... På bloggen e de ju väldigt mycket bara såhär superlativ, eller jättefint, skitbra, kör hårt! Sådär. Men när vi e ute just, då e de ju främst män tycker ja, som frågar, dom vill ha svar. Va e dehär för nåt? Varför gör du dehär? (BL)

Intervieweren fortsætter: ”Fik du nogen reaktion?”

Jaa, för då vi gjorde en radiointervju då när ja satte upp domdär, å då va de nåra stycken. Vi stoppade nån å frågade, va tänker du om dehär? Men de va en kvinno, som hon fattade ju direkt å hon pratade jättemycket om dehär å så...(BL)

Mens N om sin blog siger:

And maybe, of course, because I have a blog, it's good to have something to write about, so...(N)

Interviewer:”You produce news? You make news for the blog, by doing it?”

Yes! (N)

KS siger om inspirationen til at lave aktioner, at hun fandt den på internettet:

/.../ When I first saw them in the internet, I thought that they were really... It would be really, really nice for me, to walk in the street, and see a knit graffiti. It rarely happens, because most of them are mine, so I know that they're there, but... I've seen couple of times, walking in the street, I've seen some else's work, and I always smile, when I see it. So... I think... I don't know. It's just...(KS)

Interviewer:”It made you happier?”

Yeah, yeah. So I thought that maybe somebody else is... Because when you are walking on the streets, especially in the wintertime, when it's, it's... dark, and snow and everything, and it's depressive and everything. It would be nice to see something soft and beautiful /.../ In the middle of the grey day.(KS)

Sammenfattende kan det konstateres at udsagnene konkludere at aktivister bruger internettet som både inspiration, en mulig måde at kommunikere på og et

middel til at forklare deres aktioner mere præcist. Som beskrevet er sociale medier en kommunikationsform, der er let tilgængelig, informerer brugeren og i denne sammenhæng opdaterer brugeren. Fælles for de aktivister der anvender sociale medier er formen er mere en dokumentation af deres handlinger end en kommunikation med andre. Forstået sådan at der er ikke lange meningsudvekslinger på nogle af de beskrevne sociale medier.

5.2.4 Konklusion på Dimension 2 Budskab

På lygtepælen kan man se et budskab i form af en strikket cylinder. Det er op til den, der ser budskabet selv at tolke det. Måske kan man som medborger få hjælp til en mulig tolkning gennem en seddel på artefaktet, som henviser til en blog, Facebook eller lignende, og/eller gennem et broderet budskab på artefaktet, eksempelvis 'Shopporexisme' eller 'Godt Nytår'. Aktivisten ønsker at bringe budskabet ud til sine medborgere og derved tage ansvar for den verden, aktivist og modtager lever i. Aktivisten bruger artefaktet som en kommunikationskanal på linje med en kommentar på en blog, Facebook eller lignende.

Et mål for aktivisten er at bringe forandring i verden, og budskabet er redskabet til at nå målet. Vi ser at aktivisternes mål er meget brede, når de spreder sig over store felter, som at gøre håndværk og at bevare håndværket, til at diskutere og pointere vigtigheden af en bæredygtig købekultur.

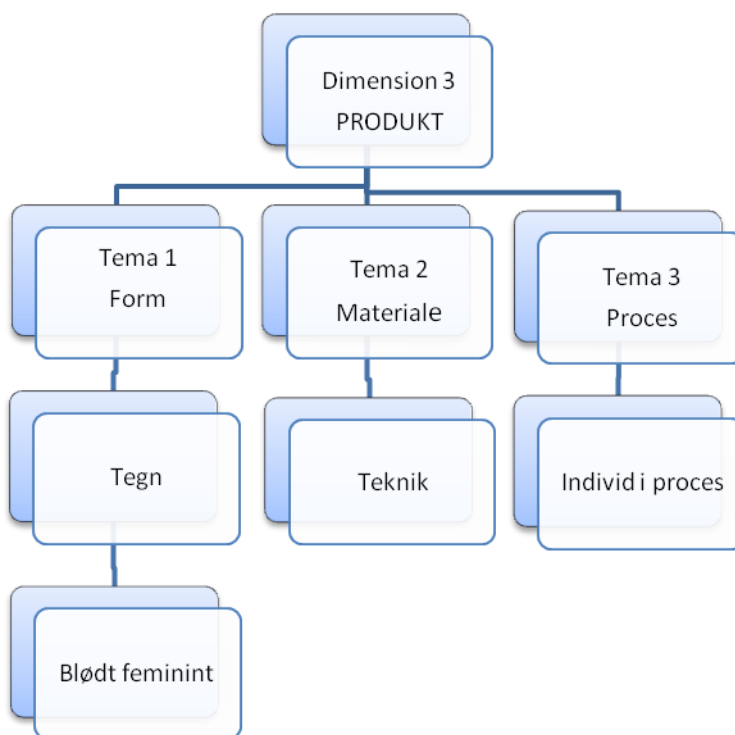
Taler et individ, her aktivisten ud i det offentlige rum og gennem sociale medier, rammes aktivisten en diffus modtagerskare. Aktivisten ved ikke hvem der færdes på gaden, og man ved ikke hvem der finder éns blog på internettet. Det er derfor interessant at der er reaktioner, man kan forske i, mens de interviewede aktivt formulerer ikke-reaktion. Aktivisterne oplever, når de aktionerer i dagslys, at mennesker går forbi uden at reagere, hvilket også er en reaktion i sig selv. Det kan karakteriseres som en markant reaktion, når man tænker på den glæde alle aktivisterne har formuleret som et mål. Ikke-reaktionen kan også skyldes at artefaktet skaber følelser som ikke bliver materialiseret i form af en kommentar eller et smil. Følelser er for aktivisten knyttet til glæde og lykke, og som politisk mål er det en høj ambition at ville skabe et samfund med så positive værdier. Det samme kan siges om den kærlighedsfølelse, som aktivisterne også forsøger at skabe. Og man kan gentage, at hvis følelsen af kærlighed kan defineres som individets evne til at rette følelsesmæssig energi mod ideer eller forestillinger, så forstærkes den følelse af de mange kvaliteter, der tilskrives at gøre håndværk i en aktivistisk sammenhæng. En anden tolkning af en ikke-reaktion er, hvis man f.eks. ser en person der sidder og broderer på inventaret i en togvogn, kan man risikere at afsløre hende, hvis man kommenterer det eller blot smiler, da tog billettøren eller andre medpassagerer kunne overhøre kommentaren. Det kunne føre til at kommentaren blev afslørende for handlingen. Det er interessant at se hvordan en ikke-reaktion – det at tie – i dét perspektiv kan ses som en måde at acceptere og (måske endda ligefrem) gøre sig medskyldig i den ulovlige handling.

Aktionsrummet for aktivisten er det offentlige rum samt de sociale medier. Begge rum hænger sammen, fordi den aktivistiske aktion først skal udføres i det offentlige rum, inden den dokumenteres gennem medierne. Aktionernes ulovlighed gradbøjes af både aktivisterne og af politiets udsagn til aktivisterne. Der findes ikke dokumentation for, at en håndværksaktivist har fået en bøde eller en dom. Ser man på mulighederne for at følge de budskaber, som aktivisterne sender ud – selvom man ikke bor lige i et område hvor der aktioneres – må man sige at de sociale medier er et meget vigtigt led i den aktivistiske handling. Det budskab, en aktivist kommunikerer på en gade i Helsingfors, har via de sociale medier en langt større rækkevidde end blot de mennesker, der mere eller mindre tilfældigt er på den gade i det tidsrum, hvor artefaktet findes. Den lokale aktion er begrænset og forstørres op af den globale mulighed, der findes gennem internettet, hvor mennesker over hele kloden kan følge en aktivists handlinger i Helsingfors. Adgangen til internettet er ubegrænset i tid, og derfor kan dokumentationen findes på internettet i et længere tidsrum, end en strikket cylinder bliver siddende på træet eller lygtepælen.

5.3 Dimension 3 Produkt

At producere kommer fra det latinske ord *producere*, som betyder at føre frem, at frembringe, *pro plus ducere*, at føre og at lede. Det bruges om noget, der er fremstillet, frembragt og/eller fremskaffet, og kan sammenlignes med et produkt. At producere er at fremstille et produkt med salg for øje. I denne sammenhæng bruges begrebet produkt som betegnelse for det artefakt som aktivisterne frembringer.

Figur 7. Dimension 3, Produkt med temaer og underkategorier

Når V beskriver sine aktioner, er hendes overvejelser om artefaktets kommunikative funktion medinddraget. Hun siger:

Jeg ville lave en en vimpel, men den ville blæse, så hellere lave et bånd, der er filtet og med bogstaver, hvor så jeg ville lave en vimpel, men den ville blæse, så hellere lave et bånd, der er filtet og med bogstaver, hvor der stod udtrykket: ”Hold på hatten!”(V)

E arbejder meget med broderi og syning, og hendes overvejelser lyder sådan:

Jeg har også broderet en masse på tøj og sådan, der er lidt mere aktion over det, hvilket der jo normalt ikke er over broderi overhovedet, hvis man hænger dem op et sted hvor der er mange der går fordi der er mange der ser det. Meen man ved ikke hvor længe det hænger der. Det er helt klart ulempen ved stof fordi selv om jeg limer det fast kan jo stadigvæk hive dem af hvor hvis det er ...de her ’paged ups’ i papir, de bliver jo limet op, men hvis folk prøver at tage dem af så går de jo bare i stykker og så får de kun et lille hjørne af dem. Så stof lapperne er enormt nemme at fjerne.(E)

Den svenske gruppe fortæller om deres inspiration til at aktionere med det formål at sætte fokus på hundeposer, noget der frembringer smil:

Eeh... å jag började stick, alltså som aktivist dårå, när ja träffade K, å hon hade stickat in en bajstunna, vet du va de e? Där man lägger påsen man har plockat upp bajs från hunden, en sån ful plåttunna. Den hade hon stickat in.(I)

Man kan også vælge et skønnere udtryk som at dekorere en parkbænk:

De som ja tänker på e när vi stickade in en parkbänk, som en prinscesstårta Och...! Jaa. Bara ryggstöder i å för sig, men me rosor å alltihopa på. (I)

Og K fra gruppen tilføjer om produktet:

...så att till exempel bara en vanlig lyktstolpe e ju intetsägende, om man... går förbi i en park å de e många lyktstolpar, men sitter de helt plötsligt en randig två meter lång mudd runt den, då hajar folk till å blir jätteglada å överraskade, å vaknar till å folk pratar med varandra å.... ... Då, då e har helt plötsligt lyktstolpen fått ett annat liv, de har blivit en personlighet, nästan.(K)

E arbejder meget med håndarbejde og har ”arvet en masse gamle broderiprøver og ting og sager”, for det meste broderede puder, fra sin farmor. E siger:

Det er min nu afdøde farmors gamle puder åhm nogle af dem var ikke monteret det var ligesom der det startede åhm og jeg tænkte, personligt synes jeg selv de er død kedelige og jeg vil aldrig nogen sinde bruge dem som de er åh og jeg kender ikke nogen der ville og det er på en eller anden måde det sammen som du ved åhm når man tagger med spraymaling eller man laver graffiti. (E)

Jeg havde jeg alle de der gamle korsstings prøver og ting og sager fra da jeg var lille som jeg tænkte, de bliver alligevel aldrig brugt til noget og så kan lige så godt komme ud og (fniser)og ja blive beundret i den store verden jeg havde masser af tid i togene til at sidde og brodere orme åh og så har jeg broderet, det var de gamle bumle toge der og så har jeg så broderet på gardinerne åh ! ...åh og så har jeg en enkelt gang været på en sådan et weekendkursus, hvor jeg har broderet på vattæppet der var på værelset og ...(E)

BL fortæller om at klæde en statue på med strikket tøj. Her er produktet meget konkret; nemlig at klæde nøgne metalliske kvindelige statuer på med tekstiler:

Å även när de gäller statyer å sådär som finns, vi har klätt in en del statyer. Så e de ju väldigt mycket heroiska män, eller så e de vackra, nakna kvinnor, som ska behaga. Aa. Så de behövs, tycker ja. Att tjejer, kvinnor får synas. Mm. (BL)

Det læses ud af de forskellige udsagn, at hensigterne med produktet er mange. Overordnet kan man sige at der er tre hovedtendenser: for det første at skabe skønhed i omgivelserne, for det andet at genbruge og genoplive gamle teknikker i nye kontekster og for det tredje at klæde statuer af nøgne kvinder på.

Tema 1 Form

En form er en samling af udtryks- og virkemidler, der kendetegner et kunstnerisk værk, en kunstner eller en stilart (ODS, 1966). Man kan gå dybere ned i definitionen og finde definitionen af stil: et særligt præg eller helhed af særlige kendetegn som nogen eller noget har, fx med hensyn til form, skikkelse, udformning, type, smag, fremgangsmåde eller metode (ODS, 1966). Med udgangspunkt i disse definitioner har forskeren læst aktiviteternes udsagn igennem

for at se, hvilke valg de har truffet i forhold til deres formsprog, relateret til deres ønske om at kommunikere et budskab.

Interviewer spørger BL: ”Tænker du på form?”

Aa, de gör ja då. Aa. Då e de mer så här, att ja ser nåt som redan finns, som ja vill lyfta fram. Aa. De e de. De e som, de e komplement för att de mesta vi ser är ju ändå gjort av människor. Å även när de gäller statyer å sådär som finns, vi har klätt in en del statyer. (BL)

I mener at eksempelvis lygtepælene i det offentlige rum er oversete former, man kan blive bevidst om når de bliver beklædt med strik og får tilført en æstetisk vinkel:

De e bara saker som fyller en funktion, men ingen har tänkt på att de ska va estetiskt tilltalande eller så, så att till exempel bara en vanlig lyktstolpe e ju intetsägande. I)

E er optaget af at anvende sin arv fra farmoderen og at bevare det broderi, hun selv er glad for at gøre. Men hvor skal hun gøre det, spørger hun sig selv og svarer:

/.../ men jeg kan jo ligesom ikke gå ud og brodere direkte på en væg , men så tagger jeg i stedet for på en pude eller på noget der eksisterer i forvejen. (E)

At *tagge* betyder at sætte sit aftryk i form af sin signatur. Ordet er kendt fra graffitimalernes sprog

Det der kendetegner aktivisternes formsprog er, at de blander de traditionelle tekstile udtryk med en specielt udvalgt form fra det offentlige rum. Formen kan være en lygtepæl, en parkbænk eller en husmur, som får påklistret en tagget broderet pude eller noget tagget strik. Den traditionelle funktion af eksempelvis broderi transformeres til et broderet tag, klistret op på en husmur.

Tegn

Ifølge Ordbog over Det Danske Sprog er et tegn: en sammensat, skematisk figur samt en enkel billedlig gengivelse af den betegnede ting. Oversat til nudansk kan et tegn beskrives som en stiliseret gengivelse af en ting. Det er noget vi især kender fra arkæologien, hvor tegn som hjul, hammer og/eller skål konnoterer til den nordiske mytologi. Vi ser det samme i kristne kirker, hvor kors, anker og hjerte bruges som kristne symboler. Det er især de billedlige tegn, der tænkes på i afhandlingen, men der tænkes også på de tegn som budskabet afsender indirekte. De billedlige tegn, som aktivisterne bruger, er i korsstingsbroderierne blevet til figurer som eksempelvis en orm, der i løbet af de mange gange ormen optræder i danske tog, udsiger i en slags taleboble med et eller andet budskab. E siger om sin orm:

Ormen, jamen det er sådan en glad lille fætter, der kan snige sig ind alle vegne. For mig ja er det et symbol på glæde altså en orm er en der får folk til at smile på en eller anden måde. (E)

Den indirekte betydning har flere facetter. V er optaget af at pege på det kapitalistiske samfunds negative sider og forklarer sin brug af tekstilgraffiti således:

Det fremstår også som en modpol til det kapitalistiske samfund, når man bliver mødt af et budskab der ikke er kommercielt. Mine ting bryder det kapitalistiske mønster og er betingelsesløse i det, de ikke koster noget. (V)

V's tegn til sine medborgere er det betingelsesløse i at aktionere med et nul-omkostnings-projekt, at de skal få øjnene op for hvad de mødes med af kommercialisme i gadebilledet. Her bruger E det tekstile, traditionelle udtryk som et tegn i det hårde gadebillede om noget blødt og ufarligt – med en konnotation til farmor- og mormor-fornemmelser. E siger:

Det er blødt og det er rart og dette er helt vildt uventet i en sådant et hårdt gademiljø og sådan altså beton og mursten og så og det gør ikke nogen skade overhovedet og så er det syet fast rundt omkring et eller andet er også jo jeg limer, jo, så nogle af mine lapper op og så er det jo også det mindste af det det er jo.....men generelt så kan det jo pilles op igen eller trevles op eller hvad det nu kan og alle kan forholde sig til strik og broderi, nå det er noget min farmor eller min mormor eller min mor eller en eller anden. (E)

E får samtidig med henvisning til det ufarlige, farmoragtige og bløde understreget at det er noget, alle kan forholde sig til. Det kan desuden let fjernes og er uskadeligt.

BL har tagget en politibil under en aktion, og hun svarer på spørgsmålet fra interviewer: "Du har sat et tag på en 'polis bil'?"

Ja. Det har jag, hihi. Men det var ju under väldigt speciell omständighet, så de va i och med dehär ...badet. Aa. Å då va de polisavspärning, de va ju flera dagar, och de va poliser hela tiden å vi pratade mycket med poliserna, å ja pratade om stickgraffiti me poliserna, å då kändes det liksom som att men ja kan göra dehär nu, de kommer inte hända nånting. Näe. (BL)

Interviewer: "Var det en lyserød gris?"

Jaha, själva. (BL)

Den lyserøde gris er en gris fra et børnerim, som har en linje, der lyder: "Polis, polis, potatis gris!", og man kan i denne sammenhæng se at BL her kommunikerer med politiet via et ufarligt børnerim, samtidig med at hun udfører en ulovlig handling på en af deres biler.

KS er forsigtig med ikke at ødelægge noget eller irritere nogen med sine aktioner. Hun er klar over at handlingen i sig selv kan være skadelig på grund af den forstyrrelse den forårsager, derfor sætter hun ikke sine artefakter op der, hvor det kan distrahere i trafikken:

I'll place my work to everywhere, but I don't sew them to traffic signs, statues, yards of private homes or other too official places where they might offend people. And if my work has been removed by someone I don't put a new one in the same place. (KS)

K derimod mener at hvis man ændrer den kedelige intetsigende lygtepæl og pakker den ind i strik, så skaber man en oplevelse der får andre mennesker til at samles, tale sammen og komme hinanden ved.

/.../ så att till exempel bara en vanlig lyktstolpe e ju intetsägande, om man... går förbi i en park å de e många lyktstolpar, men sitter de helt plötsligt en randig två meter lång mudd runt den, då hajar folk till å blir jätteglada å överraskade, å vaknar till å folk pratar med varandra å...(K)

Tegnene er mange og kontekstualiseret af stedet, hvor aktionen finder sted og artefaktet placeres. Man kan sige at der er en mangfoldighed af tegn, som bruges til at kommunikere med: orme, lyserøde grise, broderede puder og beklædte lygtepæle. Målet er mere ensartet, da det handler om at få andre mennesker i tale på en humoristisk måde, eksempelvis er den direkte konnotation til børnerimet, der handler om politiet, en kærlig måde at drille politiet på. Tegnet bliver her til et humoristisk drilleri i forbindelse med en ulovlig handling.

Blødt og feminint

Blød forstås i forhold til sin modsætning hård, fast, stiv, ru og grov (ODS, 1966). Man kan sige om et stykke silkestof, at det er silkeblødt. 'Blød' kendetegner de fleste tekstilers materialitet og bruges af aktivisterne i et modsætningspar med hård (som beton). En måde at ændre det hårde, offentlige rum er at tilføre rummet bløde tekstiler. Modsætningen til blød er hård, hvilket kendetegner noget som slet ikke eller meget vanskeligt giver efter eller er modtagelig for tryk. Hård er noget, der er vanskeligt at trænge ind i og omforme. Man bruger betegnelsen hård om et individ i fysisk henseende og i forhold til et individs karakteregenskab. Feminin kommer af latin feminina, der betyder kvinde (ODS, 1966). I dansk litteratur anvendes blødagtig som betegnende for en mand, der er feminin i sit udtryk. Hvis man bruger betegnelsen blød og feminin om noget, er det en ekstra understregning af en modsætning til det maskuline, der kendetegnes ved at være hård og maskulin.

Aktivisterne kender til de dikotome opfattelser og bruger dem på forskellig vis. BL siger:

Mm. Också de materialet, det mjuka materialet i den hårda gatubilden att man kan känna nånting mjukt då.....Ja, å de är Och de har det ju allti gjort då, hos alla kvinnor som har suttit och stickat och virkat hemma i hemmet, att dom sprider ett lugn genom å göra det, och dom flesta människor har ju en relation till stickat och virkat, dom har nån tanke, nån mormor eller nån kvinna eller nån... Oftast kvinna ju. Och att dom har goda associationer, att de e omtanke, att de e mysigt på nått sätt, mycket positiva. (BL)

Men de va en kvinno, som hon fattade ju direkt å hon pratade jättemycket om dehär å så..... Många har inget svar, dom kan inte svara. Näe. Många av dom, männen iallafall.Männen.The men. Not the women, but... Att dom... dom kan inte svara mig, dom har inget svar. Dom kan inte förstå, de. Näe. Men dom tror ju dom ju förstår att... Är de nån slags protest? Men dom kan inte tänka sig va de skulle va. Och grejen e att, ja vill inte heller stå å... Ibland så säger ja kanske

nånting, att de kan va ett sätt för en kvinna att ta plats liksom i... Eller ja. Ja kan svara nånting ibland, men oftast så vill ja inte svara. Kan han inte tänka själv, näe, synd för honom. Nämen okej lite så, ja tycker de e tragiskt. Men att ja vill inte göra nånting åt de heller. (BL)

E siger det samme, men på en anden måde, og hun konkretiserer sit udsagn med at beskrive betonen og brostenene:

Det er blødt og det er rart og dette er helt vildt uventet i en sådant et hårdt gademiljø og sådan altså beton og mursten og så og det gør ikke nogen skade overhovedet og så er det syet fast rundt omkring et eller andet er også jo jeg limer, jo, så nogle af mine lapper op. (E)

På det direkte spørgsmål, om kvinder reagerer anderledes end mænd, svarer K:

Män. Yngre män. Stannar ofta och tycker de e roligt. Om dom ser att vi... gör de, många invandrare, stannar å säger att de e... Ja. (K)

Det offentlige rums hårdhed spejles i tekstilernes blødhed, en bevidst italesat handling fra aktivisternes side. Det opleves som overraskende for aktivisterne, at mænd og kvinder adskiller sig i mødet mellem aktivisten og medborgeren, hvad angår reaktionerne på den aktivistiske handling. Aktivisterne forklarer dette med, at det kan være kendskabet til den tekstile verden, det traditionelle kvindelige håndværk, der gør en forskel mellem mænd og kvinder. Indvandrere og yngre mænd er dem, der er mest åbne overfor at forstå den tekstile graffiti.

Tema 2 Materiale

Et materiale er en ting, der anvendes til fremstilling af noget (ODS, 1966). Materiale anvendes især om stof, hvorefter noget fremstilles, og materialet er ofte det fremstillede hovedbestanddel. I afhandlingen er det tekstiler der er hovedbestanddelen, når det gælder materialevalg. I den forbindelse skal det pointeres at det er tekstilernes bløde egenskaber, der udvælges, hvad valg af materialer angår. BL siger:

/.../ Mm. Också de materialet, det mjuka materialet i den hårda gatubilden att man kan känna nånting mjukt då.....Ja, å de är. (BL)

Og E følger op: "Det er blødt og det er rart, og dette er helt vildt uventet i en sådant et hårdt gademiljø". Der er ulemper ved at bruge tekstiler, fordi de ikke umiddelbart er skabt til udendørs brug på hårde overflader som mursten, metal og beton. E fortsætter:

Det er helt klart ulempen ved stof fordi selv om jeg limer det fast kan jo stadigvæk hive dem af hvor hvis det er ...de her 'page ups' i papir, de bliver jo limet op, men hvis folk prøver at tage dem af så går de jo bare i stykker og så får de kun et lille hjørne af . dem. Så stoflapperne er enormt nemme at fjerne. (E)

Her sammenligner E med en anden form for opsætning af ting i det offentlige rum, 'page ups' kalder hun dem, og taler her om plakater, sat op udenfor autoriserede steder. Fordelen ved stof er, at det ikke rives i stykker. Ulempen er,

at det let kan fjernes, og hun siger et andet sted i interviewet, at hun klistrer sin broderede graffiti højt op på eksempelvis en husfacade.

Materialevalget er bevidst, og tekstilernes egenskaber afvejes i forhold til anvendelse og budskab. Igen her ser vi at det bløde versus det hårde er et tema i forhold til udtryk, budskab og form.

Teknik

Teknik er et ord, der stammer fra det græske *technik* (maskulinum) eller *technike* (femininum), som hører til det græske ord for kunst eller håndværk: *technē*, jævnfør teknikker, teknisk og teknologi (ODS, 1966). Anvendt i forhold til håndværk betyder teknik læren om – eller beherskelsen af – fremgangsmåder og hjælpemidler ved udøvelsen af virksomheder, der kræver særlig uddannelse eller færdigheder som eksempelvis håndværk, kunst eller videnskab. Teknik er et begreb, der også anvendes i vurderingen af færdigheder ved udøvelsen af håndværk, idet en beherskelse af teknik ligestilles med store færdigheder og rutine (ODS, 1966). De forskellige håndværksteknikker kan benævnes som særskilt fagsprog eller terminologi inden for det håndværk. Aktivisterne kender både teknikker og fagsproget omkring dem. KS bruger strik, hækling og syning i hånden. KS siger:

I knit and crochet; sometimes I add decorations, whatever comes to my mind. The stitching up is quite quick process. I'll choose a place, try if my work fit, sew fast, take some pictures and leave. :D I don't do bombing nights or work in groups (I'm the only one in T), I "work" alone at daytime, when I have some other things to do at the area too. , because then I know that they are still there. I just knit lot of different size graffiti's and use the one that fits. I have some work that are made for a certain place, but not so many. (KS)

BL er også i gang med at strikke. Hun arbejder frivilligt i en strikcafé og fortæller om traditionen bag om teknikkerne, de hverdagspræg der kendetegner dem samt de associationer det giver, når mennesker får øje på tekstilgraffiti:

Ja, å de är är Och de har det ju allti gjort då, hos alla kvinnor som har suttit och stickat och virkat hemma i hemmet, att dom sprider ett lugn genom å göra det, och dom flesta människor har ju en relation till stickat och virkat, dom har nån tanke, nån mormor eller nån kvinna eller nån... Oftast kvinna ju. Och att dom har goda associationer, att de e omtanke, att de e mysigt på nått sätt, mycket positiva. (BL)

E både syr og broderer og har samme konnotation til det traditionelle kvindelige håndværk som BL. Hun fortæller:

Har også broderet en masse på tøj og sådan, der er lidt mere aktion over det, hvilket der jo normalt ikke er over broderi overhovedet - og så er det syet fast rundt omkring et eller andet er også jo jeg limer, jo, så nogle af mine lapper op og så er det jo også det mindste af det det er jo - generelt så kan det jo pilles op igen eller trevles op eller hvad det nu kan og alle kan forholde sig til strik og broderi... (E)

Aktivisterne bruger fagsproget for teknikkerne i de forskellige håndværks-discipliner, og deres overvejelser om artefaktets funktion som aktivistisk udtryk spiller også ind. For aktivisten er det vigtigste ikke refleksionen over, om teknikken kan understøtte udtrykket, og om teknikken er forfinet i en sådan grad, at budskabet kommer bedre ud. Inden for håndværksfaglighed findes en diskussion om, hvorvidt forfinelsen af teknikken forfiner udtrykket og om, hvilke muligheder teknikken rummer for udøveren af håndværket. Aktivisterne synes at være tilfredse med udtrykket alene, hvor teknikken i den sammenhæng er sekundær.

Tema 3 Proces

Når en handling udføres, er det en proces der gennemgås, hvilket samtidig betyder at der foregår noget. Processen beskriver også den måde, noget foregår på. I en proces indgår bevægelse, hvad enten processen er synlig eller det er en indre bevægelse. Inden for pædagogisk terminologi bruges proces især i forbindelse med læringens processer, hvilket både er samspils- og tilegnelsesprocesser. I afhandlingen knyttes proces til læringens fundamentale processer, der er en tilegnelsesproces hvor individet er i samspil med omverden.

Aktivisterne bekymrer sig om verden i sin helhed og om samfundet omkring dem. I det følgende gengives nogle af de overvejelser, der fører til aktionerne. V og BL går begge tæt på samfundet; V udtrykker det således:

Der er så meget at bekymre sig om i verden, jeg syntes at fokus i samfundet er skævt fordelt i samfundet. Det er forvredet. (V)

BL er direkte i sin aktion:

Ja gjorde en enfärgad stolpe så skrev ja shopporexi. Ja, Bara, bara ett ord. Mitt där bland, shoppinggatan. (BL)

Hvorimod N reflekterer over de kommentarer, hun får på sin aktion og sit udspil til sine medborgere. På sin humoristiske måde får hun sammenlignet sit håndværk med kokkens håndværk. At være kok er et håndværk, der har undergået en kolossal udvikling fra at være husgerning til at være faget, hvor man ikke alene er kok, men er 'chef'. N siger:

Someone told us that: "What a waste of money and time and yarn." And I think, it's not a waste of time and money, because someone could cook something special, and they'll eat it. Isn't that a waste of money, and time? I think it is, hehe. Just like it's not a waste of time knitting. (N)

E nyder den positive opmærksomhed, hun får i toget, når hun 'bare' sidder og strikker noget til sig selv eller til andre. Reaktionen, når hun broderer på togets sæder eller gardiner, er ikke-eksisterende, måske fordi hun overskrider grænsen for privat ejendom, og medpassagererne vælger ikke at blande sig:

Ja bare det at jeg sidder og strikker i S-toget så får man da også sådan wow, hold da fest, ikke?! (E)

Overvejelser om 'proces' kunne man kalde det, aktivisterne gør, når de omtaler deres arbejde med håndværk i samspil med omgivelserne. Det markante udsagn fra N, der sammenligner kokkens håndværk med strikkerens, er en interessant kommentar. I den danske folkeskole har faget Hjemkundskab ændret sig markant med mediernes fokus på at lave mad, være kok og spise god mad. Hjemkundskab har nu en markant stingende tilgang blandt især drenge.

Individ i proces

Individet regnes for at være et menneskeligt enkeltvæsen (ODS, 1966), og definitionen tages med her, fordi aktivisterne oftest arbejder helt alene i en proces der foregår i samspil med det omkringliggende samfund. Deres overvejelser om den proces, hvor de som individer tager et standpunkt og går ud i verden med det, synes at være vigtigt at få fremhævet, fordi disse overvejelser er en del af en proces, der ikke findes beskrevet særlig ofte.

V svarer – da hun bliver spurgt om, hvad en aktivist er:

Det er én, der vil påvirke, Jeg syntes det er utrolig værdifuldt, at se nogen, der gør det samme som mig når nogen har gjort nogen ting., Jeg bliver så glad over at nogen gør det/..... / Det allervigtigste i livet er engagement. Når nogen gør noget som de ikke får noget igen på. Så bliver jeg stolt - jeg har fået kæmpe mange gode tilbage meldinger. (V)

Selvom KS er en flittig aktivist, ser hun ikke sin egen indflydelse som noget, der skaber omvæltninger i samfundet:

For me knit graffities are just a hobby, so it's just one small part of my life. I don't see myself as a very rebellious activist, to me it's just fun. (KS)

I'm not imposing myself. (KS)

Igennem sine mange aktioner synes BL, at hun er blevet en anden person, om hvem hun kan sige:

Jo men BL, missiona har ju skapat en identitet också, som gatukonstnär, för BL är någon, hon finns. Hon e ju ja, men hon e ändå... så..! (BL)

At aktionere er også at prøve sig frem med teknikker og steder i det offentlige rum:

Man kan ju prova å lära sig nya saker å stickmönster å allting, å så sätter man upp de på ett träd bara, alla tycker de e jättevackert. De e väl så. (BL)

Når aktivisten går udenfor det offentlige rum og viser sig som aktivist i et rum, hvor hun forventes at være noget andet, bliver andre mennesker overraskede:

Ja hade me denhär på jobbet just, å liksom de kan ja, för ja jobbar på bank, å de tycker ja e lite stelt liksom, jämfört när ja håller på me de här, ja känner mig som en liten anarkist när ja kommer hit ibland, jämfört me å va där. Eller ja hade me dom just för att ja skulle hit ikväll, å då ja, tog ja upp dom liksom, men ja trodde aldrig, eller ja, de e klart ja skulle få nån typ av reaktion men alltså så mycket hade vi inte skrattat på länge! Ja tror de va ganska oväntat...(I)

Og så kan man som aktivist også føle sig glad over ikke at være alene, V siger:

Jeg bliver så glad over at nogen gør det! (V)

At være et individ der er aktiv i samfundet på en uortodoks facon, er et ukendt fænomen inden for håndværk. Kulturelt kender vi til enkeltindivider, der markerer deres standpunkter offentligt. Overvejelserne ikke er entydige; de går fra at være relateret til en ændring af verden og samfundet til at ske på hobbybasis. Ens for alle udsagnene er, at de er fremadrettede; en aktivist er et individ på vej videre til næste aktion.

5.3.1 Konklusion på Dimension 3 Produkt

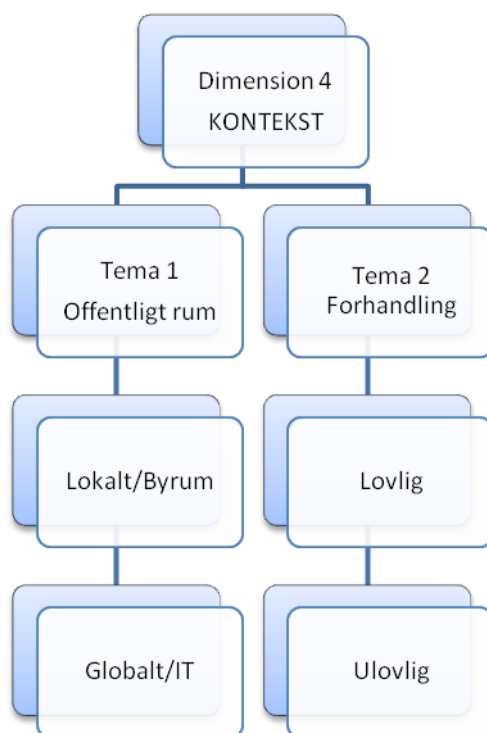
Aktivisternes produkt er et nyt produkt, som skal kommunikere et budskab ud til andre individer i samfundet. Formålene er mange, men hovedtendenserne er at skabe skønhed i omgivelserne, genbruge og genoplive gamle teknikker i nye kontekster samt at klæde statuer af nøgne kvinder på. Det formsprog, aktivisterne anvender, er knyttet til genstande i det offentlige rum. Artefaktet, som aktivisten kommunikerer gennem, taler med den genstand, hvorpå det placeres, f.eks. på en parkbænk, en lygtepæl, et træ eller en statue. Det vil sige at formsproget er kendetegnet ved at være i samspil med omgivelserne. Det overraskende i kommunikationsformen er det uventede. Selvom aktivisterne tænker konteksten ind i artefaktet, er de tegn som artefaktet også er bærer af vigtige for kommunikationsformen. De tekstile materialer og teknikker bruges som i traditionelt håndværk. Der hvor brugen af teknik divergerer, er når aktivisten ikke synes at ville forfine sin teknik i forhold til håndværket, men derimod forfiner teknikken i forhold til udtrykket og kommunikationens gennemslagskraft.

Det aktivistiske individ er i en proces både i overvejelserne om målet for aktionen og med overvejelser om artefaktets udformning og placering. Dertil kommer det budskab, der forsøges kommunikeret. Aktivisten handler uortodokst og bruger samtidig en teknik, som konnoterer til traditionelt håndværk. Aktivisten N peger meget præcist på udviklingen i faget hjemmekundskab versus faget håndarbejde, hvor hjemmekundskab igen er blevet moderne og ikke ses som gammeldags tidsspilde. Aktivisterne legitimerer deres ret til at aktionere og tilføjer processen overvejelser, som indeholder håndværksprocessens facetter, tilført aktivistens mål.

5.4 Dimension 4 Kontekst

At kontekstualisere et udtryk betyder i en sproglig sammenhæng, at et udtryk sættes ind i en forklarende kontekst, hvor udtrykkets betydning forklares. Men kontekst kan også være en sammenhæng hvori noget finder sted. I afhandlingen bruges kontekst som et sprogligt udtryk, der forklarer artefaktets betydning. Dette betyder at man kan bruge begge definitioner, idet artefaktets betydning

italesættes som led i den nødvendige sprogliggørelse af den oplevelse, det er at se et artefakt i det offentlige rum. Man kan sige at artefaktet kommunikerer sig selv i forhold til sin kontekst, da artefaktet, placeret i en dagligstue, vil opleves anderledes end placeret på en lygtepæl. Den sammenhæng hvor aktivismen finder sted, kontekstualiseres af det rum den opleves i. Det vil igen sige at gaden i byen er en kontekst for artefaktet, der er en helt anden medspiller for artefaktet end hvis det var placeret på gaden udenfor byen. Selv om begge rum, i byen og på landet, er offentlige rum. Som dimension er kontekst af betydning, fordi det er den ramme hvori aktivismen udspiller sig, og fordi de medspillere der findes i byrummet, er vigtige for kommunikationen – alene af den grund at aktivisme som kommunikationsform kræver modtagere.

Figur 8. Dimension 4, Kontekst med temaer og underkategorier

Tema 1 Offentlige rum

Figur 8 viser rummet for kontekst og det, der foregår af forhandling i det offentlige rum. Et sted i det offentlige rum, afgrænset af byens huse, kaldes herefter for byrummet og er samtidigt en benævnelse for det lokale rum. Lokalt forstået sådan at det er det rum, man som borger kan afgrænse og træde ind i, og som man eksempelvis kan vælge at aktionere i. Det er i byrummet at subkulturen har sit råderum. Der er ikke tale om det, man kalder det urbane rum, for

aktivisten tager intet for givet og indtager sin plads hvor som helst og når som helst.

Artefaktets tilstedeværelse i byrummet kontekstualiseres af det offentlige rum, der defineres som den grænseløse udstrækning mellem de tre dimensioner længde, højde og bredde, og hvori alle materielle legemer kan befinde sig. En forståelse af rummets muligheder kan studeres ud fra forskellige vinkler indenfor blandt andet filosofi og psykologi. Når der tales om det offentlige rum, er det en beskrivelse af det rum, der forekommer i byen mellem bygningerne. Det er et rum som styres og lovsættes af staten. Når rummet ikke kaldes for byrum er det for at give en forestilling om det mellemrum mellem bygningerne, der både kan inkludere bygningens rumlige møde med eksempelvis gaden og mellemrummet mellem de forskellige andre genstande i byen – som en lygtepæl, et gelænder og så videre.

V beskriver, hvordan hendes artefakter lever deres eget liv i det offentlige rum:

Det betyder noget hver gang der sker et ryk med ens ting. Den gang man gør det /.../ så de eksisterer når jeg laver dem, når jeg hænger dem op, når jeg tager billeder af dem, når andre tager billeder af dem og når de ser dem, når nogen tager dem og tager dem med hjem og hænger dem op. De eksisterer selv om jeg ikke ved hvor de er. Det kan jeg godt lide. Jeg tænker de har deres eget liv. (V)

Adspurgte om, hvor og hvordan man vælger sit sted til at lave aktioner med sin tekstil graffiti, svarer BL:

Ställen? Mm. Hur jag väljer platser? Ibland så väljer vi platser där vi vet att det går mycket människor, på såna större gator i stan. De kan va de, å de e väl mest om vi, jamen när vi e på sånt humör att vi vill nå många. Till exempel nu innan jul så satte ja upp, öh, nån skylt om shopping. (BL)

E relaterer til det, hun kalder StreetArt som er ideen om alle slags kunstneriske udtryk på gaden, og hun sætter således sine orme og broderede puder ind i den sammenhæng:

Ja det var vel fordi jeg selv syntes at StreetArt var så da et helt vildt fantastisk medie og kunstart eller sådan og så tænkte jeg at der kan jeg da også være med og så... (E)

E reflekterer over de muligheder, toget giver for at aktionere i det offentlige rum. Togdriften i Danmark ejes af staten, ligesom det rum, der findes mellem husene i byerne er offentlige. E kalder graffiti af enhver art for StreetArt. Hun siger:

Ja det var jo fordi nu var jeg der eller sådan at det kunne lade sig gøre og jeg havde tid og ro til det. Jeg kunne sidde i ro og brodere uforstyrret i princippet, ikke? Men omgivelserne betyder helt klart meget det gør det jo generelt for StreetArt en del af StreetArts charme er at der dukker noget op på et uventet sted eller hvad man nu siger. Jo der sådan en lille tankevækker et eller andet sted, hvor der normalt bare er gråt og kedeligt eller sådan åhm jeg ved ikke, hvordan jeg sådan udvælger, det det er jo sådan selvfølgelig hvor der er mulighed, men også hvor det på en eller anden måde passer ind, Ja. (E)

E tænker på artefaktet som en medkommentator til sin egen aktivitet, når hun siger at charmen ved StreetArt er, at den forstyrrer fordi den bryder det normale, kedelige og grå i hverdagen.

K fra Stockholmgruppen fortæller, hvordan de i hendes gruppe fik flere ideer ved at se, hvad andre gjorde i byen:

/.../ eller ja syn på stan, på Stickkontaktssaker å funderade på att såhär kan man ju göra. (K)

Og I fra samme gruppe tilføjer, at inspirationen kom fra gaden og fra mødet med K, som allerede var i gang med at lave aktioner:

/.../ å jag började stick, alltså som aktivist dårå, när ja träffade K... Å ja tyckte de va en så rolig ide, ja hade sett nåra saker innan, men inte hemma i mitt bostadsområde, så då blev ja extra glad. (I)

Hvorefter gruppen tager fat og finder steder i det offentlige rum hvor de mener, der kan opsættes tekstilgraffiti.

Så att till exempel bara en vanlig lyktstolpe e ju intetsägende, om man - går förbi i en park å de e många lyktstolpar, men sitter de helt plötsligt en randig två meter lång mudd runt den...(K)

Ikke alene på lygtepæle, men også på daghjemmet i nærområdet sætter de deres artefakter op. Gruppen funderer stadig på, hvor deres graffiti kan have sin berettigelse. K siger:

Vi satte saker på dagis, å vi rörde oss mest i bostadsområdet men, sen så e de ju lite lockande att lägga nåt...(K)

Og I tilføjer:

Då, då e har helt plötsligt lyktstolpen fått ett annat liv, de har blivit en personlighet, nästan. (I)

At have et rum at arbejde i kræver planlægning og overskud til at se, hvad der skal til for at få sit mål opfyldt:

För det e ju också - det e ju ett eget rum, och hela den här aktiviteten går att sitta å sticka, planera, å sticka och sen ut. De e ju som - de e ett rum som vi har, där vi har jätteroligt, där vi leker och där vi bestämmer själva. Mm. (I)

I det offentlige rum findes der et utal af muligheder, hvis man som aktivist vil kommunikere til sine medborgere med tekstilgraffiti. Man kan sige at det offentlige rum bliver et mulighedsrum for aktion. Artefaktet er efterladt alene i det offentlige rum, og de 'reaktioner' det møder er talrige. Artefaktet klippes ned og tages med af en forbigående, eller det fotograferes og bliver vist i et medie. Flere af aktivisterne fortæller at deres holdning til artefaktet er, at når det er sat op og de har dokumenteret det i form af fotos, skal det leve sit eget liv.

Lokalt

At være lokal betyder, at man er knyttet og/eller begrænset til et bestemt sted, og det kan også forstås i betydningen: stedsbestemt, stedspræget (ODS, 1966). I afhandlingen diskuteres det lokale og det globale ikke som et modsætningspar, men som en parallelitet med forskellig udstrækning. For aktivisten betyder det lokale den by eller det område, hvor hun har råderum og opererer fra. Det lokale er der hvor hun aktionerer mest, samt det område hvor hun fører kort over de steder, hun allerede har sat artefakter op.

BL siger om stederne:

För det e ju också - det e ju ett eget rum, och hela den här aktiviteten går att sitta å sticka, planera, å sticka och sen ut. De e ju som - de e ett rum som vi har, där vi har jätteroligt, där vi leker och där vi bestämmer själva. Mm. (BL)

K beskriver det helt nære forhold til en lygtepæl:

Så att till exempel bara en vanlig lyktstolpe e ju intetsägande, om man... går förbi i en park å de e många lyktstolpar, men sitter de helt plötsligt en randig två meter lång mudd runt den. (K)

KS er meget operativ og har en fremgangsmåde, der virker hver gang:

I'll choose a place, try if my work fit, sew fast, take some pictures and leave. (KS)

I forbindelse med interviewet af KS inviterede hun mig på en tur rundt i byen, hvor vi så til de af hendes artefakter, som havde siddet et stykke tid. Hun gav mig lejlighed til at fotografere, hvordan hun arbejdede med at udskifte artefakterne. Et af dem var lige udenfor politistationen hvor en fin lille cylinder med påskriften 'poliisi', syet i bagsting, blev erstattet med en nystrikket cylinder.

Det lokale betyder meget for aktivisterne, da det er en del af processen lige fra at udse sig et egnet sted til placering af artefaktet, til at strikke det, finde formen, der egner sig til budskabet, og sætte det op. Aktivisten kender det lokale og kan derfor vurdere konteksten og handle i det. Imidlertid ved vi, at processen ikke slutter ved opsætning af artefaktet. Processen går videre ved at artefaktet bliver fotograferet og dokumenteret på et af de sociale medier. Hvilket fører over til næste underkategori, som er det globale.

Globalt

I denne forbindelse er global en samlebetegnelse for de sociale medier, hvor fotografiet af artefaktet i dets omgivelser dokumenteres og bliver tilgængelig for utallige brugere af medierne. Global betyder det, der angår hele jordkloden og er verdensomspændende (ODS, 1966). Global kan også i videnskabelige sammenhænge betyde det der udgør en helhed, og som er altomfattende. Man kan sige at forklaringerne giver et godt dække for hvad det er, det globale aspekt gør for aktivismen og dens artefakter.

Aktivisterne fortæller om deres brug af internettet på forskellig vis. K siger:

Men då va de, vi hade givetvis våran mejladress på den, och vi fick... ett mejl från nåra som bodde i närheten. (K)

Et udsagn, der fortæller at internettet også kan bruges til at forbinde lokale med andre lokale.

V har en aktiv blog, hvor hun hele tiden opdaterer, hvad hun gør:

Nogle finder billeder fra min hjemmeside, som de lægger på deres egen blog og fortæller videre om det. (V)

Her ses det hvordan V's aktioner spredtes via nettet, og det er også på den måde de interviewede aktivister selv har fået deres inspiration til at aktionere. Billederne giver et fint indblik i, hvordan et artefakt ser ud. Det kan være svært at visualisere en strikket sweater med traditionelt irsk mønster på et træ, hvis man ikke selv står over for træet.

KS er en flittig bruger af Flickr og har en blog, hvor hun skriver en del kommentarer til sin graffiti:

I have some of my work in Flickr, but not all. I use Flickr to store all my photos, so I'll upload them all at ones (like ones a year!). I don't consider myself so big star that I should start a page on Facebook. :D I get some comments to my blog and I welcome all of them! In particular I love when people are telling me if they have seen my work on the street, because then I know that they are still there. I just don't have the change to check all my work afterwards. (KS)

Aktivisternes udsagn er fyldt med beretninger om kommunikation på internettet. En social side på internettet kan oversættes til det sprog, man ønsker med en Google oversættelse. Ikke en fuldstændig korrekt oversættelse, men god nok til at forstå meningsindholdet. Det giver mulighed for at kommunikere på tværs af hele verden og betyder, at tekstilgraffiti mere er et globalt end et lokalt fænomen.

Tema 2 Forhandling

Senere i interviewet spørges der ind til BLs aktiviteter, og om politiet reagerer på hendes handlinger, når hun møder dem. Svaret lyder:

Näe, inte när ja har gjort de. En gång så kom det två poliser å gick precis när ja va färdig. Men dom såg inte ens va de va, ja bara phew. Såg ingenting. Nej. Men, men jag frågade dom här poliserna här vid badhuset, iallafall en polis pratade jag med, och jag frågade va han tyckte om dehär, han tyckte de va jättehärligt, mer sånt sa han. Aha, sa ja, men ja kan väl få böter för dehär? Aa, visst du kan ju få böter, de e ju olagligt, men kom igen. Han tycker liksom att... Aa, så om du skulle se mig stå å virka i en stolpe, va skulle du göra? Ja skulle le å gå vidare, sa han då. (BL)

Intervieweren går tættere på og minder BL om den direkte handling, hvor hun satte en lyserød gris på en politibil: ”Du har også sat et tag på en ’polis-bil’?”

Ja. Det har jag, hihi. Men det var ju under väldigt speciell omständighet, så de va i och med dehär - .badet. Aa. Å då va de polisavspärning, de va ju flera dagar,

om de va poliser hela tiden å vi pratade mycket med poliserna, å ja pratade om stickgraffiti me poliserna, å då kändes det liksom som att men ja kan göra dehär nu, de kommer inte hända nånting. Näe. Men annars ja hade inte gjort de i ett annat sammanhang, om inte dehär hade hänt nu med badet å all kommunikation å så. (BL)

Ud af af BLs svar ses det at hun forhandler både med politiet og med sig selv om at få lov. De forskellige eksempler viser at politiet ser med milde øjne på tekstilgraffiti. Det kræver dog stadig en forhandling mellem aktivist og politi, for loven om hærværk står imellem dem. Det er ulovligt, men bliver af folkets – her aktivisternes – domstol kendt lovligt.

V er meget direkte i sine svar om det forbudte, for hun nægter at det kan få betydning for hende:

Det forbudte, jeg ved ikke om det er forbudt. Jeg følte, at jeg gjorde et indgreb. Hvis der kommer nogen og siger det er ikke lovligt, kan jeg altid sige, at det bare var fordi jeg skule tage billeder af det. Jeg gør det uanset om det er ulovligt. (V)

S, der til hverdag arbejder i en bank, har for sig selv forhandlet tekstilgraffiti til en plads i uskyld. S siger:

De har inte ja tänkt så mycket på, plus att ja kan tycka att de e ganska oskyldigt. Man kan ta bort de om de nu e... stör folk. Men visst alltså, då, graffiti, då de ju lite e mer jobb å man tänker att varför e de mer okej å sätta upp stickade saker, men samtidigt så e du ju lite... Alltså de e ju politiskt, faktiskt, bara att sätta upp saker, oavsett om man nu tycker att de har nått politiskt budskap eller inte, men att /.../ Jamen de blir ju en diskussion överhuvudtaget, vilket tillträde man har som individ i samhället, att ta plats på offentliga utrymmen eller var man nu väljer att sätta upp de nånstans. De tycker ja e ganska intressant. Å att man kanske e väldigt styrd, ja tror de e viktigt att visa - att man faktiskt - jamen tar plats som individ. Ja, fast i å för sig e de ju ganska anonymt då, så då visar man ju inte som individ, men påvisar ju ändå att, att de går. Att bryta mot dom...(S)

Vi kan se S mener, at hvis tekstilgraffiti er ulovlig, er det en diskussion om individets ret til at tage en plads i samfundet. Hun mener også det er vigtigt, at individet tilegner sig en plads. Citatet viser hvordan S forhandler sig til rette med sit synspunkt i den måde, hun argumenterer for og imod sig selv og individets ret.

Lovligt og/eller ulovligt

Historisk er lovgivningen omkring brugen af det offentlige rum kategoriseret ind i loven om hærværk, idet det offentlige rum som nævnt ovenfor ikke tilhører borgeren i staten, men staten. Statens ejerskab betyder, at der skal gives tilladelse til at anvende det offentlige rum; en tilladelse som i Danmark gives af den enkelte kommune. I DSDE (2001) står der, at "Hærværk defineres som ødelæggelse, beskadigelse eller bortskaffelse af ting, der tilhører en anden". Der nævnes særskilt, at bemaling med tegn, billeder eller lignende på husfacader, såkaldt graffiti, også er hærværk. Hærværk er strafbart, selv om det er begået i kådhed, som politisk tilkendegivelse eller for at gennemføre et berettiget krav.

Det ses her at dét at lave aktioner med tekstilgraffiti også er strafbart, selvom det kan vurderes ikke at være ødelæggende for andres ejendom at sy en pulsvarmer på en lygtepæl. Princippet om den ulovlige indtrængen på andres enemærker er fastlagt, og forskellige vurderinger af graden af skadespåvirkning kan ikke overlades til menigmand. I den sammenhæng er det interessant at se, hvad aktivisterne siger til, at de arbejder ulovligt. Først V, der aktionerer i Oslo:

Det forbudte, jeg ved ikke om det er forbudt. Jeg følte, at jeg gjorde et indgreb. Hvis der kommer nogen og siger det er ikke lovligt, kan jeg altid sige, at det bare var fordi jeg skule tage billeder af det. Jeg gør det uanset om det er ulovligt. (V)

S diskuterer uskylden i aktionen, fordi man kan tage de strikkede genstande bort til forskel fra den malede graffiti, der er omkostningstung at fjerne. S mener også at det offentlige rum er en del af samfundet, og at man som individ bør tage sin plads i samfundet og ikke lade sig styre af love og regler:

De har inte ja tänkt så mycket på, plus att ja kan tycka att de e ganska oskyldigt. Man kan ta bort de om de nu e... stör folk. Men visst alltså, då, graffiti, då de ju lite e mer jobb å man tänker att varför e de mer okej å sätta upp stickade saker, men samtidigt så e du ju lite... Alltså de e ju politiskt, faktiskt, bara att sätta upp saker, oavsett om man nu tycker att de har nått politiskt budskap eller inte, men att... Jamen de blir ju en diskussion överhuvudtaget, vilket tillträde man har som individ i samhället, att ta plats på offentliga utrymmen eller var man nu väljer att sätta upp de nånstans. De tycker ja e ganska intressant. Å att man kanske e väldigt styrd, ja tror de e viktigt att visa... att man faktiskt... jamen tar plats som individ. Ja, fast i å för sig e de ju ganska anonymt då, så då visar man ju inte som individ, men påvisar ju ändå att, att de går. Att bryta mot dom...(S)

I interviewet med BL spørger interviewereren: ”Hvordan føles det at gøre noget i det offentlige rum, som er lidt forbudt?”

Mm. Aa. Aa. Mm. Hur de känns? De känns öh... I början va de ju lite läskit, fast man visste inte hur folk skulle reagera å så, näe. Men nu så gör vi de ju alltid på dagen nästan alltid, så att vi vill att folk ska se när vi gör de, också. Alltså de e både ock. Men ändå så jobbar vi, vi jobbar ganska snabbt och så. Å... de e inte så att vi ”hallå” å såhär, utan vi står lite såhär schh, men om folk kommer och pratar med oss så, då e de jättespännande. (BL)

Og BL fortsætter:

Men dom kan bötfälla. De e som olaglig affischering, att man sätter upp affischer, olagligt. Fast spraya e värre. (BL).

Det mest overraskende svar på samtalen om lovlig versus ulovlig giver N, da hun forklarer hvordan en af de journalister, der har interviewet hende, har tjekket med politiet om det ulovlige aspekt af håndværksgraffiti. N fortæller:

No, because um /.../ Some interviews, they have interviewed also police, because they are afraid of, to write it if it's illegal, and the Finnish police say that it doesn't matter if someone wants to put a knitted thing around a pole, haha. And they see it as the same thing that... throwing trashes around, you know. It's the same. And no one has /.../ (N)

Interviewer: ”You... throw trash? You know garbage?”

Yes, garbage, hehe. So they thought it's the same thing that - throwing garbage.
And no one goes to jail because - throwing garbage. (N)

K fra Stockholm har i et interview på TV hørt en embedsmand med ansvar for gaderne i byen udtale sig:

Å ja vet inte var de står nånstans att de e förbjudet, för gatudirektören i Stockholm, han som har hand om det. Han svarade ju på en fråga att; bara de inte blir för mycket så gör de inget. Sa han. (K)

Interviewene viser, at der er tale om en forhandling med politiet om tekstilgraffitis lovlige indtræden i det offentlige rum. Aktivisterne går langt i deres forhandling og spiller på viden om deres medborgeres opfattelse af, at nok er tekstilgraffiti ulovligt, men det er uskadeligt i sammenligning med den maledede graffiti. Hele denne omgøelse af loven, i forhold til forventet straf og konsekvensen af de eventuelle ødelæggelser, er fælles for aktivisterne, men det er en ulovlig handling at udføre graffiti, uanset hvor harmløst man kan definere den tekstile graffiti. Aktivisterne spiller på det uskyldige med et smil på læben.

5.4.1 Konklusion på Dimension 4 Kontekst

Kontekst forstås som en beskrivelse af de omgivelser, der indrammer artefaktet i det offentlige rum og danner baggrund for den forhandling, der foregår i det offentlige rum mellem de allerede eksisterende genstande og artefaktet, der sættes op af aktivisten. Mere præcist kan man sige, at tekstilgraffiti foregår i byrummet, og at byrummet kontekstualiserer håndværksaktivisme. Det offentlige rum eller byrummet er et mulighedsrum for aktivisme. Aktivisterne fortæller hvordan de udser sig steder for god placering af artefaktet. Kriterierne er at de bliver set, og at der er mange mennesker, der dagligt passerer stedet. Kommunikation er båret af artefaktet i samspil med konteksten og af medborgerne, der ser artefaktet. Budskabet bliver båret videre af dem, der stopper op og viderefortæller deres oplevelse. Der foregår en forhandling mellem aktivisten og myndighederne, her politiet, om en legitimering af aktionen. Forhandlingerne er mangesidige og ofte humoristiske i tonen; aktivisten forhandler sig til legitimitet med argumenter om uskyldighed og ikke-skadelige handlinger. Aktivisterne synes at kræve deres borgerlige ret til at tale gennem håndværksaktivisme, og det lykkes.

Håndværksaktivisme er en lokal handling med et budskab, som har global parallelitet i en handling gennem internettet. Den aktivistiske handling er en proces fra ide til produkt, der ikke stopper ved at produktet placeres i byrummet. Processen fortsætter med en fotodokumentation, der lægges ud på sociale medier. Håndværksaktivisme fødes lokalt samt nationalt og ender i et globalt virtuelt rum uden grænser. På grund af internettets muligheder for at oversætte alle sprog kan kommunikation siges at være grænseløs på mere end én måde.

5.4.2 Konklusion på resultat af analyse på tværs af Perspektiv 1

Det første perspektiv, som blev lagt ned over analysematerialet, var Forskningsspørgsmål 1: ”Hvilke historier fortæller mennesker, der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk?” Perspektiv 1 viste fire dimensioner, formål, budskab, produkt og kontekst. De fire dimensioner kunne tegnes ind i en grafisk model, der viste dimensionen med temaer og underkategorier. Resultaterne viser indenfor hver dimension, foruden den grafiske overordnede fremstilling, hvad aktivisterne siger om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk.

Dimension 1 Formåls temaer: mission, refleksion, relation og artefakt med underkategorier fortæller os at formålet med aktivismen er at bruge det tekstile håndværk til at kunne blande sig i kulturelle og samfundsmæssige problemstillinger og sætte dem til debat. Aktivisterne ønsker at udfordre og muligvis ændre samfundets normer. Aktivisten tager stilling til de normative værdier i samfundet og går i dialog med dem for at fremme deres egen mission. For at tage en sådan udfordring op må aktivisten selv reflektere over sit eget ståsted, og i den proces peges der på, at håndværksprocessen giver ro og plads til refleksion. Den ro, som aktivisterne fortæller det giver, når man arbejder med håndværk, beskrives som en meditativ tilstand, hvor tankerne vandrer, og gentagelsen i håndværksprocessen giver plads til eftertænkning.

Dimension 2 Budskabs temaer: medborgerskab, reaktion, offentlige rum og sociale medier med underkategorier beskriver, hvordan aktivisten forholder sig til sine medborgere. Budskabet medieres eksempelvis gennem en lygtepæl til medborgerne, der bliver hjulpet til forståelse af budskabet via en mærkat på artefaktet med henvisning til et socialt medie, Flickr, Facebook eller en blog. Et fælles mål for aktivisterne er at forandre verden, og artefaktet medierer budskabet. Resultaterne viser, at spredningen af budskabet sker gennem dels tekstilgraffiti, dels sociale medier. Målgruppen er dem, der ser artefakterne i byrummet eller på internettet. Det, aktivisten ved om reaktionen på budskabet, er for det meste gennem sociale medier. Når en aktion på gaden sker i dagslys, hvad der er undtagelsen, modtager aktivisten næsten ingen reaktion fra de forbipasserende medborgere. Det er blevet konkluderet at det ikke at reagere også er en reaktion.

Aktionsrummet for aktivisten er det offentlige rum samt de sociale medier. Begge rum hænger sammen, fordi den aktivistiske aktion først skal udføres i det offentlige rum inden den dokumenteres gennem medier. Det budskab en aktivist sætter op på gaden i Oslo, har en stor rækkevidde – og med viden om, at aktionen foto-dokumenteres og spredes via internettet, kan der om håndværksaktivisme bruges udtrykket at noget spredes sig viralt, som en virus..

Dimension 3 Produkt med temaerne form, materiale og proces samt underkategorier fortæller at det formsprog aktivisterne anvender, er knyttet til genstande i det offentlige rum, idet artefaktet, aktivisten kommunikerer gennem,

taler med den genstand, hvorpå det placeres, f.eks. en parkbænk, en lygtepæl, et træ eller en statue. Det vil sige at formsproget er kendetegnet ved at være udviklet i samspil med omgivelserne. Det overraskende i kommunikationsformen er det uventede. Selvom aktivisterne tænker konteksten ind i artefaktet, er de tegn, artefaktet også bærer, vigtige for kommunikationen. Det aktivistiske individ er i proces, både i overvejelserne om målet for aktionen og om artefaktets udformning og placering. Målet for aktivisterne er at 'fremstrikke' et fokus på et helt uventet og anderledes potentiale ved håndværk. Husgerning, et traditionelt fag i folkeskolen, er blevet et modefag via mediernes eksponering af madlavning. Aktivisten N siger, at det samme kunne ske for det tekstile håndværk.

Dimension 4 Kontekst med temaerne offentligt rum og forhandling samt underkategorier viser, hvorledes tekstilgraffiti foregår i byrummet, og hvordan byrummet kontekstualiserer håndværksaktivismen. Byrummet bliver til en legeplads og et mulighedsrum for aktivisten KS, der fortæller hvordan hun udser sig steder for god placering af artefaktet. Budskabet bliver båret videre af dem, der stopper op ved artefaktet og videregiver deres oplevelse om det. Der foregår en forhandling mellem aktivisten og myndighederne, her politiet, om en legitimering af aktionen. Aktivisterne synes at kræve deres (hvad de opfatter som) borgerret til at tale gennem håndværksaktivisme, og det lykkes.

Håndværksaktivisme er en lokal handling med et budskab, som har en global parallelitet gennem eksponering på internettet. Den aktivistiske handling er en proces fra ide til produkt, der ikke stopper ved at produktet placeres i byrummet. På en måde kan man sige at processen er uendelig, når den først er ude på internettet – især fordi det er en proces, der udfordrer individet i sine handlemuligheder, og fordi håndværk er et traditionelt vidensområde som findes overalt på jorden, på tværs af sprog, køn og kultur.

Resultaterne viser at alle informanter fortæller om hændelser, hvor de gør håndværk på en måde, der er anderledes end den måde man kender fra at gøre håndværk i skole og uddannelser. Informanterne giver udtryk for forskelle og ligheder i oplevelsen af at gøre håndværk i det offentlige rum, og de beskriver dybtgående deres mål og mening med aktionerne.

Analyserne på langs viser, at alle informanter kredser om de begivenheder, hvor deres aktivistiske handlinger giver mening for dem selv i forhold til det samfund, hvori de laver aktioner. De giver også udtryk for overordnede generelle holdninger om at ytre sig offentligt, om retten til at indtage sin egen personlige plads i samfundet og om artefaktets betydning som et anderledes medierende led i en kommunikationsrække end den traditionelle måde, vi ser betydningen af håndlavede artefakter. Interviewene er fyldt med beretninger om at gøre håndværk Traditionelt udførte artefakter bruges til at mediere budskaber om store samfundsmæssige spørgsmål, som retten til at erobre det offentlige rum, om at tage medborgerskab, og om at have en mission, hvor målet er at gøre andre mennesker glade. Informanterne nævner imidlertid også hændelser, hvor

dekoration af en kedelig parkbænk er målet i sig selv. Fælles for alle udsagnene er det meningsfyldte i at aktionere.

Resultatet af første analysetrin kan det konstateres, at hændelserne, ifølge Bauman (1999), er handlemåder, som konstituerer en meningsfyldt kontekst for handling og tolkning. Det fremgår også, at hændelser kan fremkomme som et fremmedelement og noget uventet, der afspejler, at de dominerende kulturelle modeller og diskurser i kulturen (at gøre håndværk i skole og uddannelser) kan overraske og forårsage eftertanke hos subjekter, der står for andre meninger og synspunkter, hvorved identiteter sættes i spil. For at kunne gennemføre næste analysetrin, der kan give et klarere billede, er der brug for at beskrive analysegrebet mere specifikt. Det greb, der er tale om, skal kunne fange både aktivisternes beskrivelse af deres handlemåder og de andres tolkning af disse handlemåder, samt aktivisternes måder at forhandle sig til en position, hvor de på forskellige måder sætter deres identitet i spil gennem kommunikative handlinger. Det vil sige, at det aktivistiske subjekts fortælling, om sine handlinger og sine forsøg på at forhandle sig til legitimitet igennem en subkulturel aktion, er afhængig af, hvorledes de andre i kulturen opfatter den kommunikative handling.

5.5 Perspektiv 2 Læring og identitet,

Resultaterne af analyserne på langs, andet forskningsspørgsmål: ”Hvad fortæller historierne os om læring og identitet?”

Start på 2. analysetrin på tværs: Dimension læring og identitet med tema og underkategorier

Perspektiv 2 indeholder to spørgsmål, ét om læring og ét om identitet. Derfor er perspektivet delt op i to, perspektiv 2A og perspektiv 2B. Resultaterne fra begge perspektiver sammenfattes hver for sig som Konklusion på Perspektiv 2A Læring og 2B Identitet med hver fire dimensioner.

Med baggrund i forskningsspørgsmål 2, ”Hvad fortæller historierne os om læring og identitet?”, er interviewmaterialet læst igennem i en søgning efter historier om hændelser, set ud fra interaktionen mellem subjekt og artefakt – med baggrund i kontekst og de andre (grundkomponenterne fra figur 3). Søgningen koncentrerer sig om hændelser der beskriver hvad der sker, når aktivisten gør håndværk i et uformelt rum. Søgningen går desuden efter hændelser der beskriver betingelserne for og forhandlingen af, for det første, hvordan læring i et uformelt læringsrum konstitueres og for det andet, hvordan identitet i et uformelt læringsrum konstitueres. Det vil sige at det uformelle rum materialiseres, og agenterne bliver aktive i strukturen af analysen. Resultaterne på analysen sætter fokus på læring, der konstituerer en social, aktivistisk handling.

Den italesættelse af læring, der søges efter i analysematerialet, er en forståelse af hvordan læring finder sted, samt at al læring omfatter to meget forskellige processer, som begge skal være aktive, for at vi kan lære noget. Den ene proces er samspil mellem individet og dets omgivelser og den anden proces er den individuelle psykologiske bearbejdelse og tilegnelse, der sker af de impulser og påvirkninger, som samspillet indebærer. Samspillet skal forstås som aktuelle læringsmuligheder, her er der tale om en subkultur, der kontekstualiserer processen. Tilegnelsesprocessen er bestemt af indhold og drivkraft, hvor indhold er noget der kan læres, hvorimod der, for at tilegnelsen kan finde sted, også er nødt til at være en drivkraft. Drivkraft er en motivationsfaktor og individuel og skal derfor forstås som en faktor, der påvirker resultatet af læringen. Sammenfattende kan man sige, at læring er en proces, hvor tre faktorer altid spiller ind: indhold, drivkraft og samspil. I tilegnelsesprocessens erkendelse ligger identitetsdannelsen. Læring kan siges at være et indhold, der sættes i spil med andre, båret af en individuel drivkraft der påvirker erfaringsdannelsen af processen. Rummet for læring bestemmes af samfundet og medmenneskene, mellem hvilke samspillet for læring foregår. Og erfaringsdannelsen giver nye kundskaber og ny identitet. I definitionen af læring i DSDE (1998, s. 410) står der at læring er en tilegnelse af færdigheder eller kundskaber, som eleven selv har indflydelse på. Der skelnes mellem læring og indlæring, en skelnen begrundet i den tankegang at indlæring gør eleverne til passive modtagere af lærerens budskab, mens læring gør dem aktive og medansvarlige for udbyttet af undervisningen. Definitionen er taget med, ud fra det synspunkt at læring i dagligdags tale konnoterer til en selvstændig og aktiv handling fra den lærendes side. En elev kan ikke sidestilles med en aktivist, hvorimod læringsbegrebet, forstået som en aktiv selvstændig handling, kan anvendes om aktivisters læring.

5.5.1 Hændelser om læring

”Hvad fortæller historierne om læring?”

Aktivisterne fortæller i analysematerialet om hændelser om læring og reflekterer over hændelserne i samspillet med deres medborgere og dem selv som aktivister.

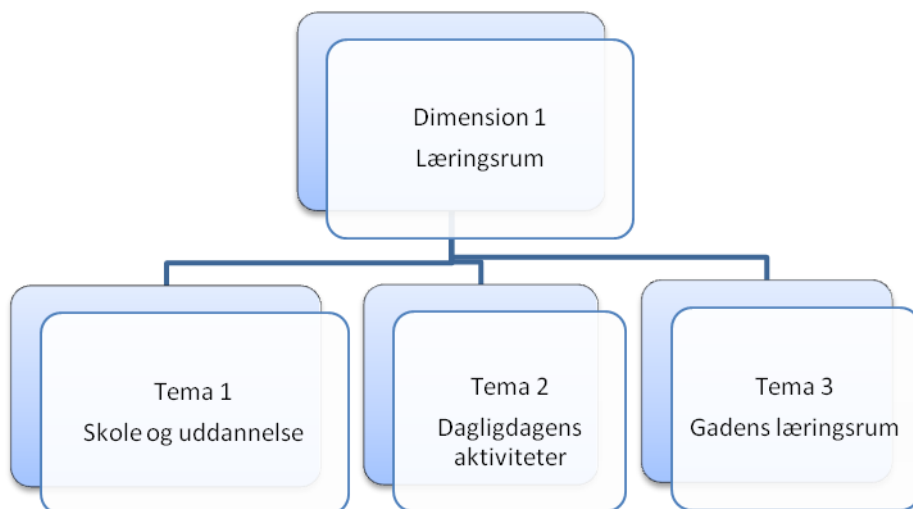
Figur 9. Perspektiv og Dimension er set ud fra forskningsspørgsmål 2A.

Dimensionerne karakteriserer aktiv social deltagelse med forskellige karakteristika, når det handler om læring og erkendelsen igennem læreprocessen. Dimensionerne placerer subjektet i et praksisfællesskab ud fra læringsrum, aktion, kundskab og erfaring. Dimensionerne er tænkt som komplementære i forhold til hinanden og drejer sig alle om læring, hvilket giver subjektet en platform for læringens dimensioner: indhold, drivkraft og samspil i en samfundsrelateret kontekst. Læringens fire dimensioner, som ses i modellen, skaber fire samspilspositioner der karakteriserer læringsprocessen. De er fremanalyseret gennem fortællinger om læring og er karakteriseret ved at være bevægelsen, gennem hvilken læringen sker.

5.5.2 Dimension 1, Læringsrum

At gøre håndværk som aktivist er en fornyelse af den velkendte handling, som tilhører det traditionelle håndværk. Og med fornyelsen kan man se på den pædagogiske læringsproces, der ligger i aktivistens alternative handling. Ifølge definitionen i DSDE (2001) er pædagogik læren om den teori og praksis, der handler om mål, midler, sammenhænge og forhindringer i relation til udvikling af værdier, kundskaber og kunnen hos individet (DSDE, 2001, s. 568ff). Pædagogik kommer af det græske ord 'paidagogike' (techne) og betyder opdragelseskunst. Pædagogik er forskningsområder der betegner opdragelse,

dannelse, samspil med hilanden, således at man indbyrdes supplerer og korrigerer hinanden.

Figur 10. Dimension 1, Læringsrum med temaer

I figur 10 ses Læringsrummet med tre temaer nedenunder. De tre temaer er forskellige læringsrum, og igennem citater bliver læringsrummene differentieret ud fra en aktivist optik. Når KS reflekterer over sin aktivisme, har hun flere forskellige pointer. For det første giver det hende glæde, for det andet lærer hun noget nyt, når hun strikker små artefakter, og for det tredje fremhæver hun at tekstilgraffiti giver hende ubegrænsede kreative muligheder:

... Like, for me, it gives some kind of a pleasure, because I'm making people happy. So that's, that's the first thing why I do it. And then the second thing for me, is using those little yarn balls, and learning new kind of things. And because knitgraffiti is... you can do anything with it. So you can be as creative as you want to. And you can add things on it, and you can... It's just... Your imagination is the limit. So, it's a way of... If you do a sock or a sweater or something, it's always on the same shape and same kind of a... There's always the base, it's the same. But in knit graffiti, you can just... get crazy. And don't be worried about people saying something on the street, because nobody says anything, hehe. You can sew it in the daylight and nobody says anything. At least in Finland. (KS)

KS beskriver her hvad hun lærer, når hun arbejder med håndværksgraffiti: tilfredsstillelse, omsorg for andre mennesker, bevidsthed om bæredygtighed, nye håndværksteknikker samt ubegrænsede muligheder for at skabe og kreere. Det gælder for alle områder af læringen, at den skal være positiv for den, der lærer, og at hensigten er rettet positivt mod modtageren. Det er en pointe at læring er

skabt på basis af individets egen fornyelse af eksisterende kundskaber, kontekstualiseret i forhold til medborgere og det offentlige gaderum. V siger noget, der er relateret til skole, uddannelse og læring:

På en traditionel skole ville jeg føle et 'crash' mellem, hvad jeg vil og den læring der tilbydes. Jeg kan godt lide at lære på et filosofisk grundlag, et livsfilosofisk grundlag. (V)

V er kritisk overfor den læring, hun har modtaget i skole og uddannelse. Undtagelsen er den skole hun nu går på, der er karakteriseret ved at være meget fri i forhold til mål og studieplaner. V trækker her et livsfilosofisk grundlag ind i forhold til at lære håndværk, idet funktionen for hende er samspillet med omverdenen og kommunikationen om det indhold, hun taler ud fra.

Sammenhængen mellem erfaringer og aktivistens egne observationer viser, at aktivisterne opfordrer til en fornyelse af den eksisterende diskursive forståelse af mål med at lære håndværk. Den selvstændige handling peger på en ny forståelse af læring af det tekstile håndværk.

Tema 1 Skole og uddannelse

Først beskrives læringsrummet i skole og uddannelse. KS fortæller om sin skoleundervisning og erkendelse af, hvad hun lærte:

I learned knit at school when I was 10, but I actually hated it. Six years ago I decide that I will learn to knit those stupid wool socks that I never finished at school. And I did. At school, I was something like 10. (KS)

E fortæller om det at lære at brodere i skolen og om sin uddannelse, og hun fører sine overvejelser videre til det at arbejde som aktivist. Der bruger hun de negative erfaringer ved at vende de strengt tillærte håndværksteknikker til noget eksperimenterende:

Altså, for det første er der jo det at når man sidder der og broderer et eller andet på et stykke stof efter et mønster eller hvad man nu gør. Så giver det sig tit af sig selv, at det skal være sådan meget perfektionistisk, ikke? - og så ligesom det gamle håndværk, ikke? Det skal være pænt og ordentligt og det skal ligne mønsteret 100 % eller den oprindelige tegning eller hvad det nu er det er. Man skal følge de her farve koder og Gud bevar mig vel! Åhm, hvor jeg er meget bevidst, når jeg laver Street ting eller hvad man nu siger, så lader jeg det være og hvis stinget bliver skævt, så piller jeg det ikke op igen, så det bliver som det bliver og hvis jeg har lyst til at brodere med et andet sting, lige pludselig, så gør jeg det. (E)

I og S's udsagn er også refleksioner over, hvad de har lært i skolen:

Ja, egentligen är de ju att - All undervisning i skolan, tycker ja, går ut på att man ska lära sig ta reda på mera. Hur gör ja för att ta reda på saker ja vill ha reda på? Å då e de ju likadant slöjden, att hur får ja reda på hur man gör dehära. (I)

Jaha... Aa. Jaa nämen de e väl som I säger /.../ eller ja tyckte de va ganska teknikinriktat när ja gick i skolan alltså då va de ju man skulle ju prova på väldigt mycket, de va ju jättelänge sen, de va ju när man va... från... ja när hade man

slöjd? 10 år upp till 15 år eller nånting sånt. Fast ja kunde nog ändå tycka... Alltså de e ju bra att lära sig teknikerna, för sen blir man ju friare ändå, eller ja vet inte, ja tycker att de e lättare att uttrycka sig, sen, va man nu än vill göra, om man kan teknikerna i botten. Eller så blir man begränsad, ja vet inte, man kanske tänker helt annorlunda om man inte har lärt sig... Men nån typ utav bas e de ju bra att man står på ändå. Men ja kan inte jämföra me hur de ser ut i skolan nu, de har ja ingen aning om, jämfört me när ja gick. (S)

På spørgsmålet fra interviewer: ”Hvordan er din egen følelse med slöjd i skolen og nu, hvor du gør det med K og I?” svarer S:

Aha. Ja då va de väl mer prestationsinriktat, tror ja, för min del, fast då satt man ju upp ganska mycket, tror ja, om vi fick uppgifter, att då skulle man uppfylla eller göra de å de liksom. De va ju inte för att aa nu vill ja göra dehär. Alltså de e ju väldigt fritt ändå, alltså ja väljer ju precis va ja vill göra. (S)

De tillærte teknikker danner udgangspunkt for at gå videre og bruge teknikkerne på en anderledes og friere måde. Man kan gøre hvad man har lyst til og udnytte eksperimentet, der ses som en frihed til at bryde de begrænsninger, skoleundervisningen har lagt på hver enkelt i form af perfektionisme. Den traditionelle håndværksdiskurs om at gøre håndværk efter bestemte mål udfordres af en fri tilgang.

Tema 2 Dagligdagens aktiviteter, mor, farmor og mormor

E, K, BL og N fortæller, hvad de lærte hjemme:

/.../ mor har altid syet og strikket meget. Hun har aldrig rigtig broderet, men det har min storesøster så. Så det er helt klart hjemmefra og min mormor, som så var død på det tidspunkt hun har også broderet rigtig meget og så havde vi jo en masse gamle materialer fra hende, som vi bare sad og legede med og så havde jeg en bedste veninde som på det tidspunkt som også syede, strikkede og broderede meget så jeg havde ligesom en legekammerat til det. (E)

Vi lavede primært bamsetøj og dukketøj og dukker og alt sådan noget og så korssting og en lille smule strik, men det var ikke så meget, da jeg var lille det var senere at jeg strikkede mere. (E)

När ja börja sticka? Ja va nog en 3-4 år, mamma stickade ju allting, så ja lärde mig sticka. Å sen så försökte man sticka lite när barnen va små, men de blev nog inte så lyckat. (K)

Ja lärde mig, min mamma, de e min mammas förtjänst, när ja va 8 år. Då satte hon igång ett projekt me mig å min bror, han va 10. Att vi skulle sy varsin mysdress, byxa och tröja. Och vi kämpade och kämpade, ååh va jobbit det var. Men sen blev det klart och vi var jättestolta. Ja. Och sen när jag var 10, då började jag sy kläder själv. Ja ville inte ha nån hjälp, ja ville mäta på gamla kläder, hitta på själv, göra fel, lära mig, göra om, allt dehär. Så ja sydde kläder ända tills ja var 20-22, då tröttnade jag lite. Men de har ju påverkat mig jättemycket. Aa. Just de att man förstår materialet. Gång å.....Allting sånt. Å då - de följer med på massa områden, att man har förståelse för olika material. (BL)

I just can do it, and of course my mother has knitted a lot, and my grandmother, so I made many things at home when I was little. (N)

Aktivisterne fortæller om hændelser, hvor de lærer at arbejde med deres hænder i hjemmet af mødre og bedstemødre. Selv om der er tale om forskellige oplevelser, er der det fællestræk at erindringerne om disse hændelser er positive.

Tema 3 Gadens læringsrum

Gadens læringsrum er det samme som det uformelle læringsrum, som igen er det samme som det situerede læringsrum. Fælles for alle betegnelserne er at der er tale om læring, der ikke er planlagt i rammer indenfor skole og uddannelse, men som dog alligevel er organiseret. I afhandlingen fastholdes begrebet uformel læring. Uformel læring kaldes også for hverdagslæring, der er en samlet betegnelse for læring, som opstår i ikke-formaliserede kontekstuelle rum – i dette tilfælde den aktivistiske handling. V fortæller om sine aktioner i Oslo, hvor hun sætter fildede sætninger op mellem træer og lygtepæle:

Jeg sætter det op steder, hvor der går mange mennesker og det er de steder, som de tags (artefakter, forfatterens bemærkning) er tilgængelige. Sætningerne er tilgængelige. Andre har jeg sat på busser og biler for at sige noget om at cykle. Så har jeg sat nogle på en kirkegård, det er vigtigt for mig at de er der og at de bliver set. (V)

Det er vældig personligt og det tager ganske lang tid. Nogle gange hænger de kun en dag og så er de taget ned. Så tænker jeg, at de nok hænger i nogens hjem. Jeg har fået kæmpe mange gode tilbage meldinger. Det betyder noget hver gang der sker et ryk med ens ting: den gang man gør de - så de eksisterer når jeg laver dem, når jeg hænger dem op, når jeg tager billeder af dem, når andre tager billeder af dem og når de ser dem, når nogen tager dem og tager dem med hjem og hænger dem op. De eksisterer selv om jeg ikke ved, hvor de er. Det kan jeg godt lide. Jeg tænker de har deres eget liv. (V)

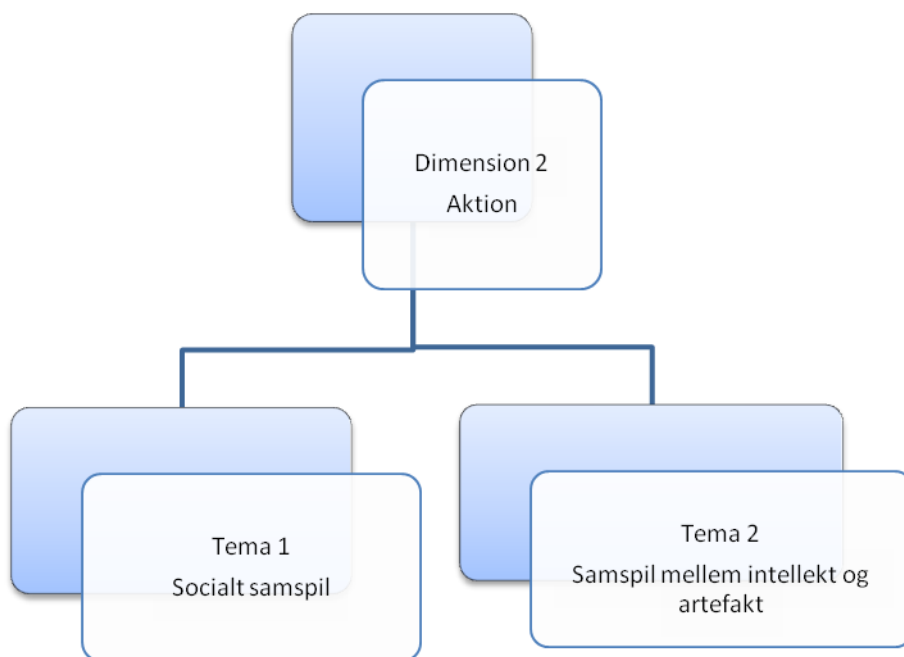
V's engagement er stort og kræver megen tid. Hendes muligheder er kun begrænsede af, at hun har det mål, at hendes medborgere skal læse budskabet, og hendes motivation til at gøre håndværk er båret af budskabets indhold. Artefaktets materielle eksistens er kun vigtig for hende, indtil det er hængt op, og hun har taget billeder af det.

5.5.3 Konklusion på Dimension 1 Læringsrum

Sammenhængen mellem aktivistens egner observationer og efterfølgende erfaringsdannelse viser, at aktivisterne opfordrer til en fornyelse af den eksisterende diskursive forståelse af hvad formålet er med at lære håndværk. Den selvstændige handling peger på en ny forståelse af læring af det tekstile håndværk. Aktivisterne kender alle til håndværksteknikker når de udfører deres tekstilgraffiti. De anvender teknikkerne på en anderledes og friere måde, hvilket fører til at de udfordrer både sig selv og de medborgere der betragter deres artefakter. Den traditionelle håndværksdiskurs udfordres.

5.6 Dimension 2 Aktion

At være aktiv er det modsatte af at være passiv. Aktiv bruges ofte om en persons virksomhed, og kendetegnes ved handling, at være aktiv handlende, virkende og virksom (ODS, 1966). Den tekstile aktivist handler alene eller sammen med andre, men altid med et tekstilt artefakt.

Figur 11. Dimension 2, Aktion med temaer

At lave aktioner kan defineres som en handling, som involverer en social aktivitet. Ofte er inspirationen kommet fra internettet – som her, hvor KS fortæller om sin start:

2008 I read Kaisa Lekas blog (she draws a comic strips about her own life) where she saw a knit graffiti while visiting Norway. I immediately googled knit graffities and fell in love right away! (KS)

For V er handlingen under udvikling. Hun har tidligere tegnet på fortov og gader med kridt og fået reaktioner, som er forskellige i forhold til reaktionerne på at aktionere med tekstiler. V siger:

Hvad, som er accepteret at gøre, er så forskelligt. Jeg har tegnet med kridt og der er utrolig mange, der stopper op og bliver irriterede over at jeg tegnet. Måske fordi jeg ikke er et barn længere. Men folk syntes, at det er helt ok at man kan sætte reklameplakater op med halvnøgne kvinder. Man bliver helt overrasket over, hvad folk tænker. (V)

På spørgsmålet om, hvordan hun lærer nye teknikker til sine aktioner, siger V:

Af mig selv. Jeg får en ide og ser hvad der skal til og så må man bare prøve sig frem til det er, som man ønsker. Eller finde nogen, der kan og lære og af dem. Det er jo ikke en vældig svær teknik at klippe og sy. (V)

Jeg er ikke så aktiv lige nu, men jeg forstår, hvorfor de der aktionerer hele tiden skjuler sig. På en måde er det fint at være anonym så bliver der en anden opmærksomhed på hvem de er. Eller også det modsatte - jeg vil ikke sige, at jeg har lært så meget. Man lærer at være hurtig, målet er ikke at lære. Man lærer måske noget om fordomme og om hvordan folk opfører sig overfor et indgreb ud fra de forbipasserendes reaktion. (V)

V reflekterer meget over sine handlinger. Hendes læring ligger i det sociale samspil mellem handlingens budskab og handlingen i sig selv. Hun erklærer at læringen ligger i medborgernes reaktioner, og at hun lærer noget om at være hurtig, om fordomme og om forbipasserendes reaktioner. I den aktivistiske handling, kommunikation og samarbejde ligger der væsentlige elementer om individets relation til omverdenen, hvilket betyder noget for individets integration i sociale sammenhænge.

Det samme beskriver E, når hun fortæller om sine aktioner med at brodere i tog:

Og altså f.eks i togene, altså så har jeg skullet forholde mig til toget, eller på en eller andet måde, ikke? Så nu sidder jeg her - og hvordan har jeg det i dag og hvordan er stemningen i toget? Og hvem sidder rundt omkring mig og eller nogle gange er der jo også noget maleri, der på væggene, i de der i toget og så kan jeg passe farven ind til det og sådan. Kan man ligesom, broderiet får præg af omgivelserne og stemningen lige nu i stedet for at det er et eller andet forudbestemt at nu skal det være sådan her, agtigt, ikke? (E)

Interviewer: ”Hvad vil du kalde det, du har lært?”

Det er at videreformidle en stemning og så lige nu og her stemning på en eller anden måde, ikke? Også fordi det er nogle meget små broderier, så det går hurtigt så det er ikke som noget over flere år hvor man sådan mister følingen for det fuldstændig det er - ja jeg ved ikke hvad det er, vel, men man lærer vel at mærke efter sådan på en eller anden måde at udtrykke det man mærker og sådan. (E)

Både V og E udvikler en særlig socialitet gennem de kompetencer, de tilegner sig som aktivister. Drivkraften og indholdet i deres samspil med andre integrerer dem samfundsmæssigt, om end de udfordrer det normale når samspillet sker i en subkulturel aktivitet.

Tema 1. Socialt samspil

I de følgende citater vises, hvordan det sociale samspil betyder noget for aktivisterne. S beskriver, hvordan aktivismen påvirker hende:

För själv kan, vet ja ju om ja blir påverkad av sånt som ja ser, eller ja blir glad liksom, att nån vill säga nånting. Men - ja de e väl att man kan gå å klura på nåt som ja skulle vilja förmedla, och... Aa. Uttrycka de på nått sätt, få ut de. (S)

På spørgsmålet om hvordan hun lærer nye metoder, svarer hun:

Ehh, Oj. Genom möten såhär tror ja, me andra personer. Testa själv, sen har ja ju inte varit så aktiv på internet, men där kan man ju säkert hitta hur mycket som helst. Men nu på sistone e de ju genom Stick caféet, alltså, den här aktiviteten vi har varannan vecka, där man får träffas, vem som helst kan komma dit å man kan utbyta idéer om man vill å så. (S)

Det er interessant at læse, hvad S svarer på spørgsmålet ”Hvad lærer du af at være at være aktivist?”:

Var nånstans? Ja va ja lär mig av de? Oj. Ehhm. Ja vet faktiskt inte. Ja har inte tänkt på de så, näe - Ja förstår inte riktigt... alltså va ja får ut av de? Aha. Alltså de e trevligt å umgås å träffas, sen har inte vi gjort egentligen nåt projekt tillsammans eller så, men ja kan nog sitta å klura lite på min egen kammare sådär å...(S)

Konkluderende på S' udsagn kan fremhæves, at det sociale samspil betyder meget. At aktionere er at bryde grænser for læringsrum, at gå udenfor det kendte og de traditionelle rammer samt at stå op for noget alene og tale til sine medborgere på en anderledes måde socialt og metodisk.

Tema 2 Samspil mellem intellekt og artefakt

Hænderne skaber artefaktet, og intellektet bestemmer den kommunikation, som artefaktet skal udsende. Artefaktet har en medierende funktion, fordi det er med til at skabe en ekstra dimension mellem krop, intellekt og artefakt. Her tænkes på alle slags artefakter, også de der er mere avancerede, end en strikket sweater på et træ kan siges at være. Imidlertid er det ved at strikke sweateren, at aktivisten får skabt det udtryk, hun vil placere i det offentlige rum, og som artefaktet (sweateren) medierer. Der skabes et sprog, igennem hvilket aktivisten kan formidle sine tanker videre til sine medborgere. Det vil sige at den traditionelle opdeling mellem intellekt og krop eller hoved og hænder i en aktivistisk sammenhæng elimineres. Der skabes et nyt sprog, der kommunikeres med en afsender og en modtager, og man kan sige at aktivisten erhverver sig ny kundskab gennem den aktivistiske handling.

S siger om at skabe med hænderne:

Alltså de, ja tycker att de e härligt att jobba med händerna, de behöver inte nödvändigtvis va nåt budskap, tror ja de som ja gör, utan mycket bara att få mycket avkoppling för mig, att få jobba med handarbete, överlag. Låta tankarna vandra liksom å jobba me händerna. (S)

S lader tankerne flyve og får plads til nye tanker, hvorimod K taler om den tekniske del af at fremstille et artefakt og den lagrede erindring om glemte kundskaber, der gennem arbejdet med hænderne igen kommer frem til overfladen:

Sen har I här lärt mig en hel del, hon e mycket duktigare rent tekniskt än mig, å... Trassla upp trassliga garn, till exempel. Näe men hon e duktigare, å ja stickar gärna rakt fram, men I kan klura ut hur man ska göra, så hon har lärt mig en hel del. Sen e de gamla kunskaper som dyker upp, tycker ja. Å så som S sa här, å

träffa andra människor, som helt plötsligt kommer hit å har gjort en vante me liksom bara som en hummerklo, å alla kastar sig över henne å säger hur har du gjort, hur har du gjort? Ja. Ja de e roligt, man får fråga varann, va gör du får nånting å sånthär. Vi går runt på lite olika stickcaféer här i Stockholm, så... Fast här e de trevligast, här på Thules, nästan - Ja. De e de. (S)

BL sidder hjemme i sin sofa og arbejder. Hun siger:

Det gør jeg. På ledige stunder. Gör jag det. Jag sitter för det mesta hemma i min soffa. Och garnet, nystanen bara - Jag tar fram mer och mer, och det bara växer runtomkring mig av nystan när jag går vidare. Ja. Så det är mest det, men sen gör jag ju lite här också på Sticka och Virka caféet. Och ibland hemma med kompisar, men de e inte ofta vi får till det, tidsmässigt, att sitta tillsammans. Näe (BL)

Om artefaktets formgivning siger BL:

Aa, de gör ja då. Aa. Då e de mer så här, att ja ser nåt som redan finns, som ja vill lyfta fram. Så att vi träffas ibland å pratar, å just den här gången satt vi å spånade, för att ja hade börjat tänka på dom sju dödssynderna, inför julen, dehär frosseri å allt dehär. Mm å då ville ja göra nånting på de först, men ja ville gärna säga nåt positivt, alltså okej va har vi i motsats, ja dygderna, dom sju dygderna. (BL)

Aa. Ja de är de. Jo men sådär tänker jag också, mycket, de e samma tankar. Dels att man ska stanna upp, men också att vi... ofta i våra saker har vi... de e mycket färg, de e såhär... folk blir ofta glada. De e så ooh. Att man också, att dom stannar upp och att dom blir glada. Mm. Båda saker, att man kanske stressar ner lite, och att man blir glad å att de e nånting lekfullt, man tänker gud va kul dom måste ha när dom gör dehär. För det e ju också... det e ju ett eget rum, och hela den här aktiviteten går att sitta å sticka, planera, å sticka och sen ut. De e ju som... de e ett rum som vi har, där vi har jätteroligt, där vi leker och där vi bestämmer själva. Mm. (BL)

Ja. Men de e viktigt, å det kan va viktigt också för unga människor att ha de. Genom slöjden å sådär. (BL)

Der skabes et nyt sprog, når BL siger:

För det e ju också... det e ju ett eget rum, och hela den här aktiviteten går att sitta å sticka, planera, å sticka och sen ut. De e ju som... de e ett rum som vi har, där vi har jätteroligt, där vi leker och där vi bestämmer själva.....Ja. Men de e viktigt, å det kan va viktigt också för unga människor att ha de. Genom slöjden å sådär. (BL)

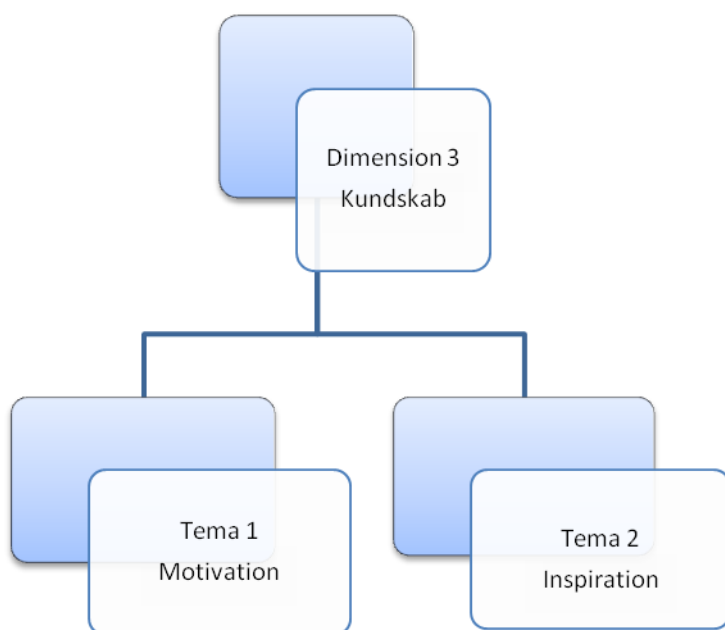
BL sætter ord på den nye form for kommunikation samtidig med at hun reflekterer over hvad det er, hun gør og hvilke kundskaber, hun erhverver sig. Til sidst perspektiverer BL sin aktivistiske handling til også at inkludere de unge mennesker i samfundet. BL er selv i 30erne, og vant til at betydningstilskrive håndværket gennem den forholdemåde og de handleformer, som det at aktionere med tekstilgraffiti indebærer.

5.6.1 Konklusion på Dimension 2 Aktion

De erfaringer en aktivist tilegner sig gennem tekstilgraffiti er særlige kompetencer der både rummer et socialt og et håndværksmæssigt aspekt. Drivkraften og indholdet i samspillet med andre integrerer dem samfundsmæssigt, om end de udfordrer det normale når samspillet sker i en subkulturel aktivitet. Målgruppen for aktionerne er medborgere i alle aldre, til tekstilgraffitiens forskellige direkte budskaber om glæde, bæredygtighed osv skal der lægges en anderledes måde at tale på, socialt og metodisk.

5.7 Dimension 3 Kundskab

Læringens indhold kan karakteriseres som viden, færdigheder, kundskaber eller indsigt og mening. Kundskaber er en tilegnelse af kvalifikationer, som giver individet en dannelse, der påvirker dets sociale egenskaber som selvstændighed, selvtillid, samarbejdsevne og fleksibilitet. Tilegner aktivisten sig kvalifikationer, er det samtidig en forøgelse af vedkommendes kompetencer, og samlet kan man sige at individet både har tilegnet sig kvalifikationer og færdigheder efter en læreproces. Set ud fra en sociokulturel vinkel skabes kundskaber med deraf følgende færdigheder igennem menneskelig aktivitet.

Figur 12. Dimension 3, med temaer

Kundskaber er alles ejendom, og når det gælder aktivisters handlinger, inkluderer de deres medborgere i læringsprocessen, når de gør håndværk på gaden og på nettet. I samtalen med de svenske aktivister forholder I sig til

følgende spørgsmål: ”At lære at strikke korrekt er ikke vigtigt, hvis bare budskabet kommer ud?” I svarer:

Näe, nu förstod inte jag riktigt. Ja alltså, att det man gör å sätter upp, att folk ser att dehär kan jag också göra, de måste inte vara exakt - rätt antal maskor å dehära, utan... Vemsomhelst ska kunna göra de. Att, att folk Just de, man måste ju inte kunna halvpatent stickning för att göra en sån... Men... De e ju också viktigt ska kunna tänka att till och med ja kan göra dehär, eller de e liksom om dom har kunnat göra dehär såhär kan ja också göra de. Men, vi har ju... där vi sätter upp får de ju ofta sitta så väldigt länge, så de går ju till att vi... anstränger oss för att göra det väldigt snyggt, eftersom de får sitta så jättelänge! De finns saker som har suttit uppe i två år! Å då, då vill man ju att de ska va snyggt, å inte hänga trådar å så, de måste hålla om folk drar i de å sådär. Men sen, ibland gör man ju saker som man vet att dehär kommer ju säkert å åka bort väldigt snart, då gör man väldigt slarvigt, så de beror ju, i vilken situation man ska... Eller vilket sammanhang man ska sätta upp de i. Å sen så tycker ja iallafall att ja har väldigt stor nytta av olika tekniker när man ska skulptera, då, måste ja veta hur ja kan få de, ja alltså. Man e ute efter en viss form eller... Ja vi har ju stickat barn, eller virkat barn, såhär stora barn. Å då... ja de finns inga beskrivningar eller nånting på de, å då gäller de att man kan olika tekniker så att man får till olika saker. Så där tycker ja att de e viktigt att man gör dehär. (I)

Vi hører her om didaktiske overvejelser og formidling af artefaktet, teknikens betydning og artefaktets holdbarhed. Alt sammen beregnet ud fra, hvorledes kundskaberne formidles til den forbipasserende medborger. Sammenlignet med erfaringer som underviser i håndværksteknikker kan man sige, at målet er forskelligt og kundskaberne forskellige i forhold til funktion. Men overvejelserne i forhold til målgruppen kan sidestilles, fordi målet er det samme – forstået sådan, at målet er at videregive en kundskab.

Tema 1 Motivation

I aktivistens handling indgår der en drivkraft, en følelse og en vilje til at sætte hele processen i gang. Samlende kan man kalde det for en motiverende faktor. Aktivistens læringsproces viser en lyst til eksperiment og handling og kræver mobilisering af et overskud. Motivationen til læringen er præget af et individuelt valg, mod til at bryde grænser for det offentlige rum og en følelsesmæssig drivkraft i forhold til budskabet, der forsøges kommunikeret. Læring med den baggrund kan siges at være båret af en høj motivationsfaktor. E forklarer sit engagement med baggrund i det håndværk, hun lærte i skolen:

Altså har jeg broderet siden jeg var helt lille - og så har jeg holdt en lang pause med broderiet, ja det har været der, fordi det kørte altså sådan og så er der korssting og så er der blomster og så er der dyr og så er der klokkestrenger og det var bare ikke mig og så startede jeg på seminariet, og fik lært det sådan broderi eller hvad man nu vil sige, og så startede det stille og roligt der - og så tænkte jeg at der kan jeg da også være med og så havde jeg alle de der gamle korsstings prøver og ting og sager fra da jeg var lille som jeg tænkte, de bliver alligevel aldrig brugt til noget og så kan lige så godt komme ud og (fniser)og ja blive beundret i den store verden /.../ Mine korssting vender til alle sider, jeg ønsker

ikke min farmors sofapuder med smukke sting, jeg ønsker at skabe fred i verden!
(E)

Det er min nu afdøde farmor s gamle puder, åhm! /.../ nogle af dem var ikke monteret, det var ligesom der det startede, åhm - og jeg tænkte, personligt syntes jeg selv de er død kedelige og jeg vil aldrig nogen sinde bruge dem som de er, åh, og jeg kender ikke nogen der ville og det er på en eller anden måde det sammen som du ved, åhm, når kan tagger med spraymaling eller man laver graffiti såh...eller man laver et eller andet. Men jeg kan jo ligesom ikke gå ud og brodere direkte på en væg, men så tagger jeg i stedet for på en pude eller på noget der eksisterer i forvejen. Ja og det samme med nogle af mine gamle broderi prøver eller fejltrykte ting og sådan noget så fylder man lige noget i eller oveni og sådan tilføjelser eller sådan som meget StreetArt også er syntes jeg. Bygger uden på noget på en eller anden måde. (E)

E bruger sine allerede erhvervede kundskaber til at eksperimentere videre ud fra, når hun tagger/sætter sit personlige broderede aftryk på en ikke færdigmonteret broderet pude, hun har arvet fra sin farmor.

KS fastholder at hendes motivation er hobbybetonet. KS forklarer hvordan hun ikke tillægger sin tekstile graffiti den store mening. Det interessante i udsagnet er at hun passer på sine artefakter, idet hun holder øje med dem og erstatter dem, hvis de er blevet fjernet. KS siger:

For me knit graffities are just a hobby, so it's just one small part of my life. I don't see myself as a very rebellious activist, to me it's just fun. There is no any great message or meaning. And if my work has been removed by someone I don't put a new one in the same place. I love knit graffities because you can do anything and use anykind of stuff, you can really let your imagination fly. (KS)

Om teknikker siger KS:

I knit and crochet; sometimes I add decorations, whatever comes to my mind. The stitching up is quite quick process. I'll choose a place, try if my work fit, sew fast, take some pictures and leave. I don't do bombing nights or work in groups (I'm the only one in T), I 'work' alone at daytime, when I have some other things to do at the area too. I don't have the patience to do bigger things like sweaters. (KS)

Og tilføjer, at hun elsker at gøre tekstilgraffiti, fordi det er en overskuelig proces, småt og sødt, samt at det får mennesker til at smile.

I love how I can still learn new patterns and techniques without doing something huge. I see knit graffities something soft and cute that makes people smile. They don't have any hidden agendas and they don't make comments like painted graffities. (KS)

Det er interessant at KS ikke mener, hendes artefakter har skjulte agendaer. Hendes artefakter er spredt ud over en stor by – hun har lavet over 150 stykker, hvoriblandt der er hilsner til politiet udenfor politistationen. Ved en parkeringsplads sætter hun strikket julepynt op allerede fra midsommer – med den begrundelse, at hun savner julepynt, og at der kun et halvt år til jul. Fortolker man hendes handlinger gennem artefakterne, kan man sige at hun har skjulte agendaer, ikke for sig selv, men for sine medborgere. De må selv tolke på, hvorfor der er julepynt på parkeringspladsen.

Tema 2 Inspiration

Hvor får aktivisterne deres ideer fra, og hvad inspirerer dem? Inspirationen kædes her sammen med motivationen med den begrundelse, at drivkraften kan være båret af det nye eller anderledes, som aktivisten har set. KS siger om materialernes inspiration:

I get my inspiration from different kind of yarns, colours, other knitters works etc. I also love buttons, ribbons and other small cute stuff. I don't usually decide in advance where I'll leave my work, I just knit lot of different size graffities and use the one that fits. I have some work that are made for a certain place, but not so many. (KS)

I forhold til at få inspiration fra medborgere er aktivisten med en blog i stand til at få mere uddybende kommentarer og dermed modtage mere inspiration. KS forklarer videre:

I get some comments to my blog and I welcome all of them! In particular I love when people are telling me if they have seen my work on the street, because then I know that they are still there. I just don't have the chance to check all my work afterwards. (KS)

V inspireres af naturen og af travlheden i byens liv. En dagligdags oplevelse bliver til ideen bag en aktion:

Jeg gik hjem fra skolen i en virkelig stærk vind og det var kæmpe mørkt og så tænkte jeg, at det ville være så fint at sige noget til folk, når de gik på arbejde, så jeg ville lave en vimpel, men den ville blæse, så hellere lave et bånd, der er filtet og med bogstaver, hvor der stod: "Hold på hatten!" (Norsk udtryk for 'Tag den med ro!', forfatterens bemærkning). (V)

Intervieweren spørger BL om hvad det betyder for hende at eksempelvis en maske løber, når hun strikker sine artefakter, hvortil BL forklarer at det ikke er det vigtigste, fordi det faktum at artefaktet forbruges og går til i byens snavs samt kredsløbet, som artefaktet indgår i, er vigtigere end om teknikken er perfekt:

Näe, då kan ja laga de lite, ja, så att de bara håller ihop .Men också nåt annat som ja också tycker me de som e på gatan att, ja tyck... de känns skönt och befriande att de e nånting som förbrukas, alltså, de förgås. Om inte människor tar sönder de så e de vinden, vatten, avgaser, smuts, det dör. Å sen kan ja sätta ihop nytt åså... Det blir som en krets... kretsgång. Aa. Och det tycker ja e befriande, ja, att de inte e nått som ligger fint i en låda... Aa kanske, eller så går de sönder men ja gör ju ingenting åt de, för det får ha sitt eget liv. Ja har lämnat det. (BL)

Artefakterne virker inspirerende i det liv som aktivisterne har frigivet dem til. Det er på en måde et hemmeligt liv som vi, der blot er forbigående, kun tager del i i et glimt, når vi sanser at der hænger en tekstilgraffiti-genstand. Det hemmelige liv, som hverken aktivisten eller de andre mennesker kan følge nøje, er en del af inspiration, som ifølge BL's udsagn er frigørende.

5.7.1 Konklusion på Dimension 3 Kundskab

Formidlingen af budskabet gennem artefaktet fører aktivisten ind i didaktiske overvejelser om betydning af valg af teknik, teknikkens historie, holdbarhed og appel. Kundskaben der ligger bag disse overvejelser er vigtige at huske på når læring og kundskab vurderes i forhold til tekstilgraffiti. Nogle aktivister er mere bevidste om alle trin i processen for nogle er det et bevidst valg ikke at tydeliggøre budskabet ved eksempelvis at brodere ord på et strikket artefakt, men selv lade betragteren tolke budskabet.

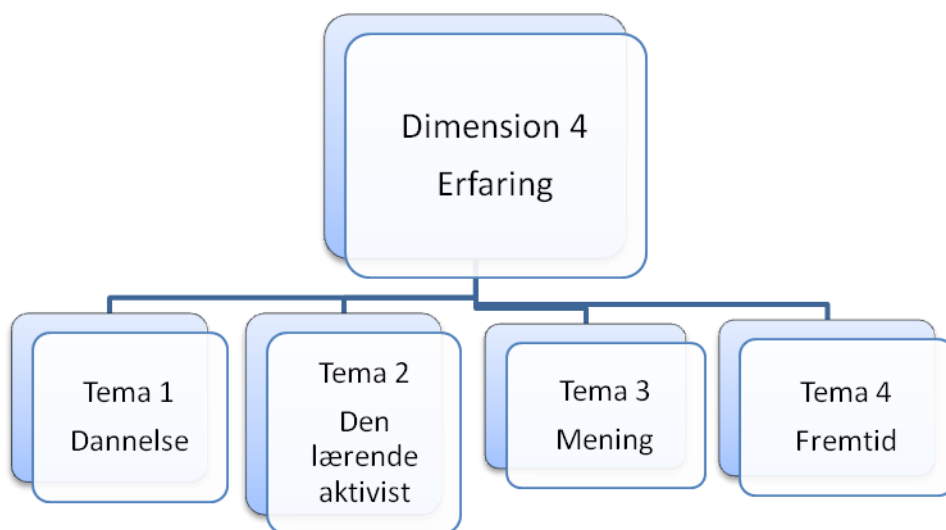
5.8 Dimension 4 Erfaring

Når et individ erkender noget, betyder det at individet kan indordne emnet eller tingen samt genkende det (DSDE, 2001, s. 616). At erkende betyder også at erhverve kundskaber om selve kundskaberne, hvilket vil sige at en handling kan føre til kundskaber gennem erkendelse af handlingen.

I begyndelsen af afhandlingen blev Brunalunas udsagn: ”Jeg strikker, derfor er jeg!” fremhævet, fordi hun med udsagnet sætter hænderne erkendelsesmæssigt sammen med intellektet, hvilket sætter at gøre håndværk ind i en filosofisk kontekst og understreger, at aktivisten reflekterer over, hvad hun gør, når hun handler med sit håndværk – en refleksion, der fører hende til erkendelser om væren og identitet. V siger:

Jeg syntes det er utrolig værdifuldt, at se nogen, der gør det samme som mig, når nogen har gjort nogen ting. Jeg bliver så glad over at nogen gør det. Det allervigtigste i livet er engagement. Når nogen gør noget som de ikke får noget igen på. Så bliver jeg stolt. (V)

V påpeger det værdifulde i at medborgere gør noget, fordi de engagerer sig i hinanden og i samfundet. Hun erkender at der i udøvelsen af håndværket ligger en engageret handling, der betyder noget i sin uegennyttighed.

Figur 13. Dimension 4, Erfaring med tema

E er drevet af at ville nyformulere det gamle håndværk, når hun fører sin farmors broderier videre og klistrer dem op som traditionelle, malede graffiti-tags. I sin videre erkendelse over hvad det betyder at gøre det, hun gør, siger hun:

Det er først nu at jeg sådan efterhånden er ved at finde min niche eller jeg hvad man nu kan sige og jeg har altid syntes at det var meget ærgerligt, at netop kunsten var så firkantet. Så skal man op på Louisisana og så skal man se nogle oliemalerier eller nogle skulpturer eller hvad det nu er /.../ altså for mig er kunst det kan jo være hvad som helst! (E)

Interviewer: ”Så værdien ligger i, at du kan være fri? Du kan noget af en teknik og så kan du udfolde dig den vej?”

Ja, der er uendelige mange muligheder, det er bare med at starte et sted og fortsætte - jeg ved ikke, hvad man kan gøre, om det overhovedet er muligt efterhånden, fordi de her fag er jo i princippet set fra omverdenens del, tror jeg, fag som overhovedet ikke kan bruges til noget som helst andet end til ens egen fornøjelses skyld. At det så er enormt synd for sjælen, det er jo hvad det er, det er der jo ikke nogen ingen penge i så det gider staten ikke satse på Det er i hvert tilfælde sådan at min fornemmelse af det er. (E)

E diskuterer, i citatet med sig selv, nytten af håndværk i dag. Hun mener ikke at der i dag er brug for håndværk i den form, der tilbydes i skole og uddannelse. E peger på at det er synd for hendes medborgeres sjæl, at håndværket ikke sættes ind i en sammenhæng, der giver mening, og hun fortsætter ved at pege på, hvorfor det er gået så galt. Hun har også en løsning for faget:

Sådan, at hvis der skal gøres noget som helst så skal der på en eller anden måde lægges noget værdi i det igen fordi det har mistet sin værdi. Det er højst sandsynligt også, tror jeg, på grund af alle de her færdigkøbte mønster, fordi al

kreativiteten er blevet taget ud af det. Fordi så er det sådan her, så følger vi bare de her mønstre her og så skal det være sådan her for der er jo slet ikke noget utopi i det tilbage overhovedet og folk har mistet evnen til at lave deres egne ting, altså, de har jo aldrig prøvet det vel, de har altid fulgt et eller andet motiv et mønster, et korsstinghelvede! Åhm, så det har jo mistet kunsten foran håndværket, kunsthåndværket, ikke? (E)

Men det er måske også meget med at finde anvendelighed for folk som vej frem at sætte det ind i nye sammenhænge som hvor man kan bruge det til noget altså i stedet for ligesom mig, ikke? Der gik helt død i det, da jeg var lille for så sider man der og med sådan en ordentlig stabel korsstingsbroderier, som er tudegrimme og på latterligt stramaj som man ikke kan bruge til noget som helst (ler). Men det er måske også noget med at skabe noget fællesskab omkring det igen for i gamle dage, så sad kvinderne jo sammen og broderede. (E)

E fremhæver også selve designet i de trykte broderier som en af årsagerne til at hun selv mistede sin motivation eller 'gik død i den', som hun siger.

S tænker på, hvordan det almene rum bliver udnyttet, og hun når frem til at selve det at arbejde med hænderne er en form for aktiv meditation:

Så ha ja varit fascinerad av de, alltså sett de på stan å så, å tyckte att de va häftit, att uttrycka sig så liksom å ta del i de allmänna rummet. Men själv har ja inte gjort nånting, förrän egentligen, för ett år sen. (S)

Interviewer: "Tænker du på en anden måde?"

Jaa. Alltså ja kan nog fundera mycket tror ja, över annat. Jamen de e lite som meditation för mig å jobba med handarbete. Aa. (S)

BL erkender en form for forankring i samfundet og i hele livet, når hun aktionerer. Hun relaterer sin aktivisme til en identitet, som hun betydningstilskriver og sætter i et modsætningsforhold til den kommercielle verden. Den kommercielle verden repræsenteres i medierne, og hun ser en opgave i at gøre mennesker som hende selv synlige. Det gør hun gennem sin håndværksaktivisme. BL siger:

De som händer med mig, när ja sätter ut de på gatan, e att ja känner mig mer förankrad i samhället. Ja. I de stora livet. Ja förankrar mig själv, där. Hm... Och de betyder jättemycket för mig. Ja. Och de e en form av... de e ju ett identitetsskapande, att man gör så. Och att ja tycker att ja står för mycket som den kommersiella världen inte står för. De syns inte i tv, de syns inte i tidningar, men ja finns, människor som ja finns, å vi måste liksom också synas. Ja, på nått sätt. (BL)

Aktivisterne har forskellige erkendelser af det at lave aktioner og om læringen knyttet dertil. Fælles for dem er at det handler om individets profilering som en selvstændigt tænkende, der tager anderledes midler i brug for at komme til orde i samfundet. Vigtigt er det at påpege, at aktivisternes bevidsthed følger deres handling, og at det ikke er tilfældet der råder, når en strikket pulsvarmer sættes op på en lygtepæl. Der er tale om erkendelser, der knyttes til eksistens.

Tema 1 Dannelse

Dannelse er et begreb, der skal forstås kontekstuel. Enhver given tid og kultur har sin opfattelse af hvad dannelse er. Dannelse er et resultat af praktisk arbejde og boglig lærdom, og i dansk sprog bruges dannelse som en betegnelse for dels en speciel pædagogisk norm i forhold til opdragelse, dels en social norm der peger på en bestemt adfærd, væremåde og viden (DSDE, 2001, bind 4, s. 596). Dannelse er både processen igennem hvilken individet erhverver sig et bestemt kulturelt indhold af viden, færdigheder og holdninger og resultatet af den proces, der ligger til grund for individets dannelsesproces. Et dannelsesprojekt kan således være bestemt af staten og den herskende uddannelsespolitiske holdning til dannelse, men dannelse kan også være at individet tager aktivt del i og forholder sig kritisk til sin omverden. Aktivisten deltager i sit eget dannelsesprojekt ved at lave aktioner, og gennem refleksionen erkender hun, hvad det er, hun lærer.

BL fortæller om at lave aktioner:

Jo. Ja. Just de. De förändras ju det här att va de e som driver, för ett tag va de ju jättestarkt allt dehär arbete för dig nu, mensen, om man säger efter badet (Bestemt aktion i Stockholm, der havde til formål at bevare et nedlægningsstruet svømmebad (forfatterens bemærkning), så har ja svært att bara göra roliga saker, för jag har blivit mera politiskt medveten. Verkligen hur de kan gå till. Å hur demokrati går till. Ja har inte förstått riktigt hur ruttet det är. Hur litet, inget inflytande, vi har, alltså hur litet inflytande vi har. Som medborgare. Å hur lite... makt vi kan ha i vårt eget område, där vi bor. Så de e ju såna saker som de handlar om nu. I mitt huve. Såå... Nu hand - Jaa de har förändrats nu kan man säga, för nu, förut ville mest göra saker i stan så att så många som möjligt skulle se de å... Men nu har ja flyttat fokus till, nu vill göra här, där ja bor. Förut ville ja inte de, ja ville va hemlig här. Men nu e de många som vet vem jag är, och så. ehm... Och till exempel, nu har ja stickat till i nån park, lekpark, som förmodligen ska rivas å dom ska bygga ett hus där. Men ja har inte satt upp nån text upp nån text för de e så mycket snö! Men ja ville sätta upp text också, informera människor såhär vet ni att den här parken ska bort? Vill ni prostera? Gör det! Och sen mailadress till politiker. Så verkligen uppmana folk att, om du vill så gör nånting åt det här. Å jobba på de sättet. (BL)

Citatet viser den dannelsesproces, BL gik igennem, da hun aktionerede for svømmebadet. Det betyder noget for hende at hun har sagt sin mening og er gået tæt på de rettigheder, hun mener at have som medborger i et demokratisk samfund.

Interviewer: ”Så det er din erfaring mere politisk?”

A. Fast de e ju nånting, nånting annat som händer, där stickgrafittin följer me. Om du förstår? Jo att, ja de e ju på grund av en annan händelse. Ja håller ju på me min stickgrafitti, men då hände nånting som gör att den ändrar riktning. Just nu, iallafall. Aa. Men ja vet int om ja svarade på din fråga riktigt - Men ja vet, det är ju iallafall ett sätt, ja vet att ja kan nå ut till människor. Och förut så har vi ju inte haft nån direkt uppmaning, men här kan, här e specifika frågor, och jag kan verkligen uppmana människor att göra nånting. (BL)

I samfund med en demokratisk styreform kan det enkelte individ tage styringen af sin egen dannelsesproces. BL arbejder subkulturelt i Stockholm, i en kulturel mangfoldighed og i en by, der er i stadig forandring. BL har tilegnet sig kompetencer til at deltage aktivt i samfundets forandring og til at følge med og være kritisk. BL tager ansvar i og for sine handlinger; hun er anonym, men deltager gerne i debat med politi og i medierne, hvorved hendes tilsløring af sin identitet bliver gennemsigtig

Tema 2 Den lærende aktivist

Individet i samfundet lærer i skole, uddannelse og gennem læring i hverdagen. Gennem interviewene har forskeren søgt at få en opfattelse af det særlige ved læreprocessen i tekstilgraffiti. Direkte adspurgt: ”Hvad lærer du af det?”, svarer K fra den stockholmske gruppe:

Jaa... De har blivit nästan ens liv nu, att göra dehär, aa. Vi funderar, å har köpt hyllor till garnena hemma å sitter å tittar på dom, å... I å ja har kontakt väl en 5-6 gånger varje da å vi har ständigt ett projekt. Ja tycker, ja får tillbaks lite glädje. Eller mycket glädje. Så blir man lite stolt å lite glad att folk tycker de man har gjort e roligt. (K)

Interviewer: ”Du har lært en metode til at få livsglæde gennem at strikke som aktivist?”

Ja. Ja, de e de ja säger. För ja va inte glad förut, men nu e ja glad. Me garn å stickor å lite galenskap, mm. (K)

I fra samme gruppe svarer:

Va ja lär av att sticka eller att vara aktivist? Bägge delarna. Ja har lärt mig att våga släppa... så att, sticka fritt, nästan skulptera, med garn. Å de går ju bäst när man virkar. Förr så följde ja alltid strikt en beskrivning, å så skulle de bli som den beskrivningen, å de blev alltid vantar å sockor å tröjor å sånt, nu kan ja... Virka en krokodil, ja har aldrig gjort de i hela mitt liv, men de blir en krokodil, å så får den sitta på en gren i ett träd i parken. De måste inte bli så perfekt, och aa, som K sa så prova ju vi gamla tekniker, å man blandar mycket mer också när man gör såna här saker för de ska fylla en helt annan funktion. Just när man formar saker å så, man blandar olika tekniker å olika garner, de kan va hur udda som helst. Å de skulle man inte göra om man stickade en tröja till exempel. Så de lär ja mig väl, att bli lite friare. Och sen va de en till fråga? (I)

Interviewer: ”Hvad lærer du af at strikke som aktivist?”

Jaa...aa. Jamen då har vi dehär me livsglädje, de är verkligen en meditation, och de är... Man kan ju göra de var som helst, på tunnelbanan eller framför tv eller... närsomhelst. Eller man söker ju sig också till såna här miljöer där man träffas å stickar å virkar å... Så de blir ju en helt ny livsstil egentligen. Förut så målade ja tavlor, å de har ja nästan slutat me nu, för de e mycket roligare att sticka, de e mycket enklare. Inte lika platskrävande, å de e inte kladdigt å de luktar inte å... Aa. Så de e väl de. Vad ja får ut av de. Ja men de e ju också att när man stickar upp saker å sätter upp dom så e de ju så roligt å se hur folk reagerar, vi brukar ju hålla oss gömda så att dom inte ser vilka vi är, men däremot så rör vi oss i dom miljöerna där vi har satt upp saker. (I)

S tilføjer:

Nu har inte ja själv satt upp så jättemycket, men - Alltså ja tror just de att de kan va kul att man påverkar nån som man aldrig har träffat, eller man vet inte riktigt va människor får för associationer till de som man sätter upp eller... Jamen på nått sätt påverka dom människor som man inte har träffat. (S)

Stockholms gruppen på tre aktivister mener, at de har lært sig et redskab til at åbne og bevare deres livsglæde. Det er især de to i gruppen med en alder på omkring 60 år, der taler om livsglæde. Glæden ligger i samspillet mellem gruppens medlemmer, de reaktioner, de får opsamlet, når de vender tilbage til de steder, hvor deres artefakter er placeret samt muligheden for at udtrykke sig frit og den meditative fornemmelse de får, når de gør håndværk. Dette er med til at styrke deres selvtillid og få dem til at føle sig som handlende, ansvarlige individer i samfundet. S, der er i 20'erne og den nyest tilkomne i gruppen, mener at det at påvirke andre mennesker, man ikke har truffet før, er en betydningsfuld del af aktivistens læring.

Tema 3 Mening

En mening er en egenskab ved alt, hvad der kan forstås, og som har en vis sammenhæng eller en bestemt karakter. På dansk kan begrebet forstås som et formål – her tænkes på udtryk som livets mening (DSDE, 2001. bind 13, s. 148). I aktivisternes udsagn er det den sproglige italesættelse af den performative handlings mening, interviewerens har spurgt ind til. Det vil sige at mening er et sprogligt udtryk for de praktiske og historiske betydningssammenhænge, aktivisten indgår i samt den mening, aktivisten giver disse sammenhænge til sit eget liv.

S fra Stockholms gruppen fortæller om den spontane reaktion fra medborgere på gruppens handlinger: ”Hvad betyder det for dig når du hører den spontane reaktion?”

Ja har ju inte vart med om dehär lika mycket, men ja tycker ju att de låter fantastisk roligt just, att jamen bara se reaktioner på de man har gjort. (S)

K fra samme gruppe tilføjer:

Aa. Oja. Man tycker ju alltid att de e roligt då att nån tycker de e roligt de man gör, de måste man ju säga, de e de. De e roligt. Men i mångt å mycket gör ja ju de för mig själv också. Jaa. Men de e roligt då. Vi har ju flera gånger, I å ja, satt upp saker på natten, så helt plötsligt har liksom 19 lyktstolpar på morgon vart, de e lite roligt, å då känner vi oss lite busiga. Jo. (K)

BL, der aktionerer alene eller sammen med andre i Stockholm, siger:

Men dehär andra e... Man kan inte lägga ner mycket jobb på de, för att de kan försvinna dagen efter, de måste vara lite snabbare, lite friare, lite slarvigare. Man liksom, de hör till i stilen också, att de ska... Ja tycker om lite när de ser ut som att vemsomhelst kan göra dehär, de e ju inte svårt. De tilltalar mig, att... För de e också dehär me, alla estetiska uttryck som vi håller på me när vi e barn, å sen får

vi nångång... va har för dåligt självförtroende, att du kan inte dehär, man får höra du kan inte sjunga, du kan inte teckna, du kan inte... De e ju så förkastligt, för att alla människor kan göra nånting. Å att de inte e resultatet som ska vara viktigt, utan görandet. Och att man tycker görandet. Mm. För de e en del av det också. (BL)

BL vil gerne sige noget, der indeholder en mening, til sine medborgere. Hun mener at budskabet er vigtigere end det tekniske i artefaktets udførelse, og direkte adspurgt om det er rigtigt forstået af intervieweren, siger BL:

Mm, aa. Mm. Mm. Absolut. Absolut. De e som två olika saker. Aa. Jaa precis, man ska kunna de först. Jo men de e ofta så, man ska lära sig ordentligt sen kan man ta genvägarna. Hur man nu vill. Aa. De e sant. Ömm... (BL)

Aktivisterne mener at handlingen giver mening. De danner erfaring på aktionerne og igennem de muligheder for individuelt råderum, en aktivist har. At aktionere øger selvstændigheden og skaber glæde samt en forståelse af at det at gøre noget er vigtigere end resultatet.

Tema 4 Fremtid

Fremtid skal forstås i modsætning til fortid og har en betydning, der konnoteres til forståelsen af, hvad der vil ske i fremtiden. Fremtiden er ikke realiseret endnu, og derfor er fremtiden altid et gæt fra den person, der eksempelvis udtaler sig om, hvad indholdet af fremtiden er. I interviewene blev nutidens og fortidens håndværk berørt af aktivisterne. Det var derfor naturligt også at spørge dem: hvad med fremtiden? Eller hvad skal ændres, hvis håndværket skal overleve? Dertil svarer S fra Stockholms gruppen:

Aa för att man ska få till de. Ja tror man måste va rätt öppen tror ja, å försöka se alltså vad barnen själva är intresserade av att lära sig. Fast ja har alltid naturligt haft... Eller ja har alltid älskat att ha slöjd. Oavsett om de har varit träslöjd eller textil, alltså de ja har älskat e att jobba med händerna, jämt. Å om man inte har den passionen, då - ja vet inte, man måste nog fråga dom barnen va dom, ja va dom skulle kunna få ut av slöjddämnet. Alltså att hitta nånting ändå som dom skulle va intresserade av att lära sig inom slöjd. Va lite mer flexibel. Sen va de e, ja precis, de får ju visa sig då för varje individ, eller liksom man kan göra nåt utav överenskommelsen. Va öppen för förslag, tror ja, va barnen vill göra. (S)

S udtrykker ønsket om at skolen og/eller læreren er åben overfor, hvad eleven ønsker sig af indholdet i undervisningen. K kender en underviser i slöjd og siger:

De beror ju också mycket på lärarn, å sen e de ju både pojkar och flickor som har slöjd nu. Ja har en god vän som e handarbetslärarinna, heter de, hon e... hon e 55 år, hon låter barnen göra såna här saker, å sticka roliga saker. Men när vi gick i slöjden, då gällde de ju å lära liksom så att man kunde ta rätt på sig själv, sy ett knapphål å sånt här, nu behöver man ju inte de. (K)

Aktivisterne forstår dét at gøre håndværk i et dikotomisk perspektiv set ud fra den undervisning, de selv har modtaget. Intervieweren spørger ind til de udsagn, der tidligere er kommet frem om livsværdier og meditation

Interviewer: ”Det jeg undrer mig over er, at I taler om livsværdi og meditation. Det står der jo ikke i ’syftet’ om ’sløjd’. Subkulturen trækker nogle meget dybe værdier frem i forhold til det, der står i ’syftet’ for ’sløjd’. Hvad kommenterer I på det?” K svarer:

Ja har inte riktigt funderat på att – Folk - Man saknar dom unga som e ute å gör de, ja har inte riktigt funderat på de. Näe. Dom som e yngre än oss e ju iallafall minst i 30-års åldern, dom flesta som vi känner. Jaa. De va nånting å fundera på. Men i en å annan skola gror de, men som du säger, inte i läroplan å sånt, för de tror ja inte. Då får man väl sparken om man skulle börja sticka såna saker på. Den e allvarlig skolslöjden. (K)

Interviewer: ”Kunne man forestille sig, at sløjd i skolen var et aktivistisk fag?” K svarer:

Inte här i Sverige tror ja. Danmark e ju ändå lite öppnare än Sverige. Jo lite, jo. Jo (K)

Og S fortsætter:

Men ja. Eller om man vill ha ett motiv för varför man ska ha sløjd, ja tror att de e... Eller för mig har de alltid varit ett skönt å avslappnande ämne att kunna släppa just de teoretiska. Att bara få göra nånting. Ja har, i å för sig nu har de varit vissa uppgifter som kanske ska göras, men ändå varit en befrielse att kunna, få... jamen göra nånting praktiskt, å inte sitta å tänka liksom me nåt speciellt syfte – Eller - (S)

K siger:

Näe, men däremot så väckte ju du en bra tanke me dehär att... med barnen å skolan å dom yngre. Hur man ska få me dom. Så att dehär me å lära sig, å va lite gladare i syslöjden. (K)

S siger:

Men faktiskt, kanske ändå... De beror på hur gammal man då e naturligtvis, men de kanske är nåt som ... nä men att de kan va en morot, att liksom de e kul istället för att få dom här uppgifterna.(S)

Ja hade me den här på jobbet just, å liksom de kan ja, för ja jobbar på bank, å de tycker ja e lite stelt liksom, jämfört när ja håller på me dehär, ja känner mig som en liten anarkist när ja kommer hit ibland, jämfört me å va där. Eller ja hade me dom just för att ja skulle hit ikväll, å då ja, tog ja upp dom liksom, men ja trodde aldrig, eller ja, de e klart ja skulle få nån typ av reaktion men alltså så mycket hade vi inte skrattat på länge! Ja tror de va ganska oväntat...(S)

Overvejelserne over håndværkets fremtid synes at hænge sammen med den glæde og den morskab, man kan få ud af at gøre håndværk på en anden måde. Det overraskende moment i handlingen er, når artefaktet kommer i kontrast til det traditionelle artefakt, man kender fra skole og uddannelse.

BL svarer på samme spørgsmål om håndværkets fremtidsmuligheder:

Ja va skulle man göra? Ja tänker de so. Unga har ju - unga människor har ju så mycket inom sig, plus att dom känner sig många gånger missförstådda av vuxenvärlden, och jag tror de skulle kunna vara jättenyttigt för dom, att

manifestera nånting som e viktigt för dom själva. Ute. Så att alla kan se de. Ta plats me de. Ja tror de. (BL)

BL mener at unge mennesker får mulighed for at manifestere noget, som er vigtigt for dem selv, samtidig med at de tager plads, sådan at alle kan se dem. Dette udsagn kan forstås som en manifestation af den positive aktivistiske handling, der giver mening, har et budskab og træner individet i demokratiske handlinger.

5.8.1 Konklusion på Dimension 4 Erfaring

At handle og at gøre er en mulighed aktivisten fører ud i en handling i det offentlige rum. Denne handling opøver kompetencer som aktivisten sammen med at tage ansvar erfaringsdanner på. Erfaringen er ud over at være baseret på håndværk også en erfaring i at tale til sine medborgere, forhandle med den lovgivende magt og at blive forstået på trods af at handlingen er ulovlig og grænseoverskridende.

Aktivisterne taler også om den livsglæde som de hver især får at aktivere. Deres selvtillid bliver styrket og de føler sig som handlende, ansvarlige individer i det samfund de lever i. Konkluderende kan man sige at aktivisterne lærer af deres erfaringer, en læring der er baseret på at gøre håndværk, på en ny og anderledes måde. BL konkluderer med en mening om at unge mennesker for en mulighed for at manifestere vigtige budskaber, samtidig med at de tager en plads i det offentlige rum. BL udtrykker at den aktivistiske handling er en meningsgivende (for både aktivisten og modtageren) demokratisk handling.

5.8.2 Konklusion på Perspektiv 2A Læring

Citaterne fortæller om en anden og friere måde at bruge teknikker på. Man kan sige at den traditionelle håndværksdiskurs udfordres af en friere forholdemåde til læring af håndværksteknikker. Rummet for læring er også utraditionelt og fleksibelt, idet rummet flytter sig i forhold til hensigten. Artefakterne, som aktivisterne producerer, har deres eget liv, idet de forlades af aktivisten når de er blevet placeret i det offentlige rum. Nogle bliver stjålet efter kort tid, mens andre bliver hængende i lang tid. Man kan sige at artefaktet har sit eget hemmelige liv, et liv som aktivisten finder inspirerende. BL udtaler at hun får inspiration af at artefaktet lever sit eget liv, og hun ser mulighederne for artefakternes kommunikation forøget fra det øjeblik, hun siger farvel til de artefakter hun har produceret.

Aktivisterne mener at deres handlinger giver dem selv og andre mening. De lærer at styrke deres selvstændighed og skabe glæde for dem selv og andre, men de får også en forståelse af at det at gøre noget er vigtigere end det tekniske resultat. Det betyder at den tekniske del af at gøre håndværk som aktivist er nedprioriteret i forhold til selve den aktivistiske identitet.

5.9 Hændelser om identitet

”Hvad fortæller historierne om identitet?”

Identitet af det latinske ‘idem’ der betyder ‘den samme, og drejer sig om oplevelsen af at være den samme eller at være genkendelig for sig selv og andre gennem skiftende situationer. Identitet set i forhold til læring skal forstås sådan, at det enkelte individs samlede erfaring gennem læreprocesser fører til identitetsdannelse.

Figur 14. Perspektiv og Dimension set ud fra forskningsspørgsmål 2B

Modellen i figur 14 viser Perspektiv og Dimensioner set ud fra forskningsspørgsmål 2B, hvis overordnede perspektiv er hændelser om identitet. Nedenunder de fire dimensioner, der er betydningsbærende identitet når man gør håndværk som aktivist: Formidler, Debattør, Entreprenør og Performer.

På spørgsmålet om, hvilken identitet V har som aktivist, svarer hun:

Jeg har gået på en ekstrem fri skole. Alle skoler jeg har gået på har været institutions kritiske. Man er ikke elev man er et individ /.../ På en traditionel skole ville jeg føle et crash mellem, hvad jeg vil og den læring, der tilbydes. Jeg kan godt lide at lære på et filosofisk grundlag, et livsfilosofisk grundlag /.../ i ordet skole ligger der meget tvang og jeg er heldig, at jeg går på en skole, hvor det er så frit. Man har en identitet, hvor der er ansvar for forandringer. (V)

V fremhæver at hun ønsker at tage ansvar for egne handlinger – et ansvar, hun har modtaget gennem sin skolegang, og som hun påtager sig som aktivist. I de følgende citater opsummeres udsagn fra aktivisterne, der ligeledes synliggør, hvad de mener der ligger i begrebet identitet. BL siger:

Aa, just de. Jo men ja har ju skapat en identitet också, som gatukonstnär, för BL är någon, hon finns. Hon e ju ja, men hon e ändå, så. Och - människor är ju intresserade av att följa. Och de e ju häftigt. Men då e de ju bra att använda de till nånting ännu bättre, eller... (BL)

Interviewer: "Hvad kalder du dig selv, når du handler som aktivist?"

För namn å sånt? Ja säger för det mesta att jag gör garngrafitti eller gatuvirkningar. Aa. De e dom orden ja använder. Mm. Det kan man säga. Men visst kan ja säga, om du frågar mig, e du aktivist? Så är ja ju en form av aktivist. Mm. (BL)

BL siger at hun er aktivist, og at hun findes. BL er en virkelig agent i det stockholmske gadebillede, kendt gennem blog, Facebook og medierne.

5.9.1 Dimension 1 Formidler

En person der formidler, er en person der virker som mellemed mellem eksempelvis en kundskab, en information og et individ, der modtager. I tilfældet med en aktivist, der aktivt formidler et budskab, medieret gennem et artefakt, har aktivisten en formidlende rolle. Aktivisten ses her som et individ, der gennem et samspil har en interesse i at meddele noget til andre, åbne andres øjne eller påvirke andre. Det betyder at formidling er en af læringens samspilsformer på lige linje med oplevelse, deltagelse og virksomhed. Modtageren er i denne sammenhæng vilkårlig og kan være mere eller mindre interesseret i budskabet, hvilket betyder at modtageren vil forholde sig mere eller mindre aktivt til formidlingen. Det betyder også at der i forhold til læring og identitet er tale om, at der, ud over en direkte formidling af eksempelvis et budskab, også sker en formidling af oplevelse og aktivitet. Det kan påpeges at modtageren har mulighed for aktiv medvirken og medbestemmelse, således at modtageren som aktivt subjekt deltager i kritisk refleksion og påtager sig social ansvarlighed.

KS ønsker at formidle strik på en anden måde som et modspil til det normale. I citatet fortæller hun, hvordan hun formidler sin aktivisme til andre via tale, og hvordan hun formidler sin aktivisme til sin far, der er flov over sin datter, som syr strik på lygtepæle:

I think it's just because it's weird, normal people don't do it. You have to be - I said to somebody, you have to be a little bit crazy to do knit graffiti's, because it's. It's not a normal thing, no. It's, it's - And I think he thinks somehow a little bit embarrassing going out in the street and knit something on something, you know. So I, I think - He doesn't think that it's stupid or anything, he just thinks that it's a bit odd. You're a little bit weird, when you do that. So he doesn't wanna stand next to me when I'm doing it he goes for a meter or two away so he can be... (KS)

Interviewer: "You have been out in the street with your father?"

Well of course, because I. When I go to my parents we usually. They live in the countryside, so if I go to the city we go together, so, so, all the time if I leave something in M..., where my parents are living, so, we're all together in a group, we go. (KS)

Det er formidleren, der i samspil med 'de andre' får formidlet tekstilgraffiti til byen, hvori hun lever. 'De andre' er medborgerne, men også den nære familie, som eksempelvis forældrene. For KS er hendes identitet som formidler én hun bærer med sig, hvor end hun går hen. I hendes taske ligger der altid nogle artefakter parat til at blive syet fast på en lygtepæl.

For N er det lidt sværere at præcisere en tydelig identitet - ud over at hun er sig selv. Hun har bare flere navne; et virkeligt navn med tilhørende personnummer og et dæknavn, hun bruger på gaden og sin blog. I det følgende er en ordveksling citeret mellem N og interviewer:

No, because I don't think I'm an artist, I'm just me, knitting things. Of course it's art, if some artist make it, but I'm not an artist, I'm just a... I don't know. I was... Last winter, in an art seminar, doing that knit graffiti workshop, and everybody was art students, or something like that, and - I was like "Hi, I'm an engineer" hehe. I don't have any art studies, never, I'm an engineer. (N)

Sorry. It's - I love science, so I studied science, and not crafts, and I thought that I make more money with science, haha, and I could do crafts at home. (N)

Interviewer: "Yeah, ok. But what does it give you? Like doing science, and doing craft. Does it give you different experiences?"

Yes. It gives, but - I have thought it myself too, why? Because science is so different thing than crafts, but I just love them both. And I think it's good to do at home something totally different than at work. (N)

N er ingeniør i sit arbejdsliv og samtidig elsker at strikke og aktionere, da hun mener at det at strikke giver hende et modspil til ingeniørarbejdet. Som formidler er N overbevisende, fordi hun både taler som ingeniør og aktivist. Hvis læringens samspilsformer er knyttet til oplevelse, deltagelse og aktivitet, ser vi her en aktivist der formidler alle tre begreber.

5.9.2 Dimension 2 Debattør

En debatør deltager i en debat; ofte føres debatten i et medie, hvor debatøren kan blande sig gennem læserbreve, blogs og kronikker. Et andet ord end for en debatør er en meningsdanner, da dennes udsagn gennem medierne bliver offentliggjort, og udsagnet derfor præger en stor del af en befolkning. En aktivist er en debatør, der anvender artefaktet som sprog. Som meningsdanner har aktivisten indflydelse på flere planer: for det første i forhold til sine medborgere, for det andet i forhold til en global målgruppe gennem blogs og andre sociale medier, og for det tredje gennem traditionelle medier, som magasiner, aviser og TV. Ser man på mediernes dækning af tekstilgraffiti i perioden 2005 til 2012 er det tydeligt at de fokuserer på den gode historie i tekstilgraffiti. Medierne skriver og bringer ofte billeder.

S fortæller om at tage plads i samfundet:

Hur är de att vara aktivist? De e väl roligt att kunna... att välja att ta plats om man vill, sen vet man ju inte om det påverkar. Nu har inte ja gjort jättemycket, men

just det där att man ändå. För själv kan, vet ja ju om ja blir påverkad av sånt som ja ser, eller ja blir glad liksom, att nån vill säga nånting. Men. ja de e väl att man kan gå å klura på nåt som ja skulle vilja förmedla, och.. Aa. Uttrycka de på nått sätt, få ut de. (S)

Nämen man kan ju säga nåt om kanske normer som finns i samhället å försöka... påverka de eller alltså... Hur ska ja säga? Ja. Nämen belysa, alltså normer å så. De tror ja e viktigt. Att, ja, få ut de, få folk å kanske reflektera på nått sätt. Ja. Nåt man kan göra som aktivist, alltså stickaktivist. (S)

K supplerer:

Vi försökte i bostadsområdet att vara snälla, eller trevliga, rara men, men innerst inne e vi inte de, så vi kan väl gott tänka oss å göra andra saker också. Föra fram vårän mening. De gör vi ju genom å ge orsaker till Pride-festivalen å... Kvinnodagen å lite sånt. (K)

Begge ønsker at fremføre deres meninger forskellige steder og ved forskellige lejligheder. Til Pride Parade festivalen havde de strikket mere end 200 kvindebryster for at sætte fokus på ønsket om mere forskning i brystkræft (Pride Parade, Stockholm, 2009).

BL vil være samfundsdebattør. Hun ønsker at være den lidt skæve røst, der påpeger problemer på en anderledes måde:

Det har väl blivit så mer och mer, att jag, eller, från början också att, jag vill liksom ge ett bidrag till samhället. Som eh, som de ska va en annan röst än den man vanligtvis hör. (BL)

S diskuterer retten til at lave aktioner og til at være provokerende, når midlet er uskyldigt, som hun siger:

Ja kan tycka att de e ganska oskyldigt. Alltså de e ju politiskt, faktiskt, bara att sätta upp saker, oavsett om man nu tycker att de har nått politiskt budskap eller inte, men att... Jamen de blir ju en diskussion överhuvudtaget, vilket tillträde man har som individ i samhället, att ta plats på offentliga utrymmen eller var man nu väljer att sätta upp de nånstans. De tycker ja e ganska intressant. Å att man kanske e väldigt styrd, ja tror de e viktigt att visa, att man faktiskt - jamen tar plats som individ. Ja, fast i å för sig e de ju ganska anonymt då, så då visar man ju inte som individ, men påvisar ju ändå att, att de går. Att bryta mot dom...(S)

At være håndværksaktivist er også at være en samfundsdebattør, hvis budskab gennem medierne bliver distribueret til en stor del af befolkningen. Man kan sige, at det er en speciel ikke-målrettet måde at debattere på, da aktivisten ikke? ved præcis, hvem målgruppen er.

5.9.3 Dimension 3 Entreprenør

'Entreprenør' kommer af det franske ord 'entreprenre', som betyder at foretage eller påtage sig. I dagligdagstale forstås 'entreprenør' som en person, der er innovativ og kreativ. På dansk bruger man også ordet iværksætter (DSDE, 2001, s. 572)

Med baggrund i det traditionelle håndværk skaber E en anden form for håndværk. Hun siger:

Det gamle håndværk, ikke? Det skal være pænt og ordentligt og det skal ligne mønsteret 100 % eller den oprindelige tegning eller hvad det nu er det er. Man skal følge de her farve koder og Gud bevar mig vel! Åhm, hvor jeg meget bevidst, når jeg laver Street ting eller hvad man nu siger, så lader jeg det være og hvis stinget bliver skævt så piller jeg det ikke op igen så det bliver som det bliver og hvis jeg har lyst til at brodere med et andet sting lige pludselig så gør jeg det. (E)

Det er på en eller anden måde, det er noget masseproduceret noget, som der er en eller anden der sidder og tegner, hvorimod førhen var det jo netop omgivelserne som damerne sad og kørte ned på deres broderier uden alle de der regler og sådan, så for mig er det sådan, at man kan sige på en eller anden måde en frisættelse af broderiet, ikke? Og så køre det videre i en nutid og sådan at det forhåbentligt kan leve videre. (E)

E ønsker at bevare håndværket og fornyer sin motivation, når hun siger at hun broderer, som hun har lyst til. Det vil sige at hun ikke er bundet af en meget streng forståelse af, hvad der er en rigtig håndværksteknik. Hun ønsker sig tilbage til den tid, da kvinder sad og broderede mønstre, de selv havde skabt. Man kan sige at E springer ca. 150 år tilbage i historien og trækker den læring og deraf følgende identitet med op til i dag. Hun ønsker at håndværkstraditionen overlever skole- og uddannelsesdiskursen og bliver friset.

KS identificerer sig med aktivisten i sig, når hun derhjemme altid har flere artefakter liggende parat sammen med nål og tråd til at fæstne det med. KS siger:

Yeah, I think so. I do have them home, all the time, I have a couple of knit graffiti's ready, at home, so I'm always...(KS)

Interviewer: "Oh yeah, so you're ready for action?"

Yeah, I'm always ready for action, haha! But uh. It's just - We'll see, what happens. I don't know yet. Am I going to do more or not. Maybe, maybe not. (KS)

Interviewer spørger N: "Ok. But what about your identity? Do you think that it's another identity, doing this? Knit graffiti's, instead of doing pillows?" Hvortil N svarer med at forklare, hvorfor hun er ligeglad med om andre mennesker ser på hende, når hun aktionerer.

Maybe, yes, yes. Because everyone could knit pillows, and hats, but everyone doesn't - I think that most people are afraid of - to put them outside, they think what people would think and if someone is seeing but it doesn't bother me. (KS)

KS' vigtigste mål er at skabe glæde, men hun har også et andet mål, som er interessant at se ud fra en nyskabende og fornyende vinkel:

Haha, hmm. I think, like, for me, it gives some kind of a pleasure, because I'm making people happy. So that's, that's the first thing why I do it. And then the second thing for me, is using those little yarn balls, and learning new kind of things. And because knit graffiti is - You can do anything with it. So you can be as creative as you want to. And you can add things on it, and you can... It's just.

Your imagination is the limit. So, it's a way of /.../ If you do a sock or a sweater or something, it's always on the same shape and same kind of a... There's always the base, it's the same. But in knit graffiti, you can just get crazy. And don't be worried about people saying something on the street, because nobody says anything, hehe. You can sew it in the daylight and nobody says anything. At least in Finland. (KS)

En entreprenør er en, der foretager sig noget eller påtager sig noget. Aktivisterne påtager sig at forny indholdet i det håndværk, de og vi kender gennem skole og uddannelse. Deres bevæggrunde er deres kærlighed til at gøre håndværk, sat sammen med deres mening om, at håndværksfagene i vores samfund har overlevet sig selv. Kærlighed til håndværk er den ene bevæggrund for fornyelse; de vil have at håndværket skal overleve. Aktivisterne ønsker at bruge håndværket utraditionelt som et redskab i deres roller som samfundsdebattører.

5.9.4 Dimension 4 Performer

Performance er i afhandlingen brugt som en beskrivelse af den proces et subjekt er igennem, når det tilegner sig diskursive værdier og bliver til individ i kulturen. Det vil sige at det performer en given handling gennem gentagelse og citeringer af givne koder, hvilket betyder at individet gennem denne praksis er med til at opretholde og bevare det allerede eksisterende. Aktivisterne gør håndværk på en anderledes måde, og i dimensionen Performer vil denne identitet blive belyst.

I interviewene med aktivisterne kom spørgsmålene nogle gange til at dreje sig om før og nu med hensyn til håndværk. På spørgsmålet, om at kunne lære håndværk på en anden måde end det bliver undervist på nu, svarer I:

Jaa...aa. Ja tänkte. Min första spontana tanke va att man måste ju lära sig en teknik för att kunna göra vad som helst, egentligen. Så nånstans måste man ju börja, från grunden. Men ja vet inte - Du menar som om man skulle, lära redan skolbarnen? Redan i skolan, att? (I)

Og hun fortsætter:

Jaa...aa. Jamen då har vi de här me livsglädje, de är verkligen en meditation, och de är - Man kan ju göra de var som helst, på tunnelbanan eller framför tv:n eller - Närsomhelst. Eller man söker ju sig också till såna här miljöer där man träffas å stickar å virkar å... Så de blir ju en helt ny livsstil egentligen. Aa. Så de e väl de. Vad ja får ut av de. Ja men de e ju också att när man stickar upp saker å sätter upp dom så e de ju så roligt å se hur folk reagerar, vi brukar ju hålla oss gömda så att dom inte ser vilka vi är, men däremot så rör vi oss i dom miljöerna där vi har satt upp saker. Å då hör ju vi va folk säger, å de kommer ju till och med människor å säger till oss att har ni sett va dom har satt upp! Vi vet! De e två unga tjejer! Säger dom till oss. Å så vi e ungefär 60 då. Då har vi ju verkligen lyckats hålla oss hemliga. De tycker ja e jätteroligt. Ehm... näe så de e ju både de att man får ut nånting när man sitter hemma å gör de, samarbetet med K när vi försöker klura ut hur vi ska lösa en... ett projekt. När man sätter upp de, de e lite spännande, å sen när man får se hur folk reagerar. Så de e många saker man får ut. Mm. (I)

Ud af beskrivelsen kan det læses at den performance, man tager til sig som aktivist, ikke er identisk med den performance, vi kender fra skole og

uddannelse. Her ses det at den aktivistiske performance er en ikke-citerende gentagelse af de allerede lærte koder. Ydermere er der tale om en slags hemmelig performance. BL siger om håndens arbejde:

Å, också att man ser handens arbete i gatumiljön, man går förbi, man kan ju missa de, men ja menar den finns där för alla att se och komma i kontakt med. Mm. Också de materialet, det mjuka materialet i den hårda gatubilden att man kan känna nånting mjukt då - Ja, å de är - Och jag ser det också som ett hälsoarbete, alltså att jag bidrar till nånting hälsosamt i samhället, i gatubilden, och ehm när man sticker och virkar, man blir ju väldigt lugn av de, att göra de, och forskning har också ju kommit fram till att det frigörs hormoner liksom i kroppen och så, som e...(BL)

BL tänker det blöde materiale ind i sin performance, og samtidig inddrager hun det aspekt, at det er sundt for sjælen at arbejde med hænderne og intellektet på en gang. Hun kalder det for 'helsebringende arbejde'. BL's identitet som performer har flere dimensioner: at gøre det offentlige rum blødt med sit brug af materialer og at pege på det meditative aspekt ved håndværksprocessen. Om sig selv som performer, siger hun:

Hm. De som händer med mig, när ja sätter ut de på gatan, e att ja känner mig mer förankrad i samhället. Ja. I de stora livet. Ja förankrar mig själv, där. Hm. Och de betyder jättemycket för mig. Ja. Och de e en form av - de e ju ett identitetsskapande, att man gör så. Och att ja tycker att ja står för mycket som den kommersiella världen inte står för. De syns inte i tv, de syns inte i tidningar, men ja finns, människor som ja finns, å vi måste liksom också synas. Ja, på nått sätt. (BL)

Interviewer: "Hvordan kunne du inspirere sløjden i skolen til at forstå sløjden på en ny måde?"

Ja va skulle man göra? Ja tänker de som - Unga har ju, unga människor har ju så mycket inom sig, plus att dom känner sig många gånger missförstådda av vuxenvärlden, och jag tror de skulle kunna vara jättenyttigt för dom, att manifesteras nånting som e viktigt för dom själva. Ute. Så att alla kan se de. Ta plats me de. Ja tror de. (BL)

Aa. Jo. Precis. Som man har...Ja. Och under utbildningen /.../ Jag började me stickgrafittin, och sen har jag pluggat i 3 år, och haft alla dom här hälsotankarna hela tiden. Och det har ju flätats samman jättemycket. I min aktivitet. Och till exempel, nu har ja stickat till i nån park, lekpark, som förmodligen ska rivas å dom ska bygga ett hus där. Men ja har inte satt upp nån text upp nån text för de e så mycket snö! Men ja ville sätta upp text också, informera människor såhär vet ni att den här parken ska bort? Vill ni prostera? Gör det! Och sen mailadress till politiker - Så verkligen uppmana folk att, om du vill så gör nånting åt det här. Å jobba på de sättet. A. Fast de e ju nånting, nånting annat som händer, där stickgrafittin följer me. Om du förstår? Jo att, ja de e ju på grund av en annan händelse. Ja håller ju på me min stickgrafitti, men då hände nånting som gör att den ändrar riktning. Just nu, iallafall. Aa. Men ja vet int om ja svarade på din fråga riktigt. Men ja vet, det är ju iallafall ett sätt, ja vet att ja kan nå ut till människor. Och förut så har vi ju inte haft nån direkt uppmaning, men här kan, här e specifika frågor, och jag kan verkligen uppmana människor att göra nånting. (BL)

BL udtrykker her, hvad aktivismen har gjort ved hendes identitet. Ud over at være helsebringende er det et klart budskab til interviewer, at det er vigtigt at gøre noget og ikke at lade stå til i samfundet.

KS arbejder alene med sin tekstile graffiti og er meget grundig i sin performance. Interviewer spørger ind til, hvordan KS holder rede på alle sine artefakter rundt om i byerne: "Ok, so you needle the places you have been?"

So most of them in T /.../ are mine. But I've done so many! I've done 150 so /.../ And most of them are in Tampere, so that's why there's so many of them here, and most of them are in the city area, in the central. So I don't want them to be in every place, that'd be boring, so I have to go spread the work, that's why the map came, and tell me ok there's nothing in here, I'll put something in here. (KS)

I think, I think it's just because /.../ When I first saw them in the internet, I thought that they were really /.../ It would be really, really nice for me, to walk in the street, and see a knit graffiti. It rarely happens, because most of them are mine, so I know that they're there, but /.../ I've seen couple of times, walking in the street, I've seen some else's work, and I always smile, when I see it. So /.../ I think /.../ I don't know. It's just /.../ Yeah, yeah. So I thought that maybe somebody else is /.../ Because when you are walking on the streets, especially in the wintertime, when it's, it's /.../ dark, and snow and everything, and it's depressive and everything. It would be nice to see something soft and beautiful. In the middle of the grey day. (KS)

KS ønsker med sin performance at give ideen videre til andre, så gadebilledet i vintertiden kan blive mere positivt. KS lægger ligesom BL vægt på det bløde aspekt med tekstilerne. En særlig dimension ved tekstiler, der giver association til kvindelige værdier som 'blød' og 'eftergivende'. En udfordrende association overfor det hårde bymiljø med beton og stål. Ligesom aktivisten performer, kan man også tilskrive artefaktet en performance igennem mediering og tekstile egenskaber.

5.9.5 Konklusion på Perspektiv 2B Identitet

Aktivisterne performer deres aktivisme, og de drejer her den opfattelse af at gøre håndværk, forstået i Butlersk forstand, over i en helt anden form for performance, idet de erkender at den handling, de udfører, kan tilskrives forskellige betydninger. Ser vi på fagidentitet, knytter der sig et sprog, der skal forstås i en dobbelt forstand: dels et fælles udtrykssystem for de mennesker, der tilhører faggruppen, dels det personlige sprog, det enkelte menneske har tilegnet sig og lært siden barndommen. Aktivisten i subkulturen menes derfor at have tre sprog, når vi taler om aktivist-identiteten: ét der tilhører faget som aktivist, ét der tilhører skolernes håndværksfag og endelig et sprog der tales i den kultur, aktivisten aktuelt befinder sig i. Forstået med en variationsbredde på tre sprog kan man sige, at sproget også er med til at italesætte forskellige værdisystemer og identiteter. En der performer er en, der udfører noget, og det 'noget' kan eksempelvis være at koble hånden og intellektet sammen i en meditativ tilstand. Performance som identitet er også at tage aktivt medborgerskab ved at gøre

noget, at handle i det samfund, man er en del af; mens det også er omsorg for artefaktet og for det positive budskab, artefaktet skal signalere.

5.9.6 Sammenfatning

Aktørerne i figur 3, afsnit 3.9 er igennem analysen blevet sat i spil med fokus på at gøre håndværk, med læringsperspektiver og identitetsdannelse, ligesom artefaktets medierende funktion også er inddraget. Tanken bag figuren var at fastholde et perspektiv på læring i et uformelt læringsrum og senere diskutere figuren med analyseresultaterne. Resultaterne af analysen er sammenfattet i dimensioner, temaer og underkategorier i forhold til de stillede forskningsspørgsmål 1, 2A og 2B og ser sådan ud:

Forskningsspørgsmål 1:

Dimension 1. Formål, med temaerne:

Tema 1. Mission, med underkategorierne: normer (påvirke og belyse normer), fremme en sag, politik (politisk budskab og om processens selvskabte budskab), genbrug, lykke, formidling, ikke-formidling.

Tema 2. Refleksion, med underkategorierne: påvirke (at få mennesker til at reflektere), afkobling (personlig refleksion om at gøre håndværk), meditation.

Tema 3. Relation, med underkategorierne: kontakt mellem mennesker, skabe glæde (og positiv stemning) flere smil.

Tema 4. Artefakt, med underkategorierne: præsentation af artefakt, blød, artefaktets formsprog (at skabe med tekstilt artefakt i det offentlige rum)

Dimension 2. Budskab, med temaerne:

Tema 1. Medborgerskab, med underkategorierne: forandring, køn, protest

Tema 2. Reaktion, med underkategorierne: ingen reaktion, følelser, kærlighed til håndværk

Tema 3. Sociale medier, med underkategorierne: blog, Flickr, Facebook

Dimension 3. Produkt, med temaerne:

Tema 1. Form, med underkategorierne: tegn, blødt og feminint

Tema 2. Materiale, med underkategorien: teknik

Tema 3. Proces, med underkategorien: individ

Dimension 4. Kontekst, med temaerne:

Tema 1. Offentligt rum, med underkategorierne: lokalt, globalt

Tema 2. Forhandling, med underkategorien: lovligt/ulovligt

Forskningsspørgsmål 2A:

Dimension 1. Læringsrum, med temaerne:

Tema 1. Skole og uddannelse

Tema 2. Dagligdagens aktiviteter, mor, mormor, farmor

Tema 3. Gadens læringsrum

Dimension 2. Aktion, med temaerne:

Tema 1. Socialt samspil

Tema 2. Samspil mellem intellekt og artefakt

Dimension 3. Kundskab med temaerne:

Tema 1. Motivation

Tema 2. Inspiration

Dimension 4. Erfaring med temaerne:

Tema 1. Dannelse

Tema 2. Den lærende aktivist

Tema 3. Mening

Tema 4. Fremtid

Forskningsspørgsmål 2B:

Dimension 1 – 4. Formidler – Debattør – Entreprenør – Performer

I kapitel 6, Tolkning af og diskussion om betydningen af håndværksaktivisme, bliver ovenstående sammenfatning af resultaterne anvendt til at tolke og diskutere med. Kapitlet er inddelt i fem afsnit, hvor det første uddyber sammenfatningen, og de tre næstefølgende afsnit diskuterer håndværksaktivisme 1) som mediator mellem individ, artefakt og kontekst, 2) som læringsperspektiv og 3) som identitetsskabende aktivitet. Til sidst i kapitlet følger en diskussion af forskningsposition, teori og resultaterne i et kritisk perspektiv.

I kapitel 7 Håndværksaktivisme og fremtiden stilles forskningsspørgsmål 3 ”Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?” Forskningsresultaterne diskuteres først med en vinkel på håndværksuddannelse i skole og uddannelse og dernæst som inspiration til fremtidens håndværk.

6. Tolkning af og diskussion om betydningen af håndværksaktivisme

De samlede resultater om aktivisternes handleformer og forholdemåder tolkes og diskuteres i dette kapitel. Det har været en ambition som forsker at stille sig i en position ved siden af det empiriske materiale – for at give plads til et så virkeligt billede som muligt af den aktivistiske handling. Afhandlingens udgangspunkt var en undren over håndværk som aktivistisk handling set i relation til teknikker, traditioner og artefakter som del af det traditionelle håndværk i skole og uddannelse. På en måde befinder håndværksaktivisme sig i mellemrummet mellem fortid, nutid og fremtid, fordi aktivismen afspejler de traditionelle håndværk, samtidig med at aktivismen vender traditionen på hovedet. Desuden har det været en ambition at se på læring og identitet i aktivistisk sammenhæng. Sammenfattende har afhandlingen på den ene side forholdt sig til det offentlige rum hvor eventen for tekstilgraffiti udfolder sig og på den anden side det rum hvor håndværk i skole og uddannelse udfolder sig. Spørgsmålet var og er, om en forsker kan forske i mellemrum mellem fortid, nutid og fremtid og i mellemrummet mellem håndarbejdslokalet og det offentlige rum – en udfordring som diskussionen af analyseresultaterne bidrager til at afklare.

I det følgende vil resultaterne blive diskuteret i forhold til teori, praksis og et læringsperspektiv for uformelle læringsrum, karakteriseret af begreberne mening, fællesskab, identitet, praksis. Fokus er sat på håndværksaktivisme ud fra tre synsvinkler: for det første som mediator mellem individ, artefakt og kontekst, for det andet som læringsperspektiv og for det tredje som identitetsskabende aktivitet. Dernæst følger en kritisk diskussion, hvor metode og validitet bliver problematiseret.

6.1 Sammenfatning af resultater

Det første perspektiv, som blev lagt ned over analyse materialet, var Forskningsspørgsmål 1: ”Hvilke historier fortæller mennesker, der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer, når de gør håndværk?” Perspektiv 1 viste fire dimensioner: formål, budskab, produkt og kontekst.

I Dimension formål viser resultaterne at formålet med håndværksaktivisme er at bruge det tekstile håndværk til at blande sig i kulturelle og samfundsmæssige problemstillinger og sætte dem til debat under de forskellige temaer: mission, refleksion, relation og artefakt. Aktivisten tager stilling til kulturens normative forståelse af at gøre håndværk og går i dialog med den samt bruger sin viden om det normative håndværk til at fremme sit budskab. Ifølge Butler (2008) må subjektet positionere sig som et selvstændigt individ i kulturen ved hjælp af kontekstualisering af eget ståsted. Variationsbredden af temaerne giver en

spændende indsigt i hvor mange forskellige vinkler en aktivist ser på formålet med håndværksaktivisme. Desuden viser både tema og variationer at håndværksaktivisme åbner for nye og mangfoldige måder at formulere et formål på. For aktivisten betyder det, at hun reflekterer over sine handleformer og mulighedsbetingelser, og i den proces af refleksion peges der på at håndværksprocessen skaber ro og plads til refleksion.

I Dimension budskab italesatte aktivisten sin måde at agere på overfor sine medborgere. Et fælles mål for aktivisterne er at forandre verden, og artefaktet bringer budskabet ud. Spredningen af budskabet sker dels gennem tekstilgraffiti i det offentlige rum, dels gennem sociale medier på internettet. Målgruppen er dem, der ser det i byrummet eller på internettet. Det, aktivisten ved om reaktionerne på budskabet, er for det meste gennem sociale medier. Aktionsrummet for aktivisten er det offentlige rum samt de sociale medier – begge rum hænger sammen, fordi den aktivistiske aktion først skal udføres i det offentlige rum inden den dokumenteres gennem medierne. Aktivisten nyfortolker forholdet mellem det performative og fortællingen i en aktivistisk diskursiv praksis.

I Dimension produkt beskrives det formsprog aktivisterne anvender, idet artefaktet, som aktivisten kommunikerer gennem, taler sammen med den genstand hvorpå det placeres – det kan være en parkbænk, en lygtepæl, et træ, en statue eller lignende. Det vil sige at formsproget er kendetegnet ved at være udviklet i samspil med omgivelserne. Det overraskende i kommunikationsformen er det uventede. De tegn som artefaktet bærer, er vigtige for kommunikationen. Aktivisten er i proces, både i overvejelserne med målet for aktionen og med overvejelser om artefaktets udformning og placering. Målet for aktivisterne er også at 'fremstrikke' et fokus på et helt uventet og anderledes potentiale ved håndværk.

I Dimension kontekst vises, hvorledes tekstilgraffiti foregår i byrummet, og hvordan byrummet kontekstualiserer håndværksaktivismen. Byrummet bliver til en legeplads og et mulighedsrum for aktivisten, der fortæller hvordan man udser sig steder for god placering af artefaktet. Kommunikationen er båret af artefaktet i samspil med konteksten og af medborgerne, der stopper op og registrerer artefaktet. Der foregår en diskursiv forhandling mellem aktivisten og myndighederne (Butler, 2008), her politiet, om en legitimering af aktionen. Ifølge Butler (2008, s. 149) er identitet ikke en kulturel vedtagelse, men produceret gennem performance. Aktivisterne kræver deres demokratiske borgerret til at tale i samfundet gennem at kontekstualisere håndværk i en aktivistisk handling og skaber derved en identitet.

Håndværksaktivisme er en lokal handling med et budskab, der har en global parallelitet gennem eksponering på internettet. Den aktivistiske handling er en måde at forholde sig til processen at gøre håndværk fra ide til produkt – en forholdemåde der ikke stopper ved, at produktet placeres i byrummet. Man kan sige at processen er uendelig, dels fordi den, når den er ude på internettet,

udfordrer det globale subjekt i sine handlemuligheder, dels fordi håndværk er et traditionelt vidensområde, der findes overalt på jorden på tværs af kultur, køn, race, etnicitet, klasse og sprog.

Resultaterne viser at alle informanter fortæller om hændelser, hvor de gør håndværk på en måde, der er anderledes end den måde, man kender fra at gøre håndværk i skole og uddannelser. Informanterne giver udtryk for forskelle og ligheder i oplevelsen af at føre håndværk ud i det offentlige rum, og de beskriver dybtgående deres mål og mening med aktionerne. Fælles for alle udsagn er at aktivisten forholder sig til det meningsfyldte i at lave aktioner på grund af muligheden for at mediere budskab ud til medborgerne.

Man kan konstatere at når aktivisternes udfører aktioner, er der tale om handleformer, der konstituerer meningsfyldt kontekst for handling og tolkning. Det fremgår også, at hændelser opfattes som et fremmedelement og noget uventet (Butler, 1997; Lykke, 2008; Sørensen, 2010), der afspejler at de normative (at gøre håndværk i skole og uddannelser) kulturelle modeller og diskurser skaber eftertanke hos individet, der oplever og reflekterer over forstyrrelsen. Der skabes en lejlighed til at stille spørgsmål til den normative opfattelse af håndværk og dets udførelse. I denne proces skabes der et mulighedsrum for individet, hvor det kan reflektere og tilegne sig ny læring.

Det andet perspektiv, der blev lagt ned over analysedataet, var forskningsspørgsmål 2: ”Hvad fortæller historierne os om læring og identitet?” Dette perspektiv blev delt op i to selvstændige perspektiver, 2A om læring og 2B om identitet.

Perspektiv 2A ”Hvad fortæller historierne om læring?” har fire dimensioner, læringsrum, aktion, kundskab og erfaring. Læring ses ud fra samspilspositioner, der beskriver læringsprocessen og er karakteriseret ved at være en bevægelse, hvorigennem læringen sker.

Resultaterne viser at Dimension 1, læringsrum, er en beskrivelse af det rum, der sammen med dets kontekst situerer læringen i den aktivistiske handling. Säljö (2000) påpeger at læring finder sted i en bestemt ydre sammenhæng, og at denne sammenhæng påvirker både processen og resultatet af læringsprocessen. Læringsrummet for tekstilgraffiti er anderledes end læringsrummet, der tilhører det traditionelle håndværk. Det karakteriseres ved at være et bevægeligt rum, der flyttes efter hensigten. Endvidere viser resultaterne at Dimension 2 beskriver den overordnede bevægelse der karakteriserer den aktion, der finder sted i læringssituationen. Handlingen står ikke alene, idet handlingen drejer sig om Dimension 3, en bestemt kundskab, da artefakt og performance medierer kommunikationen. Derfor kan vi observere gennem resultaterne at den aktivistiske handling på nogle områder er identisk med de traditionelle håndværk; redskaber, teknikker og materialer er for det meste ens: det, der adskiller sig fra den traditionelle proces, er den aktivistiske handlingens kontekst, samspillet kontekst (det offentlige rum og sociale medier), motivationen

omkring indholdet i handlingen og Dimension 4, erfaring. Gennem resultaterne fremstår læring som et produkt af en handling, som tilfører subjektet kundskaber og kompetencer, der resulterer i en identitetsdannelse omkring erfaring af den individuelle læreproces. Aktivisterne fortæller gennem historierne, at deres handlinger giver dem selv og andre mening. De danner erfaring på aktionerne, og de ser muligheder for det individuelle råderum, som de får gennem aktionerne. Aktivisterne mener at det at gøre noget er vigtigere end det tekniske resultat. Det betyder, at den tekniske del af at gøre håndværk som aktivist er mindre prioriteret end selve den aktivistiske handling.

I Perspektiv 2B ”Hvad fortæller historierne om identitet?” sammenføjtes identitet med læring, forstået sådan at det enkelte individs samlede erfaringsdannelse gennem læringsprocesser fører til identitetsdannelse. De centrale begreber i processen er indholdet, drivkraften og samspillet i den struktur, Illeris (2009) kalder læringens struktur, hvilket bliver uddybet i det følgende.

Identitet kan anskues både ud fra det lærende subjekt, der tilegner sig viden og kvalifikationer, der fører til identitetsdannelse (Illeris, 2009; Lenz Taguchi, 2011), samt fra det aktive subjekt i kulturen, der forhandler sig til nye positionelle identiteter (Davies, 2003b, 2006). Ud fra de to forståelser af identitetsdannelse kan man sige, at resultaterne viser at den aktivistiske identitet kendetegnes af det subjekt, der forhandler sig til forskellige identiteter. Dette sker gennem en proces, hvor subjektet forhandler sig til legitimitet som aktivistisk individ. Individet tilegner sig en ny identitet, dels i forhold til aktionens indhold, dels i forhold til den processuelle drivkraft, der ligger i hændelsen (Sørensen, 2010). Hændelsens læringsstruktur holdes sammen og holdes i bevægelse gennem samspillet.

Ifølge både Illeris (2009, s. 146 ff.) og Hall (1996) kan den identitet, man forhandler sig til og italesætter, forstås som en aflejring af tidligere diskursive praksisser, og derfor kan den ses som en slags selvforståelse, der formidles videre når den er erkendt. Individet oplever at være den samme på tværs af forskellige gruppetilhørsforhold, men udtrykker sig med forskellige begrænsede sæt af egenskaber og færdigheder alt efter gruppen, hvorfra individet debatterer og kommunikerer. Det handler om det aktivistiske individs muligheder for at påtage sig forskellige sociale roller. Afhandlingens resultater viser, at aktivisten skaber nye muligheder for at gøre håndværk, samtidig med at der indbydes til dialog i det offentlige rum og gennem sociale medier. Aktivisten påtager sig at skabe nye områder til at anvende håndværk og til at gøre håndværk på. Det er som entreprenør at aktivisten igangsætter aktiviteterne, og aktiviteterne munder ud i debat, dialog og medborgeransvarlighed. Man kan sige at når aktivisterne performer deres aktivisme, flytter de den normative opfattelse af at gøre håndværk. Performance som identitet er at tage aktivt medborgerskab ved at handle i det samfund, man er en del af, men det er også omsorg for artefaktet og for det positive budskab, som artefaktet skal signalere.

Resultaterne viser at aktivisternes historier om forholdemåder og handleformer samt om den læring og identitet, aktivismen tilfører dem, kan sammenfattes i fire identiteter: formidler, debattør, entreprenør og performer. De fire identiteter bliver behandlet i afsnit 6.4.

6.2 Håndværksaktivisme som mediator mellem individ, artefakt og kontekst

I forskningsspørgsmål 1 bliver den indforståethed, der ligger i at gøre håndværk, udfordret gennem de historier aktivisterne har fortalt om at gøre håndværk. Fænomenet håndværksaktivisme lægger sig i forlængelse af spraymalet graffiti. Forskellen mellem spraymalet graffiti og tekstilgraffiti er, at artefakterne i den tekstile er flerdimensionelle artefakter, udført i tekstile materialer, hvilket gør dem nemme at fjerne fra det offentlige rum. Det modsatte gør sig gældende for den spraymalede graffiti, der er bekostelig at fjerne. Begge typer af graffiti er ulovlige.

De tekstile artefakter medierer budskabet gennem sanserne (Borg, 2001; Johansson, 2002, s. 212 ff). Især syns- og følesans er inddraget, idet materialiteten i tekstilerne er overraskende synlig og genkendelig for den, der ser det. Følelserne inddrages når budskabet skal forstås eller tolkes af den enkelte borger (Barthes, 1996; Butler, 1997), især fordi der er tale om en kulturel arv der konnoterer til historiefortælling om det, der var, og peger på en anden måde at forstå det, der kan blive (Bourdieu, 1999; Säljö, 2005). Håndværksaktivisme sætter fokus på artefaktet som et enkeltstående medierende led i kommunikationen mellem individet og dets omgivelser. Säljö (2005, s. 36) mener at individet materialiserer sine tanker ved at producere et fysisk produkt. Afhandlingens resultater viser at aktivisterne producerer og placerer deres produkt/artefakt et sted, hvor mange mennesker ser det og læser artefaktets budskab. Ud over at tale lokalt gennem aktivisme, taler håndværksaktivisten også til medborgerne i hele verden gennem kommunikation i sociale medier på internettet. Ved hjælp af lokale og globale handlinger materialiserer aktivisten sine tanker gennem artefaktet. Aktivisten inkluderer sine medborgere, hvilket fører til et fællesskab omkring de enkelte aktioner med tekstilgraffiti. Omverdenen bliver kontekstualiseret gennem artefaktet på lygtepælen og gennem internettet, hvilket betyder at den aktivistiske praksis bringer artefaktet i centrum. Viden bliver praktiseret gennem artefaktet, hvilket relaterer til Wengers (2008) diskussion af hvordan individet socialiseres gennem forskellige former for praksis. I aktivistens tilfælde knyttes handlingen til praksis som læring (Wenger, 2008, s. 45-50). Det håndværksfaglige sprog bringer budskabet rundt i hele verden. Artefaktet har en stærk rolle som mediator der kan ses som en selvstændig position. Aktivisterne har nemlig det til fælles, at de sætter artefaktet fri i det øjeblik, det er sat op i det offentlige rum og er blevet dokumenteret fotografisk. For aktivisten V betyder det eksempelvis, at hun som aktivist – gennem sit budskab i parken i Oslo og fotodokumentation af budskabet i parken

sat ud på Flickr – sætter sig i en læringsproces som aktiv medborger. Hastrup (2010, s. 56-58) beskriver, hvordan forskeren lærer verden at kende gennem egen person, hvilket både kan gælde for forskeren og for aktivisten. Aktivisten udforsker sin egen handling gennem forskellige kommunikative former. V taler gennem budskabet i parken til de medborgere, der måtte se og opfatte det. Derefter afprøver hun budskabet på Flickr, hvor det er muligt for medborgere at kommentere. Relateret til subjektets mulighedsbetingelser i kulturen (Sørensen, 2010) er V gennem sine handlinger et eksempel på hvordan et aktivistisk subjekt dannes. V får erfaring om materialets anvendelighed gennem en læreproces hvor hun først at anvende kridt, som hun grundet negative reaktioner fra medborgere går væk fra, hvorefter hun erstatter kridt med tekstiler.

Som aktivt subjekt i kulturen får V sine medborgere i tale. Medborgerskab er en kombination af at være sin status og sin identitet bekendt (Korsgaard, 2008). Medborgerskab handler også om synet på modtagerne af håndværksgraffiti. I budskabets indhold (Johansen, 2002) ligger der en diskussion af den uddannelse, samfundet tilbyder den enkelte borger i håndværksfag, forstået sådan at tekstilgraffiti stiller spørgsmål til de traditionelle håndværksfag. Desuden ligger der i budskabet en mening om at forbedre samfundet og gøre andre mennesker glade. Implicit ligger der hos alle aktivister et ønske om, at befolkningen tager aktivt medborgerskab og bruger deres demokratiske ret til at sige deres mening højt.

Tekstilgraffiti belyses ud fra to teoretiske vinkler: et kulturelt perspektiv og et læringsperspektiv. Ifølge Sørensen (2010) ses subjektet som værende i en forhandlingsposition mellem kulturen og subkulturen. Læringen søges forstået i forhold til læringsperspektiver, taget fra skole og uddannelse, og der søges efter en læringsforståelse i den aktivistiske handling. Læring ses som en dynamisk proces (Lave & Wenger, 2003), og man kan beskrive læringen med Lave og Wengers begreb 'situeret læring'. Samspillet, indholdet og subjektets muligheder for handling er sammenvævet ind i en kontekst, som er en del af et samfund. Dette samfund kan igen beskrives (Illeris, 2009, s. 15 ff) som bestående af diskurser og moddiskurser for betydning. Subjektet skal, for at blive forstået, forhandle med omverdenen. Gennem denne handling bliver subjektet til individ i samfundet der gennem handling situerer sig som aktivist. At blive forstået og accepteret gennem ulovlige handlinger viser at håndværksaktivisten forhandler sig til legitimitet på tværs af kulturens normative forståelse af håndværk.

Ser man på kulturelle handlinger vil det individ, der kender kulturens forskellige tegn, forstå handlingens budskab. Ses en forstyrrende imitation af broderi, som eksempelvis et broderi i et tog, forvirres betragteren og tvinges til selv at skabe sig sin egen forståelsesramme af, hvad Butler (1999) beskriver som en parodisk handling. Som handlende subjekt i en kultur lærer subjektet kulturelle handlinger gennem gentagen og citerende praksis. Den gentagne handling der er inden for en bestemt diskurs, her håndværksdiskursen, kaldes performance (Butler, 1997,

1999). Aktivisten performer (Butler, 1997, 1999) en kulturelt genkendelig handling gennem håndværksaktivisme. Desuden signalerer håndværksaktivisme tradition og autencitet på en rebelsk måde, hvilket i begyndelsen af det tredje årtusind er en måde at eksponere kulturelle værdier, der værnes om.

Gennem diskussion af teori indsnævres og præciseres kontekstualiseringen af håndværksaktivismens læringsrum. De diskursive handleformer og mulighedsbetingelser, som aktivisterne italesætter om at gøre håndværk uden for et traditionelt/formelt læringsrum, er blevet analyseret, citeret og diskuteret. Aktivismen ses som en performativ handling, der medieres gennem tre aktører: aktivisten, artefaktet og konteksten. Resultaterne viser at det at gøre håndværk som aktivistisk handling, dét implicerer forholdemåder og handleformer som kræver et individ, der træder i karakter som selvstændigt subjekt.

6.3 Håndværksaktivisme som læringsperspektiv

Ifølge Illeris (2009) er læringssituationen en situation, der altid skal betragtes som både den umiddelbare situation, den situation den lærende befinder sig i, og den samfundsmæssige situation der er præget af den pågældende kulturs normer og strukturer (Illeris, 2009, s. 108). Den søgen efter et læringsperspektiv, der ligger bag forskningsspørgsmål 2A, tager udgangspunkt i både kontekst (Säljö 2005) og samspil i praksisrelationer (Lave & Wenger 2003, 130-143; Illeris, 2003, 2009, s. 108) samt af Säljö (2005) definition af, hvad sociokulturel teori betyder. Ifølge Säljö (2005) skabes de sociokulturelle ressourcer gennem kommunikation, mens det også er gennem kommunikation de føres videre (Säljö 2005, s. 22). Læring er betinget af kontekst, samspil og kommunikation. Fastholder man aktivistens handling og ønske om at kommunikere, er det netop gennem den aktivistiske kommunikation, at ressourcerne skabes og videreføres. I Dimension Læringsrum, kapitel 5, findes der tre temaer for læringsrum: skole og uddannelse, dagligdagens aktiviteter og gadens læringsrum. KS siger om læring gennem håndværksaktivisme (afsnit 5.5.2, Dimension 1, Læringsrum) at det for det første en fornøjelse at gøre håndværksaktivisme, fordi hun gør mennesker glade. For det andet lærer hun at bruge restegarn, og pga. begrænset materiale lærer hun nye teknikker. KS fremhæver også forskellen på drivkraften, når hun strikker bundne opgaver som sokker, i forhold til den ubegrænsede kreative udfoldelse i tekstil graffiti 'knitgraffiti' – et udsagn, hun kontrasterer til traditionel læring i skole, uddannelse og hverdagslivet.

Aktivisternes fortællinger indeholder alle beskrivelser af, hvordan budskabet og handlingen kontinuerligt fører aktivisten videre. Det er ikke handlingen i sig selv, men den læring og erfaringsdannelse der sker gennem kommunikationen, som får aktivisten til at fortsætte sine handlinger.

Traditionelt set forstås læringsbegrebet som knyttet til børn og unge, mens der i Danmark, ifølge Den store danske encyklopædi (1998, s. 408), siden 1970'erne mere og mere tales om læring i forbindelse med voksnes bestræbelser på at

komme erhvervslivet og den demokratiske proces i møde gennem efter- og videreuddannelse. Læring er således et begreb, der rettes mod såvel børn som voksne, og et nyt begreb 'livslang læring' opstår (Illeris, 2009; Korsgaard, 2004). Livslang læring er et grundvilkår for det moderne menneskes udvikling.

Læring forstås i afhandlingen ud fra samspilspositioner, der karakteriserer læringsprocessen og beskrives som en bevægelse, hvorigennem læringen sker (Illeris 2009; Wenger 2003). Den første dimension i forskningsspørgsmål 2A, "Hvad fortæller historierne om læring?" er læringsrum, idet at gøre håndværk som aktivist er en fornyelse af den kendte handling, der tilhører det traditionelle håndværk. Den anden dimension beskriver en overordnet bevægelse, der karakteriserer den aktion der finder sted i læringssituationen. Handlingen indeholder en bestemt kundskab, idet artefakt og performance medierer kommunikationen. På nogle områder er den aktivistiske handling identisk med traditionelt håndværk, idet redskaber, teknikker og materialer for det meste er de samme. Det er den aktivistiske handlings kontekst, samspillet kontekst (det offentlige rum og sociale medier) og motivation omkring indholdet i handlingen, der igennem den fjerde dimension, erfaring, adskiller sig fra den traditionelle proces. Noget Sørensen (2001b, 2006a, 2006b) – i sin forskning om unges brug af sociale medier – fremhæver, når hun taler om unges performative selvfremsstilling. Læring er et resultat af en handling, der tilfører individet kundskaber, kompetencer og mening – kvaliteter der fører til identitetsdannelse. Erfaringsdannelsen fører til forståelse gennem refleksion, når aktivisten er igennem en individuel læringsproces alene og i fællesskab med andre aktivister, medborgere og artefaktet.

Læringsituationen er beskrevet gennem citater fra aktivisterne, og der er lagt vægt på samspillet mellem den opdragende og den dannende holdningsmæssige side af aktivistens personlighedsdannelse – i forhold til de strukturer, der ligger i aktivistens valg af formål, indhold og metoder. Der er tale om organisation og struktur på en læringsproces, som er et udforsket område. Gadens læringsrum er det uformelle læringsrum, karakteriseret som et situeret læringsrum og et rum for muligheder for det subjekt der gennem handling konstruerer mulige nye identiteter. Aktivisten strukturerer sine valg i forhold til et formål. V siger (afsnit 5.2.2 Tema 3, Gadens læringsrum) at hun "sætter op de steder, hvor der går mange mennesker, og det er de steder hvor genstandene er tilgængelige". V fortæller at hun sætter artefakter på busser og biler for at gøre opmærksom på muligheden for at cykle, og hun påpeger vigtigheden af at hendes artefakter bliver set. V fortsætter med at perspektivere sin læring i forhold til det personlige udtryk, tiden hun anvender på at fremstille, hænge op og spekulationerne over hvad der sker med artefaktet når det forsvinder fra bybilledet. V siger " /.../ de eksisterer selv om jeg ikke ved hvor de er. Det kan jeg godt lide. Jeg tænker de har deres eget liv". Artefakternes eget liv udenfor aktivistens rækkevidde er et resultat, der peger på at artefaktet opfattes både materielt og immaterielt, hvilket understreger betydningen af artefaktets budskab. Budskabet bæres af artefaktet uanset hvor det befinder sig.

Resultaterne er medvirkende til at skabe en begrebsafklaring, og de er – ud fra en helhedsbetragtning – med til at skabe et system af sammenhænge mellem erfaringer og observationer. Sammenhængene mellem erfaringer og observationer kan desuden anvendes til udvikling af et dannelsesperspektiv, begrundet i individets selvstændige aktivistiske handling og den deraf skabte alternative læringsituation. Når subjektets handlemuligheder beskrives gennem kultur og læringsteorier, er det med et afsæt i bestemte positioner. Positioner der er begrundet i et menneske- og samfundssyn, som afspejler en forestilling om en mulig forståelsesramme. Det betyder at forholdet mellem aktivist og læring skal læses med en etisk kontekstuel forståelsesramme, som er at aktivistens handlemuligheder er positioneret i en vestlig, demokratisk forforståelse.

Aktivisterne fortæller i resultaterne om læringsprocesser, der gjorde dem bedre til teknik og udførelse ved at prøve sig frem under vejledning fra et familiemedlem. Ifølge Johansson (2002, s. 11) er det normalt, at skoleelever i Sverige på grundskoleniveau ikke er orienterede mod at lære håndværk, men er inkluderet i en kulturel overlevering gennem det håndværk, som deres mødre/fædre og bedstemødre/-fædre er viderebærere af. Forståelsen af et læringsrum i hjemmet, hvor læringen af håndværket finder sted, skal ses ud fra det historiske faktum at der er en opdeling mellem arbejde, hjem, skole og uddannelse siden industrialiseringens gennembrud i midten af det 19. århundrede.

Hvis der sættes fokus på mulighederne for læringsrum, og hvis disse kontekstualiseres, viser resultaterne, at et givent læringsrum er situeret (Lave & Wenger, 2003). Set med Säljö's (2000) perspektiv kan det uddrages at læring finder sted i en bestemt ydre sammenhæng. Endelig kan det uddrages at denne sammenhæng påvirker både læreprocessen og resultatet af denne (Säljö 2000, s. 101). Med andre ord medierer rummet, på samme måde som redskaberne og artefaktet, den sociale praktik som den aktivistiske handling udgør.

Det offentlige rum, aktivisten ofte vælger, er gadens rum. Men det er ikke det eneste rum som indeholder den aktivistiske handling. Nogle aktioner starter allerede starter i andre hverdagslige rum, som hjemmet, cafeen eller på en bænk i parken. Aktionen udføres nogle gange igennem en lang proces. Der udvælges først et bestemt træ på gaden, der skal have en 'sweater' på, den strikkes et andet sted, og den sys derefter fast om det udvalgte træ. Et andet eksempel kan være at aktivisten sidder i toget, tager sin nål og tråd frem og broderer et mønster på en nakkepude, et sæde eller et gardin.

I aktivisternes udsagn om læring, før de blev aktivister, og om de læringsrum de lærte i, ser man en skelnen mellem på den ene side læring i skole og uddannelse med et overordnet formål og en lærer og på den anden side hverdagsrummet med mor, mormor eller farmor som underviser. I forståelsen af læring som noget, der kan ske alle steder, kan man kategorisere de forskellige læringsrum, idet der findes uformelle rum i arbejdslivet, på internettet, iblandt fritidsinteresser og græsrodsarbejde (Illeris, 2009). Det, der karakteriserer

aktivistens uformelle rum, er at det er et bevægeligt læringsrum, idet det flytter sig i forhold til formålet og hensigten med budskabet. Processen forløber fra ide til færdigt produkt, og rammerne er forskellige rum, eksempelvis et hjem, en café, en park, et tog, en bus eller på gaden. Samlet skaber denne proces og disse rammer hvad man kan kalde et fleksibelt læringsrum.

Samspillet for en aktivist, socialt og metodisk, er en læringsdimension, som gør sig gældende på to forskellige niveauer: for det første det nære, sociale niveau, hvor samspilssituationen udspiller sig i eksempelvis en aktivistgruppe, og for det andet det overordnede samfundsmæssige niveau, der sætter præmisserne for samspillet. Samspilsdimensionen udvikler den lærendes socialitet, hvilket vil sige evnen til engagement og til at fungere hensigtsmæssigt i forskellige former for socialt samspil mellem mennesker (Illeris, 2006; Illeris, 2009; Wenger, 2008). Resultaterne viser at håndværksprocessen bliver en metode, der retter sig præcist mod kommunikationen. Hvilket er et faktum, der udfordrer formålet med en funktion for artefaktet, som det kendes i den traditionelle håndværkstradition. Der er her tale om at aktivisten skal legitimere sin handling, så det kommunikative aspekt bliver forstået. Samtidig skal aktivisten legitimere den håndværksmetodiske udførelse af artefaktet, således at modtageren åbner sig og forstår budskabet i stedet for at lukke af, fordi metoden er provokerende for modtagerens håndværksforståelse. Resultaterne er et eksempel på hvordan individets legitime position i et samfund er en forhandling om legitimitet (Butler, 1997; Lykke, 2008; Søndergaard 1996); man ser, at individet igennem den aktivistiske handling også forhandler forståelsen af at gøre håndværk på en rigtig og legitim måde.

6.4 Håndværksaktivisme som identitetsskabende aktivitet

Alle informanter fortæller om hændelser, hvor de gør håndværk på en måde, der er anderledes end den måde, man kender fra at gøre håndværk i skole og på uddannelser. Resultaterne viser ligeledes, at alle informanter kredser om de begivenheder, hvor deres aktivistiske handlinger giver mening for dem selv i forhold til det samfund, hvori de aktionerer. De giver også udtryk for overordnede generelle holdninger om at ytre sig offentligt, om retten til at indtage deres egen personlige plads i samfundet og om artefaktets betydning som et alternativt medierende led i en kommunikationsrække – en betydning, der er anderledes end den traditionelle betydning, man tilskriver håndlavede artefakter. Fælles for alle udsagn er det meningsfulde i at udføre aktioner, der ligger som en drivkraft bag ved den aktivistiske handling.

Det ses i afhandlingens resultater at hændelser er handlemåder, som konstituerer en meningsfyldt kontekst for handling og tolkning. Det fremgår også at hændelser kan fremkomme som et fremmedelement og noget uventet (Ardener, 1989; Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 55ff). Det uventede afspejler, at de dominerende (at gøre håndværk i skole og uddannelser,) kulturelle modeller og diskurser i kulturen kan overraske og give eftertanke hos subjekter, der står for

andre meninger og synspunkter, hvorved identiteter sættes i spil. Resultaterne viser i Dimension 2, Budskab og 4, Kontekst, at aktivismens formål med at sprede forskellige budskaber hænger sammen med overraskelsen og oplevelsen hos modtageren. Det ikke at reagere regnes også for en reaktion, idet målbarheden af reaktion på gaden er vanskelig, hvorimod antallet af besøg og kommentarer på blogs og andre sociale medier er målbar. Byrummet bliver til en legeplads for læring, kommunikation og konstruktion af aktivistiske subjekter. Resultaterne viser også, at aktivisterne kredser om begivenheder, hvor den aktivistiske handling giver mening for aktivisterne selv i forhold til det samfund, de aktiverer i.

Sammenfattes resultaterne ses det, at håndværksaktivisme konstruerer en meningsfuld identitet for aktivisten, hvor det meningsfulde ligger i samspillet med kontekst, artefakt og de andre. Gennem kontekst, artefakt og modtagelsen fra de andre fyldes aktivisten af en glæde over og tilfredshed med sin handling. Det aktivistiske subjekts fortælling om sine handlinger viser en anderledes måde at gøre håndværk på – dels begrundet i formålet med at gøre håndværk, dels begrundet i håndværket som medierende faktor, der tilskriver aktivisten en plads i samfundet som et bevidst handlende subjekt.

Analysen af forskningsspørgsmål 2B viste forskellige identiteter, der hver især rummer svar på forskningsspørgsmålet: ”Hvad fortæller historierne om identitet?”. Man ser her fire forskellige identiteter, som man kan tilskrive håndværksaktivisten: formidler, debattør, entreprenør og performer. Identiteterne rummer samtidig karakteristika for den læring, der er knyttet til dem.

Historierne, som fortælles om at gøre håndværk, samt historierne om læring og identitet knyttet til et læringsperspektiv har gennem resultaterne vist et aktivt deltagende subjekt. Håndværksaktivisme er en proces, der knytter mange forskellige muligheder for udvikling af kundskaber og kompetencer til det individ, der aktionerer. Den diskursive forhandling aktivisten foretager, en forhandling som handler om at blive legitimt forstået af sine medborgere, lykkes (Søndergaard, 1996). Gennem resultaterne fremstår den subkulturelle moddiskurs til den traditionelle håndværksdiskurs er i 2012 ved at blive anerkendt som en måde at gøre håndværk på. Det vil sige at aktivisten, som formidler af traditionelle håndværksteknikker på en alternativ måde, videregiver en læring om at håndværk kan have andre funktioner end den essentialiserede forståelse, man har i kulturen. Norske V diskuterer om skole og læring (afsnit 5.9 Hændelser om identitet) (og hvad handler den diskussion om?). V indleder med en beskrivelse af de meget frie og institutionskritiske skoler hun har gået på, hvorefter hun opstiller en dikotomisk skelnen mellem ’frie skoler’ og ’traditionelle skoler’. Det betyder, ifølge V, at hvis du ses som et frit individ, der lærer på et livsfilosofisk grundlag (den ’frie skole’, forfatterens bemærkning) så har du som individ en identitet, der tager ansvar for forandringer. Netop ansvaret for forandringer er det essentielle i V’s definition af at være håndværksaktivist.

Læringsrummet for håndværk flyttes fra de traditionelle rum ud på gaden, der således bliver læringsrum. Når håndværksaktivisten bærer den anden identitet, debattør, er hun i et interaktivt samspil med 'de andre'. Det vil sige at hun i sam- og/eller modspil med andre og med artefaktet som medierende led diskuterer det budskab, hun vil udbrede til sine medborgere. Den sociale kontekst er betydningsfuld for forståelsen af budskabet, hvorfor aktivisten kommunikerer budskabet ud både i virkeligheden i lokalsamfundet samt virtuelt og globalt gennem sociale medier på nettet. Håndværksaktivisten medierer sit budskab igennem en proces, der både inddrager intellektet, hovedet og kroppen, hænderne.

Den tredje identitet, entreprenøren, er iværksætteren der sætter en bevægelse i gang, aktiverer andre i eksempelvis strikkeklubber, skaber glæde og feminiserer det offentlige rum samt forsøger at ændre undervisning af håndværk i skole og uddannelser. Entreprenøren viderebringer et indhold, hvori der ligger en kundskab hun vil videregive. Entreprenøren er aktivt motiverende og inspirerer sine omgivelser med sine handlinger. KS udtrykker (afsnit 5.9.3 Dimension 3, Entreprenør) det således: "Because everyone could knit pillows, and hats, but everyone doesn't - I think that most people are afraid of - to put them outside, they think what people would think and if someone is seeing but it doesn't bother me". BL fortæller (afsnit 5.9 Hændelser om identitet) at hun har skabt sig en identitet som gadekunstner med gadekunstner-navn og anden identitet som BL. Hun tilføjer: "Och - människor är ju intresserade av att följa. Och de e ju häftigt".

Gennem resultaterne ses det, hvordan aktivisten bliver til i samspillet mellem traditionen, her refereres til KS, og i handlingen som aktivist eller 'gatukonstnär', som BL benævner sig selv. Håndværksaktivisme kan blive en bevægelse for en bedre verden og/eller en ny feminin debatform i et anderledes debatforum. Aktivismen kan også give inspiration til underviserne af håndværk i skole og uddannelse.

At tage performance på sig som identitet og være performer er en erkendelse af, at den kundskab, læringsprocessen har tilført én, har ændret den processuelle, kropsligt betingede måde at gøre håndværk på. Det betyder at den erfaring, aktivismen har givet håndværksaktivisten, samt den subjektivering af krop og intellekt, som det nye performativ 'at gøre håndværk' er, fører subjektet til en ny form for dannelse (Butler, 1999; Davies, 2000, 2008; Lenz Taguchi, 2011). Det, vi ser i denne identitet, er den lærende aktivist, som med sin performance bærer en ny mening med håndværket ind i fremtiden.

Individets position i kulturen er en anden vinkling på diskussionen om identitet og identificering. Hall (1996) diskuterer begrebet 'kulturel identitet' i et opgør mod den vestlige metafysik, der forudsætter at mennesket udvikler sin identitet om en lukket kategori, en kerne der fungerer som et selvopretholdende subjekt. Identitet er ikke noget statisk, men et spørgsmål om en aktiv identifikation, der er dynamisk og processuel og ofte modsætningsfyldt (Bhabha, 1994; Hall,

1996). Identitet kan anskues både ud fra det lærende subjekt, der tilegner sig viden og kvalifikationer, som fører til identitetsdannelse og fra det aktive subjekt i kulturen, der forhandler sig til nye positionelle identiteter. Ud fra de to forståelser af identitetsdannelse kan man sige, at den aktivistiske identitet kendetegnes af det subjekt, der forhandler sig til forskellige identiteter. Resultaterne viser at dette sker i en proces, hvor subjektet forhandler sig til legitimitet som et individ, der gør håndværk, medierer budskaber gennem artefakter og tager ansvar som medborger.

Sættes blikket på begrebet fagidentitet i relation til det aktivistiske subjekt, findes i afhandlingens resultater den kulturelle identitet, der angår både det lærende og det aktive subjekt. Igennem resultaterne kan en særlig fagidentitet for aktivister beskrives. Jensen (2001, s. 205) mener at den faglige identitet er en følelse af et tilhørsforhold til en del af et fagligt fællesskab, der samtidig giver individets handlinger faglige retningslinjer og et tilhørsforhold til faggruppen. Resultaterne viser at aktivisten er bevidst om at være en del af håndværksaktivismen, både lokalt og globalt. Det betyder at aktivisten indenfor sin faggruppe af tekstile aktivister er knyttet til et felt af faglighed med kendte spilleregler. Aktivisten er i stand til aktivt at handle og forhandle i kulturen, fordi den faglige identitet giver aktivisten mulighed for at tale om sin identitet ud fra en bevidsthed om den særlige identitets styrke, svaghed og værdier (Dysthe, 2001; Jensen, 2001; Säljö, 2000). von Gegerfelt Kronberg (2012) påpeger i sin forskning vigtigheden af at inddrage den skabende (både praktisk og teoretisk) kundskabs muligheder i et samfund i udvikling og forandring. I afhandlingens resultater om identitet ser man at aktivisterne drejer det at gøre håndværk over i et helt andet performativt udtryk for at gøre håndværk. Ud fra et fagligt sprogligt fokus ses tre mulige sprog: for det første det der tilhører faget som aktivist, for det andet det der tales i den kultur aktivisten befinder sig i, og for det tredje det sprog der tilhører skolens fag. Resultaterne viser ligeledes at den aktivistiske identitet, ud over at gøre håndværk på en anden måde, også er en kommunikationsform, der bidrager til forandring ved at tage aktivt medborgerskab, at handle i samfundet og at drage omsorg for artefaktets mediering af budskabet.

Ifølge både Illeris (2009, 2012) og Hall (1996) kan den identitet subjektet forhandler sig til og italesætter, forstås som en aflejring af tidligere diskursive praksisser og derfor ses som en slags selvforståelse. Hall (1996) beskriver, hvordan identifikationen har en narrativ karakter, fordi et subjekts forskellige identiteter er historier, det fortæller om sig selv; hvormed en identitet får karakter af en erkendelsesproces efter både en læreproces og en hændelse. Identitetsdannelse kan ses som en proces kædet sammen med individets levede liv og de historier, individet fortæller om sig selv (de Beauvoir, 1977; Bourdieu, 1998). Individet oplever at være den samme på tværs af forskellige gruppetilhørsforhold, men at det udtrykker sig med forskellige begrænsede sæt af egenskaber og færdigheder alt efter hvilken gruppe, det taler fra. Ifølge Giddens (1997) er individets identitet i stadig udvikling med den kultur og de

medborgere, individet lever i og sammen med. I et moderne vestligt samfund kan individet komme i situationer med meget komplekse forhandlingspositioner (Bhabha, 1994; Illeris, 2006), fordi det skal kunne agere mellem forskellige kulturelle og sociale identiteter. En aktivist i et multikulturelt land forhandler både på tværs af nationaliteter og sociale niveauer i kulturen (Bhabha, 1994). Således er en håndværksaktivist både medborger i en kultur og aktivist i en subkultur og skal være i stand til at forhandle sig til legitimitet i hvilken som helst af de sammenhænge, vedkommende færdes. Samtidig skal vedkommende evne at bevare sin identitet som subjekt.

I afsnit 3.9 beskrev modellen i figur 3 et perspektiv på læring i det uformelle læringsrum. Aktørerne var subjekt, artefakt, de andre og kontekst med betydningsbærende karakteristika på læring, mening, fællesskab, identitet og praksis. I interaktionen mellem håndværksaktivist og samfund udvikles identiteten i en løbende proces. Andre medborgeres spejling af den håndværksaktivistiske hændelse er derfor vigtig i beskrivelsen af aktivisten selv som menneske og aktivist. I identiteterne formidler, debattør, entreprenør og performer ser man en fagidentitet knyttet til håndværk. Antagelsen i modellen i figur 3 var, at læring i det uformelle rum blev karakteriseret med mening, fællesskab, identitet og praksis. Især praksis er en karakteristisk, man anvender i forskellige læringsperspektiver (Illeris, 2009; Dysthe, 2001), knyttet til den professionelle identitet som formidler. Håndværksaktivistens øvrige professionelle identiteter udfordrer det traditionelle billede af formidlers identitet og kan, hvis de anvendes som spejling for formålet med den traditionelle fagidentitet, få stor betydning for udviklingen af håndværksfagernes formål.

6.5 Kritisk diskussion

Positionen, hvorfra formålet med afhandlingen er angrebet, er sociokulturel og poststrukturalistisk, og forskerens position er at finde i et rum for udvikling midt imellem analyse, artefakt, basisteori og metode. Forskningsfeltet er udforsket indenfor sløjdepædagogik og materiel kultur. Det vil sige at der ikke findes sammenlignelig forskningsbaseret materiale om emnet at diskutere med. Da afhandlingen påbegyndtes, var det forskning om subkulturer (Butler, 1999; Gelder, 2005), der dannede teoretisk inspirationsmateriale i et forsøg på at indkredse problemstillingen med at gøre håndværk udenfor en institutionel ramme. I takt med udbredelsen af tekstil graffiti, lokalt og globalt begrundedes forskningen i muligheden for at se nye perspektiver for faget håndværk i skole og uddannelse.

Som forsker må man stille sig spørgsmål som: er afhandlingens overordnede formål det, jeg ville udforske? Er forskningsspørgsmålene stillet præcist? Er valgene af teori, valg af informanter, metode og analyse de rigtige? Ifølge Haraway skal forskeren bidrage med refleksioner over sin egen situerethed og over implikationerne af forskningsteknologier såsom sprog, metode og

kommunikation. Forskningens validitet handler ifølge Kvale (1998; Kvale & Brinkmann, 2009) helt enkelt om, hvorvidt undersøgelsen har handlet om det, der var hensigten. Som forsker er det ifølge Lykke (2008) vigtigt at se sig selv, som om man var en del af et udviklingsrum mellem analyse, artefakt, basisteori og den metode, som det hele drejer sig om.

I afhandlingen har jeg i indledningen gjort rede for min forforståelse af det håndværksfaglige felt, en position der indebærer en fare for selv at svare på spørgsmålene og at lægge svarene i informanternes mund. Ved at udfordre min egen forforståelse gennem aktivistisk arbejde erkendtes både kropsligt og intellektuelt, hvor forskellen fandtes mellem at gøre håndværk i det institutionaliserede og i det offentlige rum (Haraway, 1996; Wenger, 2008). Denne situerede erfaring (Haraway, 1996) blev taget med videre i afhandlingens processuelle forløb. I afhandlingsarbejdet er hændelserne, som aktivisterne agerer i, afgrænset og kontekstualiseret – med viden om, at der i klasserummet også foregår hændelser, blot med et andet formål og en anden kontekst. Den subjektivering som aktivisten selv tager initiativ til, er forskellig fra den subjektivering som finder sted i klasserummet, idet den normbaserede kontekst er forskellig. Informanternes italesættelse af aktivistiske hændelser er en synliggørelse af de ord, udtryk og praktikker i hverdagen, som skaber forståelse for, hvad der er normalitet og afvigelser. Resultaterne viser situeret læring erfaret og erkendt (Lave & Wenger, 2003; Lenz Taguchi, 2006; Wenger, 2008). Deres italesættelse er med til at synliggøre den diskursive magtproducerende proces, som håndværksdiskursen i skole og uddannelse skaber og opretholder som legitimt og rigtigt håndværk. Det er med dette blik på aktivistens forholdemåder og handlemuligheder, at afhandlingens forskning er gennemført.

En afhandling om et subkulturelt emne kan angribes på mange måder (Gelder, 2005). Havde jeg valgt en semiotisk analyse af artefakterne (Brinkman & Tanggaard, 2010; Johansen & Larsen, 1994), kunne artefaktets kommunikative budskab være præciseret mere, end det er blevet. Ser man på graffitimaleren Kigsets definitioner af de forskellige betydninger, der ligger i graffitiens visuelle udtryk, kunne de have dannet udgangspunkt for en lignende sprogliggørelse af artefakterne tegn og deres betydning. Materialer og teknikker kunne med den metode være eksponeret mere end tilfældet er. Når semiotikken fravalgtes, begrundes det med, at afhandlingens formål er at afdække, hvordan aktivisten gør håndværk. At afdække en handling, der er en proces over tid inkluderende krop og intellekt, skønnedes bedst at kunne dokumenteres gennem fortællingen (Haavind, 2001; Søndergaard, 1996, 1999). Det har været en ambition at lade aktivisterne og artefakterne tale til læseren og gennem fortællingen viderebringe budskaber. Ovenfor er givet bud på andre indfaldsvinkler på mulig forskning indenfor feltet. Den foranderlighed der ligger i at fokus er flytbart kan give en falsk opfattelse af resultaternes 'sandhed'. Afhandlingens empiriske grundlag er et tidsbillede anno 2009 til 2011, og valg af teoretiske og metodiske redskaber der er lagt ned over empirien har været udslagsgivende for resultaterne. Disse bevidste valg og fravalg kan føre til at afhandlingens resultater kan blive opfattet

som generelle udsagn om hvad håndværksaktivisme er og betyder. Et felt, her håndværksaktivisme, er ikke en statisk størrelse, idet det forandrer sig, ligesom kulturen og forskeren forandrer sig (Brinkman & Tanggaard, 2010; Sørensen, 2010). Det betyder, at det fokus, forskeren griber på et givent tidspunkt, ligeledes forandres. For at komme tæt på informanternes ord og handlinger er afhandlingens empiriske grundlag rigt på detaljer og omfang. Grundlaget kunne have været meget kortere. Imidlertid er det et bevidst valg for at lade informanternes stemme være rigt repræsenteret i afhandlingen for gennem at offentliggøre deres egne ord at inspirere undervisere og udføre af håndværk og åbne muligheden for at de lærer af aktivistens måde at gøre håndværk på.

7. Håndværksaktivisme og fremtiden

Det sidste forskningsspørgsmål 3 ”Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?” er gemt til sidst i afhandlingen, fordi spørgsmålet først kan besvares, når resultaterne er kendt og præsenteret. Indenfor forskning i sløjdpedagogik findes en solid base af viden og kundskab, om hvad det er ’at gøre håndværk’. Denne afhandling har ikke som ambition at producere en ny sandhed om at gøre håndværk, som kan føre til nye faglige synteser og enheder. Ambitionen har været at formidle fortællinger om håndværk, i bevidsthed om at der med fortællinger er tale om noget vanskeligt gribbart, fordi de ligesom samfundet, kulturen og mennesket er i stadig forandring (Haavind, 2001; Sørensen, 2010). Nye historier er en nyhed, og nyheder spredes hurtigt (Johansen, 2002) Mit håb er at nyheden om håndværk gjort på en anden måde, tilført afhandlingens viden om læring i det uformelle rum, åbner for nye værditilskrivninger til det nordiske håndværk i uddannelse, i fritiden og i al almindelighed.

I kapitlet diskuteres resultaterne på læring og identitet med formål og mål for Professionsbachelor i Tekstildesign, håndværk og formidling (BA i THF) med henblik på at sammenligne resultaterne med en uddannelse på BA-niveau. Uddannelsen er dansk, og forudsætningen for at blive optaget på uddannelsen er en studentereksamen med et godt gennemsnit. Baggrunden i den håndværksfaglige kunnen er folkeskolens tilbud i håndværksfag (træsøjld, håndarbejde og billedkunst).

Resultaterne viser hvordan aktivisten gør håndværk, som resulterer i fysiske artefakter. Begreberne knyttet til resultaterne diskuteres med fokus på inspiration. Det er forskningsspørgsmål 3, der ligger til grund for hele kapitlet. Den kulturelle forståelse inddrages ligeledes, da håndværksaktivisme i afhandlingens udgangspunkt defineres som et kulturelt fænomen.

7.1 Undervisning og uddannelse i håndværksfag

Man kan nu stille forskningsspørgsmål 3: ”Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag?”

Et håndværksfag i skole og uddannelse beskrives ud fra den viden og kundskab, der ligger i faget, og ud fra de kompetencer, man uddannelsespolitisk mener at eleven/den studerende skal tilegne sig gennem at lære om faget (Undervisningsministeriet, 2012). Faget inddeles i grupper, der kendetegner de kompetencer faget indeholder, og faget ranglistes i forhold til timefordeling ud fra, hvilken samfundsmæssig status faget har. Håndværksfagene er i Danmark i en position hvor deres status ikke er særlig høj, grundet en formodning om at der i det moderne danske samfund ikke er brug for den viden og de kompetencer,

faget indeholder. Man kan vurdere ud fra vægtningen af timetallet, at håndværksfagene ikke har en høj værdi i en uddannelsesmæssig rangliste over fag.

Säljö (2005, s. 43ff) diskuterer individets kulturelle socialisering gennem sproglige redskaber og fysiske artefakter. Säljö siger at udgangspunktet for at forholde sig til medieringsbegrebet er at forholde sig til individets samspil med kulturelle redskaber, sproglige kategorier og fysiske artefakter. Det vil sige, ifølge Säljö (2005), at mennesket som individ siden menneskets oprindelse har anvendt fysiske artefakter i kommunikation og samspil. Både begrebet 'hønsestriik' (Hofstätter, Kampbjörn & Troest, 1973) og de chilenske kvinders billedtæpper, 'les arpilleras' (Agosin, 2008), omtalt i kapitel afsnit 1.1, medierer rebelsk deres budskab; det samme gør håndværksaktivisten. Ses håndværksaktivisme i den sammenhæng, må man konkludere at slöjd og håndværksfag er overset som medierende faktor i skole og uddannelses-socialisering af subjektet til kulturelt individ.

Går man et skridt videre og dissekerer håndværksfagene for deres egentlige indhold, findes viden og kundskab, tilegnet inden for fagområder, som kemi, matematik, fysik, kulturhistorie og filosofi, ligeledes er inkluderet i håndværksfagene. Ambitionen har været at præsentere forskningsresultaterne således, at de kan anvendes som diskussionsoplæg med den forskning, der allerede findes og den der er i gang. Både inden for håndværk, didaktik, kommunikation og naturvidenskab.

Resultaterne viser, at et artefakt produceret i håndarbejdstimen og ét produceret på gaden er lig hinanden. Det unikke i håndværksaktivismen er, at artefaktets funktion som mediator ikke er en funktion relateret til en bunden opgave som at strikke et par sokker, men at budskabet er noget der er større, fordi det sendes ud til hele verden med en melding om f.eks. at skabe glæde, fred og bæredygtighed.

Forståelsen af artefaktet bliver således til i mødet med de andre medborgere (Säljö, 2005). I den aktivistiske metode ligger der en opskrift på at mødes. Ved at bringe håndværket ud over kanten (og klasserummet) bliver det kontekstualiseret i verden og får på den måde en selvstændig status. Her viser resultaterne at aktivisten positionerer sig i samfundet som et individ med et budskab, der giver såvel medborgerne som aktivisten mening og indhold.

Fortællingerne om at lave aktioner udtrykker en væren i verden som individ, hvilket fører tilbage til Brunalunas (Stickkontakt, 2012) udsagn om at være til, fordi hun strikker (Gelder, 2005). Hvis individet i kulturen og artefaktets budskab bliver til i mødet, kan det være en vision at se fagenes enkelte discipliner i skole og uddannelse blive til i mødet med hinanden. Her viser resultaterne en ny dimension af at gøre håndværk, som ikke tidligere er udforsket. Vi ser at når enkeltdiscipliner som strik og kommunikation applikeres i byrummet opstår der et nyt sprog.

Nuværende sløjdpedagogisk forskning giver en grundig baggrund for at forstå og se mulighederne i håndværksprocessen og møderne mellem elev, lærer, materialer og artefakt. Det der her plæderes for er, at den aktivistiske metode bliver bragt ind i skole og uddannelse, ikke som en aktivistisk handling, men ved at lade fagene mødes på nye og uforudsigelige måder. Det vil betyde at fagene, i overført betydning, 'hænges op' ligesom artefaktet på lygtepælen, og at de forskellige discipliner i fagene taler sammen, ligesom lygtepælen, fortovet, de andre samt artefaktet taler sammen. Faggrænserne fjernes, men fagindholdet bibeholdes. Rent konkret kan man forestille sig håndarbejde og matematik mødes om at lære at lægge tal sammen, dividere og gange med det formål at kommunikere et budskab ud. Læringsrummet er ikke klasserummet eller håndarbejdslokalet; erfaringen fra andre kontekstuelle rammer (eksempelvis gaden, bussen og parken) er med til at påvirke læringen (Lenz Taguchi, 2011).

I Danmark kan man på pædagog- og lærerseminarierne uddanne sig til at formidle håndværksfag. Derudover udbydes der professionsbachelor i Tekstildesign, håndværk og formidling (BA i THF). Uddannelsen har et årligt optag på ca. 75 studerende og er placeret i henholdsvis Herning og København. Formålet med uddannelsen er: "At kvalificere den uddannede til selvstændigt at tilrettelægge, planlægge og gennemføre opgaver i relation til design og udførelse af tekstile produkter samt at bevare, udvikle og formidle de tekstile håndværksfag og deres kulturtraditioner." (Undervisningsministeriet, 2002). Uddannelsen har et videns- og kundskabsgrundlag indenfor tekstildesign, håndværk og formidling, hvor de studerendes identitet efter endt uddannelse er formidler, kurator og designer. Sammenligner man på et overordnet plan en BA i THF med håndværksaktivistens fire identiteter, ser vi at læring og identitet på nogle områder er ens og på andre forskellige. Formidleren og entreprenøren er sammenlignelige med Formidleren og Designeren, hvorimod debattøren og performeren ikke har lighedspunkter med BA-uddannelsen. Eksemplerne trækkes frem med en bemærkning om, at sammenligningen kun holder som en overordnet sammenligning på identitet. Går man derimod til læringsperspektivet i at uddanne sig og lave aktioner – og et øjeblik ser tilbage på konklusionen af Forskningsspørgsmål 2A og B, samt sammenligner den med formål og mål for BA i THF – kan man anvende analyseresultaterne som mulig inspiration. Eksempelvis er kernebegreberne i læring for BA i THF: "Selvstændigt at tilrettelægge, planlægge og gennemføre opgaver i relation til design og udførelse af tekstile produkter samt at bevare, udvikle og formidle de tekstile håndværksfag og deres kulturtraditioner" (Bekendtgørelse nr. 667). Aktivisten Brunaluna skriver på sin blog (Stickkontakt, 2012): "Jag stickar, alltså finns jag!". Udsagnet er brugt som afhandlingens titel, fordi det konnoterer til Descartes ([1644], 2009) ord om at være til i verden. I denne væren er tanker erstattet af at gøre håndværk. Håndværksaktivistens identitet udfordrer det traditionelle billede af formidlerens identitet og kan, hvis den anvendes som spejling for formålet med den traditionelle fagidentitet, få stor betydning for

udviklingen af håndværksfagernes formål. Fagernes arv reformuleres i mødet med andre fag ud af den dikotome forståelse, at noget er til i forhold til det modsatte.

Brunalunas udsagn kan læses som en sammenfatning af hvad alle aktivisterne siger, de gør og lærer, når de aktionerer. Resultaterne viser at aktivistens handleformer og forholdemåder har et formål, der kommunikerer gennem temaerne: *mission, refleksion, relation, medborgerskab* og underkategorier der nuancerer temaerne. Missionen er generelt set at skabe glæde og ændre verden med et smil. Aktivisterne gennemfører deres forehavende med nål og strikkepinde og tilråder gennem missionen at give sig tid til at studere artefakterne og reflektere over, hvor lang tid det tog at skabe dem. Gennem artefakterne skaber de relationer mellem byens forskellige genstande som lygtepæle, træer, bænke og gelændere (Lenz Taguchi, 2011; Säljö, 2005). Materialerne er ofte reste-garner eller genbrugsmaterialer, hvilke aktivisten anvender som en måde at artikulere modstand mod overforbrug og materialisme. Disse overvejelser, der ligger til grund for missionen, sendes ud som budskaber til medborgerne i byen. I sammenligning mellem aktivisternes formål og formålet for BA i THF er der lighed og forskel på handleformer og forholdemåder. Formålet med at arbejde selvstændigt, tilrettelægge, planlægge og gennemføre opgaver i relation til design og udførelse af tekstile produkter er ens for aktivisterne og BA'en. Aktivisterne gør på egen hånd alle disse ting med en stor variationsbredde. Aktivisterne bevarer, udvikler og formidler de tekstile håndværk og deres kulturtraditioner, men skiller sig ud i deres formål ved at fastholde, at det at skabe glæde og smil kan være et formål i sig selv. Aktivisterne forholder sig reflekterende til byrummet. Det vil sige, at den aktivistiske læring medinddrager relationerne mellem genstandene i byrummet, og de lader deres artefakter blive en aktiv stemme der tager ansvar for et inkluderende budskab til deres medborgere. Nedenfor beskrives resultaterne af, hvad aktivisterne prioriterer foruden et erklæret *formål*, nemlig deres *budskab, produkt og kontekst*.

Det aktivistiske budskab karakteriseres i resultaterne gennem reaktion på budskabet og gennem de sociale medier. Budskabet er foruden at skabe glæde og forandre verden gennem smil også at skrue tempoet ned for at forstå, at tid er en kostbar værdi i et menneskes liv. I forbindelse med tid fremhæves det genopbyggende og meditative aspekt af at gøre håndværk som et budskab, der ligger aktivisten på sinde. Et andet vigtigt budskab er at pege på, at aktivisme er en frivillig akt, der er tidsrøvende og uden betaling. Det gratis element i fremstillingen af artefaktet er en anden side af at se på forbruget af tid og materialer. Det er vigtigt at fremhæve, at det bagvedliggende budskab konnoteret til artefaktet fortæller historien om det traditionelle kvindehåndværk, nu brugt i en aktivistisk kommunikativ sammenhæng. Der ligger en politisk protest i, at arketyperne den 'pæne pige' – med sit strikkesøj eller broderi – vendes 180 grader og bliver til en revolutionær, der vil ændre verden med et smil (Lykke, 2008; Søndergaard, 1996). Det er en del af aktivisternes budskab at det

maskulint dominerede byrum med jern, beton og asfalt får et tekstilt og blødere islæt.

Det subkulturelle produkt kendetegnes i resultaterne gennem form, materiale og fremstillingsproces. Produktet er overvejende enkelt fremstillet. De fleste artefakter er en strikket tube, der sys fast rundt om et rør. Enkelte artefakter udmærker sig ved at være strikkede betræk til parkbænke udført med stor teknisk kundskab, men det er undtagelser. De broderede artefakter er små broderier, enkle i sting og udtryk. Undtagelsen i den sammenhæng er, når E broderer ovenpå sin farmors sofapuder for at give det perfekt udførte håndværk, der dog er gammeldags i sit udtryk, et nyt og tidssvarende udtryk. Materialerne er bløde, stærkt farvede og enkle; der er tale om tråd og garn, som er udvalgt efter udtryk og evne til at spille sammen med konteksten.

Aktionsrummet eller konteksten for aktivisten kendetegnes i resultaterne gennem det offentlige rum samt de sociale medier, begge rum hænger sammen, fordi den aktivistiske aktion først skal udføres i det sociale rum, inden den dokumenteres gennem medierne. Konteksten karakteriseres ved det offentlige rum samt forhandlingen med modtagerne, de andre. Resultaterne viser at aktivisten nyfortolker forholdet mellem det performative og fortællingen i en aktivistisk diskursiv praksis. Omverdenen bliver kontekstualiseret gennem artefaktet på lygtepælen og gennem internettet, hvilket betyder at den aktivistiske praksis bringer artefaktet i centrum (Lenz Taguchi, 2011). Denne form for mediering gennem et artefakt er sammenlignelig med, hvad Säljö skriver om artefaktets betydning som medierende redskab (Säljö, 2005). Ifølge Lave & Wenger (2003) sker individets læring og identitetsdannelse gennem socialt samspil med konteksten, hvad enten der er tale om individer eller materielle genstande. Det håndværksfaglige sprog bringer budskabet rundt i hele verden. Artefaktet har en vigtig rolle som mediator, der kan ses som en selvstændig position. Argumentet for dette er, at alle aktivisterne giver udtryk for at sætter artefaktet fri i det øjeblik, det er sat op i det offentlige rum og blevet dokumenteret fotografisk. Det vil sige at aktivisten, som formidler af traditionelle håndværksteknikker på en alternativ måde, videregiver en læring om at håndværk kan have andre funktioner end den essentialiserede forståelse, man har i kulturen. Processen er sammenlignelig med Johanssons (2002, 2008) diskussion af den medierende funktion, f.eks. nålen har i håndværksprocessen. Læringsrummet for håndværk er i den aktivistiske situation flyttet fra de traditionelle rum ud på gaden, der således bliver læringsrum. Hele processen og perspektivet på læringen er kontekstualiseret anderledes og skaber derved nye aktører, når der skal diskuteres samspil.

7.2 Inspiration

Inspirationen fra aktivisterne handler om at forstå, hvordan man kan bruge håndværk som medierende redskab til kommunikation. Inspirationen giver nye dimensioner til håndværk som fremtidsprog lokalt i byen og globalt på

internettet. Spændvidden i tekstilgraffiti som kommunikations redskab i mødet med andre mennesker og som erkendelsessprog til nye identiteter, trækker læringsperspektivet videre end til håndværket alene. Man kan forestille sig at afhandlingen giver inspiration til tværvideenskabelige forskningsprojekter, der reformulerer traditionsbundne kundskaber ind i nye sprog gennem nye kommunikationskanaler. Det er et spørgsmål om at forstå kulturarv som trendsættende for skabelse af et nyt sprog og en ny kommunikationsform. Nye værditilskrivninger til håndværksfagene kunne være at arbejde med den tilblivelsesproces, hvor individet sammen med andre individer, artefakter, kontekstualiserer sammenhænge, fag og miljøer skaber en identitet og handler derefter. Konkret kunne man forestille sig et tværfagligt samarbejde mellem håndværksfag og den lange række af fag, der indeholder elementer fra håndværksfag, f.eks. naturfag, matematik, dansk og historie. Afhandlingens resultater viser at sløjd og håndværks fags forskellige discipliner bruges som medierende discipliner til meget andet end det, faget i skole og uddannelse foreskriver. Forestiller man sig fagenes discipliner kastet op i luften og sammensat med formål, der tematiserer enkeltområder som sløjd/håndværks fag og naturfag, matematik og dansk, vil der for det første skrives nye formål for fagene, og for det andet kan afhandlingens resultater være inspiration til at forstå indholdet i det enkelte fags formål og anvende fagets enkeltdiscipliner på en anderledes måde.

Ovenfor argumenteres for, at afhandlingens resultater kan inspirere til nye værditilskrivninger til håndværk. "Hvordan skal det ske?" kan man spørge. Resultaterne viser, at det ikke er fokus på skillelinjer mellem forskellige måder at gøre håndværk på, der er afgørende. Det artefakt, der produceres i skole og på uddannelser, er meget lig artefaktet der sidder på lygtepælen. Flyttes fokus fra ønsket om at differentiere mellem to måder at gøre håndværk på videre til de hændelser, der opstår i mødet mellem artefakt og de andre eller effekten af interaktionen – så flyttes samtidig fokus fra normen og positionen (Butler, 1997; Søndergaard, 1996). Der er tidligere i afhandlingen argumenteret for at subjektet bliver til i mødet med omverdenen, og at det forhandler sig til en legitim plads i kulturen. Resultaterne viser at det aktivistiske subjekt medierer sin identitet gennem artefaktet. En aktivist er kun aktivist, når der også er et artefakt. Lenz Taguchi (2011) argumenterer for, at barnets subjektivitet bliver til i skolen som et resultat af et relationelt samspil mellem en række af performative agenter i skolen (2011, s. 185). Lenz Taguchi tilføjer at et individ ikke kan blive cyklist uden en cykel, fordi kompetencen cyklist er knyttet til cyklen og handlingen, der kontekstualiseres af cykelstien, vejen, andre cyklister og alle de forestillinger, der kulturelt hænger sammen med at cykle. På samme måde bliver en håndværksaktivist til i den aktivistiske handling medieret gennem at gøre håndværk. En proces der materialiseres gennem et artefakt.

Resultaterne viser, at håndværksaktivisterne forskelssætter sig positivt på faglighed over for almindelige udøvere af håndværk. Aktivisten E formulerer det således: "Mine korssting vender til alle sider, jeg ønsker ikke min farmors

sofapuder med smukke sting, jeg ønsker at skabe fred i verden!” (Afsnit 5.7 Dimension 3, Tema 1 Motivation). Formålet for kvinden i missionsbutikken i en mindre by kan også være at skabe fred, men den skaber hun gennem at salg af håndværk, der er korrekt i forhold til den kulturelt betingede opfattelse af godt håndværk. Forskellen kredser omkring, hvem af de to udøvere af håndværk – aktivisten eller kvinden i missionsbutikken – der kan fastslå, hvad der er rigtigt og legitimt. Hver for sig er de gode, men hvem skal dømme – og ud fra hvilken diskursive forståelse? Fra et fagligt synspunkt, med udgangspunkt i den etablerede diskursive forståelse af broderi, skal korssting sys ud fra et bestemt system. Ud fra en moddiskursiv forståelse er retningen på stingene ikke af betydning, bare man kan se at der er syet tråde i to retninger, og at trådene ligger over kors. Det er en pointe, at modtageren kan forstå budskabet (Foucault, 1993, 1994, 1999; Johansen, 2002). I den traditionelle diskurs for kvinden i missionsbutikken er succeskriteriet, at der kan sælges et produkt. Her tænkes ikke på et budskab, men på om broderiet er syet efter gældende normer. De, der læser budskabet eller køber broderiet, konnoterer deres diskursive forståelse til den bagvedliggende diskursive sandhed om broderi (Johansen, 2002), hvilket i nogle tilfælde betyder, at aktivistens broderi affærdiges som værende ikke godt nok. Hvis man forudsætter at aktivisten kender de diskursive koder for broderi, er det muligt for hende at forhandle sig til diskursiv accept ved eksempelvis at placere broderiet i en kontekst, hvor modtageren overraskes og modtager budskabet, før vedkommende går tæt på og dømmer på den faglige udførelse.

Aktivisten V siger: ”Det er vigtigt at gøre det (at aktionere, forfatterens bemærkning), fordi det fører til, at folk stopper op og tænker over tingene” (Afsnit 5.1.3 Dimension Formål, Tema 1, Mission). Aktivisten V handler fra en moddiskurs og får mennesker i tale, fordi de stopper op og tænker over det, de ser. Hendes moddiskursive standpunkt bliver forstået, og det gør at hun har succes med sit budskab, samt at hun beslutter sig for at fortsætte sin handling, lovlig eller ulovlig. V fortsætter: ”I Berlin er der tags overalt, og jeg tænkte først, at det måske er lidt for meget at spraye overalt! Men nu tænker jeg at alt skal forsvinde engang, så hvorfor tage det så alvorligt at husene er malet over? Der er så meget at bekymre sig om i verden, jeg synes at fokus i samfundet er skævt fordelt i samfundet” (Afsnit 5.1.3 Dimension Formål, Tema 1, Mission)

Kultur er de handlinger, organiseringer og rutiner, et samfund fungerer igennem (Lykke, 2008; Gelder, 2005; Sørensen, 2010). Som tidligere nævnt bliver et menneske til i samspil med kulturen; et menneske møder sin omverden gennem dennes diskurser og dennes handlesammenhænge. I citatet ovenfor diskuterer V med sig selv og intervieweren, hvordan den aktivistiske handling kan legitimeres ud fra en samfundsmæssig forståelse. Resultaterne viser, at aktivisterne er afhængige af kulturel og samfundsmæssig integration for at kunne tale til andre mennesker gennem deres budskaber. En aktivist er som individ i kulturen aldrig fuldstændig friset, men derimod kun relativt friset fra samfundsmæssige institutioner, der består af socialt hierarkiske mønstre og ses i to udgaver: en konventionel og dermed socialt overordnet institution, modstillet en

ukonventionel og socialt underordnet (Lykke, 2008; Sørensen, 2010). Når en aktivist går ind i en forhandling om oversættelse af en diskurs, lægger han/hun en position ind i diskursen og indtager en subjektsposition (Foucault, 1993, 1994, 1999). Det betyder, at han/hun forstår diskursens spilleregler samt spiller op til diskursen og lovgivningsmagten ved at sætte sine budskaber op på gaden i byrummet. Der er ikke tale om passiv underkastelse, derfor undgår han/hun at blive objektiviseret.

Siden afhandlingen påbegyndtes i efteråret 2008, er der sket meget med håndværksaktivisme. Fænomenet er blevet mere udbredt. I nogle lande er ideen om at strikke til lygtepæle og træer i byens rum blevet kommercialiseret, som eksempelvis når Magda Sayeg fra USA, der startede KnittaPlease, strikker covers til iPhones; covers som gengives og sælges i plastik. N, finsk aktivist, fortalte under interviewet, at modige lærere i Helsingfors' skolevæsen er begyndt at arbejde med håndværksaktivisme i håndarbejdstimerne. På den måde sker aktiveringen ganske vist ikke på gaderne, men på skolens grund. Det samme er set forskellige steder i andre lande, som Danmark og Island. "Hvorfor lærer de at aktionere i timerne?" spurgte jeg aktivisten N. "Fordi eleverne ikke orker at strikke de bundne opgaver, som er sokker og vanter. De vil noget, der er tidssvarende, og som får dem til at føle de er med på, hvad der sker i samfundet.", svarede N (afsnit 5.7 Dimension 3, Tema 1, Mission) og tilføjede, at eleverne synes, det var meget motiverende at strikke eksempelvis en pulswarmer til et gelænder på deres skole og på den måde være med til at udsmykke skolen og derved skabe opmærksomhed og glæde. Afhandlingens formål var at udforske at gøre håndværk, forholdemåder og handleformer, samt at se på hvilken læring og identitetstilskrivning individet opnår gennem håndværksaktivisme. Resultaterne viser at aktivisterne er afhængige af kulturel og samfundsmæssig integration for at kunne tale til andre mennesker gennem deres budskaber. Det betyder at aktivisten – som kulturelt individ – bliver til i mødet, at artefaktets budskab bliver til i mødet hvilket kan føre til at se på hvordan formål i skole og uddannelse bliver til i mødet med individet i kulturen.

I afsnittet Inspiration er der skitseret forskellige visioner for brug af afhandlingens resultater. I det følgende opstilles en række konkrete diskussionsoplæg til udvikling af didaktik og læringsperspektiv på sløjd/håndværks fag og andre fag i skole og uddannelse. For det første at håndværksfagernes formål reformuleres i mødet med andre fag: det vil sige, at fokus lægges på ét fags discipliner applikeret med et andet fags discipliner. For det andet at afhandlingens resultater om læring og identitet i aktivistisk kontekst anvendes som diskussionsoplæg med den forskning, der allerede findes og den der pågår, både indenfor sløjd/håndværks fag og humanistiske og naturvidenskabelige fag. For det tredje at udfordre aktivistens identitet med formidlerens identitet i skole og uddannelse. Dette kan, hvis udfordringen desuden anvendes som spejling for formålet med den traditionelle fagidentitet, give indspark til anderledes tænkning om udviklingen af håndværksfagernes formål. For det fjerde at sætte fokus på håndværksaktivistens måde at

videreformidle et budskab og en kundskab. Håndværksaktivisme kan blive en bevægelse for en ny og anderledes kommunikationsform at føre en demokratisk debat medieret gennem et anderledes debatforum. Et eksempel kan være tværvideenskabelige forskningsprojekter, der reformulerer traditionsbundne kundskaber ind i nye sprog gennem nye kommunikationskanaler. Som en sidste inspiration skal tilføjes ønsket om at indskrive humor som drivkraft i perspektiver på læring.

7.3 Efterspil

Et efterspil er de sidste akkorder på et musikstykke, og det bruges som afslutning især ved akkompagnement til sang eller orgelspil. Følgende eksempler er tre eksempler på efterspil af håndværksaktivisme.

I 2011 blev der i Odense, Danmark gennemført et kulturprojekt med det formål at føre to yderpunkter i det Odenseanske kulturliv sammen, City og Vollmose. Vision var at projektet skulle være med til at udvikle netværk på tværs af generationer, bydele og kulturelle baggrunde, og målet var at udforme et stort fælles strikket kunstværk på tre måneder (Holm & Skovmand, 2011). Projektet er gennemdokumenteret i bogen ”We Knit Love!- Yarnbombing in ONC” og det skabte megen debat og omtale i medierne i Danmark.

I vinteren 2012 blev håndværksaktivisme lanceret som trendoplæg på den internationale messe MAISON & OBJETS i Paris under titlen: ”Changer le monde par le Craftivisme/Change the world with a smile”. Grundlaget for artiklen var et interview med forfatteren til denne afhandling. Artiklen fremhævede humoren i håndværksaktivismen og havde som faktaboks følgende citat af Sigmund Freud: ”Humor is not resigned it is rebellious”. (Malait, 2012, s. 16-17). Ifølge trend- og designbranchen er autencitet og troværdighed, italesat gennem et traditionelt håndværk, rebelsk og humoristisk, en salgbar bærende værdi i fremtidens samfund.

Håndværksaktivisten Auro Knittin Ninja reflekterer på Facebook, 27. Oktober 2012:

Jag är djupt rörd. Idag såg jag en människa mötas av konsten på gatan, och verkligen förundras. Det blåste kallt, hunden drog i kopplet och knyttet i vagnen rörde oroligt på sig. Men han tog av sig vanten och fotograferade och skrev och studerade verket lite till. Mitt verk. Som i stunden var till bara för honom. Jag är så glad att jag av en slump gick förbi på andra sidan trottoaren just då och fick bevittna EN människas möte med en liten stickad installation.
(Klensmedsvägen, Stockholm)

English Summary

Introduction and purpose

This dissertation investigates a new cultural phenomenon in the public space: a kind of graffiti handcrafted in textile, placed in central locations in the metropolis, and with a message for its audience. Behind the phenomenon are activists communicating their message to their fellow citizens. The subject area of the dissertation has arisen through a curiosity about the use of traditional textile handicraft as a method in creating graffiti. Graffiti consist of signs, letters, texts and pictures painted on walls of houses, toilets, and trains (Danish Crime Prevention Council, 2011). Graffiti culture is a subculture (Gelder, 2005, Normann Jørgensen, 2008). The textile graffiti is in the same manner as painted graffiti part of an act aimed at communicating a message to the citizens of the metropolis. As Säljö (2005, s. 29) argues, Man always utilizes tools in his actions and practices, and tools are material, linguistic, and intellectual aids used by Man in concrete practices.

The overall purpose of the dissertation is to search for new valuation and thinking adding new useful knowledge to the field of craft research. Furthermore the dissertation aims to show the different and overlooked philosophical and cultural potential in a reflexive mode of expression, which mirrors the normative understanding of craftsmanship. In doing both these things the dissertation is entering into new unexplored territories within craftsmanship and exploring the interface of doing craft and doing textile graffiti. The overall purpose is meant to lead to a mirroring of learning and identity in formal learning spaces and in informal spaces. In the dissertation, learning and identity will be described and put into perspective in a process that lacks institutional prerequisites for learning such as laws, ministerial orders, curricula, school/architecture, classrooms, teacher, and student. Focus is with learning in informal settings in the cultural context of the mode of activism called handicraft activism or craftivism.

The interaction of persons in processes of learning and education is discussed by Illeris (2009; Rogers, 2000) through the concept of learning perspectives. Illeris defines learning as "any process, which result in a change of capacities in a living organism and cannot be dismissed as the result of forgetfulness, biological maturing, or aging" (2009, p. 15 [own translation]). The activists' operations challenge the normative understanding of learning, since it is an unexplored subject within what in Sweden is referred to as crafts education and the Danish research area, material culture. The learning perspective of the activists most be sought in their actions in the public space as well as through social media. The activist interventions have a communicative momentum - either communicating their content in a place (a local action) or on the internet (a global action).

The activists produce artifacts such as knitted artifacts stitched around lamp-posts, and the aim and purpose of their actions can seem ambiguous. The immediate aim is not the production of artifacts useful in daily life, such as it would be

in traditional craft teaching and learning. The first 'craftivist' actions took place in USA, where the term 'craftivism' was first coined. The term was initially used by Betsy Greer (2008) in order to combine the content and movement of 'craft' and 'activism'. In this dissertation 'craftivism' is translated to the Danish 'håndværksaktivisme [crafts activism]' or the Nordic 'slöjdaktivisme [crafts activism]'.

The Swedish activist Brunaluna says on her blog: "I knit, therefore I am" (Stickkontakt, 2012). Brunaluna is referring to René Descartes ([1644], 2009) who from an Aristotelian, scientific, and philosophical position late in his life questioned the truth of everything that he had hitherto learned ([1644], 2009). Descartes is known for his methodological skepticism and sought to establish the self-refuting nature of skepticism. If one questions everything and thereby is thinking, one's existence is evident. "In Principles of Philosophy" ([1644], 2009), Descartes proves not only the existence of God, but also the existence of the external world. Descartes concludes by stating: "Cogito, ergo sum". In Western culture 'I think, therefore I am' have a widespread use, where the speaker wish to express a presence as a thinking person. When Brunaluna (Stickkontakt, 2012) draws on Descartes ([1644], 2009) in her self-introduction, she changes the meaning of the expression. She contrasts acting – the act of knitting – to thinking. She in a sense rejects the culturally contingent dichotomy between the work of the intellect and the work of the hand – the act of thinking and handiwork. In stating: "I knit, therefore I am!" Brunaluna locates handicraft in a philosophical context and underlines that the activist – Brunaluna in this case – reflects on her actions, when acting through employing her craft. Handicraft is turned into an action, which brings her to reflect on being and identity. What is new in textile graffiti is that learning unfolds in an urban space where spatial boundaries are vague and perhaps even arbitrary. This is a very different context for the learning space than what we could refer to as the formal institutionalized space.

Theoretical position and subject of discussion

The dissertation is developing a post structural and a sociocultural position. Initially the poststructuralist position is introduced through Butler's theory of performance and her concept of 'doing' different cultural categories (Butler, 1997, 1999). Davies' argues for a poststructuralist approach to the acting subject (2000, 2003a, 2003b) and in doing that uses Foucault's (1993, 1994) archaeological approach to the discursive history of the Western world. This is followed by the presentation of the second theoretical position of the dissertation: The sociocultural perspective. According to Säljö, and Lave and Wenger, the social context must be included in learning perspectives, as it's mediated through tools and artifacts (Lave & Wenger, 2003; Säljö, 2000, 2005).

When interviewees are described as 'doing craft ['gør håndværk' in the Danish – a grammatically awkward construction] in the introduction, it is motivated by a view of language as social action and understood as performances or speech

acts. 'Doing' ['at gøre'] craft is inspired by Butler's concept of 'doing gender' used in the dissertation to signify a cultural act, which entails learning and/or mimicry. Butler's approach to power, performance (in this case of craft), and speech acts is – by employing a linguistic standpoint – combined with Bourdieu's (1999) symbolic capital, and Illeris (2009) and Wenger's (2003) learning perspective. The performance of the interviewees is seen as expressions of a particular linguistic genre, colloquial speech or text, in which artifacts are interpreted as texts expressing culturally embedded discourse.

The object of investigation is craft including technique, tradition, and the crafted artifact. Recent studies in craft research problematizes understandings of learning through focus on the effect of context, materiality and peer-to-peer interaction in the learning process (Illum, 2005; Johansson, 2002; Johansson & Illum, 2009; Mäkelä, 2011; Porku-Hudd, 2005). Craftivism is an undeveloped concept in the field of education, since research in this field – even if focusing on context – is studying education within the framework - or reach - of institutions. The individual event or activist action is thus in focus and is studied from a learning perspective in order to describe learning and identity in an informal non-institutional space. The informal space in which the artifact is placed can be seen as having four actors: a subject, the activist doing craft and communicating a message and thereby creating a specific event in the public space; the artifact, which is the object mediated in the activist event. The context, which frames the space for the unfolding of the event and affects the reception of the artifact; and 'the others', which observes and experience an event, and whose actions (perhaps) are affected by it (see section 1.3, figure 1).

Research in the material culture of schools and education (Ahlskog-Björkman, 2007, 2010; Borg, 2001; Illum, 2004; Johansson, 2002; Mäkelä, 2011) show how tools, materials, and artifacts are in a continued interaction with the relations between student, teacher, and peers. Research also points to a need to include more factors in the learning perspective. Bronwyn Davies (2003a, 2006, s. 425ff) points out how subjectivity is continuously developed in interaction with the context of the school, while Lenz Taguchi (2011, s. 184) argues that shifting subject positions and identities are effects of the contextualized interaction and meeting of subjects and actors of all types including both animals, material objects, nature, and humans. Existing research have focused on institutional frameworks characterized by having their own legal framework, politics, and defined purpose, whereas public space is not subject to similar regulation. The lack of a defined institutional purpose is an interesting object of inquiry, since it allows possibilities for alternative perspectives on learning.

The dissertation questions the normative understanding of craft and related understandings of identity and learning through the alternative practices of craftivism. By introducing a cultural heritage approach to craft the dissertation further engages with the research areas craft and design. This particularly includes recent craft research focused on relations in the learning such as teacher-

student, student-student, and student-teacher-classroom-material (Borg, 2001; Johansson, 2002, 2008) and the relationship between learning and society and societal educational aims and ambitions (Nygren-Landgärds, 2000; Säljö, 2000, 2005). Textile graffiti displaces learning and artifact from their formal context to the public space, even if the actual artifacts of textile graffiti more often than not are removed from public space. The documentation of textile graffiti is in this way referred to the internet (Sørensen, 2001a, 2001b, 2006a, 2006b) creating a kind of linguistic media and thereby underlining the importance of context – whether media or social (Säljö 2000, 2005).

Selander and Rostvall (2008) argue that learning is an augmented possibility to view and engage in the world in a meaningful way, while using and developing the semantics and tools offered by culture (Selander & Rostvall 2008, p. 14). Säljö argues that learning basically entails individual and collective transfers of elements from social situations for use in future ones (2000, p. 13, 2005). To further establish learning as an opportunity as well as a mode of action for the individual in the cultural context the dissertation utilizes Illeris' definition of learning (2009, p. 14-15) as a starting point. Illeris states that learning is first, the result of a process of learning, secondly it's a mental process in an individual, thirdly it's an external process of interaction, which conditions the mental process, and fourth, roughly the process of teaching. In the research on learning, which include social space in the definition of context, Säljö's (2005) position can be compared with Foucault's (1993, 1994) argument about the discursive construction of framework for action. Learning takes place in a social space through social actions in cultural contexts (Johansson, 2002 s. 29; Säljö, 2000, 2005). According to Lave and Wenger (2003), who employs the concept of situated learning, learning is a dynamic process. In post structural theory, situatedness describes a way of positioning oneself in the world. To be situated as a researcher is, according to Lykke (2008), to view oneself as part of the developing space between analysis, object, basic theory, and method.

Above thoughts on learning is the outset of the construction of a theory on learning inspired by Butler (1997, 1999, 2008) and Foucault (1993, 1994, 1999) on the one hand, and Davies, Illeris, Lave & Wenger, and Säljö on the other. Notably Butler (1999) and Davies (2000, 2003a, 2008) underline an active subject position through emphasis on opportunities for discursive negotiations (Butler 1997, 1999, 2008; Davies, 2000, 2003a, 2003b) in the subject's search for legitimacy as an independently acting individual. Both Butler (1997, 1999, 2008) and Davies (2000, 2003a, 2003b) use the concept of agency to signify a subjects active negotiation of its position, the legitimization of the position, and the establishment of identity. Agency is characterized by one or more individuals' recognition of, resistance to, or transformation of the discourse through which they have been socialized. This means that they master the mimicry determined by the discourse, but at the same time are able at negotiating a position, which is at once inside and outside the discourse (Butler, 1997, 1999, 2008; Davies 2000, 2003a, 2003b; Søndergaard, 1996, 1999). Agency is what gives the individual

the opportunity for liberation, communication and resistance as a free agent in culture.

Discussion of theory

The dissertation aims to highlight and deconstruct the discursive modes of action and conditions of possibility articulated by activists doing craft outside formal spaces of learning. By letting an activist belonging to a subculture describe the act of doing craft - a reverse approach inspired by Davies (2010) and Haavind (2001) - the dissertation aims to bring theory into interaction with processes of creativity, apparent truisms, and unnoted practices and routine. The dissertation hereby seeks to establish discursive fields of resistance to shifting hegemonic constructions around the axes of identity and learning. In this way the primary focus of the dissertation becomes the informal space for learning as it is mirrored in the formal learning space.

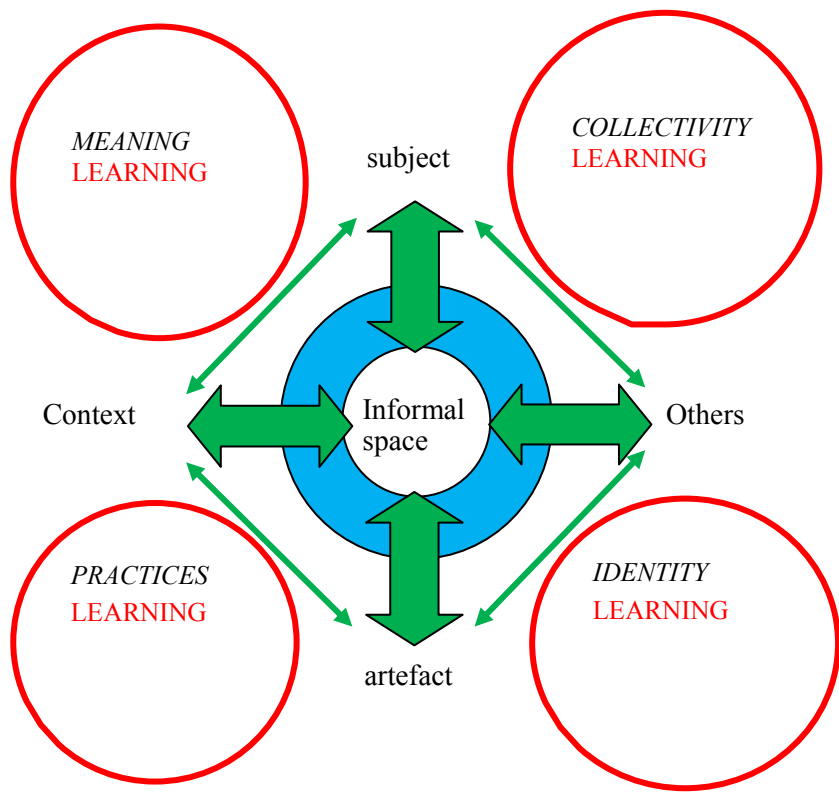

Figure 3. Model learning perspective in an informal learning space.

The model in figure 1 (chapter one, 1.3) has been developed with meaningful components of learning such as meaning, collectivity, identity, and practice inscribed. The model in figure 3 shows how the situation in an informal space for learning could be visualized. The model is also useful in focusing on Nordic culture and highlighting one of its subcultures. The center of the model is the informal space and the subculture’s discourse, which affects the other agents in

the model. The agents in the model are brought into play with learning perspectives and identity formation throughout the dissertation, while the mediating function of the artifact is included when relevant. In this way the model is used to create a theoretical discussion of the analytical results in order to layout or frame the analytical construction of a different learning perspective.

Research questions

The research questions function as tools employed to open up the informal learning space in which the studied processes take place: the learning of craft and creation of artifacts, the actual craftivist activities in the public space, and the communication of messages locally through artifacts and globally through the internet. On this background the dissertation explores the following research questions:

1. Which stories do people doing craftivism tell about their attitudes and actions?
2. What do these stories tell us about learning and identity?
3. How can research into these issues influence teaching and education in the field of craft?

Research question 1 is intended to lead to knowledge of activists' attitudes and practices when doing craft. The question is motivated by the assumption (Fish, 1980; Krogh Hansen, 2003) that the phenomenon of craftivism can inspire future craft practices. Research question 2 is formulated in order to – through the reflections of the activists themselves – assess the learning and identity formation aspects of doing craft. The research questions 1 and 2 are explored through interview and analysis in chapter 5, which is the chapter presenting the results of the research. Research question 3 follows up on the first two research questions and concludes on the basis of the activists' stories on the curiosity reflected in research question 1 and 2. Research question 3 is answered in chapter 7 which discuss it in, and relate it to, a context of contemporary educational issues and developments. It is further emphasized in this discussion that research question 3 is open ended and ultimately posed to the reader of the dissertation.

Method and analysis

The dissertation is based on a qualitative investigation focused on meaning as created in experiences. What is studied is the meaningful relation activists create and make use of in the empirical setting. To create a relationship between informant and researcher is often a long and time consuming process. First one needs to identify a gatekeeper to open the door for further contact between researcher and informant. Spradley (2004; Agar, 1980) discuss the negotiation between the gatekeeper and the researcher. The second issue to work through is that of language and fieldwork, where the task of the researcher is to define and frame the subculture in which the research takes place. The conditions of possibility and agency for an activist in a subculture is presented in figure 1 (section

3.9) and expanded upon in figure 3 (section 3.9). Conditions of possibility and agency form the basis for the realization of the event or performance, through which the activist action is taking place. Events are not pre-given scripts – they are cited and social. Butler (1997, s. 43-49) describes and enables the meaningful understanding of events and the performance around which they unfold. It is important to emphasize situational factors such as informants' identity and the meaning arising through performance which should be key points in the analysis. The third element of the methodological considerations is the informants, and the choices regarding ethics, validity, and reliability, which relate to them (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 489pp).

Eight informants from Denmark, Finland, Norway, and Sweden have been interviewed in the project. Of the eight, three belong to the same activist group. The number of informants is considered to be sufficient to ensure a broad spectrum of craftivism events and to make it probable that the same types of events are mentioned by more than one. The method of investigation has been the hermeneutically inspired qualitative interview. Only informants who do not use their activist actions professionally have been chosen for the project. This means that none of the informants exhibit their activism or things related to their activism professionally. The partially structured interviews have been carried out based on an interview guide that had been formulated before the interviews (see enclosures 1-3). According to Hydén (2000, p. 130) interviews are co productions and most be seen as a relational practice between interviewer and interviewee. All interviews have been fully transcribed.

The method of the analysis has first and foremost been inspired by Haavind (2001) and Søndergaard (1996). The analytical work has multiple layers structured around a search *along* the interview material for events and stories focused on the doing of craft. This is supplemented by a search *across* the material to identify central points about identity and learning in the stories. Haavind (2000) argues that the researcher should seek along personal narratives for connections, shifts, and points that can be found in the story of any of the informants, and that one when moving across the different informants' stories can take into account similarities and differences. After this first work, the material gained in this process – which represents the focus of the informants – has been further ordered according to themes reducing the large bulk text of the interviews to units of meaning - each with their own headline, and each with subcategories further differentiating each theme.

It is an important ambition for the dissertation to allow activists and artifacts to communicate their messages to the reader through stories and narratives. The empirical basis of the dissertation is a moment in time from 2009 to 2011 and the theoretical and methodological choices and tools through which the empirical material have been engaged have influenced and to an extent determined the results of the analysis. These conscious choices could lead to a perception of the results of the dissertation as general statements about

craftivism and its meaning. However, a field – and in this case craftivism – is not static, but undergoes constant change, just as culture and the researcher do (Brinkman & Tanggaard, 2010; Sørensen, 2010). This further implies that the focus of the researcher is, similarly, constantly changing. In order to get a close experience and understanding of the words and actions of the informants, the empirical basis of the study is developed in great detail in the dissertation. It could have been shorter, but it has deliberately been given the space in order to present the voice of the informants and through the publication of their words inspire craft teachers and practitioners, and open up possibilities for them to learn from the activist's way of doing craft.

Craftivism – to perform

The first perspective from which the material was analyzed was that of Research Question 1. Perspective 1 showed four dimensions: purpose, message, product, and context. For the purpose-dimension the results show that the purpose of craftivism is to use textile craft to interfere in cultural and societal problems and issues. According to Butler (2008) a subject attains an independent position in culture through the contextualization of its own position. In the message-dimension the activists articulate their actions vis a vis their fellow citizens. The common goal for the activists is to change the world and it is through the artifact that their message is communicated. In a sense the activist in this way reinterprets the relationship between the performance and storytelling in the activist discursive practice.

The product dimension addresses the artistic style of the activist emphasizing the co-articulation taking place when the artifacts – through which the activists are communicating – is put into relation with the object onto which it is placed, be it a park bench, a light pole, a tree, or a statue. There is a surprising or unexpected element in this activist form of communication and the activist must be seen as being in an open process both through the considerations of the object of the intervention and when deciding the design of the artifact and its location. Dimension context discuss how textile graffiti intervenes in urban space and how the urban setting in return contextualize craftivism. As part of this a negotiation is taking place between the activist and the authorities over the discursive legitimization of the intervention (Butler, 2008). According to Butler (2008, p. 149), identity is thus not a cultural given, but rather produced through performance.

A common trait of the statements arising in the work with these dimensions is the centrality of the communication of a message to the public for the activist's feeling of purposefulness in their actions. It also stands out that the events are perceived as something strange or unexpected (Butler, 1997; Lykke, 2008; Sørensen, 2010), which is mirroring normative cultural models (of doing craft in school and education) and thereby creating an afterthought in individuals encountering and reflecting over these disturbances. The process in this sense creates a space for reflection and new learning for the individual.

The second perspective steering the analysis of the interview material was research question 2: "What do these stories tell us about learning and identity?" In the dissertation this perspective was divided into two separate perspectives: 2A about learning and 2B about identity. Perspective 2A, "What do the stories tell us about learning?" has four dimensions: learning space, intervention, knowledge, and experience. The results of the analysis pertaining to 2A shows that dimension 1 about learning space describes the space that together with its wider context situates learning in the activist practices. Dimension 2, about intervention, describes the general movement, which characterizes the intervention, which creates the learning situation. The intervention cannot be seen as independent since it is about dimension 3, a specific knowledge, communicated in artifact and performance. This is why we can conclude on the results of the analysis that the activist act in some ways is similar to traditional craft. What is different from the traditional process is the context of activism, the co-articulation with its context and location, the motivation focused on the message of the intervention, and dimension 4, experience. The analysis points to learning as a result of acts, which add knowledge and competences to the subject and result in identity formation around the experience gained in the individual learning process.

Perspective 2B, "What do the stories tell us about identity?" draws together identity and learning in that the individuals total experience of the learning process leads to identity formation. Identity can be viewed both from the perspective of the subject that learns, which gain knowledge and qualifications leading to identity formation (Illeris, 2009; Lenz Taguchi, 2011), and it can be viewed from the perspective of the subject actively engaging in culture and negotiating new positioned identities (Davies, 2003b, 2006). The analysis shows that activist stories about their attitudes and their activist interventions, as well as about the learning and identity arising in the process, can be seen as formative of four general types of identity: the mediator, the debater, the entrepreneur, and the performer. Knowledge is practiced through the artifact, thereby pointing to Wenger's (2008) discussion of the socialization of the individual through different forms of practice. In the case of the activist, the intervention is associated with a learning practice (Wenger, 2008, p. 45-50). The language of craft potentially communicates the message globally. Hastup (2010, p. 56-58) describes, how the researcher familiarizes herself with the world through her personal interaction with it, and this could also be said about the activist. The activists are exploring their own action through various forms of communication. The analysis shows that doing craft as a mode of activism entails attitudes and interventions that demand of individuals to articulate themselves as independent subjects.

Craftivism – to learn

In the dissertation learning is described as a movement and understood on the basis of the interplay of positions characterizing the learning process (Illeris 2009; Wenger 2003). The first dimension in research question 2A, "What do the

stories tell us about learning?”, is learning space, because doing craft as an activist is a renewal of the known act of doing craft pertaining to traditional craft. The second dimension describes a general move, which characterizes the situation, in which learning takes place. The act contains certain knowledge, in that artifact and performance are communicative. Learning is thus a result of an intervention through which the individual gain knowledge, competences, and meaning – all qualities of identity formation.

The learning dimension of collaboration and interplay is at play for activists at two levels. Both at the local level of for example the social interplay in the activist group, and at the general societal level where the framework for the activists’ work is drawn up. This dimension of collaboration and interplay develops the learner activist socially and promotes abilities to engage and function in very different social interactions (Illeris, 2006; Illeris, 2009; Wenger, 2008). The result of the analysis exemplifies the negotiated nature of the legitimacy of individuals’ social positions (Butler, 1997; Lykke, 2008; Søndergaard, 1996); in that the individual through activist interventions among other things is negotiating the understanding of proper craft and its legitimate practices.

Craftivism – to become

The dissertation presents evidence that events are a kind of interventions that constitutes meaningful contexts for practices and interpretations. Events, the dissertation, shows, are often perceived as strange, out of place, or unexpected (Ardener, 1989; Brinkmann & Tanggaard, 2010, p. 55ff). The unexpected element mirrors the dominating cultural models and discourses (to do craft in school and education) and can lead to surprise and afterthought in subjects positioned differently and thereby it can put identities into play. As the analysis shows the purpose of the activism – the spreading of various messages – is closely related to the perceived surprise in the receiving end of the intervention. Non-reaction is thought of as a kind of reaction in the dissertation, although it is in general difficult to assess reactions in the urban space. Numbers of visitors and examination of comments in blogs and social media is on the other hand more tangible and measureable. The analysis of research question 2B pointed to a variety of identities each with their answer to the question, "What do the stories tell us about identity?". Four different identities, which can be ascribed to the craftivist, shows in the material, each with their own learning characteristic attached: the mediator, the debater, the entrepreneur, and the performer.

To take on the identity of performer is an acceptance of the transformation of the embodied craft practices, which is caused by the knowledge gained through learning in the activist process. This means that the knowledge gained by the craftivist through activism and the subjectivization of body and intellect entailed in the performative term 'to do craft' leads the subject to a different kind of education and identity formation (Butler, 1999; Davies, 2000, 2008; Lenz Taguchi, 2011). What we see in this performance identity is the learning activist, who

through performance carries new understandings and connotations of craft into the future.

The future

At this moment research question 3 can be asked: "How can research into these issues influence teaching and education in the field of craft?" The results of the analysis shows that artifacts produced in the class room and those produced in the streets are alike. The unique feature in craftivism is that the artifacts' function as a mediator is not tied to a specific task such as e.g. knitting a pair of socks, but instead to something more general or greater, in that its send out into the world with the purpose of e.g. spreading happiness, peace, or sustainability. The perception and understanding of the artifact is arising in its meeting with the activists' fellow citizen (Säljö, 2005). The activist methodology so to speak includes a recipe for meeting and interaction. By bringing craft over the limit (and out of the classroom) it is contextualized and given an independent status. The dissertation shows that activists position themselves in society as individuals with a message, which provide meaning and purpose to the lives of both themselves and their fellow citizens. The stories about activist interventions express a being in the world as individual, which point back to Brunaluna's (Stickkontakt, 2012) statement about being because of knitting (Gelder, 2005). If the individual, as a member of a culture, and the message of an artifact both are arising in the meeting or the relation, it could be a visionary thought to see the single disciplines in school and education as arising in their meeting with each other. We already see that the meeting of separate disciplines, knitting and communication, in the urban space is creating a new language.

In conclusion a number of propositions for the development of didactics and learning perspective within craft disciplines and other disciplines in school and education are presented as a basis for further discussion. First it is proposed that the purpose of craft disciplines is reformulated with a view to their interaction with other disciplines. This would mean that focus should be with one subject's contextualized disciplines as applied together with the contextualized disciplines of another subject. Secondly that the analytical results of this dissertation concerning learning and identity in an activist context is used as background for further discussion together with research already existing or developing within craft research as well as within humanities and natural science. Third, use the activist identity to challenge the teacher identity in school and education. This could – if focused on the mirroring and challenge to traditional discipline identities – give input to innovative thinking on the purpose of craft disciplines. Fourthly, through a focus on the way craftivists communicate both message and skill, craftivism could arise as a movement that transform the democratically debate and include it in new and different forms of communication. Finally, craftivism should be seen as a way to inscribe humor in learning perspectives.

Referencer

- Agar, M. (1980). *The professional Stranger. An Informal Introduction to Ethnography*. Orlando Florida: Academic Press.
- Agosin, M. (2008). *The Arpillera Movement in Chile*. New York: Rowman & Littlefield.
- Ahlskog – Björkman, E. (2007). *Textilt skapande som estetisk – etisk transformation, om medierat lärande i vårdutbildning*. (Doktorafhandling). Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Ahlskog-Björkman, E. (2010). Möjligheter till estetisk-etisk mediering. Textilt skapande och lärande sett ur ett sociokulturellt perspektiv. I G. Eklund & J. Sjöberg (Red.), *Att växa till lärare*. (Specialutgåva, Nr 4/2010, s. 59-70). Vasa: Åbo Akademi: Pedagogiska fakulteten.
- Anntila, P. (1989). *The scientific approach to the study of textiles clothing and related arts* (Research report No. 58). Helsinki: University of Helsinki, Departement of Teacher Education.
- Ardener, E. (1989). *The Voice of Prophecy and other Essays*. New York: Blackwells.
- Arnold, J. & Miller, H. (2000). *Same old Gender Plot? Women Academics' Identities on the Web*. Hentet 3 januar 2012 fra <http://ess.ntu.ac.uk/miller/cyberpsych/gendplot.htm>
- Austin, J. L. (1997). *Ord der virker*. København: Gyldendal.
- Backman, E. (2008). Syjuntornas revolt – Craftivism. *Slöjdforum* 1, s. 10–15. Hentet 15 marts 2012 fra http://www.e-magin.se/v5/viewer/files/viewer_s.aspx?gKey=cpjv6mkk&gInitPage=13.
- Barthes, R. (1990). Billedets retorik. I Bent Fausing & Peter Larsen (red). *Visuel kommunikation*, (s. 42-58). København: Medusa.
- Barthes, R. (1996a). *Mytologier*. København: Gyldendal.
- Barthes, R. (1996b). *Det lyse kammer, bemærkninger om fotografiet*. København: Rævens Sorte Bibliotek.
- Bauman, R. (1986). *Story, Performance and Event. Contextual Studies of Oral Narrative*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bauman, Z. (1999). *Culture as Praxis*. Thousand Oaks: California: Sage.
- Bekendtgørelse om uddannelse i professionsbachelor i tekstildesign, -håndværk og formidling*, nr. 667 af 20.06.2011. Hentet 15 marts 2012 fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137166>
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. (s. 40-65). London: Routledge.
- Bignell, J. (2002). *Media semiotics an introduction* (s. 5-27, 9-206). Manchester: University Press.
- Blue – Karma – Tiger*. Hentet 15 marts 2012 fra www.sweden.se/Watch/Animation/Blue-Karma-Tiger/

- Bourdieu, P. (1995) *Distinksjonen*. Oslo: Pax Forlag.
- Bourdieu, P. (1999). *Den maskuline dominans*. København: Tiderne Skifter.
- Bourdieu, P. (2004). *Af praktiske grunde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brinkman, S. & Tanggaard, L. (2010). *Kvalitative metoder, en grundbog*. Viborg: Hans Reitzel.
- Butler, J. (1993). *Bodies that Matter*. (s.27-56, 223-242, 281-284). London: Routledge.
- Butler, J. (1997). *Excitable Speech*. London: Routledge.
- Butler, J. (1999). *Gender Trouble* (s. 3-44.). London: Routledge.
- Butler, J. (2008). Conversation with Judith Butler I-V. In Davies, B. (Red.) *Judith Butler in Conversation. Analyzing the Texts of Everyday Life*. New York: Routledge.
- Burning Man*. Hentet 10 januar fra <http://www.euroburners.org/wiki/HomePage>
- Bærenholdt, J.O. & Sundsbo, J. (2007). *Oplevelsesøkonomi, Produktion, Forbrug, Kultur*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Chandler, D. (2004). *Personal Home Pages and the Construction of Identities on the Web*. Hentet 10 januar 2012 fra <http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/webident.html>
- Cixous, H. (1985). *At komme til skriften*. København: Rosinante.
- Davies, B. (2000). *A Body of Writing 1990-1999*. Oxford: AltaMira
- Davies, B. (2003a). *Frogs and Snail and Feminists Tales: Preeschool Children and Gender*. Sydney: Allen & Unwin. (Second Edition 2003, Cresskill, NJ: Hampton Press.)
- Davies, B. (2003b). *Shards of Glass. Children Reading and Writing beyond Gendered Identity*. Sydney: Allen & Unwin. (Second Edition 2003, Cresskill, NJ: Hampton Press.)
- Davies, B. (2006) Subjectification: the relevance of Butler's analysis for education. I *British Journal of Education*. Vol. 27, No 4, s. 425-438.
- Davies, B. (Red.). (2008). *Judith Butler in Conversation. Analyzing the Texts and Talk of Everyday Life*. New York: Routledge.
- de Beauvoir, S. (1999). *Det andet køn*, (bind 1, s. 11-91). København: Tiderne skifter.
- De danske baner, DSB. *Lær om graffiti*. Hentet 10 januar 2012 fra <http://www.dsb.dk/om-dsb/skole-og-studiemateriale/laer-om-graffiti/>
- Deleuze, G. & Guattari, F. (2002). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia* (s. 111-149). London: Continuum.
- Deleuze, G. (2004). *Foucault*. København: Det lille forlag.
- Den store danske encyklopædi. (1996) *Danmarks Nationalleksikon*. København: Gyldendal.

- Den danske ordbog*. Hentet 10 oktober 2011 fra <http://ordnet.dk/ddo/>
- Derrida, J. (1998). *Signature Event Context*. Limited inc. Evanston: Northwestern University Press.
- Descartes, R. ([1644], 2009). *Afhandling om metoden Filosofiens Principper*. København: Det lille forlag.
- Det kriminalpræventive råd*. Hentet 9 oktober 2011 fra www.dkr.dk/det_kriminalpraeventive_raad/
- Drotner, K. et al (2001). *Medier og kultur. En grundbog i medieanalyse og medieteor*. København: Borgen.
- Dysthe, O. (Red.). (2001). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Döring, N. (2002). *Personal Home Pages on the Web: A Review of Research*. Hentet fra www.ascusc.org/jcmc/vol7/issue3/doering.html
- Erdes, U. www.ulrikkaerdes.se. Hentet 16 september 2008 fra www.ulrikkaerdes.se
- Erhvervsministeriet*. Hentet 10 januar 2012 fra <http://www.ebst.dk/erhvervsudviklingfokus/231926>
- Etc*. Hentet 27 januar 2009 fra Facebook <http://www.facebook.com/pages/Etc/60697581508#/pages/>
- Fairclough, N. & Wodak, R. (1997). Critical discourse Analysis, i van Dijk (Red.), *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (Bind 2). London: Sage.
- Fish, S. (1980). *Is there a Text in this Class? The Authority of Interpretive Communities*. Cambridge, Mass. & London: Harvard University Press.
- Foucault, M. (1993). *Diskursens Ordning*. Stockholm: Brutus Östlings Bokforlag.
- Foucault, M.(1994). *Viljen til viden*. Frederiksberg: Det lille Forlag.
- Foucault, M. (1999) *Ordene og tingene*. København: Spektrum.
- Gelder, K. (Red.). (2005). *The Subcultures Reader*. London: Routledge.
- Gelder, K. & Thornton, S. (Red). (1997). *The Subcultures Reader*. London: Routledge.
- Giddens, A. (1997). *Modernitet og selvidentitet. Selvet og samfundet under moderniteten*. København: Hans Reitzel.
- Gschwandtner, S. (2007). *KNITKNIT, profiles + projects from knitting's new wave*. New York: Harry N. Adams.
- Graffiti*. Hentet fra <http://www.banekredsen.dk/nyheder/dsb/2006/9998181206.htm>
- Greer, B. (2008). *Knitting For Good! A Guide to Creating Personal, Social, and Political Change, Stich by Stich*. Boston: Trumpeter Books.

- Gundelach, P., Christensen, S. & Molin, J. (Red.) (1995). *I den gode sags tjeneste*, Søren Christensen og Jan Molin (red.). København: Handelshøjskolens Forlag.
- Hall, S. & de Gay, P. (Red). (1996). *Questions of Cultural Identity*. New York: Sage.
- Hanghøj, S. A. B. (2007). *Den konstituerende sofapude. Materialisering set fra et kulturanalytisk perspektiv* (Ph.D. afhandling). København: DPU, Århus Universitet.
- Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*, (s. 149-202). New York: Routledge, and London.
- Haraway, D. (1996). *Primate Visions: gender, Race and Nature in the World of Modern Science*. New York and London: Routledge.
- Hasselskog, P. (2010). *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*. (Göteborg studies in educational series, 289). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hastrup, K. (1992). *Det antropologiske projekt om forbløffelse*. København: Gyldendal.
- Hastrup, K. (2010). Feltarbejde. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder, en grundbog*, (s. 55-80). København: Hans Reitzel.
- Haavind, H. (Red). (2001). *Kjøn og fortolkende metode: Metodiske muligheder i kvalitativ forskning*. (s.10-59, 155-219). København: Gyldendal.
- Hebdige, D. (2005). The Meaning of Style. I Gelder, K. (Red), *The Subcultures Reader*. (s. 121-131). London: Routledge.
- Hofstätter, K., Kampbjörn, L. & Troest, B. (1973). *Hønsestriik*. Esbjerg: Forlaget Hønsestriik.
- Holm, E. & Skovmand, G. (2011). *We Knit Love! Yarnbombing in ONC*. Odense: Clockwork
- Hylland Eriksen, T. (1998). *Små steder, store spørgsmål, indføring i sosialantropologi*. (s. 230-262). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hydén, M. (2000). Forskningsintervju som relationell praktik. I Haavind, H. (Red), *Kjøn og fortolkende metode, metodiske muligheder i kvalitativ forskning*. (s. 130-154). København: Gyldendal.
- Illum, B. (2005). *Processens dialog* (Ph.D. afhandling). København: DPU, Århus Universitet.
- Illeris, H. (2006). Æstetiske lærerprocesser i et senmoderne perspektiv. Vetenskapsrådets Rapportserie: *Inntryk, Uttryk, Avtryk –lärande, estetiske uttrycksformer och forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Illeris, K. (2003). *Voksenuddannelse og voksenlæring*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Illeris, K. (2009). *Læring*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

- Illeris, K., Katznelson, N., Simonsen, B. & Ulriksen L. (2012). *Ungdom, identitet og uddannelse*. Frederiksberg: Roskilde universitetsforlag.
- Jalving, C. (2011). *Værk som handling. Performativitet, kunst og metode*. København: Museum Tusculanums Forlag.
- Johansen, A. (2002). *Talerens troverdighed. Tekniske og kulturelle betingelser for politisk retorik*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johansen, J.D. & Larsen, S.E. (1994). *Tegn i brug*, (s. 2-72, 145-309). Aalborg: Amanda.
- Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andre medierande redskap* (Göteborg Studies in Educational Science, 183). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, M. (2008). Att tänka med nålen i hand – medierande redskap i slöjdpraktik. I H. Rystedt & R. Säljö (Red.), *Kunskap och människans redskap: teknik och lärande*, s. 263–276. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, M. & Nygren-Landgärds, C. (2008). Slöjdpedagogiska utmaningar. I G. Björk (Red.), *Samtid & Framtid* (Fakultetsserien, vetenskapligt granskad rapport 26/2008, s. 55–68). Vasa, Finland: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Johansson, M. & Illum, B. (2009). Vad är tillräckligt mjukt? Kulturell socialisering och lärande i skolans slöjdpraktik. *FORMakademisk*, 2(1), 69–82.
- Kaplan, A. M. & Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media, (s. 59–68). *Business Horizons* 53, Hentet 10 oktober 2011 fra www.knittedplease.org
- Koch, M. (2005) Sange om teknologi - som de synges før og nu. Hvorfor romaniseres den teknologiske proces i de sange vi synger? En analyse af populære sange, der handler om teknologi fra Jeppe Åkjær til Björk. I *Techne Series B:14/2005* Turku University, Finland
- Koch, M. (2006a). Forandringens performance. I C. Nygren-Landgärds & K. Borg. *Lärandeprocesser genom skapande arbete i vetenskaplig belysning*. Artikler från et forskarutbildningskurs LUIS=Lärautbildningar i samverkan. (Publikation nr. 21). Åbo Akademi Vasa.
- Koch, M. (2006b). *Ledelse og performance. Hvordan performer kvinder ledelse og hvordan beskriver de deres magt og lederskab?* Norge: Høgskolen i Oslo, Center for profesjonsstudier.
- Koch, M. (u.åa). *Craftivism – Or Can a City Bus Be a Sloyd Mediator?* (Upubliceret manuskript). Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Koch, M. & Aggebo, M. (2004). *Kunsthåndværk og oplevelsesøkonomi*. Projekt udført for Bestyrelsen for Seminariet for kunst og håndværk, Kerteminde, DK.
- Koch, M. & Ahlskog-Björkman, E. (2011a) Etnografi som metod för att förstå något om att kommunicera lärande och identitet – en tvärvetenskaplig syn på

- slöjd. I M. Johansson & M. Porko-Hudd (Red.). *Vetenskapliga perspektiv och metoder inom slöjdfältet* (Techne serien: Forskning i slöjdpedagogik och slöjdverenskap A 18, s. 19–31). Vasa: Åbo Akademi, institutionen för lärautbildning. NordFo.
- Koch, M & Ahlskog-Björkman, E. (2011b) *Et poststrukturalistisk syn på slöjdpedagogisk forskning*. Upubliceret manuskript).
- Koch, M., Kolkjær Sølling, I. & Timann, U. (2003a). *Historier om danskere*. Masterspeciale i Køn og kultur, Center for kulturstudier, Syddansk Universitet Odense.
- Koch, M. Kolkjær Sølling, I. & Timann, U. (2003b). ”Danskerne stiller ingen spørgsmål!” *Kronik i Ugeskrift for læger* nr. 45, 2003.
- Koch, M., Kolkjær Sølling, I. & Timann, U. (2006) *Projekt kulturer i dialog, rapport kulturmøder i fusionerende organisationer*. University College of Northern Denmark.
- Korsgaard, O. (2004). *Kampen om folket. Et dannelsesperspektiv på dansk historie gennem 500 år*. København: Gyldendal.
- Korsgaard, O. (2008). *Medborgerskab. Et nyt dannelsesideal?* København: Religionspædagogisk forlag.
- Kvale, S. (1998). *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzel.
- Kvale, S. & Brinkman, S. (2009). *Interview*. København: Hans Reitzel.
- Lave, J. & Wenger, E. (2003). *Situeret læring – og andre tekster*. København: Hans Reitzel.
- Lenz Taguchi, H. (2004). *In på bara benet. En introduktion till feministisk poststrukturalism*. Stockholm: HLS-Förlag.
- Lenz Taguchi, H. et al (2006). Becoming schoolgirls: the ambivalent project of subjectification. I B. Davies & S. Gannon (Red. 2006): *Doing collective biography*. Maidenhead: Open University Press.
- Lenz Taguchi, H. , Bodén, L & Ohrlander, K. (Red.). (2011). *En rosa pedagogik*. Stockholm: Liber.
- Lindfors, L. (1991). *Slöjddidaktik, inriktning på grundskolans textilslöjd*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.
- Lykke, N. (2008). *Kønssforskning, en guide til feministisk teori, metodologi og skrift*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Macdonald, N. (2005). The Graffiti Subculture: Making a world of difference, (s.312-325). Gelder, K. (Red.). *The Subcultures Reader*, (s.313-325) London: Routledge.
- Malait, M.J. (2012). Changer le monde par le craftivisme – Changing the world with a smile, (s. 16-17). *MAISON & OBJECT PARIS*. Vincennes, Paris: SAFI 4.
- Microrevolt*. (2011). Hentet 10. oktober 2011 fra www.microrevolt.org

- Miller, H. (1995). *The Presentaiton of Self in Electronic Life: Goffman on the Internet*. Hentet 8. oktober 2010 fra <http://ess.ntu.uk/miller/cyberpsych/goffman.htm>
- Mossberg, L. (2003). *Att skapa upplevelser. Från OK till WOW*. Lund: Studenterlitteratur.
- Mossberg, L. & Nissen Johansen, E. (2006). *Storytelling – marknadsföring i upplevelsesindustrien*. Lund: Studenterlitteratur.
- Møller, H.H. (1993). Der var engang en narratologi – aspekter af nyere narratologi. I *Edda* hefte 1, s. 33–44.
- Mäkelä, E. (2011). *Slöjd som beättelse, om skolungdom och estetiska perspektiv*. (Doktorsavhandling i Pedagogiskt arbete, nr. 41). Umeå: Umeå universitet, institut för estetiska ämnen.
- Normann Jørgensen, J. & Quist, P.(2008). *Unges sprog*. København: Hans Reitzel.
- Nygren-Landgårds, C. (2000). *Educational and Teaching Ideologies in Sloyd Teacher Education* (Doktorafhandling). Åbo: Åbo Academy, University Press.
- Nygren-Landgårds, C. (2001). Slöjdvisioner och lärarutbildning. I C. Nygren-Landgårds & J. Peltonen (Red). *Visioner om slöjd och slöjdpedagogik* (Techne serien: Forskning i slöjdpedagogik och slöjdvetenskap B: 10/2001) Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten. NordFo.
- Nygren-Landgårds, C. (2003). *Skolslöjd nu och då – men vad sen?*(Rapporter från Pedagogiska fakulteten 5/2003). Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
- Porko-Hudd, M. (2005). *Under ytan, vid ytan och ovanför ytan, analys av tanken bakom tre läromedel i slöjd* (Doktorsavhandling). Åbo: Åbo Academy, University Press.
- Riva G. & Galimberti, C. (Red.). (2003). *Towards CyberPsychology: Mind, Cognitions and Society in the Internet Age*. Amsterdam, IOS Press. Hentet 10. oktober fra http://www.vepsy.com/communication/book2/2SECTIO_05.PDF
- Rogers, C. (1969). *Freedom to learn*. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill. Afsnittet Hvad er læring? Findes oversat til dansk i K. Illeris (Red). (2000). *Tekster om læring*. København Roskilde Universitetsforlag og afsnittet ”mellem-menneskelige relationer og facilitering af læring” findes oversat til dansk i K. Illeris S. Berri (Red). (2005). *Tekster om voksenlæring*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Rorgemoen, M. (2012). *Mellom tradisjon og spel. Didaktikk for tekstil folkekunst*. Åbo: Finlands Universitetstrykkeri.
- Rostvall, A-L. & Selander, S. (2008). *Design för lärande*. Stockholm: Nordstedts Akademiske Förlag.

- Selander, S. & Rostvall, A-L. (2008). Design och meningsskapande. – en inledning. I A-L. Rostvall & S. Selander (Red.), *Design för lärande*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Siegmundfeldt, B. (2001). *Praktikker i uddannelse og erhverv*. Viborg: Akademisk Forlag.
- Slöjdforum 1*. (2008). Hentet 14. januar 2012 fra <http://www.slöjdforum.net/>
- Sjöberg, B. (2009). *Med formgivning i fokus, en studie om holistisk slöjd i lärautbildningen*. (Doktorafhandling). Åbo: Åbo Akademi University Press.
- Spradley, J. (1979, 2004). *The Ethnographic Interview*. Belmont USA: Wadsworth Group.
- Stickkontakt*. Hentet 6. februar 2009 og 9. februar 2012 fra <http://stickkontakt.blogspot.com>
- Stitchandbitches*. Hentet 6. februar 2009 fra www.stitchandbitches.org
- Subversive Crossstitch*. Hentet 3. februar 2009 fra www.subversivecrossstitch.com
- Søndergaard, D.M. (1994). Køn i formidlingsproces mellem kultur og individ, nogle analytiske greb. I *Psyke & Logos*, (s. 47- 68)
- Søndergaard, D.M. (1996). *Tegnet på kroppen*. (doktorafhandling). Museum Tusculanums Forlag, Københavns Universitet, (s. 29-107, 267-423).
- Søndergaard, D.M. (1999). Destabilising Discourse Analysis Approaches to Poststructuralist Empirical Research. I *Køn i den akademiske organisation*. (Arbejdsrapport nr. 7, 1999), I. Henningsen (Red). Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Sørensen, A. Scott. (2001a). Approaches to the Internet and the Genre of Chatting. Community, identity and discourse. I *Cyborgs and Cyberspace* (Workingpaper No. 1). University of Southern Denmark.
- Sørensen, A. Scott. (2001b). Cyberia – et cyberkulturelt eksperimentarium. I A. Scott Sørensen & B. Kampmann Walther (Red.). *Cyberflyx. Digital kunst og kommunikation*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Sørensen, A. Scott. (2006a). MARIEBERING.DK og annepanne.dk. Weblog'en som performativ selvfortælling. I B. Eriksson, C. Jantzen, K. Hvidtfeldt Madsen & A. Scott Sørensen (Red.). *Smagskulturer og formidlingsformer*. Aarhus: Klim.
- Sørensen, A. Scott. (2006b). *Om livet i al almindelighed. Den personlige blog mellem det private og det offentlige* (Arbejdsrapport nr. 3). København: Afdeling for Film- og medievidenskab, Højspændingsæstetik og etisk kvalitet i den aktuelle mediekultur. Hentet 12. januar 2012 fra www.high-tension-aesthetics.com
- Sørensen, A. Scott (Red). (2010). *Nye kulturstudier, teorier og temaer*. København: Tiderne Skifter.

- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Säljö, R. (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om processer och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Undervisningsministeriet. *Bekendtgørelse om uddannelse i professionsbachelor i tekstildesign-, håndværk og formidling, nr. 308, 2002*. Hentet 9. april 2012 fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=137166>
- Visionsudvalget. *Design 2020*. Hentet 7. februar 2012 fra www.ebst.dk/erhvervsudviklingfokus/231926
- von Gengenfelt Kronberg, S. (2012). *Vilja, självförtroende och ansvar. Kunskapens konstruktion i skapande processer*(Doktorafhandling). Åbo: Åbo Akademis förlag
- Vygotsky, L.S. (1971). *Tænkning og sprog 1–2*. København: Hans Reitzel.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. (Indledningskapitlet findes oversat til dansk i K. Illeris (Red). (2000). *Tekster om læring*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Wenger, E. (2008). *Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity*. New York: Cambridge University Press.
- Wertsch, J. V. (1991). *Voices of Mind: A Sociocultural Approach to Mediated Action*. London, Sydney and Singapore: Harvester Wheatsheaf.
- Winther Jørgensen, M. & Philips, L. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*,(s. 7-105). København: Roskilde Universitetsforlag.
- Yuval-Davies, N. (2006). *Gender and Nation*,(s. 116-134). Californien: SAGE

Bilag

Bilag 1: Overordnede spørgsmål/guidelines

1. SUBJEKT

Hvem er du? Hvad kalder du sig selv?

Hvornår lærte du at strikke? Hvor gammel var du? Hvor gammel er du nu?

2. ARTEFAKT

Hvad strikker du? Kan du beskrive de ting du strikker? Hvad bruger du din strik til?

3. TID

Hvornår strikker du? Bruger du meget tid på det?
og for hvem?

4. KONTEKST/RUMMET

Hvor strikker du? Strikker du alene, eller sammen med andre?

5. PERFORMANCE/PROCESSEN

Hvordan strikker du? Fortæl om garnet, pindene og måden du strikker på?

6. DE ANDRE

Hvorfor strikker du? Til hvem

Bilag 2: 1(2) Interviewguide, første udgave

1. Dit liv som sløjdaktivist/Subjekt

1 A.

Hvornår startede du?

Hvad fik dig til at vælge at aktionere?

Hvor længe har du arbejdet som aktivist?

Kan du beskrive hvad det vil sige at være aktivist?

Generelt og for dig selv?

Hvornår gør du sløjd? Hvordan lærer du nye metoder?

2. Det offentlige rum/Kontekst. Hvad betyder omgivelserne? Hvordan vælger du dem?

2 A.

Hvad gør du med det du strikker? Beskriv de steder du bruger din strik? Hvorfor vælger du at sætte det op netop der hvor du gør?

3. Jeg er interesseret i at høre noget om det du laver af materialerne

Nogle spørgsmål til det du laver/Artefakt

3 A.

Hvordan lærte du at gøre sløjd?

Hvem lærte dig det?

Hvor gammel var du og hvor gammel er du nu?

Hvad lærer du når du gør det?

4. Processen. Jeg er interesseret i at vide noget om hvad og hvordan du strikker.

4 A.

Er der noget særligt ved din måde at gøre sløjd på?

Kan du fortælle om processen?

Hvordan forløber den?

5. Dig selv og dine mål/Læring og identitet

5 A

Hvad vil du med dine aktiviteter? Jeg kalder det sløjdaktivisme/craftivism, det er svært at finde en betegnelse, der passer helt præcist.

Hvad kalder du dig selv?

Hvad lærer du af dine aktiviteter?

Hvad betyder det for dig at du gør sløjd

Er det forskelligt fra andre aktiviteter?

Bilag 2: 2(2) Interviewguide, første udgave

6. De andre. Kan du sige noget om reaktionerne på det du/I laver? Hvad ser reaktionerne? Hvad gør du for at få det ud og spredt?

6A.

Hvordan reagerer andre på dit strik?

Hvad betyder det for dig at du får reaktioner?

Hvordan opnår du bedst det du vil med dine aktiviteter?

Hvem reagerer på det du gør?

Bilag 3: 1(2) Interviewguide, endelig udgave

1. Dit liv som aktivist

1 A.

Hvornår startede du?

Hvad fik dig til at vælge at aktionere?

Hvor længe har du arbejdet som aktivist?

Kan du beskrive hvad det vil sige at være aktivist?

Generelt og for dig selv?

Hvornår gør du det? Hvordan lærer du nye metoder?

2. Det offentlige rum.

Hvad betyder omgivelserne? Hvordan vælger du dem?

2 A.

Hvad gør du med det du broderer/strikker? Beskriv de steder du bruger dit broderi? Hvorfor vælger du at sætte det op netop der hvor du gør?

3. Materialerne, spørgsmål til det du laver

3 A.

Hvordan lærte du at brodere/strikke?

Hvem lærte dig det?

Hvor gammel var du og hvor gammel er du nu?

Hvad lærer du når du gør det?

4. Processen. Hvad og hvordan broderi/strik?

4 A.

Kan du fortælle om processen?

Hvordan forløber den?

Er der noget særligt ved din måde at gøre håndværk på?

5. Dig selv og dine mål

5 A

Hvad vil du med dine aktiviteter?

Hvad kalder du dig selv?

Hvad lærer du af dine aktiviteter?

Hvad betyder det for dig at du gør håndværk

Er det forskelligt fra andre aktiviteter?

Hvad kalder du dine aktiviteter

Jeg kalder det sløjdaktivisme/craftivism, det er svært at finde en betegnelse, der passer helt præcist.

Bilag 3: 2(2) Interviewguide, endelig udgave

6. Reaktioner på kommunikation. Hvad er reaktionerne? Hvad gør du for at få det ud og spredt?

6A.

Hvordan reagerer andre på dit strik?

Hvad betyder det for dig at du får reaktioner?

Hvordan opnår du bedst det du vil med dine aktiviteter?

Hvem reagerer på det du gør?

Bilag 4: 1(2) Uddrag af Stockholmsdagbogen

Onsdag den 25. november 2009

Af sted fra lejligheden på Kungsholmen til fods for at finde strikaktivister eller deres tags. Tog toget til Central stationen, fordi jeg havde hørt at der omkring NK stormagasinet skulle være nogle eksempler.

Med mig har jeg kamera, mobiltelefon og diktafon, den sidste nylig indkøbt for at kunne båndte interviewe. Toget kører 'snabbt' til centralen og jeg skynder mig op på gaden Sergels Torget og ser mig omkring. I NK har jeg været i før og det tager mig ikke lang tid at finde det igen. Jeg går rundt og rundt om den blok, hvor magasinet ligger. Pludselig kan jeg genkende træerne udenfor, som det sted, hvor jeg har set billeder af tags i en artikel og måske også på hjemmesiden. Ingen tags til mig i dag. De klippes hurtigt ned og aktivisterne har ikke svaret på min forespørgsel pr. mail. Nå, videre må jeg og tager derfor en kop kaffe i NK og studerer de kort jeg har printet ud fra Masquerades hjemmeside, der er både kort og gadehenvisninger. Ser hurtigt at det er i Gamla Stan at jeg skal lede og går derfor tilbage til torvet hvor det slår mig at jeg kan gå og gå og hvad bliver det til?

I går besøgte jeg Rigetta, hun har hjulpet mig med at finde aktivisterne gennem forespørgsler i sit netværk. Det gav ikke noget resultat, men en pige, fra Konstfack, hun kender godt, vil prøve at finde ud af hvem det er. Hun leder stadig og skrev igen i går aftes til Rigetta, at hun ikke har givet op. Jeg tænker: Hvad farligt er der ved mig, der i mine mails til Masquerade skriver at jeg er forsker og gerne vil interviewe dem om deres aktivisme? At jeg selv har en baggrund i sløjd og at jeg også har lavet aktivisme. De svarer mig ikke og nu er jeg i tvivl om hvor mange de er og om de tjekker deres hjemmeside? Godt at jeg har hjælpere gennem mit netværk og jeg tænker meget på at mine kontakter i London og København er gjort gennem personlige kontakter og at det er nok vejen frem.

Videre til Sergels Torget, hvor jeg pludselig får den ide at hvem ved noget om ulovlig indtrængen i det offentlige rum? Det gør politiet og netop der foran mig står tre betjente med selvlysende veste på hvorpå der står at de er ordenspoliti. Dem kan jeg spørge tænker jeg og gør det. De er først lidt uforstående, måske fordi jeg taler dansk, men kvinden i gruppen siger så: "Aha, jeg har set det tekstil graffiti, som du taler om. Rundt omkring i byen og en gang havde de lavet en børnegyngestue mellem to stoppesteder i en fodgængerovergang. Strikket, selvfølgelig. Men jeg ved ikke, hvor der er noget nu. Men på fredag når julemarkedet her på torvet starter, så plejer de at komme frem. Du kan ikke være sikker, men det er en mulighed". "Ih tak," svarer jeg, "det lyder fantastisk godt. Jeg har set på et kort, at de har lavet en del i Gamla Stan, ved du noget om det?" "Ja", svarer hun, "der hvor der er turister, der er de fremme med deres strik". Derefter iler jeg til Gamla Stan og vandrer rundt i mange timer med blikket hæftet på lygtepæle, gelændere og træer. Cykelstativer og andet godt, der har rødt form undgår ikke

Bilag 4: 2(2) Uddrag af Stockholmsdagbogen

mit blik. Jeg ser ikke noget, men får taget en lang række billeder som dokumentation lige fra NK over Gamla Stans små kringlede veje. Bedste resultat i min søgen blandt alle turist butikkerne er i en butik med farvestrålende strik. Damen derinde kender til aktivisterne og deres tags. Ja, siger hun, de er nogle meget hemmelige mennesker der ikke vil genkendes og derfor holder sig skjult. Jeg tror straks at hun ved noget og prøver at interviewe hende om hvor og hvornår hun har set noget. Hun trækker på det og jeg har på fornemmelsen at hvis jeg blev og købte en kjole ville hun fortælle mig noget der kan hjælpe mig. Skal man købe sig til viden? Det bliver ikke denne gang. Min appel til hende om at jeg er forsker og dansker og at det er svært at få hul igennem i Stockholm glider af på hende. Jeg overvejer at gå tilbage til hendes butik på fredag. Måske skulle jeg give hende mit visitkort og måske har hun indset at jeg ikke er farlig for aktivisterne. Måske ved hun ingenting, hvem ved? Politiets udtalelse om at "de kommer frem" giver associationer til de underjordiske. I hvert tilfælde kommer de frem i blandt os andre ved specielle lejligheder og derimellem er de under jorden og usynlige for os andre.

Status er nu at Righetts forbindelse er det tætteste jeg er kommet en kontakt. Har tænkt på at skrive til den journalist, som for to år siden lavede et interview med gruppen og spørge om hun vil hjælpe mig. Hvis alt det ikke lykkes må jeg sætte fokus på de københavnske forbindelser og på Santiago Genocchio i London. Derudover er der de forskellige hjemmesider i USA hvor de gerne fortæller om deres aktivisme, så mon ikke de vil interviews pr. mail eller skrive deres livs-strik-historie?

Torsdag 26. november

Sent i aften fik jeg mail fra Rigetta om at Sarah H, studerende på Konstfack, gerne ville have et opslag som hun kunne sende rundt på Konstfack.

Opslaget kom ud sådan her og blev samme aften sendt ud gennem Konstfacks Intranet:

Från: Sarah

Skickat: den 26 november 2009 13:50

Till: Ingrid; idstuderenter

Cc: iastuderenter; gdistuderenter; kogstuderenter; testuderenter; bistuderenter; mfstuderenter; kopersonal; kostuderenter; Personalen KF

Ämne: Textile graffiti

Who knows anything about textile graffiti or craftivism in Stockholm? I am a researcher from Denmark, my name is Marie and I am working on a phd-project about new waves in the craft field.

My aim is to ask activists doing craft in public space about why, where, when and how they perform their craft. Doing craft as an activist shows possibilities to speak with a loud and strong voice into our culture.

My hope is that the activists might add new thinking and knowledge to teaching and education in craft.

Is there anybody out there who knows somebody doing craftivism and who wants to tell about it?

Please contact me: marie@mariekoch.dk

Bilag 5: 1(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter

Kontakt mellem mulig informant, 26.11.2009, og MK - via Konstfacks Intranet

Hej Marie,

Eventuelt kan det tænkes findes nogen som ved mere om stick o virk grafitti på Tellus.

En ideell kulturförening/ biograf i Midsommarkransen.

<http://www.tellusbio.nu/index.jsp>

Lycka till!

/p.”

Svar fra MK til Petra

hej Petra,

tusind tak for din mail, jeg vil straks undersøge dit link.

Jeg er dansk og forsker fra Åbo Akademi Universitet i Finland (det er et svensk talende universitet) og ind imellem er jeg i Stockholm til møder. Jeg håber virkelig, at jeg finder dem jeg søger!

tak igen!

Marie

Svar på mail på Konstfacks Intranet fra Sarah

Hej Marie,

Godt at høre at der kom lidt ud af det og jeg håber det kommer mere.

De her to mails har jeg modtaget- ved ikke om de også har sendt til dig. Men her får du dem ihvertfald.

Kh Sarah.

Bilag 5: 2(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter

Sendt: 26. november 2009 15:54

Til: Sarah

Emne: Re: Textile graffiti

I think a graffitiartist known as Ekta has done some textile graffiti with some other writer I can't remember. In this case graffitiwriters using the textile medium.

And as you probably know of the girls from stockholm who knit. I wouldn't call that graffiti though. I think you can find them at www.sticka.nu

Hope I was helpful in some way.

Svar fra MK til Sarah

til Sarah

hej Sarah, tak igen, hvor er det spændende at få kontakt.!

Du skrev i din mail fra sent i går at du videresendte to svar, men jeg kan kun se et.

Jeg svarer de, der skriver til mig og måske folder der sig mere ud den vej. Jeg føler mig som en detektiv!

KH

Marie

Kontakt mellem informant, bl og MK

2009/11/27 Stickkontakt

Hi Marie.

I call myself bl and I am a member of Stickkontakt. We have been active in the streets since the beginning of 2007 with yarn projects. You can visit our blog to see what we have been doing.

www.stickkontakt.blogspot.com

I am interested in hearing more about your phd-project and about how our participation would look like (if we are both interested to go through with it), where or how we would meet or communicate.

Vänliga hälsningar bl

Bilag 5: 3(4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter

Svar fra MK til bl

Hi bl,

thank you for your message. I have copied my aim written in danish:

Målet er at finde nye værdier og tænkning om slöjd, som kan addere brugbar viden til slöjd-området og vise anderledes overset filosofisk og kulturelt potentiale indenfor fagområdet. Analyserne af hvad den æstetiske performance går ud på, vil måske vise en ny tilnærmelse til måden at forstå det at gøre slöjd på. Kort: Hvordan kan slöjdaktivisme inspirere slöjden?

Since 2 years ago when I got contact to the Euroburners in London I have been thinking about how to learn from the subcultures that perform the craft so well. As craft is a subject in established thinking that connotates to female, no intellect and soft values I find activities as yours very stimulating.

I hope to meet you and other members and do interviews in a form where you tell me what is in your heart, what you want to communicate, about the learning and the identity as an activist. I myself have done activism in different places and I find that my performance as a citizen differs very much from being a student to being an activist. Do you agree?

If you want to meet me I will come to Stockholm once more, as I leave tomorrow midday or you could answer my questions by mail. For me I would love to meet you face-to-face. I should add that my interviews are anonymous.

Hope to hear from you,

Marie

Bilag 5:4 (4) Mailkontakt til gatekeepers og informanter

Kontakt mellem informant V og MK, 27. november 2009

Jeg har gjort noe tekstil grafitti, men det er lenge siden nå. Her har du en link ihvertfall, og jeg hjelper deg gjerne mer: Men, det jeg har gjort har jeg gjort i Oslo, har det noe å si?

-V

Svar fra MK

hej V,

tak for din mail, jeg vil rigtig gerne tale med dig om tekstil graffiti. Mit projekt er nordisk, så det er kun fint, at du har aktoneret i Oslo.

Jeg vil gerne interviewe dig enten på mail men helst face-to-face. Lige nu er jeg i Stockholm, men tager hjem i morgen middag. Jeg kommer gerne tilbage på et andet tidspunkt.

Mine interviews holdes selvfølgelig anonyme.

bedste hilsner,
Marie

Svar fra V

Hei igjen Marie

Jeg kan möte deg når som helst i morgen. Mitt mobilnummer er 12345678.
Snakkes.

Vennlig hilsen
V

Marie Koch

'Jeg strikker, derfor er jeg!'

Læring og identitet i uformelle læringsrum

Afhandlingen omhandler nye måder at udføre traditionsbundne håndværksteknikker. Resultaterne viser hvorledes aktivister med strikkepinde, sy- og hæklenåle udviser medborgerskab ved brug af budskaber om blandt andet glæde, bæredygtighed og feminisering af det offentlige rum.

'Jeg strikker, derfor er jeg!' Læring og identitet i uformelle læringsrum har to overordnede formål: at se efter værditilskrivning og tænkning, som adterer ny brugbar viden til håndværksfeltet og at vise et muligt oversat filosofisk og kulturelt potentiale i en reflektiv udtryksform, der spejler den normative forståelse af håndværk. Afhandlingen fokuserer på læring og identitet i uformelle læringsrum. Det empiriske grundlag for afhandlingen er 'craftivism' på dansk kaldet håndværksaktivisme. Håndværksaktivister fra Sverige, Norge, Finland og Danmark er interviewet om hvad de gør når de sætter tekstil graffiti op på lygtepæle og husmure.

Der stilles tre forskningsspørgsmål: 1) Hvilke historier fortæller mennesker der arbejder som håndværksaktivister om forholdemåder og handleformer når de gør håndværk? 2) Hvad fortæller historierne om læring og identitet? 3) Hvilken betydning kan forskningsresultaterne have for undervisning og uddannelse i håndværksfag? Afhandlingens teoretiske grundlag er post strukturalistisk og sociokulturelt, kompletteret metodisk med hermeneutisk inspirerede kvalitative interviews. Det subkulturelle fænomen håndværksaktivisme belyses gennem en performativ tilgang til individets handlinger.

Resultaterne viser endvidere at håndværksaktivismens formål med at sprede forskellige budskaber hænger sammen med overraskelsen og oplevelsen hos modtageren. Den aktivistiske metode indebærer en opskrift på at mødes. Ved at bringe håndværket ud over kanten (og klasserummet) kontekstualiseres det på en ny måde og får en selvstændig status. Aktivisten positionerer sig i samfundet som et individ med et budskab, der giver såvel medborgerne som aktivisten mening og indhold. Hvis individet i kulturen og artefaktets budskab bliver til i mødet, kan det være en vision at se fagenes enkelte discipliner i skole og uddannelse blive til i mødet med hinanden. Håndværksaktivisme viser at når enkelt discipliner, som strik og kommunikation, applikeres i byrummet opstår der et nyt sprog.

9 789517 656726 >